

2nd October
gandhi jayanti

ગાંધી જયંતી

સૈમી-કાયોજેનિક પ્રોપેલેન્ટ ટેન્ક

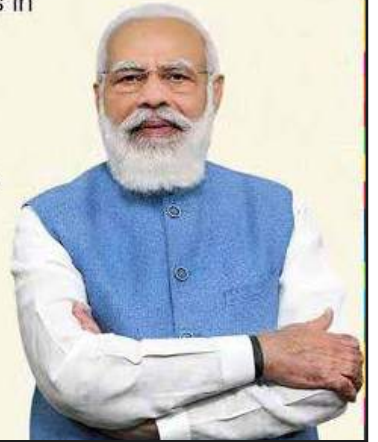
7 MITRA Parks with a total outlay of ₹4,445 Crores in a period of 5 years

World-class Industrial infrastructure to attract investment

Generation of 7 lakh direct and 14 lakh of indirect employment

‘પીએમ મિત્ર’ પાર્ક

click to join whatsapp
joinicerajkot.com

follow us on instagram
icerajkot

follow us on youtube
icerajkot

join telegram
t.me/icerajkotofficial

INDEX

1. બંધારણ અને રાજ્યવ્યવસ્થા...1

- જાહેર હિતની અરજી.....01
- ચૂંટણી ચિહ્ન.....01
- પક્ષપલટા વિરોધી કાયદો.....02
- ભારતીય નાગરિકતાના ત્યાગ માટે પ્રક્રિયાનું સરળીકરણ.....04
- ‘આરોગ્યના અધિકાર’ની માંગ.....04
- EWS ક્વોટા.....06
- પ્રશ્નોત્તરી.....07

2. અર્થતંત્ર.....08

- નિષ્ક્રિય રાજકીય પક્ષોની નોંધણી રદ કરવાની માંગ.....08
- આધાર-સક્ષમ યુકવણીમાં ખામીઓ.....08
- RBIએ NARCLને લાયસન્સ આપ્યું.....09
- ભારતમાં કોલસાની અછત.....09
- સાર્વભૌમ ક્રેડિટ રેટિંગ.....10
- ભારત માટે વિશ્વ બેંકનો GDP અંદાજ હિસ્સો..11
- એર ઇન્ડિયા વિનિવેશ.....12
- RBIનો નાણાકીય નીતિ અહેવાલ.....13
- કેન્દ્ર GST વળતર તરીકે 40,000 કરોડ રજૂ કરશે.....14
- પ્રશ્નોત્તરી.....15

3. આંતરરાષ્ટ્રીય ઘટનાઓ.....17

- પેન્ડોરા પેપર્સ લીક.....17
- ચીન-તાઇવાન સંઘર્ષ.....18
- પ્રશ્નોત્તરી.....19

4. વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી....20

- મેલેરિયા વિરોધી દવા પ્રતિકાર.....20
- એસ્ટ્રો રોબોટ.....21
- રશિયાએ સબમરીનમાંથી હાઇપરસોનિક મિસાઇલનું પરીક્ષણ કર્યું.....22
- પ્રથમ મેલેરિયા રસી: મોસ્કોવિરક્સ.....22
- સેમી-કાયોજેનિક પ્રોપેલેન્ટ ટેન્ક.....23
- પાવર ક્ષેત્ર માટે સાયબર સુરક્ષા માર્ગદર્શિકા..24
- પીએમ મોદી Indian Space Association લોન્ચ કરશે.....24
- પ્રશ્નોત્તરી.....25

5. યોજના/પોર્ટલ/રિપોર્ટ.....27

- ‘જલ જીવન મિશન’ એપ્લિકેશન.....27
- હરા ભરા: એરિયલ સીડિંગ કેમ્પેઇન.....28
- IMF એ Cryptocurrency પર રિપોર્ટ જાહેર કર્યો.....28
- કામઘેનુ દીપાવલી 2021 અભિયાન.....29
- SBM-Uનો બીજો તબક્કો.....29
- અમૃત મિશનનો બીજો તબક્કો.....30
- ઓગસ્ટ 2021 142 વર્ષમાં છઠ્ઠો સૌથી ગરમ મહિનો હતો: NOAA રિપોર્ટ.....31

- 2021 સ્ટેટ ઓફ ધ એજ્યુકેશન રીપોર્ટ ઇન ઇન્ડિયા: યુનેસ્કો.....31
- 'પીએમ મિત્ર' પાર્ક.....32
- વ્યાપક હસ્તકલા ફ્લસ્ટર વિકાસ યોજના...33
- ભારતની ઇથેનોલ યોજના અને ખાદ્ય સુરક્ષા...33
- ખરીદી પોર્ટલના સંકલન માટે એપ્લિકેશન ઇકોસિસ્ટમ.....34
- સ્ટેટ ઓફ ફ્લાઇમેટ સર્વિસીસ રિપોર્ટ- 2021: WMO.....35
- માર્ગ પરિવહન મંત્રાલયે 'સારા નાગરિકો' (Good Samaritans) માટે યોજના શરૂ કરી.....36
- SVAMITVA: પીએમ મોદીએ મધ્યપ્રદેશમાં 1.7 લાખ ઇ-પ્રોપર્ટી કાર્ડનું વિતરણ કર્યું.....37
- 'પાક બે' યોજના અને મરીન ફિશરીઝ બિલ...37
- પ્રશ્નોત્તરી.....38

6. પર્યાવરણ અને ભૌગોલિક ઘટનાઓ.....41

- ભૂસ્ખલન અને પૂર પ્રારંભિક ચેતવણી સિસ્ટમ..41
- 51 અનામતમાં વાઘ રેલીઓ શરૂ થઈ.....42
- વન્યજીવન સપ્તાહ (Wildlife Week) 2021..42
- એન્ટાર્કટિકમાં દરિયાઈ સંરક્ષિત વિસ્તારો...43
- હાથીને વીજ કરંટથી બચાવવાની ઓડિશાની પહેલ.....44
- વન (સંરક્ષણ) અધિનિયમ, 1980માં સુધારો કરવાની દરખાસ્ત.....44
- પ્રશ્નોત્તરી.....46

7. ઇતિહાસ અને સંસ્કૃતિ.....47

- ગાંધી જયંતી.....47
- પ્રાચીન ભારત પ્રજાસત્તાક.....48
- પ્રશ્નોત્તરી.....49

8. અન્ય સંક્ષિપ્ત વર્તમાન પ્રવાહો.....50

- ભારતે એશિયન ટેબલ ટેનિસ ચેમ્પિયનશિપમાં બ્રોન્ઝ જીત્યો.....50
- આસામ લોકપ્રિય ગોપીનાથ બોરડોલોઇ એવોર્ડ.....50
- KVIC એ વિશ્વના સૌથી મોટા ખાદી રાષ્ટ્રીય ધ્વજનું ઉદ્ઘાટન કર્યું.....50
- કેન્દ્ર સરકારે વીજળીના નવા નિયમો જાહેર કર્યા.....51
- તમિલનાડુએ પોલીસ તપાસમાં મદદ કરવા માટે face recognition software લોન્ચ કર્યો...52
- મેડિસિનમાં નોબેલ પુરસ્કાર 2021 (2021 Nobel Prize In Medicine) ની જાહેરાત કરી.....52
- ભારતનો સત્તાનો માર્ગ: વિદેશ નીતિ.....53
- 4 ઓક્ટોબર: વિશ્વ વસવાટ દિવસ (World Habitat Day).....53
- EU એ Pfizer-BioNtech COVID રસી બૂસ્ટરને મંજૂરી આપી.....54
- COVID-19 રસી પરિવહન માટે 'મેડ ઇન ઇન્ડિયા' ડ્રોનનો ઉપયોગ કરવામાં આવી રહ્યો છે.....54
- Dare to Dream 2.0 કોન્ટેસ્ટના વિજેતાઓનું સન્માન કરાયું.....55
- ભારત અને જાપાન વચ્ચે દરિયાઈ ક્વાચત JIMEX ની 5મી આવૃત્તિ શરૂ થઈ.....55
- આરોગ્ય મંત્રીએ 'The State of the World's Children 2021' નું વિમોચન કર્યું.....56

- જાહેર હિતની અરજી.....56
- માનસિક સ્વાસ્થ્ય જાગૃતિ અભિયાન સપ્તાહ..58
- GI ટેગ સાથે મિહિદાના પશ્ચિમ બંગાળથી
- 9 ઓક્ટોબર: વિશ્વ ડાક દિવસ (World Post Day).....59
- બહેરીનમાં નિકાસ.....57
- વાયુસેનાની 89મી વર્ષગાંઠ ઉજવાઈ.....59
- કેન્દ્ર સરકાર National Road Safety Board ની રચના કરશે.....57
- બાબકો માટે PM-CARES (PM-CARES for Children) યોજના માટે માર્ગદર્શિકા....60
- Heli-borne Survey Technology.....58
- પ્રશ્નોત્તરી.....61
- ઉત્તરપૂર્વ રાજ્યોમાં ખાદ્ય તેલ પામઓછલ પર રાષ્ટ્રીય મિશન પર બિઝનેસ સમિટનું આયોજન.....58

નવી બેચ

15/10/21

શુક્રવાર

પોલીસ કોન્સ્ટેબલ

સર્વશ્રેષ્ઠ તૈયારીની ખાતરી

ગણિત અને REASONINGમાં સ્કોર કરાવવા ગેરન્ટેડ તૈયારી

હેતુલક્ષી અને વર્ષનાત્મક એમ બંને પ્રકારનું ટુ ધી પોઈન્ટ પરીક્ષાલક્ષી મટીરિયલ્સ

સમાજશાસ્ત્ર અને મનોવિજ્ઞાન જેવા વિષયોની સચોટ તૈયારી

ગુજરાત પોલીસમાં 1270થી વધુ સફળ વિદ્યાર્થીઓ

કાર્યદાની અસંખ્ય કલમો અને જોગવાઈઓમાંથી પરીક્ષાલક્ષી કલમોની ઓળખ અને તેનો સમજશક્તિ સાથે અભ્યાસ

રૂબરૂ મુલાકાતીને વિશેષ માહિતી

93757-01110

93280-01110

સદગુરૂ કોમ્પ્લેક્ષ, બીજો માળ
સ્વામિનારાયણ મંદિર પાસે,
કાલાવડ રોડ

offline

રાજકોટ

જાહેર હિતની અરજી

- સુપ્રીમ કોર્ટ (SC)એ અરજદારને પૂરતા સંશોધન વિના જાહેર હિતની અરજી (PIL) દાખલ કરવાની ચેતવણી આપી હતી.

Back to basics : પરિચય

- જાહેર હિતની અરજી (PIL)એ માનવ અધિકારો અને સમાનતાને પ્રોત્સાહન આપવા અથવા વ્યાપક જાહેર ચિંતાના મુદ્દાઓ ઉઠાવવા માટે કાયદાનો ઉપયોગ છે.
- જાહેર હિતની અરજી (Public Interest Litigation-PIL)'નો ખ્યાલ અમેરિકન ન્યાય શાસ્ત્રમાંથી લેવામાં આવ્યો છે.
- ભારતીય કાયદામાં PILનો અર્થ એ છે કે જાહેર હિતના રક્ષણ માટે અરજી અથવા કેસ દાખલ કરવો. તે પીડિત પક્ષ દ્વારા નહીં પરંતુ કોર્ટ અથવા અન્ય કોઈ ખાનગી પક્ષ દ્વારા કાનૂની અદાલતમાં રજૂ કરવામાં આવે છે.
- તે ન્યાયિક સક્રિયતા દ્વારા અદાલતો દ્વારા લોકોને આપવામાં આવેલી સત્તા છે.
- તે ફક્ત સુપ્રીમ કોર્ટ અથવા હાઈકોર્ટમાં જ દાખલ કરી શકાય છે.
- આ રિટ અરજીથી અલગ છે, જે વ્યક્તિઓ અથવા સંસ્થાઓ દ્વારા તેમના પોતાના લાભ માટે દાખલ કરવામાં આવે છે, જ્યારે PIL સામાન્ય લોકોના લાભ માટે દાખલ કરવામાં આવે છે.
- PILનો ખ્યાલ કાયદાની મદદથી ઝડપી સામાજિક ન્યાયની સુરક્ષા અને વિસ્તરણ માટે ભારતના બંધારણની કલમ 39A માં સમાવિષ્ટ સિદ્ધાંતોને અનુરૂપ છે.
- જે વિસ્તારોમાં PIL દાખલ કરી શકાય છે: પ્રદૂષણ, આતંકવાદ, માર્ગ સલામતી, બાંધકામની ધમકીઓ વગેરે.

મહત્વ

- જાહેર હિતની અરજી એ સામાજિક પરિવર્તન અને કાયદાનું શાસન જાળવવાનું અને કાયદા અને ન્યાય વચ્ચે સંતુલનને વેગ આપવાનું એક મહત્વપૂર્ણ માધ્યમ છે.
- પિલ્સનો મૂળ ઉદ્દેશ ગરીબો અને હાંસિયામાં ઘડેલાયેલા વર્ગો માટે ન્યાયને સુલભ અથવા સમાન બનાવવાનો છે. તે બધા માટે ન્યાયની પહોંચનું લોકશાહીકરણ કરે છે.
- તે જેલ, આશ્રયસ્થાનો, રક્ષણાત્મક મકાનો વગેરે જેવી રાજ્ય સંસ્થાઓની ન્યાયિક દેખરેખમાં મદદ કરે છે.
- ન્યાયિક સમીક્ષાની વિભાવનાને અમલમાં મૂકવાનું તે એક મહત્વપૂર્ણ સાધન છે.

મહત્વના મુદ્દાઓ

- દુરુપયોગ:
 - અદાલતોમાં પેનિંગ કેસોની સંખ્યા પહેલેથી જ વધારે છે અને PILનો દુરુપયોગ વધી રહ્યો છે.
 - 2010માં સુપ્રીમ કોર્ટે વ્યક્તિગત અથવા અપ્રસ્તુત કેસોને લગતી PIL અંગે નારાજગી વ્યક્ત કરી હતી અને PIL સ્વીકારવા માટે અદાલતોને કેટલીક માર્ગદર્શિકા જારી કરી હતી.
- સ્પર્ધા અધિકારોની સમસ્યા:
 - PILની ક્રિયાઓ કેટલીક વાર સ્પર્ધાત્મક અધિકારોની સમસ્યા તરફ દોરી શકે છે.
 - ઉદાહરણ તરીકે, જ્યારે અદાલત પ્રદૂષણ ફેલાવતા ઉદ્યોગને બંધ કરવાનો આદેશ આપે છે, ત્યારે કામદારો અને તેમના પરિવારો તેમની આજીવિકાથી વંચિત રહે છે તેમના હિતોને કોર્ટ ધ્યાનમાં લઈ શકતા નથી.
- વિલંબ:
 - શોષિત અને વંચિત જૂથોને લગતા જાહેર હિતના મુકદ્દમા ઘણા વર્ષોથી બાકી છે.
 - PIL ના કેસોના નિકાલમાં વિલંબને કારણે અવ્યવહારુ/બિન-કાર્યકારી મૂલ્ય (Academic Value)ના ઘણા મોટા નિર્ણયો આવી શકે છે.
- ન્યાયિક રિડન્ડન્સી:
 - PIL મારફતે સામાજિક-આર્થિક અથવા પર્યાવરણીય સમસ્યાઓ હલ કરવાની પ્રક્રિયામાં ન્યાયતંત્ર દ્વારા ન્યાયિક અતિક્રમણના કિસ્સાઓ હોઈ શકે છે.

આગળનો રસ્તો

- ભૂતપૂર્વ એટર્ની જનરલ સોલી સોરાબજીના મતે PILના દુરુપયોગને નિયંત્રિત કરવા માટેના 3 મૂળભૂત નિયમો:
- યોગ્ય કિસ્સાઓમાં અનુકરણીય ખર્ચ સાથે શંકાસ્પદ PILનો અસ્વીકાર.
- જે કિસ્સાઓમાં વધુ વિલંબ પછી મહત્વપૂર્ણ પ્રોજેક્ટ્સ અથવા સામાજિક-આર્થિક નિયમોને પડકારવામાં આવે છે, ત્યાં આવી અરજીઓ સ્થગિત કરવી જોઈએ.
- જો PIL આખરે ફગાવી દેવામાં આવે તો PIL કડક શરતો હેઠળ હોવી જોઈએ જેમ કે અરજદારોને વળતર આપવું અથવા નુકસાનને આવરી લેવું.

ચૂંટણી ચિહ્ન

- તાજેતરમાં ભારતીય ચૂંટણી પંચ (Election Commission of India-ECI)એ રાજકીય પક્ષના ચૂંટણી ચિહ્નને ફીઝ કરવાનો નિર્ણય લીધો છે.

- ચૂંટણી ચિહ્ન (અનામત અને ફાળવણી) આદેશ, 1968 ચૂંટણી પંચને રાજકીય પક્ષોને માન્યતા આપવા અને ચૂંટણી ચિહ્નો ફાળવવાની સત્તા આપે છે.

ઉલ્લેખ

- ચૂંટણીલક્ષી/ચૂંટણી પ્રતીક એ રાજકીય પક્ષને ફાળવવામાં આવતું પ્રમાણભૂત પ્રતીક છે.
- તેમનો ઉપયોગ પક્ષો તેમના પ્રચાર દરમિયાન કરે છે અને ઈલેક્ટ્રોનિક વોટિંગ મશીનો (EVMs) પર પ્રદર્શિત થાય છે, જે મતદારોને સંબંધિત પક્ષ માટે પ્રતીકો પસંદ કરીને મત આપવાની મંજૂરી આપે છે.
- આ અભણ લોકોને મતદાનની સુવિધા માટે રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા જેઓ મતદાન કરતી વખતે પક્ષનું નામ વાંચવામાં અસમર્થ છે.
- 1960ના દાયકામાં એવી દરખાસ્ત કરવામાં આવી હતી કે ચૂંટણી ચિહ્નોનું નિયમન, અનામત અને સંસદના કાયદા દ્વારા ફાળવણી કરવી જોઈએ, એટલે કે પ્રતીક આદેશ.
- આ પ્રસ્તાવનો જવાબ આપતાં ચૂંટણી પંચે કહ્યું હતું કે, ચૂંટણી ચિહ્ન (અનામત અને ફાળવણી) આદેશ, 1968ની જોગવાઈ ઓ દ્વારા રાજકીય પક્ષોની માન્યતા પર નજર રાખવામાં આવે છે અને તે મુજબ પ્રતીકોની ફાળવણી પણ થશે.
- ચૂંટણી પંચ ચૂંટણી હેતુઓ માટે રાજકીય પક્ષોની નોંધણી કરે છે અને તેમની ચૂંટણી કામગીરીના આધારે તેમને રાષ્ટ્રીય અથવા રાજ્ય પક્ષો તરીકે માન્યતા આપે છે. અન્ય પક્ષોને ફક્ત નોંધાયેલા માન્યતા વિનાના પક્ષો તરીકે જાહેર કરવામાં આવે છે.
- રાષ્ટ્રીય અથવા રાજ્ય પક્ષો તરીકેની માન્યતા કેટલાક વિશેષાધિકારોને પક્ષના પ્રતીકોની ફાળવણી, ટેલિવિઝન અને રેડિયો સ્ટેશનો પર રાજકીય પ્રસારણ માટે સમયની જોગવાઈ અને મતદાર યાદીની પહોંચ જેવા પક્ષોના અધિકાર તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરે છે.
- દરેક રાષ્ટ્રીય પક્ષ અને રાજ્ય સ્તરના પક્ષને અનુક્રમે દેશ અને રાજ્યોમાં ઉપયોગ માટે ખાસ અનામત પ્રતીક ફાળવવામાં આવે છે.
- ચૂંટણી ચિહ્ન (અનામત અને ફાળવણી) આદેશ, 1968:
 - આદેશના ફકરા 15 હેઠળ ચૂંટણી પંચ હરીફ જૂથો અથવા માન્યતા પ્રાપ્ત રાજકીય પક્ષના વર્ગો વચ્ચેના વિવાદોનો નિર્ણય લઈ શકે છે અને તેનું નામ અને પ્રતીકનો દાવો કરી શકે છે.
 - આ આદેશ હેઠળ વિવાદક મર્જરના મુદ્દાઓ નક્કી કરવાની ચૂંટણી પંચ એકમાત્ર સત્તા છે. સુપ્રીમ કોર્ટ (SC)એ 1971માં સાદિક અલી અને અન્ય વિરુદ્ધ ECIમાં તેની માન્યતાને માન્ય રાખી હતી.

- આ માન્યતા પ્રાપ્ત રાષ્ટ્રીય અને રાજ્ય પક્ષો વચ્ચેના વિવાદોને લાગુ પડે છે.
- નોંધાયેલા પરંતુ માન્યતા વિનાના પક્ષોમાં વિભાજનના કિસ્સાઓમાં, ચૂંટણી પંચ સામાન્ય રીતે વિવાદમાં સામેલ જૂથોને તેમના મતભેદોને આંતરિક રીતે ઉકેલવા અથવા કોર્ટમાં જવાની સલાહ આપે છે.
- ચૂંટણી પંચે અત્યાર સુધીમાં લગભગ તમામ વિવાદોમાં પક્ષના પ્રતિનિધિઓ/પદાધિકારીઓ પર અહેવાલ લાદ્યો છે. હોદ્દદારો, સાંસદો અને ધારાસભ્યોની સ્પષ્ટ બહુમતીએ એક જૂથને ટેકો આપ્યો છે.
- 1968 પહેલાં ચૂંટણી પંચે ચૂંટણી નિયમો, 1961ના સંચાલન હેઠળ જાહેરનામા અને કારોબારી આદેશો જારી કર્યા હતા.
- પાર્ટીનું પ્રતીક મેળવનારી પાર્ટી સિવાય પક્ષના અલગ જૂથે પોતાને અલગ પાર્ટી તરીકે નોંધણી કરાવવી પડી હતી.
- તેઓ નોંધણી પછી રાજ્ય અથવા કેન્દ્રીય ચૂંટણીઓમાં તેમના પ્રદર્શનના આધારે જ રાષ્ટ્રીય અથવા રાજ્ય પક્ષની સ્થિતિનો દાવો કરી શકે છે.

પક્ષપલટા વિરોધી કાયદો

- તાજેતરમાં કલકત્તા હાઈકોર્ટે પશ્ચિમ બંગાળ વિધાનસભાના અધ્યક્ષને વિધાનસભાના સભ્ય સાથે સંકળાયેલા પક્ષપલટાના કેસમાં નિર્ધારિત સમયમર્યાદામાં આદેશ પસાર કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો છે.
- ઝારખંડ અને રાજસ્થાન જેવા અન્ય રાજ્યોમાં પણ પક્ષપલટા વિરોધી કાર્યવાહી ચાલી રહી છે.

Back to basics : પક્ષપલટા વિરોધી કાયદા વિશે

- પક્ષપલટા વિરોધી કાયદો સંસદ/વિધાનસભાના સભ્યોને એક પક્ષથી બીજા પક્ષને સજા કરે છે.
- સંસદે તેને 1985માં બંધારણમાં દસમા સમયપત્રક તરીકે ઉમેર્યું હતું. તેનો ઉદ્દેશ પક્ષ બદલતા ધારાસભ્યોને નિરાશ કરીને સરકારોમાં સ્થિરતા લાવવાનો હતો.
- દસમો કાર્યક્રમ: પક્ષપલટા વિરોધી અધિનિયમ તરીકે ઓળખાતો, બંધારણમાં 52મા સુધારા અધિનિયમ, 1985 દ્વારા સમાવિષ્ટ કરવામાં આવ્યો હતો અને અન્ય કોઈ રાજકીય પક્ષમાં પક્ષપલટાના આધારે ચૂંટાયેલા સભ્યોને ગેરલાયક ઠેરવવાની જોગવાઈઓ નક્કી કરવામાં આવી હતી.
- જો કે, તે સાંસદો/ધારાસભ્યોના જૂથને અન્ય કોઈ રાજકીય પક્ષમાં જોડાવાની મંજૂરી આપે છે (એટલે કે. આમ, પક્ષપલટાના ધારાસભ્યોને પ્રોત્સાહન આપવા અથવા સ્વીકારવા બદલ તે રાજકીય પક્ષોને સજા કરતું નથી.
- 1985ના કાયદા અનુસાર રાજકીય પક્ષના ચૂંટાયેલા સભ્યોમાં થી એક તૃતીયાંશ સભ્યો દ્વારા 'પક્ષપલટો' 'મર્જર' માનવામાં આવતો હતો.

- > 91મા બંધારણીય સુધારા અધિનિયમ, 2003 મુજબ, પક્ષપલટા વિરોધી કાયદો રાજકીય પક્ષને અન્ય રાજકીય પક્ષ સાથે અથવા તેની સાથે ભળી જવાની મંજૂરી આપે છે, જો કે તેના ઓછામાં ઓછા બે તૃતીયાંશ સભ્યો મર્જરની તરફેણમાં હોય.
- > આમ, આ કાયદા હેઠળ, એકવાર ગેરલાયક ઠરેલા સભ્યો એક જ ગૃહની કોઈપણ બેઠક પર કોઈપણ રાજકીય પક્ષમાં થી ચૂંટણી લડી શકે છે.
- > આ મામલો પક્ષપલટાના આધારે ગેરલાયક ઠેરવવાના પ્રશ્નો અંગેના નિર્ણય માટે ગૃહના અધ્યક્ષ અથવા અધ્યક્ષને મોકલવામાં આવે છે, જે ન્યાયિક સમીક્ષાને આધિન છે.
- > જોકે, કાયદો એવી સમયમર્યાદા પૂરી પાડતો નથી જેની અંદર પ્રિસાઈડિંગ ઓફિસરે પક્ષપલટાનો મામલો નક્કી કરવાનો હોય છે.

ગેરલાયક ઠેરવવાના આધારો

- > જો કોઈ ચૂંટાયેલા સભ્ય સ્વેચ્છાએ રાજકીય પક્ષનું સભ્યપદ છોડી દે છે.
- > જો તે ગૃહમાં મત આપે અથવા પૂર્વ પરવાનગી મેળવ્યા વિના તેમના રાજકીય પક્ષ અથવા કોઈ પણ વ્યક્તિ દ્વારા જારી કરવામાં આવેલા કોઈપણ નિર્દેશથી વિપરીત મતદાનથી દૂર રહે.
- > તેમની ગેરલાયકાત માટેની પૂર્વ શરત તરીકે આવી ઘટનાના 15 દિવસની અંદર તેમના પક્ષ અથવા અધિકૃત વ્યક્તિ દ્વારા મતદાન પર પ્રતિબંધ ન મૂકવો જોઈએ.
- > જો કોઈ સ્વતંત્ર ચૂંટાયેલા સભ્ય રાજકીય પક્ષમાં જોડાય છે.
- > જો છ મહિનાની મુદત પૂરી થયા પછી, નામાંકિત સભ્ય રાજકીય પક્ષમાં જોડાય છે.

સંબંધિત મુદ્દાઓ

- > પ્રતિનિધિ અને સંસદીય લોકશાહીને નબળી પાડવી:
- > પક્ષપલટા વિરોધી કાયદો લાગુ થયા બાદ સાંસદ કે ધારાસભ્યએ પક્ષના નિર્દેશોનું સંપૂર્ણ પાલન કરવું પડશે.
- > તે તેમને પ્રતિનિધિ લોકશાહીને નબળી પાડતી કોઈપણ મુદ્દા પર તેમના નિર્ણય અનુસાર મત આપવાની સ્વતંત્રતા આપતું નથી.
- **અધ્યક્ષની વિવાદાસ્પદ ભૂમિકા:**
- > ઘણા કિસ્સાઓમાં, અધ્યક્ષે (સામાન્ય રીતે શાસક પક્ષ તરફથી) ગેરલાયક ઠેરવવા અંગેના નિર્ણયોમાં વિલંબ કર્યો છે.
- **ભાગલાની માન્યતા નથી:**
- > પક્ષપલટા વિરોધી કાયદાએ 91મા બંધારણીય સુધારા 2004ને કારણે પક્ષપલટા વિરોધી નિયમને અપવાદ બનાવ્યો હતો.

- > જો કે, આ સુધારો પક્ષમાં 'વિભાજન'ને માન્યતા આપતો નથી પરંતુ 'મર્જર'ને માન્યતા આપે છે.

■ ચૂંટણી આદેશનું ઉલ્લંઘન:

- > પક્ષપલટો એ ધારાસભ્યો દ્વારા ચૂંટણી જનાદેશનું અપમાન છે, જેઓ એક પક્ષની ટિકિટ પર ચૂંટાયા છે, પરંતુ પછી મંત્રી પદ અથવા નાણાકીય લાભની લાલચને કારણે બીજામાં જવું અનુકૂળ લાગે છે.

■ સરકારની સામાન્ય કામગીરી પર અસર:

- > કુખ્યાત 'આયા રામ, ગયા રામ' નું સૂત્ર ધારાસભ્યોએ 1960ના દાયકામાં વારંવાર પક્ષપલટાની પૃષ્ઠભૂમિ સામે લખ્યું હતું. પક્ષપલટાથી સરકારમાં અસ્થિરતા આવે છે અને વહીવટને અસર થાય છે.

■ હોર્સ-ટ્રેડિંગ પ્રમોશન:

- > પક્ષપલટાથી કાયદા ઘડનારાઓની ખરીદી અને વેચાણને પણ પ્રોત્સાહન આપવામાં આવે છે, જેમને લોકશાહી વ્યવસ્થાના આદેશની વિરુદ્ધ સ્પષ્ટ પણે ધ્યાનમાં લેવામાં આવે છે.

સૂચનો

- > ચૂંટણી પંચે સૂચન કર્યું છે કે પક્ષપલટાના કિસ્સાઓમાં તે નિર્ણાયક સત્તા હોવી જોઈએ.
- > અન્ય લોકોએ દલીલ કરી છે કે રાષ્ટ્રપતિ અને રાજ્યપાલોએ પક્ષપલટાની અરજીઓ પર સુનાવણી કરવી જોઈએ.
- > સુપ્રીમ કોર્ટે સૂચન કર્યું છે કે સંસદે પક્ષપલટાના કેસો ઝડપથી અને ન્યાયી રીતે નક્કી કરવા માટે ઉચ્ચ ન્યાયતંત્રના નિવૃત્ત ન્યાયાધીશની અધ્યક્ષતામાં સ્વતંત્ર ટ્રિબ્યુનલની રચના કરવી જોઈએ.
- > કેટલાક ટિપ્પણીકારોએ કહ્યું છે કે કાયદો નિષ્ફળ ગયો છે અને તેને દૂર કરવાની ભલામણ કરી છે. ભૂતપૂર્વ ઉપરાષ્ટ્રપતિ હામિદ અન્સારીએ સૂચવ્યું છે કે તે માત્ર અવિશ્વાસ પ્રસ્તાવોમાં સરકારને બચાવવા માટે લાગુ પડે છે.

આગળનો રસ્તો

- > જો કે, સરકારની સ્થિરતા એક મુદ્દો છે જેથી પક્ષોની આંતરિક લોકશાહીને મજબૂત કરવી પડે જેથી પક્ષના વિભાજનની ઘટનાઓને અટકાવી શકાય.
- > ભારતમાં રાજકીય પક્ષોને સંચાલિત કરતા કાયદાની તીવ્ર જરૂર છે. આવા કાયદામાં રાજકીય પક્ષોને RTI હેઠળ લાવવા જોઈએ, તેમજ પક્ષની અંદર લોકશાહીને મજબૂત બનાવવી જોઈએ.
- > પક્ષપલટાના કિસ્સામાં ગૃહના અધ્યક્ષ અંતિમ સત્તા હોવાને કારણે સત્તાઓના વિભાજનના સિદ્ધાંતને અસર થાય છે. આ સંદર્ભમાં, ઉચ્ચ ન્યાયતંત્ર અથવા ચૂંટણી પંચને સત્તા સ્થાનાંતરિત કરવાથી (બીજા ARC અહેવાલ દ્વારા ભલામણ કરવામાં આવી છે) પક્ષપલટાના જોખમને અટકાવી શકે છે.

- ▶ પ્રતિનિધિ લોકશાહીને પક્ષપલટા વિરોધી કાયદાની હાનિકારક અસરોથી બચાવવા માટે કાયદાનો વ્યાપ એવા કાયદાઓ પૂરતો મર્યાદિત કરી શકાય છે જ્યાં સરકારની હારથી વિશ્વાસ ગુમાવવો થઈ શકે છે.

ભારતીય નાગરિકતાના ત્યાગ માટે પ્રક્રિયાનું સરળીકરણ

- ▶ ગૃહ મંત્રાલય (MHA)એ ભારતીયો માટે તેમની નાગરિકતાનો ત્યાગ કરવા ઈચ્છતા લોકો માટે આ પ્રક્રિયાને વધુ સરળ બનાવી દીધી છે.
- ▶ અગાઉ કેન્દ્ર સરકારે પાંચ રાજ્યોના અધિકારીઓને હાલના નિયમો હેઠળ નાગરિકતાની અરજીઓ સંબંધિત સત્તાઓ આપતું જાહેરનામું બહાર પાડ્યું હતું.

Back to basics : પરિચય

- ▶ નાગરિકતા મુક્ત કરવાની નવી પ્રક્રિયા અરજદારોને દસ્તાવેજો ઓનલાઇન અપલોડ કરવાની સુવિધા આપશે અને 60 દિવસની અંદર સમગ્ર પ્રક્રિયા પૂર્ણ કરવાની પણ જોગવાઈ કરશે.
- ▶ જાણવા મળ્યું છે કે 2015-19ની વચ્ચે 6.7 લાખથી વધુ ભારતીયોએ તેમની નાગરિકતાનો ત્યાગ કર્યો હતો.
- ▶ 2018માં ગૃહ મંત્રાલયે અરજી ફોર્મમાં 'સંજોગો/કારણો'ની એક કોલમ પણ સામેલ કરી હતી, જે હેઠળ અરજદારોએ વિદેશી નાગરિકતા મેળવવા અને ભારતીય નાગરિકતાનો ત્યાગ કરવાના કારણોનો ઉલ્લેખ કરવાનો હતો.

નાગરિકતા

- **વૈદ્યાનિક જોગવાઈઓ:**
 - ▶ નાગરિકતા બંધારણ હેઠળ સંઘની સૂચિમાં સૂચિબદ્ધ છે અને આ રીતે તે સંસદના વિશિષ્ટ અધિકાર ક્ષેત્રમાં છે.
 - ▶ બંધારણ 'નાગરિક' શબ્દને વ્યાખ્યાયિત કરતું નથી, પરંતુ નાગરિકતા માટે લાયક વિવિધ કેટેગરીની વ્યક્તિઓની વિગતો ભાગ 2 (અનુચ્છેદ 5 થી 11)માં આપવામાં આવી છે.
 - ▶ બંધારણની અન્ય જોગવાઈઓથી વિપરીત, 26 જાન્યુઆરી, 1950ના રોજ અસ્તિત્વમાં આવેલા આ લેખો બંધારણ દ્વારા સ્વીકારવામાં આવ્યા હતા અને 26 નવેમ્બર, 1949ના રોજ જ અમલમાં મૂકવામાં આવ્યા હતા.
- **ભારતીય નાગરિકતાનું સંપાદન:**
 - ▶ 1955નો નાગરિકતા અધિનિયમ જન્મ, ઉતરાણ, નોંધણી, દેશીકરણ અને આ વિસ્તારનો સમાવેશ સહિત નાગરિકતા મેળવવાની પાંચ રીતોનો ઉલ્લેખ કરે છે.

■ નાગરિકતા (સુધારો) અધિનિયમ, 2019:

- ▶ આ કાયદો અફઘાનિસ્તાન, બાંગ્લાદેશ અને પાકિસ્તાનના ધાર્મિક લઘુમતીઓ, ખાસ કરીને હિન્દુઓ, શીખો, બૌદ્ધો, જૈનો, પારસીઓ અને ખ્રિસ્તીઓ માટે નાગરિકતા સંપાદન પ્રક્રિયાને ઝડપી બનાવવા માટે મૂળ કાયદામાં સુધારો કરે છે, જેઓ 2015 પહેલા ભારતમાં પ્રવેશ્યા હતા.
- ▶ ભારતીય નાગરિકતા માટે અરજી કરતા પહેલા અફઘાનિસ્તાન, બાંગ્લાદેશ અને પાકિસ્તાનની ધાર્મિક લઘુમતીઓને ઓછામાં ઓછા 11 વર્ષ સુધી ભારતમાં રહેવાની જરૂરિયાત ઘટાડીને પાંચ વર્ષ (દેશીકરણ દ્વારા) કરવામાં આવી છે.

■ ભારતમાં નાગરિકતાનો ત્યાગ કરવાની પદ્ધતિઓ

- **સ્વૈચ્છિક:**
 - ▶ એક ભારતીય નાગરિક, જે સંપૂર્ણ ઉંમર અને ક્ષમતાનો છે, તે પોતાની મરજીથી ભારતની નાગરિકતાનો ત્યાગ કરી શકે છે.
 - ▶ જ્યારે કોઈ વ્યક્તિ પોતાની નાગરિકતા છોડી દે છે, ત્યારે તે વ્યક્તિનું દરેક સગીર બાળક પણ તેની ભારતીય નાગરિકતા ગુમાવે છે. જોકે, જ્યારે બાળકને 18 વર્ષની ઉંમર મળે છે, ત્યારે તે ભારતીય નાગરિકતા પાછી મેળવી શકે છે.
- **બરતરફી દ્વારા:**
 - ▶ ભારતીય બંધારણમાં એક જ નાગરિકતાની જોગવાઈ છે. આનો અર્થ એ થયો કે વ્યક્તિ એક સમયે ફક્ત એક જ દેશનો નાગરિક બની શકે છે.
 - ▶ તેથી, જો કોઈ વ્યક્તિ બીજા દેશની નાગરિકતા લે છે, તો તેની ભારતીય નાગરિકતા જાતે જ ખોવાઈ જાય છે. જો કે, જ્યારે ભારત યુદ્ધનો સામનો કરી રહ્યું છે ત્યારે આ જોગવાઈ લાગુ પડતી નથી.
- **સરકારનો ઇનકાર:**
 - ▶ ભારત સરકાર નીચેની પરિસ્થિતિઓમાં કોઈપણ ભારતીય નાગરિકની નાગરિકતા સમાપ્ત કરી શકે છે;
 - ▶ જો નાગરિક બંધારણનું અપમાન કરે છે.
 - ▶ જો છેતરપિંડીથી નાગરિકતા મેળવી લેવામાં આવી હોય.
 - ▶ નાગરિકે યુદ્ધ દરમિયાન દુશ્મન સાથે ગેરકાયદેસર રીતે વેપાર કર્યો છે અથવા વાતચીત કરી છે.
 - ▶ નોંધણી અથવા દેશીકરણ દ્વારા મેળવેલી નાગરિકતાના પાંચ વર્ષ દરમિયાન, નાગરિકને એક દેશમાં બે વર્ષની કેદ કરવામાં આવી છે.
 - ▶ નાગરિક 7 વર્ષથી સતત ભારતની બહાર રહે છે.

‘આરોગ્યના અધિકાર’ની માંગ

- ▶ તાજેતરમાં રાજસ્થાનમાં 'આરોગ્યના અધિકાર' અંગેના કાયદાની નવી માંગ કરવામાં આવી છે.

- આરોગ્ય કર્મચારીઓએ સ્પષ્ટતા કરી છે કે કાયદો તબીબી સેવાઓને સુવ્યવસ્થિત કરશે અને નાગરિકોને આવશ્યક સુવિધાઓની ઉપલબ્ધતાની બાંધધરી આપશે.

Back to basics : પરિચય

- આરોગ્યનો અધિકાર:
 - અન્ય અધિકારોની જેમ, આરોગ્યના અધિકારમાં સ્વતંત્રતા અને અધિકાર બંને ઘટકોનો પણ સમાવેશ થાય છે:
 - સ્વતંત્રતામાં પોતાના સ્વાસ્થ્ય અને શરીર (દા.ત. જાતીય અને પ્રજનન અધિકારો) પર નિયંત્રણ કરવાનો અધિકાર અને હસ્તક્ષેપથી મુક્તિનો અધિકાર (દા.ત. ત્રાસ અને સંમતિ વિનાની તબીબી સારવાર અને ઉપયોગથી મુક્તિ)નો સમાવેશ થાય છે.
 - 'લાયકાત'માં આરોગ્ય સંરક્ષણની પ્રણાલીનો અધિકાર શામેલ છે, જે દરેકને આરોગ્યના ઉચ્ચતમ પ્રાપ્ત સ્તરથી લાભ લેવાની તક આપે છે.

મહત્વ

- લોકો આરોગ્યના અધિકાર માટે લાયક છે અને તે સરકારને આ દિશામાં પગલાં લેવા માટે મજબૂત બનાવે છે.
- તે દરેકને સેવાઓનો ઉપયોગ કરવા માટે સક્ષમ બનાવે છે અને ખાતરી કરે છે કે તે સેવાઓની ગુણવત્તા સામાન્ય લોકોના સ્વાસ્થ્યને સુધારવા માટે પૂરતી છે.
- તે લોકોને આરોગ્ય સેવાઓ માટે તેમના પોતાના ખિસ્સામાં થી ચૂકવણી કરવાના નાણાકીય પરિણામોથી બચાવે છે અને લોકોને ગરીબીમાં ધકેલવાના જોખમને ઘટાડે છે.

પડકારો

- દેશમાં હાલના જાહેર પ્રાથમિક આરોગ્ય સંભાળ મોડેલનો વ્યાપ ખૂબ મર્યાદિત છે.
- જ્યાં જાહેર પ્રાથમિક આરોગ્ય કેન્દ્રો હાજર હોય તેવા સ્થળોએ પણ ગર્ભાવસ્થા સંભાળ, મર્યાદિત બાળસંભાળ અને રાષ્ટ્રીય આરોગ્ય કાર્યક્રમોને લગતી કેટલીક સેવાઓ જ પૂરી પાડવામાં આવે છે.
- ભારતમાં જાહેર આરોગ્ય ધિરાણ (GDPના લગભગ 1.3 ટકા) પર નો ખર્ચ સતત ઓછો રહ્યો છે.
- ઓર્ગેનાઇઝેશન ફોર ઇકોનોમિક કોઓપરેશન એન્ડ ડેવલપમેન્ટ (OECD)ના જણાવ્યા અનુસાર ભારતનો કુલ 'આઉટ ઓફ પોકેટ' ખર્ચ GDPના લગભગ 2.3 ટકા છે.
- સરકાર 2025 સુધીમાં GDPના 2.5 ટકા આરોગ્ય પર ખર્ચ કરવા માટે પ્રતિબદ્ધ છે.
- આરોગ્ય પ્રણાલીમાં ભૂલોને કારણે બિન-ચેપી રોગોનો સામનો કરવો પડકારજનક છે, જે નિવારણ અને પ્રારંભિક તપાસ સાથે સંબંધિત છે.

- તે કોવિડ-19 મહામારી જેવા નવા અને ઉભરતા જોખમોની તૈયારી અને અસરકારક વ્યવસ્થાપનના અભાવને નબળો પાડે છે.

સરકારની જવાબદારી

- બંધારણીય:
 - મૂળભૂત અધિકારો: ભારતીય બંધારણની કલમ 21 જીવન અને વ્યક્તિગત સ્વતંત્રતાના મૂળભૂત અધિકારની બાંધધરી આપે છે. આરોગ્યનો અધિકાર જીવનને ગૌરવપૂર્વક જીવવાના અધિકારમાં છે.
 - રાજ્ય નીતિના નિર્દેશ સિદ્ધાંતો (DPSP): અનુચ્છેદ 38, 39, 42, 43 અને 47માં આરોગ્યના અધિકારની અસરકારક પ્રાપ્તિ સુનિશ્ચિત કરવાની રાજ્યની જવાબદારી નક્કી કરવામાં આવી છે.
- ન્યાયિક નિર્ણય:
 - પશ્ચિમ બંગાળ ખેત મજદૂર સમિતિ કેસ (1996)માં સુપ્રીમ કોર્ટે કહ્યું હતું કે કલ્યાણકારી રાજ્યમાં સરકારની પ્રાથમિક ફરજ લોકોના કલ્યાણનું રક્ષણ કરવાની છે અને લોકોને પૂરતી તબીબી સુવિધાઓ પૂરી પાડવાની જવાબદારી પણ સરકારની છે.
 - 'પરમાનંદ કટારા વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા' દાવા (1989)માં સુપ્રીમ કોર્ટે ચુકાદો આપ્યો હતો કે દરેક ડોક્ટર, પછી તે સરકારી હોસ્પિટલમાં હોય કે ખાનગી હોસ્પિટલમાં, તેમની વ્યાવસાયિક જવાબદારીઓ હેઠળ જીવનની સુરક્ષા માટે જવાબદાર છે.

આંતરરાષ્ટ્રીય પ્રતિબદ્ધતાઓ

- માનવ અધિકારોની સાર્વત્રિક ઘોષણા:
 - ભારત સંયુક્ત રાષ્ટ્ર દ્વારા માનવ અધિકારોની સાર્વત્રિક ઘોષણા (1948)ની કલમ 25 પર હસ્તાક્ષર કરનાર છે.
 - તે ખોરાક, કપડાં, આવાસ અને તબીબી સંભાળ અને આવશ્યક સામાજિક સેવાઓ સહિત મનુષ્યના સ્વાસ્થ્ય અને કલ્યાણ માટે પૂરતા જીવનધોરણો પ્રદાન કરે છે.

આગળનો રસ્તો

- આરોગ્યને બંધારણ હેઠળ સાતમા સમયપત્રકની સમાંતર સૂચિમાં સ્થાનાંતરિત કરવું જોઈએ. હાલમાં 'આરોગ્ય' રાજ્યની સૂચિ હેઠળ છે.
- આરોગ્ય સંભાળ રોકાણ માટે સમર્પિત 'ડેવલપમેન્ટલ ફાઇનાન્સ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ' (DFI) જરૂરી છે.
- આરોગ્યના અધિકારને આવરી લેતો એક વ્યાપક જાહેર આરોગ્ય કાયદો સંસદ દ્વારા પસાર કરી શકાય છે.

- > રોગની દેખરેખ, મુખ્ય બિન-આરોગ્ય વિભાગોની નીતિઓની આરોગ્ય અસર માહિતી એકત્રિત કરવા, રાષ્ટ્રીય આરોગ્ય ડેટાની જાળવણી, જાહેર આરોગ્ય નિયમોનો અમલ અને માહિતીના પ્રસાર માટે નિયુક્ત અને સ્વાયત્ત એજન્સી બનાવવાની જરૂર છે.

EWS ક્વોટા

- > તાજેતરમાં જ સરકારી નોકરીઓ અને શૈક્ષણિક સંસ્થાઓમાં 10% ક્વોટા આપવા માટે આર્થિક રીતે નબળા વિભાગ (EWS) ને ઓળખવા માટે સરકાર દ્વારા 8 લાખ રૂપિયા વાર્ષિક આવક મર્યાદા નક્કી કરવામાં સુપ્રીમ કોર્ટ (SC) દ્વારા અપનાવવામાં આવેલી પદ્ધતિ પર સવાલ ઉઠાવવામાં આવ્યા છે.

Back to basics : EWS વિશે

- > 103મા બંધારણ (સુધારા) અધિનિયમ, 2019 હેઠળ કલમ 15 અને 16માં સુધારો કરીને ક્વોટા EWS 10% રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો.
- > તેમાં બંધારણમાં અનુચ્છેદ 15 (6) અને કલમ 16 (6)નો સમાવેશ થાય છે.
- > તે આર્થિક રીતે નબળા વર્ગો (EWS) માટે શૈક્ષણિક સંસ્થાઓમાં નોકરીઓ અને પ્રવેશમાં આર્થિક અનામત માટે છે.
- > અનુસૂચિત જાતિઓ (SC), અનુસૂચિત જનજાતિ (ST) અને સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાત વર્ગો (SEBC) માટે 50 ટકા અનામત નીતિ દ્વારા આવરી લેવામાં ન આવેલા ગરીબોના કલ્યાણને પ્રોત્સાહન આપવા માટે તેનો અમલ કરવામાં આવ્યો હતો.
- > તે કેન્દ્ર અને રાજ્યો બંનેને સમાજના EWSને અનામત આપવા માટે સક્ષમ બનાવે છે.

મહત્વ

- અસમાનતાને સંબોધિત કરે છે:
 - > 10 ટકા ક્વોટાનો વિચાર પ્રગતિશીલ છે અને ભારતમાં શૈક્ષણિક અને આવકની અસમાનતાના મુદ્દાઓને ધ્યાનમાં લઈ શકે છે કારણ કે નાગરિકોના આર્થિક રીતે નબળા વર્ગોને તેમની નાણાકીય અક્ષમતાને કારણે ઉચ્ચ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ અને જાહેર રોજગારમાં ભાગ લેવાથી બાકાત રાખવામાં આવ્યા છે.

આર્થિક પછાત વર્ગોની માન્યતા

- > પછાત વર્ગો ઉપરાંત ઘણા લોકો અથવા વર્ગો એવા છે જે ભૂખ અને ગરીબીની સ્થિતિમાં જીવી રહ્યા છે.

- > બંધારણીય સુધારા દ્વારા પ્રસ્તાવિત અનામત ઉચ્ચ જાતિના ગરીબોને બંધારણીય માન્યતા આપશે.

જાતિ આધારિત ભેદભાવમાં ઘટાડો

- > તદ્દુપરાંત, તે ધીમે ધીમે અનામત સાથે સંકળાયેલા કલંકને દૂર કરશે કારણ કે અનામત ઐતિહાસિક રીતે જાતિ સાથે સંબંધિત છે અને ઘણીવાર ઉચ્ચ જાતિ અનામત દ્વારા આવતા લોકો તરફ જુએ છે.

ચિંતાઓ

- ડેટાની ઉપલબ્ધતા નથી:
 - > EWS ક્વોટામાં ઉદ્દેશ અને કારણમાં સ્પષ્ટ પણે ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે કે આર્થિક રીતે વધુ વિશેષાધિકાર પ્રાપ્ત વ્યક્તિઓ સાથે સ્પર્ધા કરવામાં નાણાકીય અસમર્થતાને કારણે નાગરિકોના આર્થિક રીતે નબળા વર્ગોને ઉચ્ચ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ અને જાહેર રોજગારમાં ભાગ લેવાથી બાકાત રાખવામાં આવ્યા છે.
 - > આવા તથ્યો શંકાસ્પદ છે કારણ કે સરકારે આને ટેકો આપવા માટે કોઈ ડેટા તૈયાર કર્યો નથી.
- અનામત મર્યાદાનું ઉલ્લંઘન:
 - > 1992ના ઈન્દિરા સાહની કેસમાં નવ જજોની બંધારણ ખંડપીઠે અનામત માટે 50 ટકા મર્યાદા નક્કી કરી હતી.
 - > EWS ક્વોટા આ મુદ્દાને ધ્યાનમાં લીધા વિના આ મર્યાદાનું ઉલ્લંઘન કરે છે.
- મનસ્વી માપદંડ:
 - > આ અનામત માટેની લાયકાત નક્કી કરવા માટે સરકાર દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાતા માપદંડ અસ્પષ્ટ છે અને તે કોઈ ડેટા અથવા અભ્યાસ પર આધારિત નથી.
 - > સુપ્રીમ કોર્ટે પણ સરકારને સવાલ કર્યો હતો કે શું રાજ્યોએ EWS અનામત પ્રદાન કરવા માટે નાણાકીય મર્યાદા નક્કી કરતી વખતે દરેક રાજ્ય માટે માથાદીઠ GDPની તપાસ કરી છે.
 - > આંકડા દર્શાવે છે કે ભારતના રાજ્યોમાં માથાદીઠ આવક વ્યાપક પણે અલગ છે – જેમ કે ગોવામાં માથાદીઠ આવક 4 લાખ છે, જ્યારે બિહારની માથાદીઠ આવક 40,000 રૂપિયા છે.

આગળનો રસ્તો

- > અનામત EWS સિવાયની તમામ કેટેગરીઓને ઉપલબ્ધ સ્પર્ધાત્મક પૂલ ઘટાડીને પ્રતિકૂળ અસર કરે છે. આ યોગ્ય, અનુભવાત્મક રીતે યોગ્ય લાગતું નથી, કારણ કે EWSના ઉમેદવારો ઉચ્ચ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓમાં પહેલેથી જ પૂરતું પ્રતિનિધિત્વ ધરાવે છે.

- > હવે સમય આવી ગયો છે કે ભારતીય રાજકીય વર્ગચૂંટણી લાભ માટે અનામતનો વ્યાપ સતત વિસ્તૃત કરે અને એવું અનુભવે કે અનામત એ સામાજિક-આર્થિક સમસ્યાઓ માટે રામબાણ ઈલાજ નથી.
- > સરકારે વિવિધ ધોરણોના આધારે અનામત આપવાને બદલે શિક્ષણની ગુણવત્તા અને અન્ય અસરકારક સામાજિક ઉત્થાન પગલાં પર ધ્યાન આપવું જોઈએ. આ ઉદ્યોગસાહસિકતાની ભાવના પેદા કરશે જે તેમને નોકરી શોધવાને બદલે નોકરી આપનારનો દરજ્જો આપશે.

પ્રશ્નોત્તરી

- 1) જાહેર હિતની અરજી વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. અદાલતોમાં પેન્ડિંગ કેસોની સંખ્યા પહેલેથી જ વધારે છે અને PILનો દુરુપયોગ વધી રહ્યો છે.
 2. PIL મારફતે સામાજિક-આર્થિક અથવા પર્યાવરણીય સમસ્યાઓ હલ કરવાની પ્રક્રિયામાં ન્યાયતંત્ર દ્વારા ન્યાયિક અતિક્રમણના કિસ્સાઓ હોઈ શકે છે.
 3. PILનો ખ્યાલ કાયદાની મદદથી ઝડપી સામાજિક ન્યાયની સુરક્ષા અને વિસ્તરણ માટે ભારતના બંધારણની કલમ 39A માં સમાવિષ્ટ સિદ્ધાંતોને અનુરૂપ છે.
 4. તે ન્યાયિક સક્રિયતા દ્વારા અદાલતો દ્વારા લોકોને આપવામાં આવેલી સત્તા છે.
- ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) 1,2 અને 3 (B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4 (D) 1,2,3 અને 4

- 2) ચૂંટણી ચિહ્ન વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. 1968 પહેલાં ચૂંટણી પંચે ચૂંટણી નિયમો, 1961ના સંચાલન હેઠળ જાહેરનામા અને કારોબારી આદેશો જારી કર્યા હતા.
 2. ચૂંટણીલક્ષી/ચૂંટણી પ્રતીક એ રાજકીય પક્ષને ફાળવવામાં આવતું પ્રમાણભૂત પ્રતીક છે.
 3. 1960ના દાયકામાં એવી દરખાસ્ત કરવામાં આવી હતી કે ચૂંટણી ચિહ્નોનું નિયમન, અનામત અને સંસદના કાયદા દ્વારા ફાળવણી કરવી જોઈએ.
 4. દરેક રાષ્ટ્રીય પક્ષ અને રાજ્ય સ્તરના પક્ષને અનુક્રમે દેશ અને રાજ્યોમાં ઉપયોગ માટે ખાસ અનામત પ્રતીક ફાળવવામાં આવે છે.
- ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) 1,2 અને 3 (B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4 (D) 1,2,3 અને 4

- 3) પક્ષપલટાના કાયદા વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. પક્ષપલટાથી કાયદા ઘડનારાઓની ખરીદી અને વેચાણને પણ પ્રોત્સાહન આપવામાં આવે છે, જેમને લોકશાહી વ્યવસ્થાના આદેશની વિરુદ્ધ સ્પષ્ટ પણે ધ્યાનમાં લેવામાં આવે છે.
 2. ઝારખંડ અને રાજસ્થાન જેવા અન્ય રાજ્યોમાં પણ પક્ષપલટા વિરોધી કાર્યવાહી ચાલી રહી છે.
 3. પક્ષપલટા વિરોધી કાયદો લાગુ થયા બાદ સાંસદ કે ધારાસભ્યએ પક્ષના નિર્દેશોનું સંપૂર્ણ પાલન કરવું પડશે.
 4. કુખ્યાત 'આયા રામ, ગયા રામ' નું સૂત્ર ધારાસભ્યોએ 1960ના દાયકામાં વારંવાર પક્ષપલટાની પૃષ્ઠભૂમિ સામે લખ્યું હતું.
- ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) 1,2 અને 3 (B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4 (D) 1,2,3 અને 4

- 4) ભારતીય નાગરિકતાના ત્યાગ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. ગૃહ મંત્રાલય (MHA)એ ભારતીયો માટે તેમની નાગરિકતાનો ત્યાગ કરવા ઈચ્છતા લોકો માટે આ પ્રક્રિયાને વધુ સરળ બનાવી દીધી છે.
 2. નાગરિકતા મુક્ત કરવાની નવી પ્રક્રિયા અરજદારોને દસ્તાવેજો ઓનલાઇન અપલોડ કરવાની સુવિધા આપશે અને 60 દિવસની અંદર સમગ્ર પ્રક્રિયા પૂર્ણ કરવાની પણ જોગવાઈ કરશે.
 3. 2015-19ની વચ્ચે 6.7 લાખથી વધુ ભારતીયોએ તેમની નાગરિકતાનો ત્યાગ કર્યો હતો.
- ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

- 5) 'આરોગ્યના અધિકાર'ની માંગ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. અન્ય અધિકારોની જેમ, આરોગ્યના અધિકારમાં સ્વતંત્રતા અને અધિકાર બંને ઘટકોનો પણ સમાવેશ થાય છે.
 2. આરોગ્ય સંભાળ રોકાણ માટે સમર્પિત 'ડેવલપમેન્ટલ ફાઇનાન્સ ઈન્સ્ટિટ્યૂટ' (DFI) જરૂરી છે.
 3. સરકાર 2025 સુધીમાં GDPના 2.5 ટકા આરોગ્ય પર ખર્ચ કરવા માટે પ્રતિબદ્ધ છે.
 4. ભારત સંયુક્ત રાષ્ટ્ર દ્વારા માનવ અધિકારોની સાર્વત્રિક ઘોષણા (1948)ની કલમ 25 પર હસ્તાક્ષર કરનાર છે.
- ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) 1,2 અને 3 (B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4 (D) 1,2,3 અને 4

નિષ્ક્રિય રાજકીય પક્ષોની નોંધણી રદ કરવાની માંગ

- > નાણાકીય વર્ષ 22માં ભારતની વીજળીની માંગ 8 - 8.5% વધશે: ICRA રિપોર્ટ(2)
- > રેટિંગ એજન્સી ICRA અનુસાર, નાણાકીય વર્ષ 22માં ભારતની વીજ માંગ 8-8.5% વધવાની ધારણા છે.
- > આ અહેવાલ મુજબ, વર્ષ-દર-વર્ષ ધોરણે અખિલ ભારતીય વીજળીની માંગ 12.7% વધીને 707 અબજ યુનિટ (BU) એપ્રિલ 2021 થી સપ્ટેમ્બર 2021 દરમિયાન વધી છે.
- > નીચે સામાન્ય ચોમાસાને કારણે જુલાઈ 2021 અને ઓગસ્ટ 2021ના સમયગાળામાં કૃષિ સેગમેન્ટની માંગ વધારે હતી.
- > આ અહેવાલ મુજબ, વીજ માંગમાં સુધારો હોવા છતાં, અખિલ ભારતીય સરેરાશ થર્મલ PLFનું સ્તર નીચું રહેવાની શક્યતા છે. ચાલુ નાણાકીય વર્ષમાં તે 60.0%થી નીચે રહેવાની શક્યતા છે. આમ, થર્મલ પાવર જનરેશન અંગેનો અંદાજ નકારાત્મક છે.

પાવર પ્રોજેક્ટ્સમાં કોલસાનો સ્ટોક

- > 1 ઓક્ટોબર સુધી, ભારતના 72 કોલસા આધારિત વીજ પ્રોજેક્ટ્સમાં ત્રણ દિવસથી ઓછો સ્ટોક હતો. બીજી બાજુ, 50 પ્લાન્ટ પાસે 4-10 દિવસ માટે સ્ટોક હતો. 10 દિવસથી વધુ સમય સુધી વીજ ઉત્પાદનને ટકાવી રાખવા માટે માત્ર 13 પ્રોજેક્ટ્સ પાસે પૂરતા પ્રમાણમાં બળતણ અનામત છે.

આધાર-સક્ષમ યુકવણીમાં ખામીઓ

- > તાજેતરના કૌભાંડોની શ્રેણીએ આધાર-સક્ષમ યુકવણી પ્રણાલી (AEPS)ની નબળાઈઓને પ્રકાશિત કરી છે.

Back to basics : આધાર-સક્ષમ યુકવણી પ્રણાલી (AEPS)

- > AEPS એ બેંકની આગેવાની હેઠળનું મોડેલ છે જે આધાર પ્રમાણીકરણનો ઉપયોગ કરીને કોઈપણ બેંકના બિઝનેસ કોરસ્પોન્ડન્ટ (BC)/બેંક મિત્ર મારફતે POS (પોઈન્ટ ઓફ સેલ/માઈક્રો ATM) પર ઓનલાઈન ઈન્ટરઓપરેબલ નાણાકીય વ્યવહારોને મંજૂરી આપે છે.
- > આ સિસ્ટમ નાણાકીય વ્યવહારોમાં બીજી સુરક્ષા વ્યવસ્થા છે કારણ કે આ વ્યવહારો કરતી વખતે બેંક વિગતો રજૂ કરવાની જરૂર નથી.
- > તેનું સંચાલન નેશનલ પેમેન્ટ કોર્પોરેશન ઓફ ઈન્ડિયા (NPCI) દ્વારા કરવામાં આવે છે, જે ભારતીય રિઝર્વ બેંક (RBI) અને એસોસિએશન ઓફ ઈન્ડિયન બેન્ક્સ (IBA) ની સંયુક્ત પહેલ છે.

AEPSના ફાયદા

- બેંકોની ભીડ ઘટાડવી:
 - > અન્ય માઈક્રો ATM સિસ્ટમની જેમ તેણે બેંકોની ભીડ ઘટાડવામાં મદદ કરી છે. આ ખાસ કરીને પરપ્રાંતીય કામદારો માટે ઉપયોગી થઈ શકે છે જેમની પાસે ATM સુવિધા નથી.
- સામાજિક સુરક્ષાને મજબૂત બનાવવી:
 - > તે સરકારો તરફથી નબળા નાગરિકોને રોકડ ટ્રાન્સફર યોજનાઓના ફેલાવા પછી સામાજિક સેવાઓને મજબૂત કરવામાં મદદ કરશે.
- છેલ્લા માઇલની સેવાને સક્ષમ બનાવવી:
 - > આનાથી લાંબા વ્યવહાર પ્રક્રિયાઓને બદલે ઝડપથી કરવામાં આવતી યુકવણીમાં સરળતા આવશે.
 - > ઈન્ટરઓપરેબલ સિસ્ટમ ખાતરી કરે છે કે ગ્રાહક બેંક BC સાથે બંધાયેલો નથી.
- વરોટિયાઓને દૂર કરવા:
 - > ગરીબો અને અભણોનું શોષણ કરતા વરોટિયાઓને દૂર કરી શકાય છે.

હાલની ખામીઓ

- > ભ્રષ્ટ BC: કેટલીક વાર BC લોકોની નાણાકીય નિરક્ષરતાનો લાભ લઈને ગ્રાહકને ઓછા પૈસા પૂરા પાડે છે અને ખાતામાં વધુ પૈસા ઉપાડ નોંધે છે.
- > કેટલીક વાર BC માંગ પર ગરીબ લોકોને રસીદ આપવાનો ઈનકાર કરે છે.
- > ભ્રષ્ટ BC ડિજિટલ રીતે કોઈ પણ અભણ ગ્રાહકને યુકવણી કર્યા વિના કોઈપણ બહાને પોસ મશીનો પર સહી કરે છે.
- > છેતરપિંડીના વ્યવહારોનો કોઈ હિસાબ નથી: AEPS પાસે છેતરપિંડી BCનો કોઈ રેકોર્ડ નથી, તે ફક્ત વ્યવહારના રેકોર્ડ બતાવે છે.
- > આનાથી ગરીબ લોકો વધુ સંવેદનશીલ બને છે, જેઓ પહેલેથી જ ભંડોળની અછતનો સામનો કરી રહ્યા છે.
- > પ્રણાલીગત મુદ્દાઓ: બાયોમેટ્રિક મિસમેચ, નબળી કનેક્ટિવિટી અથવા કેટલાક બેંકિંગ ભાગીદારોની નબળી સિસ્ટમને કારણે વ્યવહારોની નિષ્ફળતા પણ AEPSને અસર કરે છે.

આગળનો રસ્તો

- > નાણાકીય સાક્ષરતા પ્રદાન કરવાથી છેતરપિંડી BCના કેસો ઘટાડવામાં મદદ મળશે.
- > ઓછામાં ઓછા ડિજિટલ સાક્ષરતા સ્તરવાળા રાજ્યોમાં રોમિંગ BC પર પ્રતિબંધ મૂકવો જોઈએ.

- > છેતરપિંડીના પીડિતોને AEPS વધુ સારી ફરિયાદ નિવારણ સુવિધાઓ પૂરી પાડવી જોઈએ.

RBIએ NARCLને લાયસન્સ આપ્યું

- > રિઝર્વ બેન્ક ઓફ ઇન્ડિયા (RBI) એ 6000 કરોડના નેશનલ એસેટ રિકન્સ્ટ્રક્શન કંપની લિમિટેડ (NARCL) ને લાયસન્સ આપ્યું છે.
- > આ પગલું 'બેડ બેંક'ને કામગીરી શરૂ કરવામાં મદદ કરશે.
- > કંપનીના રજિસ્ટ્રાર સાથે નોંધણી બાદ જુલાઈ 2021માં મુંબઈ ખાતે NARCLનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો.
- > IBAને ખરાબ બેંક સ્થાપવાની જવાબદારી સોંપવામાં આવી છે.

Back to basics : પૃષ્ઠભૂમિ

- > નાણામંત્રી નિર્મલા સીતારમણે 2021-22ના બજેટમાં આનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો. તેમણે હાલના તણાવપૂર્ણ દેવાને એકીકૃત કરવા માટે 'એસેટ રિકન્સ્ટ્રક્શન કંપની લિમિટેડ' અને 'એસેટ મેનેજમેન્ટ કંપની' ની સ્થાપનાની જાહેરાત કરી હતી.

સરકારી ગેરંટી દરખાસ્ત

- > કેબિનેટે NARCL દ્વારા જારી કરાયેલી સુરક્ષા રસીદો માટે 30,600 કરોડ રૂપિયાની સરકારી ગેરંટી આપવાના પ્રસ્તાવને મંજૂરી આપી હતી. NARCL ખરાબ લોન માટે સંમત મૂલ્યના 15% રોકડમાં ચૂકવશે જ્યારે બાકીના 85% સરકારી ગેરંટીવાળી સુરક્ષા રસીદો હશે. જાહેર ક્ષેત્રની બેન્કો મૂલ્યનો 51% હિસ્સો ધરાવશે જ્યારે બાકીના ખાનગી ક્ષેત્રના ધિરાણકર્તાઓ પાસે રહેશે.

NARCLમાં હિસ્સો

- > તાજેતરમાં SBI, ઇન્ડિયન બેન્ક અને યુનિયન બેન્ક ઓફ ઇન્ડિયાએ NARCLમાં 13.27% હિસ્સો લીધો છે. પંજાબ નેશનલ બેન્કે આશરે 12% હિસ્સો ખરીદ્યો છે.

NARCL શું છે?

- > NARCL ધિરાણકર્તાઓની સ્ટ્રેસ એસેટ્સ લેવા માટે પ્રસ્તાવિત 'ખરાબ બેંક' છે. સરકારે 500 કરોડ અને તેનાથી વધુની બેડ લોન રાખવા માટે 'બેડ બેંક' બનાવવાની યોજના બનાવી હતી. અસ્કયામતોનું સંચાલન અને પુનઃપ્રાપ્તિ કરવા માટે તેમાં એસેટ રિકન્સ્ટ્રક્શન કંપની (ARC) અને એસેટ મેનેજમેન્ટ કંપની (AMC)નો પણ સમાવેશ થાય છે. તે જાહેર અને ખાનગી ક્ષેત્રની બેંકોના સહયોગથી બનાવવામાં આવી છે.

ભારતમાં કોલસાની અછત

- > થર્મલ સ્ટેશનોની વધતી સંખ્યાને કારણે કોલસાનો સ્ટોક સરેરાશ ચાર દિવસ બાકી હોવાથી ભારતના થર્મલ પાવર પ્લાન્ટ્સ (Thermal Power Plant)ને કોલસાની તીવ્ર અછતનો સામનો કરવો પડી રહ્યો છે.

પરિબળ

- વીજ માંગમાં વધારો:
 - > કોવિડ-19ના રોગચાળામાંથી જે અર્થતંત્ર બહાર આવ્યું છે અને પુરવઠાના મુદ્દાઓ પણ છે તેના કારણે કોલસાની હાલની અછત સર્જાઈ છે.
 - > વીજળીની માંગમાં તીવ્ર ઉછાળો, સ્થાનિક ખાણ ઉત્પાદન પર દબાણ અને દરિયાઈ કોલસાના વધતા ભાવોની અસરોથી ભારત પરેશાન છે.
- થર્મલ પાવર પ્લાન્ટ્સનો વધતો હિસ્સો:
 - > કોલસાથી ચાલતા થર્મલ પાવર પ્લાન્ટ્સે પણ માંગ વૃદ્ધિનું પ્રમાણ વધારે પૂરું પાડ્યું છે, જેના કારણે ભારતના ઉર્જા મિશ્રણમાં થર્મલ પાવરનો હિસ્સો 2019માં 61.9 ટકાથી વધીને 66.4 ટકા થયો છે.
- પૂર અને વરસાદ:
 - > એપ્રિલ-જૂનના સમયગાળા દરમિયાન થર્મલ પાવર પ્લાન્ટ્સ દ્વારા સામાન્ય સ્ટોક હાર્વેસ્ટિંગ કરતા ઓછા અને ઓગસ્ટ-સપ્ટેમ્બરમાં કોલસા સંબંધિત વિસ્તારોમાં સતત વરસાદને કારણે ઉત્પાદનમાં ઘટાડો થયો હતો જેના કારણે કોલસાની ખાણોમાંથી કોલસો ઓછો મોકલવામાં આવ્યો હતો.
- આયાત ઘટાડવી:
 - > કોલસાના ઊંચા આંતરરાષ્ટ્રીય ભાવો તેમજ આયાત ઘટાડવા માટે લેવામાં આવેલા પગલાંને કારણે પ્લાન્ટોએ આયાતમાં પણ ઘટાડો કર્યો છે.
- પ્રભાવ:
 - > જો ઉદ્યોગોને વીજળીની અછતનો સામનો કરવો પડે તો તે ભારતના આર્થિક ક્ષેત્રની પુનઃસ્થાપનામાં વિલંબ કરી શકે છે.
 - > કેટલાક વ્યવસાયો ઉત્પાદન ઘટાડી શકે છે.
 - > ભારતની વસ્તી અને અવિકસિત ઉર્જા માળખાને કારણે લાંબા સમય સુધી વીજ કટોકટી સર્જાઈ શકે છે.

પગલાં

- ખાણકામને પ્રોત્સાહન આપવું:
 - > સરકાર સ્ટોક પર બારીકાઈથી નજર રાખી રહી છે અને રાજ્ય સંચાલિત કોલ ઇન્ડિયા અને NTPC પણ પુરવઠો વધારવા માટે ખાણોમાંથી ઉત્પાદન વધારવા માટે કામ કરી રહી છે.

■ **પુરવઠા નિયંત્રણ:**

- ભારતમાં સ્થાનિક વીજ પુરવઠાનું રેશનિંગ ખાસ કરીને ગ્રામીણ અને અર્ધ-શહેરી વિસ્તારો માટે સૌથી સરળ ઉકેલ તરીકે ઉભરી શકે છે.
- ભારતીય વીજ વિતરકો સામાન્ય રીતે કેટલાક વિસ્તારોમાં પુરવઠો ઘટાડે છે જ્યારે ઉત્પાદન માંગ કરતા ઓછું હોય છે અને જો તે જ પરિસ્થિતિ ચાલુ રહેશે તો વીજ કાપમાં વિસ્તરણ અંગે વિચારણા કરવામાં આવશે.

■ **વઘતી આયાત:**

- નાણાકીય ખર્ચ છતાં ભારતે તેની આયાત વધારવી પડશે. ઉદાહરણ તરીકે, ઈન્ડોનેશિયાથી, જ્યાં ભાવ માર્ચમાં 60 ડોલર પ્રતિ ટનથી વધીને સપ્ટેમ્બરમાં 200 પ્રતિ ટન થયો હતો.

■ **હાઇડ્રો પાવર જનરેશન:**

- દરમિયાન, ચોમાસાના વરસાદથી કોલસાની ખાણો છલકાઈ ગઈ છે, જેનાથી હાઇડ્રો પાવર જનરેશન (Hydro-Power Generation)ને વેગ મળે તેવી શક્યતા છે.
- ડેમ પરના મુખ્ય હાઇડ્રોઇલેક્ટ્રિક પ્રોજેક્ટ્સ કોલસા પછી ભારતના મુખ્ય વીજ સ્ત્રોત છે અને વરસાદની ઋતુમાં આ વિસ્તાર તેની ટોચ પર હોય છે, સામાન્ય રીતે જૂનથી ઓક્ટોબર સુધી.

■ **કુદરતી ગેસ સંચાલિત જનરેટરો પ્રત્યેનું વલણ:**

- હાલમાં વૈશ્વિક કિંમતોમાં વધારો થયો હોવા છતાં કુદરતી ગેસ મુખ્ય ભૂમિકા ભજવી શકે છે.
- નિરાશાજનક પરિસ્થિતિમાં, ગેસથી ચાલતા કાફલાથી કોઈ પણ વ્યાપક વીજ પુરવઠો અટકાવવામાં મદદ કરી શકાય છે. ઉદાહરણ તરીકે, રાજ્ય સંચાલિત જનરેટર NTPC લિમિટેડ, જે જરૂર પડે તો લગભગ 30 મિનિટમાં શરૂ કરી શકાય છે અને ગેસ ગ્રીડ સાથે જોડાઈ શકે છે.

Back to basics : કોલસો

- તે સૌથી વિપુલ અશ્મિભૂત બળતણ છે. તેનો ઉપયોગ ઘરેલું બળતણ તરીકે, લોખંડ, સ્ટીલ, વરાળ એન્જિન જેવા ઉદ્યોગોમાં અને વીજળી ઉત્પન્ન કરવા માટે થાય છે. કોલસામાંથી ઉત્પન્ન થતી વીજળીને 'થર્મલ પાવર' કહેવામાં આવે છે.
- આજે આપણે જે કોલસાનો ઉપયોગ કરી રહ્યા છીએ તે લાખો વર્ષ પહેલાં બનાવવામાં આવ્યો હતો, જ્યારે વિશાળ ફર્ન અને કળણ પૃથ્વીના સ્તરો નીચે દટાયેલા હતા. તેથી કોલસાને દફનાવેલા તડકો (Buried Sunshine) કહેવામાં આવે છે.
- વિશ્વના મુખ્ય કોલસા ઉત્પાદકોમાં ચીન, અમેરિકા, ઓસ્ટ્રેલિયા, ઈન્ડોનેશિયા અને ભારતનો સમાવેશ થાય છે.
- ભારતના કોલસા ઉત્પાદક વિસ્તારોમાં ઝારખંડના રાણીગંજ, ઝારિયા, ધનબાદ અને બોકારોનો સમાવેશ થાય છે.

- કોલસાને ચાર રેન્કમાં પણ વર્ગીકૃત કરવામાં આવે છે: એન્થ્રાસાઈટ, બિટુમિનસ, સુબ્બિટુમાઈનસ અને લિગ્નાઈટ. રેન્કિંગ કોલસામાં હાજર કાર્બનના પ્રકાર અને માત્રા અને કોલસાની ઉર્જા ગરમીના પ્રમાણ પર આધાર રાખે છે.

સાર્વભૌમ ક્રેડિટ રેટિંગ

- રેટિંગ એજન્સી મૂડીઝે ભારતના સાર્વભૌમ રેટિંગ આઉટલુકને 'નકારાત્મક'થી 'સ્થિર'માં પરિવર્તિત કર્યો છે અને દેશના રેટિંગ "Baa3" ની પુષ્ટિ કરી છે.
- "Baa3" રેટિંગ સૌથી નીચો રોકાણ ગ્રેડ છે, જે જંક સ્ટેટસથી એક નોંચ ઉપર છે.

Back to basics : સાર્વભૌમ ક્રેડિટ રેટિંગ (SCR)

- SCR એ દેશ અથવા સાર્વભૌમ સંસ્થાની વિશ્વસનીયતાનું સ્વતંત્ર મૂલ્યાંકન છે.
- તે રોકાણકારોને રાજકીય જોખમ સહિત ચોક્કસ દેશના દેવામાં રોકાણ સાથે સંકળાયેલા જોખમના સ્તરની આંતરદષ્ટિ પ્રદાન કરી શકે છે.
- સાર્વભૌમ ક્રેડિટ રેટિંગ વિદેશી ધિરાણ બજારોમાં બોન્ડ જારી કરવા ઉપરાંત વિદેશી સીધા રોકાણ (FDI)ને આકર્ષવાની ભૂમિકામાં બેસે છે.
- એક દેશની વિનંતી પર, ક્રેડિટ રેટિંગ એજન્સી તેના આર્થિક અને રાજકીય વાતાવરણનું મૂલ્યાંકન કરે છે અને તેને રેટિંગ આપે છે.
- મૂડીઝ Baa3 અથવા ઉચ્ચ રેટિંગને રોકાણ ગ્રેડ માને છે અને રેટિંગ્સ Ba1 અને નીચે 'જંક' ગ્રેડ માનવામાં આવે છે.
- S&P રોકાણ ગ્રેડ ને ધ્યાનમાં લેતા દેશોને BBB અથવા ઉચ્ચ રેટિંગ આપે છે, અને BB+ અથવા તેનાથી ઓછા ગ્રેડને 'જંક' ગ્રેડ માનવામાં આવે છે.

SCR પર આર્થિક સર્વેક્ષણનો અભિપ્રાય

- વર્ષ 2000-20ના સમયગાળા દરમિયાન વિવિધ માપદંડો પર ભારતના દેખાવની તુલનામાં ભારતને સતત અપેક્ષા કરતા ઓછું રેટિંગ આપવામાં આવ્યું હતું.
- ભારત GDP વૃદ્ધિ દર, ફુગાવો, સામાન્ય સરકારનું દેવું, રાજકીય સ્થિરતા, કાયદાનું શાસન, ભ્રષ્ટાચારનું નિયંત્રણ, રોકાણકારોનું રક્ષણ, વેપાર કરવાની સરળતા, સાર્વભૌમ ડિફોલ્ટ ઇતિહાસ વગેરે જેવા અનેક માપદંડો પર સ્પષ્ટ પણે પૂરા પાડવામાં આવેલા રેટિંગ્સ સાથે સરખાવતું નથી.
- ભારતની ચૂકવણી કરવાની ક્ષમતાનું મૂલ્યાંકન માત્ર સાર્વભૌમના ખૂબ ઓછા વિદેશી વિનિમય મૂલ્યના દેવા દ્વારા જ નહીં, પરંતુ તેના વિદેશી વિનિમય ભંડારના અનુકૂળ કદથી પણ કરી શકાય છે જે ટૂંકા ગાળાની ખાનગી ક્ષેત્રની લોનની સાથે સાર્વભૌમ અને બિન-સાર્વભૌમ વિદેશી લોનનો સંપૂર્ણ સ્ટોક ચૂકવી શકે છે.

- > ભારતની રાજકોષીય નીતિ 'પક્ષપાતી અને વ્યક્તિલક્ષી' સાર્વભૌમ ક્રેડિટ રેટિંગ્સ દ્વારા નિયંત્રિત થવાને બદલે વૃદ્ધિ અને વૃદ્ધિના વિચારો દ્વારા માર્ગદર્શન મેળવવી જોઈએ.
- > તેમાં ભલામણ કરવામાં આવી હતી કે વિકાસશીલ અર્થતંત્રોએ ભવિષ્યની કટોકટીને વધતી અટકાવવા માટે સાર્વભૌમ ક્રેડિટ રેટિંગ સિસ્ટમમાં સમાવિષ્ટ આ પૂર્વગ્રહ અને વ્યક્તિત્વને દૂર કરવા માટે એકસાથે આવવું જોઈએ.

ક્રેડિટ રેટિંગ

- > સામાન્ય રીતે, ક્રેડિટ રેટિંગ એ ચોક્કસ લોન અથવા નાણાકીય જવાબદારીના સંદર્ભમાં ઉધાર લેનારની ક્રેડિટનું માત્રાત્મક મૂલ્યાંકન છે.
- > ક્રેડિટ રેટિંગ વ્યક્તિ, કોર્પોરેશન, રાજ્ય અથવા પ્રાંતીય સત્તા અથવા સાર્વભૌમ સરકાર પૈસા ઉધાર લેવા માંગતી કોઈપણ સંસ્થાનો ઉલ્લેખ કરી શકે છે.
- > રેટિંગ એજન્સી એક એવી કંપની છે જે કંપનીઓ અને સરકારી સંસ્થાઓની નાણાકીય ક્ષમતાનું મૂલ્યાંકન કરે છે, ખાસ કરીને તેમની લોન પર મુખ્ય રકમ અને વ્યાજની ચુકવણીને પહોંચી વળવાની ક્ષમતાનું મૂલ્યાંકન કરે છે.
- > ફિચ રેટિંગ્સ, મૂડીઝ ઇન્વેસ્ટર્સ સર્વિસ અને સ્ટાન્ડર્ડ એન્ડ પુઅર્સ (S&P) ત્રણ સૌથી મોટી આંતરરાષ્ટ્રીય ક્રેડિટ રેટિંગ એજન્સીઓ છે જે વૈશ્વિક રેટિંગ ટર્નઓવરના લગભગ 95 ટકા પર નિયંત્રણ ધરાવે છે.
- > ભારતમાં સિક્યોરિટીઝ એન્ડ એક્સચેન્જ બોર્ડ ઓફ ઇન્ડિયા (SEBI) હેઠળ નોંધાયેલી છ ક્રેડિટ રેટિંગ એજન્સીઓ છે – ક્રિસિલ, ICRA, કેર, SMERA, ફિચ ઇન્ડિયા અને બ્રિકવર્ક રેટિંગ્સ છે.

ભારત માટે વિશ્વ બેંકનો GDP અંદાજ હિસ્સો

- > વર્લ્ડ બેંકના જણાવ્યા અનુસાર, દક્ષિણ એશિયામાં સૌથી વધુ વૃદ્ધિ સાથે નાણાકીય વર્ષ 2021-22માં ભારતની અર્થવ્યવસ્થા 8.3 ટકાના દરે વધવાની સંભાવના છે.
- > સાઉથ એશિયા ઇકોનોમિક ફોકસ રિપોર્ટ 2021 અને 2022માં 7.1 ટકા વધવાનું અનુમાન છે. તે એક દ્વિવાર્ષિક આર્થિક અપડેટ છે જે તાજેતરના આર્થિક વિકાસ અને દક્ષિણ એશિયા માટે નજીકના ગાળાના આર્થિક દષ્ટિકોણને રજૂ કરે છે.
- > વિશ્વ બેંકના અન્ય મુખ્ય અહેવાલોમાં હ્યુમન કેપિટલ ઇન્ડેક્સ, વર્લ્ડ ડેવલપમેન્ટ રિપોર્ટનો સમાવેશ થાય છે. તેણે તાજેતરમાં 'ડુઇંગ બિઝનેસ રિપોર્ટ' પ્રકાશિત કરવાનું બંધ કરવાનો નિર્ણય લીધો છે.

GDPમાં વધારો

- > અંદાજિત વૃદ્ધિ (8.3%) ઉત્પાદનને વેગ આપવા માટે ઘરેલું માંગ અને ઉત્પાદન પ્રોત્સાહનો (PIL)ને વેગ આપવા માટે જાહેર રોકાણમાં વધારો જેવી યોજનાઓ દ્વારા ટેકો આપવામાં આવે છે.
- > 'બેઝ ઇફેક્ટ, સ્થાનિક માંગમાં મર્યાદિત ઘટાડો અને મજબૂત નિકાસ વૃદ્ધિ'ની પૃષ્ઠભૂમિ સામે નાણાકીય વર્ષ 2021-22ના પ્રથમ ત્રિમાસિક ગાળામાં (એપ્રિલ-જૂન ત્રિમાસિક ગાળામાં) ભારતની ગ્રોસ ડોમેસ્ટિક પ્રોડક્ટ (GDP)માં 20.1 ટકાનો વધારો થયો છે.
- > રાષ્ટ્રવ્યાપી કોરોનાવાયરસ લોકડાઉનને કારણે નાણાકીય વર્ષ 2020-21ના પ્રથમ ત્રિમાસિક ગાળામાં ભારતનો GDP 24.4 ટકા ઘટ્યો છે.
- > વિશ્વ બેંકે એમ પણ નિરીક્ષણ કર્યું હતું કે રોગચાળાની બીજી લહેર દરમિયાન ભારતના અર્થતંત્રમાં વિક્ષેપ પ્રથમની તુલનામાં મર્યાદિત હતો.

આર્થિક પુનઃપ્રાપ્તિ

- > ભારતમાં વિવિધ ક્ષેત્રોમાં આર્થિક પુનઃપ્રાપ્તિ અસમાન રહી છે.
- > 2021માં ઉત્પાદન અને બાંધકામ ક્ષેત્રોમાં ઝડપથી સુધારો થયો હતો પરંતુ ઓછી કુશળ વ્યક્તિઓ, સ્વરોજગાર ધરાવતા લોકો, મહિલાઓ અને નાની કંપનીઓમાં મર્યાદિત વૃદ્ધિ જોવા મળી હતી.
- > નાણાકીય વર્ષ 2021-22માં રિકવરી મર્યાદા સ્થાનિક આવક કેટલી ઝડપથી વધે છે અને અનૌપચારિક ક્ષેત્ર અને નાની કંપનીઓમાં પ્રવૃત્તિઓ કેટલી લાંબી છે તેના પર નિર્ભર રહેશે.
- > ભારતના આર્થિક ક્ષેત્રમાં સુધારાની સંભાવનાઓ કોવિડ-19 સામે રસીકરણની ગતિ અને કૃષિ અને શ્રમ સુધારાઓના સફળ અમલીકરણ દ્વારા નક્કી કરવામાં આવશે.

આધાર અસર

- > 'GDP વૃદ્ધિ દર' જેવા આર્થિક ડેટાની ગણતરી વર્ષ દર વર્ષે કરવામાં આવે છે.
- > આમ, પાછલા વર્ષનો નીચો વૃદ્ધિ દર ચાલુ વર્ષમાં મર્યાદિત આધાર પ્રદાન કરે છે.

સંબંધિત જોખમો

- > રિકવરીની હદ સાથે સંકળાયેલા જોખમોમાં નાણાકીય ક્ષેત્રમાં વધુ પડતો તણાવ, રસીકરણની ધીમી ગતિ, ઊંચી કુગાવો, નાણાકીય નીતિનો ટેકો વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.

સૂચનો**■ મધ્યમ ગાળાની વૃદ્ધિ:**

- > હવે સમય આવી ગયો છે કે કોવિડ-19 જેવી કટોકટીમાં થી શીખવું અને મધ્યમગાળાના વિકાસ પર નીતિઓ પર પુનર્વિચાર કરવાનું શરૂ કરવું.
- > હવે સમય આવી ગયો છે કે સામાજિક સુરક્ષા જાળવવી અને હરિયાળી નીતિઓ અપનાવવી, કારણ કે હવે પછીનો ફટકો પર્યાવરણનો હોઈ શકે છે.
- > અસમાનતા ઘટાડવા માટે અનૌપચારિક ક્ષેત્ર અને મહિલાઓને અર્થતંત્રમાં એકીકૃત કરવું ખૂબ જ મહત્વપૂર્ણ છે. આ મધ્યમ ગાળાની વિકાસ વ્યૂહરચનાનું પણ એક મહત્વપૂર્ણ તત્વ હોવું જોઈએ.
- નિયમનકારી પ્રયોગ જરૂરી:
- > બેંકે દક્ષિણ એશિયાના દેશોને સેવા ક્ષેત્રમાં પ્રવેશ અવરોધો ઘટાડવા અપીલ કરી હતી, જેથી વધુ રાષ્ટ્રીય અને આંતરરાષ્ટ્રીય સ્પર્ધા 'નવી એકાધિકાર શક્તિઓના ઉદભવ' પર અંકુશ લગાવે; આ નવી સેવાઓ શ્રમ બજારની ગતિશીલતા અને કૌશલ્ય અપગ્રેડેશન વાળા ઘરો અને કંપનીઓ દ્વારા સક્ષમ કરી શકાય છે.

એર ઇન્ડિયા વિનિવેશ

- > તાજેતરમાં જ સરકારે 'એર ઇન્ડિયા' (AI) માં ભારત સરકારના 100 ટકા ઇક્વિટી હિસ્સાના વેચાણ (વિનિવેશ) માટે 'ટાટા સન્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ' ની સંપૂર્ણ માલિકીની પેટાકંપની 'ટેલ્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ' ની સૌથી વધુ કિંમતની બોલીને મંજૂરી આપવામાં આવી છે.
- > ટાટાનો એર ઇન્ડિયામાં 100 ટકા હિસ્સો હશે, તેમજ તેની આંતરરાષ્ટ્રીય આર્મ-એર ઇન્ડિયા એક્સપ્રેસમાં 100 ટકા અને ગ્રાઉન્ડ હેન્ડલિંગ જોઇન્ટ વેન્યર - AI SATSમાં 50 ટકા હિસ્સો હશે.

વિનિવેશનું કારણ

- > એવી અપેક્ષા છે કે એર ઇન્ડિયાનું ખાનગીકરણ તેની કામગીરી અને ખર્ચને સુવ્યવસ્થિત કરશે અને મુસાફરો માટે સેવાઓમાં સુધારો કરશે અને વાઈ-ફાઈ જેવી મૂળભૂત સેવાઓ પણ પ્રદાન કરશે.
- > ભારતમાં એક મજબૂત આંતરરાષ્ટ્રીય વાહક તરીકે એર ઇન્ડિયા દિલ્હી, હૈદરાબાદ, મુંબઈ અને બેંગલુરુમાં બનેલા મોટા એરપોર્ટને પ્રોત્સાહન આપશે, તેમજ વિદેશ પ્રવાસ કરી શકે એવા ભારતીયોને આકર્ષિત કરશે.

- > એર ઇન્ડિયાના સફળ પરિવર્તનથી ભારતીય અર્થતંત્રને પણ મદદ મળી શકે છે કારણ કે તે એક સુસ્થાપિત હકીકત છે કે ઉડ્ડયનની અર્થતંત્ર પર અનેકગણી અસર પડે છે.
- > સરકાર પર આર્થિક સુધારાઓને ટેકો આપવા અને આરોગ્ય સંભાળ માટે ઉચ્ચ ખર્ચની અપેક્ષાઓને પૂર્ણ કરવા માટે સંસાધનો એકત્રિત કરવાનું દબાણ છે.

મહત્વ

- > તે એર ઇન્ડિયાનું દૈનિક નુકસાન ચૂકવવા માટે ખર્ચવામાં આવતા કરદાતાઓના નાણાંની બચત કરશે.
- > આ અન્ય કઠોર નિર્ણયો લેવામાં મદદ કરશે જેના માટે સરકાર તૈયાર છે.
- > તે કદાચ ઘરેલું સ્તરે બીજા ઓછા ખર્ચવાળા કેરિયરનો વિકલ્પ પ્રદાન કરશે.

Back to basics : વિનિવેશ

- > સરકાર, સામાન્ય રીતે કેન્દ્ર અને રાજ્ય જાહેર ક્ષેત્રના ઉદ્યોગો, પ્રોજેક્ટ્સ અથવા અન્ય સ્થાવર સંપત્તિ દ્વારા સંપત્તિના વેચાણ અથવા લિક્વિડેશનને વિનિવેશ કહેવામાં આવે છે.
- > સરકાર રાજકોષીય બોજ ઘટાડવા અથવા અન્ય નિયમિત સ્ત્રોતોમાંથી આવકની અછતને પહોંચી વળવા જેવી વિશિષ્ટ આવશ્યકતાઓને પહોંચી વળવા માટે ભંડોળ એકત્ર કરવા માટે વિનિવેશ કરે છે.
- > વ્યૂહાત્મક વિનિવેશ એ જાહેર ક્ષેત્રની સંસ્થાની માલિકી અને નિયંત્રણનું અન્ય સંસ્થા (મોટે ભાગે ખાનગી ક્ષેત્રનું એકમ)માં સ્થાનાંતરણ છે.
- > સામાન્ય વિનિવેશથી વિપરીત, વ્યૂહાત્મક વેચાણનો અર્થ એક પ્રકારનું ખાનગીકરણ છે.
- > નાણાં મંત્રાલય હેઠળ રોકાણ અને જાહેર સંપત્તિ વ્યવસ્થાપન વિભાગ (DIPAM) જાહેર ક્ષેત્રના ઉપક્રમો (PSU)માં વ્યૂહાત્મક હિસ્સો વેચવા માટેનો નોડલ વિભાગ છે.
- > ભારતમાં વ્યૂહાત્મક વિનિવેશ મૂળભૂત આર્થિક સિદ્ધાંત દ્વારા માર્ગદર્શન આપે છે જેથી સરકાર એવા વિસ્તારોમાં માલ અને સેવાઓના નિર્માણ/ઉત્પાદનમાં પોતાને સામેલ ન કરે જ્યાં સ્પર્ધાત્મક બજારની સ્થિતિ છે.
- > મૂડીનો સંચાર, ટેકનોલોજી અપગ્રેડેશન અને કાર્યક્ષમ વ્યવસ્થાપન પદ્ધતિઓ વગેરે જેવા વિવિધ પરિબળોને કારણે વ્યૂહાત્મક રોકાણકારો મારફતે આવી સંસ્થાઓની આર્થિક સંભાવનામાં સુધારો કરી શકાય છે.

RBIનો નાણાકીય નીતિ અહેવાલ

- > ભારતીય રિઝર્વ બેંક (Reserve Bank of India -RBI) એ તાજેતરમાં ઓક્ટોબર, 2021 માટે નાણાકીય નીતિ રિપોર્ટ (Monetary Policy Report- MPR) બહાર પાડ્યો છે.
- > જ્યાં સુધી કાયમી પુનઃપ્રાપ્તિની સ્થિતિ પ્રાપ્ત ન થાય ત્યાં સુધી તેણે સતત આઠમી વખત નીતિગત દરમાં કોઈ ફેરફાર કર્યો નથી.

અપરિવર્તિત નીતિ દરો

- > રેપો રેટ - 4% .
- > રિવર્સ રેપો રેટ - 3.35%.
- > સીમાંત કાયમી સુવિધા (MSF) - 4.25%
- > બેન્ક રેટ- 4.25% .

GDP અંદાજો

- > વર્ષ 2021-22 માટે રિયલ ગ્રોસ ડોમેસ્ટિક પ્રોડક્ટ (GDP) નો ગ્રોથ 9.5 ટકા રાખવામાં આવ્યો છે.

નાણાંનો કુગાવો

- > RBIએ કન્ઝ્યુમર પ્રાઈસ ઇન્ડેક્સ (CPI) કુગાવાના અંદાજને ઓગસ્ટ 2021માં 5.7 ટકાથી સુધારીને 5.3 ટકા કર્યો હતો.

સરકારી સિક્કોરિટીઝ એક્ટિવેશન પ્રોગ્રામ (GSAP)

- > તેણે વધારાની પ્રવાહિતા, સરકારી ખર્ચને કારણે વધેલી તરલતા અને માલ અને સેવા કર વળતર માટે ઉંચા ઉધારની ગેરહાજરીને કારણે GSAP બંધ કર્યું છે.
- > તે RBIના ઓપન માર્કેટ ઓપરેશન (Open Market Operations- OMO)નો એક ભાગ છે, જે હેઠળ તે ખુલ્લા બજારમાં સરકારી સિક્કોરિટીઝની ચોક્કસ રકમની ખરીદી માટે પ્રતિબદ્ધ છે.
- > 'GSAP 1.0' હેઠળ કુલ 25,000 કરોડ રૂપિયાની પ્રથમ ખરીદી એપ્રિલ, 2021માં કરવામાં આવી હતી.
- > GSAP બંધ કર્યા બાદ પણ RBIએ ખાતરી આપી છે કે તે ઓપરેશન ટ્રિવસ્ટ (OT) અને રેગ્યુલર ઓપન માર્કેટ ઓપરેશન્સ (OMO) સહિત અન્ય લિક્વિડિટી મેનેજમેન્ટ સંબંધિત કામો લવચીક રીતે હાથ ધરવાનું ચાલુ રાખશે.
- > 'ઓપરેશન ટ્રિવસ્ટ' એવી પરિસ્થિતિનો ઉલ્લેખ કરે છે જ્યારે કેન્દ્રીય બેંક લાંબા ગાળાના સરકારી લોન ફોર્મ ખરીદવા માટે ટૂંકા ગાળાની સિક્કોરિટીઝના વેચાણમાંથી મળેલી આવકનો ઉપયોગ કરે છે, જે લાંબા ગાળાના ફોર્મ પર વ્યાજદરનો બોજ ઘટાડે છે.

ઉદાર વલણ

- > તેણે ટકાઉ ધોરણે વૃદ્ધિને વેગ આપવા માટે જરૂરી લાંબા ગાળાના એડજસ્ટમેન્ટ વલણને ચાલુ રાખવાનો નિર્ણય લીધો છે, જેનાથી અર્થતંત્ર પર કોવિડ-19ની અસરમાં ઘટાડો થયો છે જેથી કુગાવો નિર્ધારિત લક્ષ્યાંકની અંદર રહે તે સુનિશ્ચિત કરી શકે.
- > 'ઉદાર વલણ'નો અર્થ એ છે કે કેન્દ્રીય બેંક જરૂર પડશે તો નાણાકીય સિસ્ટમમાં નાણાંનું રોકાણ કરવા માટે દરોમાં ઘટાડો કરશે.

વેરિએબલ રેટ રિવર્સ રેપો (VRRR)

- > 'વેરિએબલ રેટ રિવર્સ રેપો'ની હરાજીનું કદ ડિસેમ્બર 2021ની શરૂઆત સુધીમાં વધારીને 6 ટ્રિલિયન રૂપિયા કરી દેવામાં આવ્યું છે અને જો જરૂરી હોય તો તેને 28 દિવસ સુધી વધારી શકાય છે.
- > સિસ્ટમમાં વધારાની પ્રવાહિતાને શોષવા માટે રિઝર્વ બેંકે ઓગસ્ટ 2021માં 'વેરિએબલ રેટ રિવર્સ રેપો' પ્રોગ્રામની જાહેરાત કરી હતી કારણ કે તેમાં રિવર્સ રેપોના નિર્ધારિત દર કરતાં વધુ યીલ્ડ સંભાવનાઓ છે.

Back to basics : મુખ્ય તથ્યો

- રેપો અને રિવર્સ રેપો રેટ:
- > રેપો રેટ એ દર છે જે દરે દેશની કેન્દ્રીય બેંક (ભારતીય રિઝર્વ બેંક) ભંડોળની કોઈ અછતના કિસ્સામાં વાણિજ્યિક બેંકોને નાણાં આપે છે. આ પ્રક્રિયામાં સેન્ટ્રલ બેંક સિક્કોરિટીઝ ખરીદે છે.
- > રિવર્સ રેપો રેટ એ દર છે જેના પર RBI દેશની અંદર વ્યાપારી બેંકો પાસેથી પૈસા ઉધાર લે છે.
- બેંક દર:
- > RBI દ્વારા વાણિજ્યિક બેંકોને ભંડોળ આપવા માટે લેવામાં આવેલા આ દર છે.
- સીમાંત કાયમી દર (MSF):
- > MSF, કટોકટીના કિસ્સામાં, ઈન્ટર બેંક લિક્વિડિટી સંપૂર્ણપણે ઘટાડવામાં આવે ત્યારે નિર્ધારિત બેંકો પાસે RBI પાસેથી રાતોરાત લોન લેવાની સુવિધા છે.
- ઓપન માર્કેટ કામગીરી:
- > RBI દ્વારા સરકારી સિક્કોરિટીઝના વેચાણ/ખરીદી દ્વારા બજારમાંથી રૂપિયાની લિક્વિડિટીની સ્થિતિને એડજસ્ટ કરવાના હેતુથી આ બજારની કામગીરી છે.
- સરકારી સુરક્ષા:
- > સરકારી સિક્કોરિટીઝ એ કેન્દ્ર સરકાર અથવા રાજ્ય સરકારો દ્વારા જારી કરવામાં આવેલ વેપાર કરી શકાય તેવું સાધન છે. તેઓ સરકારની દેવાની જવાબદારી સ્વીકારે છે.

■ કન્ઝ્યુમર પ્રાઇસ ઇન્ડેક્સ:

- > તેણે રિટેલ ખરીદદારના દષ્ટિકોણથી ભાવફેરફારો માપવામાં આવ્યા હતા. તે ઓફિસ ફોર નેશનલ સ્ટેટિસ્ટિક્સ (NSO) દ્વારા જારી કરવામાં આવે છે.
- > CPI ખાદ્ય, તબીબી સંભાળ, શિક્ષણ, ઇલેક્ટ્રોનિક્સ વગેરે જેવી ચીજવસ્તુઓ અને સેવાઓના ભાવમાં તફાવતની ગણતરી કરે છે, જે ભારતીય ગ્રાહકો વપરાશ માટે ખરીદે છે.

■ નાણાકીય નીતિ અહેવાલ:

- > મોનેટરી પોલિસી રિપોર્ટ RBIની મોનેટરી પોલિસી કમિટી (MPC) દ્વારા પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યો છે. MPC એ RBI એક્ટ, 1934 હેઠળ વિકાસના ઉદ્દેશને ધ્યાનમાં રાખીને ભાવસ્થિરતા જાળવવા માટે એક વૈધાનિક અને સંસ્થાકીય માળખું છે.
- > MPC, 4 ટકાના ફુગાવાના લક્ષ્યાંકને હાંસલ કરવા માટે જરૂરી નીતિ વ્યાજનો દર (રેપો રેટ) નક્કી કરે છે, જે બંને પક્ષે 2 ટકા ગુણ ધરાવે છે. RBI ના ગવર્નર એમપીસીના પદાધિકારી ચેરમેન છે.

કેન્દ્ર GST વળતર તરીકે 40,000 કરોડ રજૂ કરશે

- > કેન્દ્ર સરકારે 7 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ રાજ્યો અને કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશોને 40,000 કરોડ રૂપિયાની રકમ જાહેર કરી હતી.
- > GST વળતરની તંગીને પહોંચી વળવા માટે આ રકમ બેક-ટુ-બેક લોન સુવિધા હેઠળ બહાર પાડવામાં આવી હતી.
- > આ પ્રકાશન સાથે, ચાલુ નાણાકીય વર્ષમાં બેક-ટુ-બેક લોનના રૂપમાં કુલ રકમ 1,15,000 કરોડ રૂપિયા છે.
- > આ રિલીઝ પહેલાં મંત્રાલયે જુલાઈ 2021માં રાજ્યોને 75,000 કરોડ રૂપિયા આપ્યા હતા.

મહત્વ

- > આ પ્રકાશનથી રાજ્યોને તેમના જાહેર ખર્ચની યોજના કરવામાં, આરોગ્ય માળખામાં સુધારો કરવા અને નવા માળખાકીય પ્રોજેક્ટ શરૂ કરવામાં મદદ મળશે તેવી અપેક્ષા છે.

Back to basics : પૃષ્ઠભૂમિ

- > GST કાઉન્સિલની 43મી બેઠકમાં લેવાયેલા નિર્ણય મુજબ આ રકમ જાહેર કરવામાં આવી રહી છે. આ બેઠકમાં સરકારે 2021-22માં 1.59 લાખ કરોડ રૂપિયા ઉધાર લેવાનો અને સંસાધનોની તંગીને પહોંચી વળવા માટે રાજ્યોને બેક-ટુ-બેક ધોરણે છોડવાનો નિર્ણય કર્યો હતો. વળતર ફંડમાં ભંડોળના અપૂરતા સંચયથી સંસાધનોનું અંતર ઉભું થયું છે. નાણાકીય વર્ષ 2020-21માં અપનાવવામાં આવેલા સિદ્ધાંતોના આધારે આ રકમ નક્કી કરવામાં આવી હતી, જ્યાં રાજ્યોને 1.10 લાખ કરોડ રૂપિયા આપવામાં આવ્યા હતા.

GST વળતર ઉપકર (GST Compensation Cess)

- > કેન્દ્ર 101મી બંધારણીય સુધારાલક્ષી ધારો ઘડીને, 2016 "GST વળતર ઉપકર" પૃષ્ઠભૂમિમાં રાજ્યો સાથે વચનો રાખવા સોંપે છે. GST હેઠળ, કેન્દ્ર અને રાજ્યમાંથી પરોક્ષ કરને એક જ કરમાં ભેળવવામાં આવ્યા હતા. આમ, GSTના અમલીકરણને કારણે કેન્દ્ર સરકાર ટેક્સની આવકમાં કોઈ પણ તંગીની ભરપાઈ કરે છે. આ વળતર પાંચ વર્ષના સમયગાળા માટે આપવામાં આવશે.

વિશ્વ બેંકે રિપોર્ટ જારી કર્યો 'Shifting Gears:

Digitization and Services-Led Development'

- > વર્લ્ડ બેંકના રિપોર્ટ "Shifting Gears: Digitization and Services-Led Development" મુજબ, 2021-2022ના નાણાકીય વર્ષમાં ભારતીય અર્થતંત્ર 8.3% ની વૃદ્ધિની અપેક્ષા છે.

અહેવાલના મુખ્ય તારણો

- > આ રિપોર્ટ અનુસાર, આગામી નાણાકીય વર્ષમાં ભારતની આર્થિક સંભાવનાઓ કોવિડ-19 સામે રસીકરણની ગતિ અને કૃષિ અને શ્રમ સુધારાઓના સફળ અમલીકરણ દ્વારા નક્કી કરવામાં આવશે.
- > ભારતની કુલ ઘરેલુ ઉત્પાદન (GDP) નાણાકીય વર્ષ 2021-22ના પ્રથમ ક્વાર્ટર (એપ્રિલ-જૂન ક્વાર્ટર)માં 'નોંધપાત્ર આધાર અસર, સ્થાનિક માંગને મર્યાદિત નુકસાન અને મજબૂત નિકાસ વૃદ્ધિ' 20.1% વધી છે.
- > નાણાકીય વર્ષ 2020-21ના પ્રથમ ક્વાર્ટરમાં દેશવ્યાપી કોરોનાવાયરસ લોકડાઉનને કારણે ભારતનો GDP 24.4% ઘટ્યો છે.

આર્થિક પુનઃપ્રાપ્તિ પર વિશ્વ બેંક

- > વર્લ્ડ બેંકના અહેવાલ મુજબ, ભારતમાં વિવિધ ક્ષેત્રોમાં આર્થિક સુધારો અસમાન રહ્યો છે. 2021માં મેન્યુફેક્ચરિંગ અને બાંધકામ ક્ષેત્રે ઝડપથી સુધારો થયો. પરંતુ ઓછી કુશળ વ્યક્તિઓ, સ્વરોજગાર ધરાવતા લોકો, મહિલાઓ અને નાની કંપનીઓ પાછળ રહી ગઈ હતી.

ભારત કેવી રીતે પુનઃપ્રાપ્ત થશે?

- > આ અહેવાલ મુજબ, નાણાકીય વર્ષ 2021-22માં પુનઃપ્રાપ્તિની હદ અનૌપચારિક ક્ષેત્ર અને નાની કંપનીઓમાં ઘરની આવક કેટલી ઝડપથી પુનઃપ્રાપ્ત થાય છે અને પ્રવૃત્તિને સામાન્ય બનાવે છે તેના પર નિર્ભર રહેશે.
- > પુનઃપ્રાપ્તિની હદ સાથે સંકળાયેલા જોખમોમાં નાણાકીય ક્ષેત્રના તણાવમાં વધારો, રસીકરણમાં મંદી, ઉંચી ફુગાવો વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.

પ્રશ્નોત્તરી

1) ભારતની વીજળીની માંગ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. રેટિંગ એજન્સી ICRA અનુસાર, નાણાકીય વર્ષ 22માં ભારતની વીજ માંગ 8-8.5% વધવાની ધારણા છે.
2. આ અહેવાલ મુજબ, વર્ષ-દર-વર્ષે ધોરણે અખિલ ભારતીય વીજળીની માંગ 12.7% વધીને 707 અબજ યુનિટ (BU) એપ્રિલ 2021 થી સપ્ટેમ્બર 2021 દરમિયાન વધી છે.
3. સામાન્ય ચોમાસાને કારણે જુલાઈ 2021 અને ઓગસ્ટ 2021ના સમયગાળામાં કૃષિ સેગમેન્ટની માંગ વધારે હતી. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

2) આધાર-સક્ષમ યુકવણીમાં ખામીઓ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. AEPS એ બેંકની આગેવાની હેઠળનું મોડેલ છે.
2. છેતરપિંડીના પીડિતોને AEPS વધુ સારી ફરિયાદ નિવારણ સુવિધાઓ પૂરી પાડવી જોઈએ.
3. કેટલીક વાર BC લોકોની નાણાકીય નિરક્ષરતાનો લાભ લઈને ગ્રાહકને ઓછા પૈસા પૂરા પાડે છે અને ખાતામાં વધુ પૈસા ઉપાડ નોંધે છે.
4. તેનું સંચાલન નેશનલ પેમેન્ટ કોર્પોરેશન ઓફ ઈન્ડિયા (NPCI) દ્વારા કરવામાં આવે છે, જે ભારતીય રિઝર્વ બેંક (RBI) અને એસોસિએશન ઓફ ઈન્ડિયન બેન્ક્સ (IBA) ની સંયુક્ત પહેલ છે.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1,2 અને 3 (B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4 (D) 1,2,3 અને 4

3) NARCLને લાયસન્સ મળવા વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. રિઝર્વ બેન્ક ઓફ ઈન્ડિયા (RBI) એ 6000 કરોડના નેશનલ એસેટ રિકન્સ્ટ્રક્શન કંપની લિમિટેડ (NARCL) ને લાયસન્સ આપ્યું છે.
2. આ પગલું 'બેડ બેંક'ને કામગીરી શરૂ કરવામાં મદદ કરશે.
3. કંપનીના રજિસ્ટ્રાર સાથે નોંધણી બાદ જુલાઈ 2021માં મુંબઈ ખાતે NARCLનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

4) ભારતમાં કોલસાની અછત વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. ચોમાસાના વરસાદથી કોલસાની ખાણો છલકાઈ ગઈ છે, જેનાથી હાઈડ્રો પાવર જનરેશન (Hydro-Power Generation)ને વેગ મળે તેવી શક્યતા છે.
2. વૈશ્વિક કિંમતોમાં વધારો થયો હોવા છતાં કુદરતી ગેસ મુખ્ય ભૂમિકા ભજવી શકે છે.
3. ભારતના કોલસા ઉત્પાદક વિસ્તારોમાં ઝારખંડના રાણીગંજ, ઝારિયા, ધનબાદ અને બોકારોનો સમાવેશ થાય છે.
4. જો ઉદ્યોગોને વીજળીની અછતનો સામનો કરવો પડે તો તે ભારતના આર્થિક ક્ષેત્રની પુનઃસ્થાપનામાં વિલંબ કરી શકે છે.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1,2 અને 3 (B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4 (D) 1,2,3 અને 4

5) સાર્વભૌમ ક્રેડિટ રેટિંગ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. મૂડીઝ Baa3 અથવા ઉચ્ચ રેટિંગને રોકાણ ગ્રેડ માને છે અને રેટિંગ્સ Ba1 અને નીચે 'જંક' ગ્રેડ માનવામાં આવે છે.
2. SCR એ દેશ અથવા સાર્વભૌમ સંસ્થાની વિશ્વસનીયતાનું સ્વતંત્ર મૂલ્યાંકન છે.
3. સામાન્ય રીતે, ક્રેડિટ રેટિંગ એ ચોક્કસ લોન અથવા નાણાકીય જવાબદારીના સંદર્ભમાં ઉધાર લેનારની ક્રેડિટનું માત્રાત્મક મૂલ્યાંકન છે.
4. વૈશ્વિક રેટિંગ ટર્નઓવરના લગભગ 95 ટકા પર નિયંત્રણ ધરાવે છે.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1,2 અને 3 (B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4 (D) 1,2,3 અને 4

6) ભારત માટે વિશ્વ બેંકનો GDP અંદાજ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. 'GDP વૃદ્ધિ દર' જેવા આર્થિક ડેટાની ગણતરી વર્ષ દર વર્ષે કરવામાં આવે છે.
2. અંદાજિત વૃદ્ધિ (8.3%) ઉત્પાદનને વેગ આપવા માટે ઘરેલું માંગ અને ઉત્પાદન પ્રોત્સાહનો (PIL)ને વેગ આપવા માટે જાહેર રોકાણમાં વધારો જેવી યોજનાઓ દ્વારા ટેકો આપવામાં આવે છે.
3. ભારતમાં વિવિધ ક્ષેત્રોમાં આર્થિક પુનઃપ્રાપ્તિ અસમાન રહી છે.
4. સામાજિક સુરક્ષા જાળવવી અને હરિયાળી નીતિઓ અપનાવવી, કારણ કે હવે પછીનો ફટકો પર્યાવરણનો હોઈ શકે છે.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1,2 અને 3 (B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4 (D) 1,2,3 અને 4

7) એર ઈન્ડિયા વિનિવેશ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. સામાન્ય વિનિવેશથી વિપરીત, વ્યૂહાત્મક વેચાણનો અર્થ એક પ્રકારનું ખાનગીકરણ છે.
2. આ અન્ય કઠોર નિર્ણયો લેવામાં મદદ કરશે જેના માટે સરકાર તૈયાર છે.
3. આંતરરાષ્ટ્રીય આર્મ-એર ઈન્ડિયા એક્સપ્રેસમાં 100 ટકા અને ગ્રાઉન્ડ હેન્ડલિંગ જોઈન્ટ વેન્યર - AI SATSમાં 50 ટકા હિસ્સો હશે.
4. તે કદાચ ઘરેલું સ્તરે બીજા ઓછા ખર્ચવાળા કેરિયરનો વિકલ્પ પ્રદાન કરશે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1,2 અને 3 (B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4 (D) 1,2,3 અને 4

8) RBIનો નાણાકીય નીતિ અહેવાલ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. રિવર્સ રેપો રેટ એ દર છે જેના પર RBI દેશની અંદર વ્યાપારી બેંકો પાસેથી પૈસા ઉધાર લે છે.
2. 'વેરીએબલ રેટ રિવર્સ રેપો' ની હરાજનું કદ ડિસેમ્બર 2021ની શરૂઆત સુધીમાં વધારીને 6 ટ્રિલિયન રૂપિયા કરી દેવામાં આવ્યું છે.
3. RBIએ કન્સ્યુમર પ્રાઇસ ઈન્ડેક્સ (CPI) ફુગાવાના અંદાજને ઓગસ્ટ 2021માં 5.7 ટકાથી સુધારીને 5.3 ટકા કર્યો હતો.
4. MPC, 4 ટકાના ફુગાવાના લક્ષ્યાંકને હાંસલ કરવા માટે જરૂરી નીતિ વ્યાજનો દર (રેપો રેટ) નક્કી કરે છે, જે બંને પક્ષે 2 ટકા ગુણ ધરાવે છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1,2 અને 3 (B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4 (D) 1,2,3 અને 4

9) કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશોને 40,000 કરોડ રૂપિયાની રકમ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. GST વળતરની તંગીને પહોંચી વળવા માટે આ રકમ બેક-ટુ-બેક લોન સુવિધા હેઠળ બહાર પાડવામાં આવી હતી.
2. આ રિલીઝ પહેલા મંત્રાલયે જુલાઈ 2021માં રાજ્યોને 75,000 કરોડ રૂપિયા આપ્યા હતા.
3. GST કાઉન્સિલની 43મી બેઠકમાં લેવાયેલા નિર્ણય મુજબ આ રકમ જાહેર કરવામાં આવી રહી છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2, અને 3

10) Shifting Gears: Digitization and Services-Led Development વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. નાણાકીય વર્ષ 2020-21ના પ્રથમ ક્વાર્ટરમાં દેશવ્યાપી કોરોનાવાયરસ લોકડાઉનને કારણે ભારતનો GDP 24.4% ઘટ્યો છે.
2. આગામી નાણાકીય વર્ષમાં ભારતની આર્થિક સંભાવનાઓ કોવિડ-19 સામે રસીકરણની ગતિ અને કૃષિ અને શ્રમ સુધારાઓના સફળ અમલીકરણ દ્વારા નક્કી કરવામાં આવશે.
3. વર્લ્ડ બેંકના રિપોર્ટ "Shifting Gears: Digitization and Services-Led Development" મુજબ, 2021-2022ના નાણાકીય વર્ષમાં ભારતીય અર્થતંત્ર 8.3% ની વૃદ્ધિની અપેક્ષા છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2, અને 3

PSI/ASI/કોન્સ્ટેબલ

ફ્રી કાયદો

17/10/21 સવારે : 10 to 12 રવિવાર

સેમિનાર

IPC, CRPC, EVIDENCE એક્ટનું પરીક્ષાલક્ષી માર્ગદર્શન

કાયદાની અનેક કલમોમાંથી IMP કલમો વિશે માહિતી

કાયદાની Conceptual અને Factual માહિતી સાથે સાદા રાખવાની ટેકનિક

રજિસ્ટ્રેશન ફરજિયાત

સેમિનારમાં ભાગ લેનાર દરેક વિદ્યાર્થીઓને કાયદાના સંબંધિત Que-Ansનું મદદરેખું ફ્રી

76985-01110 76986-01110

ICE INSTITUTE FOR COMPETITIVE EXAMS

જૂનાગઢ

પેન્ડોરા પેપર્સ લીક

- તાજેતરના 'પેન્ડોરા પેપર્સ લીક'માં ઘણા અગ્રણી ભારતીયોના નામ સામે આવ્યા છે.
- 'પેન્ડોરા પેપર્સ લીક'માં 300થી વધુ ભારતીય નામોનો સમાવેશ થાય છે, જેમાં 60થી વધુ પ્રખ્યાત લોકોનો સમાવેશ થાય છે.
- 'પેન્ડોરા પેપર્સ' 14 વૈશ્વિક કોર્પોરેટ સર્વિસ કંપનીઓની 11.9 મિલિયન લીક થયેલી ફાઇલો છે, જેણે લગભગ 29,000 ઓફ-ધ-શેલ્ફ કંપનીઓ અને ખાનગી ટ્રસ્ટોની સ્થાપના કરી હતી.

Back to basics : ટ્રસ્ટ

- પરિચય:**
 - 'ટ્રસ્ટ'ને એક વિશ્વાસપાત્ર વ્યવસ્થા તરીકે વર્ણવી શકાય છે જ્યાં ટ્રસ્ટી તરીકે ઓળખાતો ત્રીજો પક્ષ વ્યક્તિઓ અથવા સંસ્થાઓ વતી સંપત્તિ ધરાવે છે.
 - વિશ્વાસ એ કોઈ અલગ કાનૂની સંસ્થા નથી, તેનો કાનૂની સ્વભાવ 'ટ્રસ્ટી'માં છે. કેટલીક વાર, 'સેટલર' એક 'માર્ગદર્શક'ની નિમણૂક કરે છે જેની પાસે ટ્રસ્ટી પર નજર રાખવાની સત્તા હોય છે અને ટ્રસ્ટીને દૂર કરીને નવી નિમણૂક પણ કરી શકે છે.
- ભારતીય કાયદો:**
 - ઈન્ડિયન ટ્રસ્ટ એક્ટ, 1882 વિશ્વાસની વિભાવનાને કાનૂની આધાર પૂરો પાડે છે. ભારતીય કાયદાઓ ટ્રસ્ટોને 'લાભાર્થીઓ'ના લાભ માટે સંપત્તિનું સંચાલન અને ઉપયોગ કરવાની ટ્રસ્ટીઓની જવાબદારી તરીકે માન્યતા આપે છે. ભારત 'ઓફશોર' ટ્રસ્ટોને પણ માન્યતા આપે છે.

ઓફ-ધ-શેલ્ફ કંપની

- ઓફ-ધ-શેલ્ફ કંપની અથવા પ્રિ-મેન્યુફેક્ચર્ડ કંપની અગાઉથી નોંધાયેલી મર્યાદિત કંપની છે, જોકે તેણે હજી સુધી તેનો વ્યવસાય શરૂ કર્યો નથી. ઓફ-ધ-શેલ્ફ કંપની તાત્કાલિક ઉપયોગ માટે તૈયાર છે અને નિશ્ચિત ખર્ચ ચૂકવ્યા પછી સરળતાથી ખરીદી શકાય છે.
- પરિચય:**
 - 'પેન્ડોરા પેપર્સ લીક' દર્શાવે છે કે રોકાણો અને અન્ય મિલકતો રાખવાના ઉદ્દેશસાથે ઓફશોર કંપનીઓ સાથે વ્યવસાયિક પરિવારો અને અતિ સમૃદ્ધ વ્યક્તિઓ દ્વારા ટ્રસ્ટોનો ઉપયોગ કરવામાં આવી રહ્યો છે.
 - ટ્રસ્ટો ઘણીવાર 'ટેક્સ હેવન'માં સ્થાપિત કરી શકાય છે, જે સાપેક્ષ કર લાભો પ્રદાન કરે છે.

- ઉદાહરણ તરીકે: સમોઆ, બેલિઝ, પનામા અને બ્રિટિશ વર્જિન ટાપુઓ.
- આ લીક સમજાવે છે કે કેવી રીતે સંપત્તિના આયોજન માટેના અધિકારક્ષેત્રોમાં સમૃદ્ધ સ્થાપિત જટિલ બહુસ્તરીય ટ્રસ્ટ માળખું, જ્યાં કર કાયદાઓ ખૂબ જટિલ હતા, પરંતુ ગોપનીયતાના કાયદા ખૂબ કડક છે.
- મની લોન્ડરિંગ, આતંકવાદને ધિરાણ અને કરચોરીની વધતી ચિંતાઓ વચ્ચે વિવિધ દેશોએ 'ઓફ-શોર કંપનીઓ' પર તેમના કાયદા કડક બનાવ્યા છે, જોકે લીકમાં બહાર આવ્યું છે કે આ માધ્યમોનો ઉપયોગ હજી પણ વ્યવસાયો દ્વારા કરવામાં આવી રહ્યો છે.
- એવું માનવામાં આવે છે કે 'પનામા' અને 'પેરેડાઈઝ' પેપર્સ લિકેજ પણ મોટા ભાગે વ્યક્તિઓ અને કોર્પોરેશનો દ્વારા સ્થાપિત 'ઓફ-શોર' સંસ્થાઓ સાથે સંબંધિત હતા.

વિદેશમાં ટ્રસ્ટ સ્થાપવાનું કારણ

- ગુપ્તતા:**
 - વિદેશી ટ્રસ્ટો તેમના અધિકારક્ષેત્રમાં કડક ગોપનીયતા કાયદાઓને કારણે નોંધપાત્ર ગોપનીયતા પ્રદાન કરે છે.
- એકલતા જાળવવી:**
 - ઉદ્યોગપતિઓ દ્વારા ખાનગી 'ઓફ-શોર' ટ્રસ્ટ સ્થાપવાનો મૂળ હેતુ પોતાને તેમની ગેરકાયદેસર સંપત્તિથી અલગ કરવાનો છે.
- કર નિવારણ:**
 - ઉદ્યોગપતિઓ તેમની સંપત્તિમાંથી આવક પર કર ચૂકવવાનું ટાળવા માટે તમામ મિલકતો ટ્રસ્ટમાં ટ્રાન્સફર કરે છે.
- 'પ્રોપર્ટી ચાર્જ'થી રક્ષણ:**
 - ઉદ્યોગપતિઓમાં ઘણી વાર ડર રહે છે કે 1985માં નાબૂદ કરવામાં આવેલી 'પ્રોપર્ટી ફી' ટૂંક સમયમાં ફરીથી રજૂ કરવામાં આવી શકે છે.
- આમ, ટ્રસ્ટની સ્થાપના પોતાને અને આવનારી પેઢીને ભવિષ્યમાં કર ચૂકવવાથી બચાવી શકે છે, જે લગભગ 85% (એસ્ટેટ ફી એક્ટ, 1953) હતો.**
- મૂડી-નિયંત્રિત અર્થતંત્રમાં લવચીકતા:**
 - ભારત મૂડી નિયંત્રિત અર્થતંત્ર છે. રિઝર્વ બેંક ઓફ ઈન્ડિયાની લિબરલાઈઝ્ડ રેમિટન્સ સ્કીમ (LRS) હેઠળ વ્યક્તિ વાર્ષિક માત્ર 2,50,000 અમેરિકન ડોલરનું રોકાણ કરી શકે છે.
 - પરિસ્થિતિને નિયંત્રિત કરવા માટે ઉદ્યોગપતિઓ NRI તરફ વળ્યા છે કારણ કે NRI ફોરેન એક્સચેન્જ મેનેજમેન્ટ એક્ટ, 1999 હેઠળ તેમની હાલની વાર્ષિક આવક ઉપરાંત ભારતની બહાર વાર્ષિક 1 મિલિયન ડોલર મોકલી શકે છે.

- વધુમાં, વિદેશી અધિકારક્ષેત્રમાં કરનો દર ભારતમાં 30% વ્યક્તિગત આવકવેરા દર કરતા ઘણો ઓછો છે.

■ ભારતીય કરવેરાની અસ્પષ્ટતા:

- ભારતીય કરવેરા પ્રણાલીમાં કેટલીક અસ્પષ્ટતાઓ છે, જ્યાં આવકવેરા વિભાગ 'ઓફ-શોર' ટ્રસ્ટોનો સામનો કરવા સક્ષમ નથી.
- બ્લેક મની (અઘોષિત વિદેશી આવક અને સંપત્તિ) અને કર લાદવાનો કાયદો, 2015 લાગુ થયા પછી, નિવાસી ભારતીયોએ તેમના વિદેશી નાણાકીય હિત અને સંપત્તિની જાણ કરવી પડશે.
- જોકે NRI માટે આ ફરજિયાત નથી.
- જો ટ્રસ્ટી ભારતીય રહેવાસી હોય તો આવકવેરા વિભાગ કરવેરાના હેતુ માટે ઓફ શોર ટ્રસ્ટને ભારતનો રહેવાસી ગણી શકે છે.
- ટ્રસ્ટી 'ઓફ શોર' યુનિટ અથવા બિન-નિવાસી ભારતીય હોય તેવા કિસ્સાઓમાં અને કર વિભાગ સ્થાપિત કરે છે કે ટ્રસ્ટી નિવાસી ભારતીય પાસેથી સૂચનાઓ લઈ રહ્યા છે, ટ્રસ્ટને કરવેરા હેતુઓ માટે ભારતનો રહેવાસી ગણી શકાય.

સરકારનો પ્રયાસ

■ કાયદાકીય કાર્યવાહી:

- ભાગેડુ આર્થિક અપરાધી અધિનિયમ, 2018
- સેન્ટ્રલ ગુડ્સ એન્ડ સર્વિસ ટેક્સ એક્ટ, 2017
- બેનામી વ્યવહારો (પ્રતિબંધ) સુધારા અધિનિયમ, 2016
- બ્લેક મની (અઘોષિત વિદેશી આવક અને સંપત્તિ) અને કર લાદવાનો કાયદો, 2015
- પ્રિવેન્શન ઓફ મની લોન્ડરિંગ એક્ટ, 2002
- આંતરરાષ્ટ્રીય સહકાર

ડબલ ટેક્સેશન ચોરી સમજૂતી (DTAAs)

- ભારત બેવડા કરવેરા ચોરી કરારો (DTAAs)/કર માહિતી વિનિમય સમજૂતીઓ (TIEAs)/બહુપક્ષીય પરિષદો હેઠળ માહિતીના આદાન-પ્રદાનને સરળ બનાવવા અને વધારવાના ઉદ્દેશસાથે વિદેશી સરકારો સાથે સક્રિય પણે જોડાઈ રહ્યું છે.

માહિતીનું આપોઆપ આદાનપ્રદાન

- ભારત માહિતીના આપોઆપ આદાન-પ્રદાન અને નાણાકીય માહિતીની સક્રિય વહેંચણી માટે બહુપક્ષીય શાસન બનાવવાના પ્રયાસોમાં મોખરે રહ્યું છે, જે કરચોરીનો સામનો કરવાના વૈશ્વિક પ્રયાસોમાં મદદ કરશે.
- યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સ ફોરેન એકાઉન્ટ ટેક્સ કમ્પ્લાયન્સ એક્ટ:
- ભારતે આ કાયદા હેઠળ માહિતી વહેંચણી માટે અમેરિકા સાથે સમજૂતી કરી છે.

ચીન-તાઈવાન સંઘર્ષ

- ચીન-તાઈવાનના સંબંધો વર્ષોથી તણાવપૂર્ણ છે અને તેમની વચ્ચે તાજેતરનો સંઘર્ષ ત્યારે જોવા મળ્યો જ્યારે ચીને તાઈવાનના હવાઈ ક્ષેત્રમાં ઘૂસણખોરી કરી.
- તાઈવાનના હવાઈ ક્ષેત્રને આંતરરાષ્ટ્રીય સ્તરે કાયદેસરતા આપવામાં આવી હોવા છતાં તેનું હવાઈ સંરક્ષણ ક્ષેત્ર દેશની સેના દ્વારા દેખરેખ રાખવામાં આવેલું સ્વ-ઘોષિત ક્ષેત્ર છે.

Back to basics : ચીન અને તાઈવાન વચ્ચે સંઘર્ષ

(પૃષ્ઠભૂમિ)

- 1949માં ગૃહયુદ્ધ દરમિયાન ચીન અને તાઈવાન અલગ થઈ ગયા હતા, જોકે ચીન હજી પણ તાઈવાનને પોતાનો હિસ્સો માને છે અને જરૂર પડે તો કોઈપણ રીતે તેના નિયંત્રણની હિમાયત કરે છે.
- તાઈવાનના નેતાઓનું કહેવું છે કે તાઈવાન એક સાર્વભૌમ રાજ્ય છે.
- 1980નાદાયકામાં ચીન અને તાઈવાન વચ્ચેના સંબંધો સુધારવાનું શરૂ થયેલી દાયકાઓની તણાવપૂર્ણ પરિસ્થિતિઓ બાદ ચીને 'એક દેશ, બે સિસ્ટમ' તરીકે એક ફોર્મ્યુલા રજૂ કરી હતી, જે હેઠળ તાઈવાન ચીન સાથે પુનઃએકીકરણ સ્વીકારશે તો તેને સ્વાયત્તતા આપવામાં આવશે.
- તાઈવાને આ પ્રસ્તાવને નકારી કાઢ્યો હતો, જોકે તાઈવાનની સરકારે ચીન અને ત્યાંની મુલાકાત લેવા માટે રોકાણના નિયમો હળવા કર્યા છે.
- બંને પક્ષોએ અનૌપચારિક વાટાઘાટોનો રાઉન્ડ પણ શરૂ કર્યો હતો, જોકે ચીને જણાવ્યું હતું કે તાઈવાનનું રિપબ્લિક ઓફ ચાઈના (ROC) સરકાર-સરકાર વચ્ચેની વાટાઘાટોને ગેરકાયદેસર રીતે અવરોધિત કરી રહ્યું છે.
- 2020માં હોંગકોંગમાં રાષ્ટ્રીય સુરક્ષા અધિનિયમના અમલીકરણને ઘણા લોકો એ હકીકતના સંકેત તરીકે પણ જોઈ રહ્યા છે કે ચીન આ ક્ષેત્રમાં વધુ અવાજ ઉઠાવે છે.

ચીનની ચિંતાઓ

- 'વન ચાઇના પાઇરેસી' પહેલાં પડકાર:
- ચીનની 'વન ચાઇના પોલીસ'નો અર્થ એ છે કે જે દેશો પીપલ્સ રિપબ્લિક ઓફ ચાઇના (મેઈનલેન્ડ ચાઇના) સાથે રાજદ્વારી સંબંધો સ્થાપિત કરવા માંગે છે તેમણે રિપબ્લિક ઓફ ચાઇના (તાઈવાન) સાથેના તેમના રાજદ્વારી સંબંધોનો અંત લાવવો પડશે.
- કેટલાક દેશોના તાઈવાન સાથેના હાલના રાજદ્વારી સંબંધો અને વિવિધ આંતરસરકારી સંગઠનોની સભ્યતા ચીનની નીતિને પડકારે છે:

- રિપબ્લિક ઓફ યાઈના, તાઈવાનના કુલ 15 દેશો સાથે રાજદ્વારી સંબંધો છે અને ઓસ્ટ્રેલિયા, કેનેડા, યુરોપિયન યુનિયનના દેશો, જાપાન અને ન્યૂઝીલેન્ડ જેવા અન્ય ઘણા દેશો સાથે પણ અનૌપચારિક સંબંધો છે.
- આ ઉપરાંત, તાઈવાન 38 આંતરસરકારી સંસ્થાઓ અને તેમની પેટાકંપનીઓનું સંપૂર્ણ સભ્યપદ ધરાવે છે, જેમાં વર્લ્ડ ટ્રેડ ઓર્ગેનાઈઝેશન (WTO), એશિયા-પેસિફિક ઈકોનોમિક કોઓપરેશન (APEC) અને એશિયન ડેવલપમેન્ટ બેંક (ADB)નો સમાવેશ થાય છે.

ચીનનો સામનો કરતી સમજૂતીઓ/કવાયતો

- અમેરિકાએ તાજેતરમાં ભારત-પેસિફિક માટે ઓસ્ટ્રેલિયા, યુકે અને યુએસ (AUKUS) વચ્ચે નવી ત્રિપક્ષીય સુરક્ષા ભાગીદારીની જાહેરાત કરી છે, જેને ચીનનો સામનો કરવાના પ્રયાસ તરીકે પણ જોવામાં આવે છે.
- માલાબાર કવાયત (યુએસએ, જાપાન, ભારત અને ઓસ્ટ્રેલિયા) આર્થિક અને લશ્કરી રીતે શક્તિશાળી ચીન દ્વારા મોટા પાયે વ્યૂહાત્મક અસંતુલનને દૂર કરવા માટે કાયમી ભારત-પેસિફિક જોડાણ રચવાની દિશામાં પણ એક મોટું પગલું છે.

યુ.એસ. દ્વારા તાઈવાનને વ્યૂહાત્મક અને સંરક્ષણ સહાય

- તાઈવાને અદ્યતન F-16 ફાઈટર જેટ્સ, સશસ્ત્ર ડ્રોન, રોકેટ સિસ્ટમ્સ અને હાર્પૂન મિસાઈલો સહિત અમેરિકાના શસ્ત્રોની ખરીદી સાથે તેની સુરક્ષામાં સુધારો કરવાની માંગ કરી છે.
- યુદ્ધજહાજ થિયોડોર રૂઝવેલ્ટની આગેવાની હેઠળનું યુ.એસ. એરક્રાફ્ટ કેરિયર દરિયાની સ્વતંત્રતા સુનિશ્ચિત કરવા અને દરિયાઈ સુરક્ષાને પ્રોત્સાહન આપતી ભાગીદારી બનાવવા માટે દક્ષિણ ચીન સમુદ્રમાં પ્રવેશ્યું છે.
- આ મુદ્દે ભારતનો અભિપ્રાય:
 - 1949થી ભારતે 'વન ચાઈના' નીતિ સ્વીકારી છે જે તાઈવાન અને તિબેટને ચીનના ભાગ તરીકે સ્વીકારે છે.
 - જો કે, ભારતે રાજદ્વારી અભિગમનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ, એટલે કે, જો ભારત 'એક ચીન' નીતિમાં માને છે, તો ચીને પણ 'વન ઈન્ડિયા' નીતિમાં વિશ્વાસ કરવો જોઈએ.
 - ભારતે 2010થી સંયુક્ત નિવેદનો અને સત્તાવાર દસ્તાવેજોમાં વન ચાઈના પોલિસીના પાલનનો ઉલ્લેખ કરવાનું બંધ કરી દીધું હોવા છતાં ચીન સાથેના તેના સંબંધોને કારણે તાઈવાન સાથેનું તેનું જોડાણ હજુ પણ મર્યાદિત છે.
 - ભારત અને તાઈવાનના ઔપચારિક રાજદ્વારી સંબંધો નથી, પરંતુ 1995થી બંને પક્ષોએ એકબીજાની રાજધાનીઓમાં પ્રતિનિધિ કચેરીઓ જાળવી રાખી છે જે વાસ્તવિક દૂતાવાસ તરીકે કામ કરે છે.

આગળનો રસ્તો

- ભારત અને અન્ય શક્તિઓએ તાઈવાનને બળજબરીથી કબજે કરવાના ચીનના કોઈપણ પ્રયાસ માટે રેડલાઈન બનાવવી

જોઈએ. છેવટે, તાઈવાનનો મુદ્દો એક સર્વસત્તાવાદી રાજ્યને સફળ લોકશાહીનો નાશ કરવાની મંજૂરી આપવાનો નૈતિક પ્રશ્ન છે, જે આંતરરાષ્ટ્રીય નૈતિકતાનો પ્રશ્ન છે જ્યાં વિવાદોના શાંતિપૂર્ણ સમાધાનના સિદ્ધાંતનું પાલન કરવું જોઈએ.

- વાસ્તવમાં તાઈવાન આ રેડલાઈન દોરવાનું બિલકુલ કારણ નથી, પરંતુ ભારત અને બાકીના એશિયા પર તાઈવાન પર ચીનના આક્રમણના પરિણામો શું હશે. તાઈવાન પર ચીનના આક્રમણના બીજા દિવસે તેના પરિણામોની પરવા કર્યા વિના તે એક અલગ એશિયાને ચિહ્નિત કરશે.
- રેડ લાઈન દોરવી સરળ નથી, પરંતુ ભારત અને અન્ય દેશોએ ઓછામાં ઓછા તેના માટે પ્રયત્નો કરવાની જરૂર છે.
- આનું એક પાસું તાઈવાન સાથે ભારતના સંબંધો સુધારવાનું છે, તેમ છતાં ભારતે હજી સુધી તેને સ્વતંત્ર દેશ તરીકે માન્યતા આપી નથી.

પ્રશ્નોત્તરી

- 1) ચીન-તાઈવાન સંઘર્ષ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
 1. 1949થી ભારતે 'વન ચાઈના' નીતિ સ્વીકારી છે જે તાઈવાન અને તિબેટને ચીનના ભાગ તરીકે સ્વીકારે છે.
 2. તાઈવાને અદ્યતન F-16 ફાઈટર જેટ્સ, સશસ્ત્ર ડ્રોન, રોકેટ સિસ્ટમ્સ અને હાર્પૂન મિસાઈલો સહિત અમેરિકાના શસ્ત્રોની ખરીદી સાથે તેની સુરક્ષામાં સુધારો કરવાની માંગ કરી છે.
 3. રિપબ્લિક ઓફ યાઈના, તાઈવાનના કુલ 15 દેશો સાથે રાજદ્વારી સંબંધો છે.
 4. ચીનની 'વન ચાઈના પોલીસ'નો અર્થ એ છે કે જે દેશો પીપલ્સ રિપબ્લિક ઓફ યાઈના (મેઈનલેન્ડ ચાઈના) સાથે રાજદ્વારી સંબંધો સ્થાપિત કરવા માંગે છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) 1,2 અને 3	(B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4	(D) 1,2,3 અને 4
- 2) પેન્ડોરા પેપર્સ લીક વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
 1. International Consortium of Investigative Journalism (ICIJ) દ્વારા વિદેશમાં રોકાયેલા નાણાં સંબંધિત લાખો દસ્તાવેજો લીક થયા બાદ પેન્ડોરા પેપર્સ પ્રકાશમાં આવ્યા હતા.
 2. વિદેશી ટેક્સ હેવનમાં 14 કંપનીઓના 11.9 મિલિયન કાગળો લીક થયા છે, જેમાં વિયેતનામ, બેલીઝ અને સિંગાપોર જેવા દેશોમાં 29,000 વિદેશી કંપનીઓ અને ટ્રસ્ટોની માલિકીની વિગતોનો સમાવેશ થાય છે.
 3. આ કેસમાં લગભગ 380 ભારતીય લોકોના નામ સંડોવાયેલા છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) 1 અને 2	(B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3	(D) 1,2 અને 3

મેલેરિયા વિરોધી દવા પ્રતિકાર

- તાજેતરના વર્ષોમાં મેલેરિયા સામે વપરાતી મેલેરિયા વિરોધી દવાઓ સામે પ્રતિકાર (AMR) અથવા એન્ટિમાઈક્રોબિયલ પ્રતિકારના પરિણામોમાં વધારો જોવા મળ્યો છે.
- તે એકલા અથવા અન્ય દવાઓ સાથે પ્રતિકાર દવા (આર્ટેમિસિનિન અથવા ક્લોરોક્વિન, Artemisinin or Chloroquine)ની સારવારમાં પ્રતિબંધિત થાય છે.

દવાની રોગપ્રતિકારક શક્તિ

- તેને માત્ર રોગ પેદા કરનાર સૂક્ષ્મજીવાણુઓની સંભાવના (જેમ કે બેક્ટેરિયા અથવા વાયરસ) તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવે છે, જે સામાન્ય રીતે તેનો નાશ કરતી દવાઓની હાજરી હોવા છતાં વિકસતી રહે છે.
- ડૂંગ પ્રતિકાર રોગ અથવા સ્થિતિને મટાડવા માટે વપરાતી દવાની અસરકારકતા ઘટાડવાનો સંદર્ભ આપે છે.
- ઉદાહરણ: HIV(Human Immunodeficiency Virus) સાથે, ડૂંગ પ્રતિકાર વાયરસના આનુવંશિક માળખામાં પરિવર્તનને કારણે થાય છે. આ પરિવર્તન કેટલાક HIV પ્રોટીન અને એન્ઝાઇમ્સ (દા.ત. પ્રોટીન એન્ઝાઇમ્સ)ને બદલી નાખે છે જે HIVની નકલ કરવામાં મદદ કરે છે.

AMR પરિબળો

- પરિવર્તન (Mutation):**
- મેલેરિયા પરોપજીવીઓમાં પરિવર્તન આર્ટેમિસિનિન સામે આંશિક પ્રતિકાર માટે જવાબદાર છે.
- 2010-2019 સુધી વૈશ્વિક સ્તરે હાથ ધરવામાં આવેલા 1,044 અભ્યાસોએ PfPR13 પરિવર્તનની પુષ્ટિ કરી હતી.
- અપૂરતું કવરેજ:**
- મેલેરિયા વિરોધી દવાઓનું અધૂરું કવરેજ, અયોગ્ય નિદાન, દવાઓનો દુરુપયોગ અને મચ્છર નિયંત્રણ કાર્યક્રમો નિષ્ફળ થવાના અહેવાલો વગેરે.
- આ નિષ્ફળતાઓ મેલેરિયા પરોપજીવીઓનું દવાઓનું જોખમ વધારે છે, જેનાથી દવાપ્રતિકારનું જોખમ વધે છે.
- ચિંતાઓ:**
- ક્લોરોક્વિન (CQ) પી. વિવેક્સ એ પરોપજીવીઓને કારણે મેલેરિયામાં સૌથી વધુ સંચાલિત દવા છે. વર્લ્ડ હેલ્થ ઓર્ગેનાઈઝેશન (WHO)ના અહેવાલ મુજબ WHOના તમામ દેશોમાંથી ક્લોરોક્વિન સામે પી વિવેક્સનો પ્રતિકાર નોંધવામાં આવ્યો હતો.

- ભારત સહિત 28 દેશોમાં CQ રેજિસ્ટ્રેશન કેસ નોંધાયા છે.
- વ્યાપક પ્રતિકારથી સારવારની 22 મિલિયન નિષ્ફળતાઓ, તેમજ 116,000 મૃત્યુ અને સારવાર નીતિમાં ફેરફાર કરવા માટે અંદાજિત 130 મિલિયન ડોલરનો વધારાનો ખર્ચ થઈ શકે છે.

Back to basics : મેલેરિયા

પરિચય:

- મેલેરિયા એ મચ્છર જન્ય રક્ત રોગ (Mosquito Borne Blood Disease) છે જે પ્લાઝમોડિયમ પરોપજીવી (Plasmodium Parasites)ને કારણે થાય છે. તે મુખ્યત્વે આફ્રિકા, દક્ષિણ અમેરિકા અને એશિયાના ઉષ્ણકટિબંધીય અને ઉપઉષ્ણકટિબંધીય પ્રદેશોમાં જોવા મળે છે.
- આ પરોપજીવી ચેપગ્રસ્ત માદા એનાફિલિસ મચ્છરો (Female Anopheles Mosquitoes)ના ડંખ દ્વારા ફેલાય છે.
- માનવ શરીરમાં પ્રવેશ્યા પછી, પરોપજીવીઓ શરૂઆતમાં યકૃતના કોષોની અંદર ઉગે છે, પછી લાલ રક્ત કોશિકાઓ (Red Blood Cells- RBC)નો નાશ કરે છે જેના પરિણામે RBCને નુકસાન થાય છે.

લક્ષણ:

- પરસેવો, માથાનો દુખાવો, ઉબકા, ઊલટી અને પેટમાં દુ:ખાવો જેવા લક્ષણો નોંધાયા છે.

પ્રકાર:

- ચાર પ્રકારના પરોપજીવીપ્લાઝમોડિયમ વિવેક્સ, પી. ઓવલ, પી. મેલેરિયા અને પી. ફાલ્સિપેરમ મનુષ્યને ચેપ લગાવી શકે છે.

ભારતીય દશ્ય:

- વૈશ્વિક સ્તરે ભારતમાં મેલેરિયાના 2 ટકા કેસ જોવા મળે છે અને મેલેરિયાને કારણે વિશ્વભરમાં 2 ટકા મૃત્યુ પણ ભારતમાં થાય છે.
- દક્ષિણપૂર્વ એશિયાના સંદર્ભમાં ભારતમાં મેલેરિયાના 85.2 ટકા કેસ જોવા મળે છે.
- ભારત વૈશ્વિક પી. વિવેક્સ મેલેરિયા રોગનો 47 ટકા બોજ (ખાસ કરીને દક્ષિણ-પૂર્વ એશિયન ક્ષેત્રમાં) વહન કરે છે, જે ભારતને વૈશ્વિક મેલેરિયા નાબૂદી માટે વ્યૂહાત્મક રીતે મહત્વપૂર્ણ બનાવે છે, જ્યારે ભારત એકમાત્ર ઉચ્ચ સ્થાનિક દેશ છે જેણે 2018ની સાથે 2019માં મેલેરિયાના કેસોમાં 17.6 ટકાનો ઘટાડો નોંધાવ્યો છે.

સંબંધિત પહેલ

- રાષ્ટ્રીય મેલેરિયા નાબૂદી વ્યૂહરચના (2017-22)
- મેલેરિયા નાબૂદી માટે રાષ્ટ્રીય માળખું

આગળનો રસ્તો

- મેલેરિયાને કારણે 2018માં 4,05,000 લોકો માર્યા ગયા હતા અને 218 મિલિયન લોકોને અસર કરી હતી. મેલેરિયાની દવાઓ સામે વધતા પ્રતિકારને કારણે આ જીવલેણ રોગ સામેની લડાઈ વધુને વધુ મુશ્કેલ બની રહી છે.
- દર્દીઓને અસરકારક સારવાર મળે તે સુનિશ્ચિત કરવા માટે ભલામણ કરેલી સારવારની અસરકારકતા પર અપડેટ અને ગુણવત્તાયુક્ત ડેટા પ્રદાન કરવાની જરૂર છે.
- દવા પ્રતિરોધક સ્વરૂપોને શોધવા માટે આણ્વિક સ્તરે મેલેરિયા (Molecular Malaria Surveillance)નું નિરીક્ષણ કરવાનો સમય આવી ગયો છે જેથી કોઈ પણ પરિણામને રોકવા માટે સમયસર સુધારાત્મક પગલાં લઈ શકાય.

એસ્ટ્રો રોબોટ

- એમેઝોને તાજેતરમાં જ તેના 'એસ્ટ્રો' હોમ રોબોટનું અનાવરણ કર્યું હતું, જે લોકોને ઘરો પર નજર રાખવામાં અને પરિવારના સંપર્કમાં રહેવામાં મદદ કરવા માટે બનાવવામાં આવ્યું હતું.
- જોકે, નાગરિક સમાજે 24x7 સર્વેલન્સના ગોપનીયતાના મુદ્દાઓ પર ચિંતાઓ પ્રકાશિત કરી છે.

Back to basics : એસ્ટ્રો રોબોટ્સ વિશે

- એસ્ટ્રોને હોમ સેફ્ટી ડિવાઈસ માનવામાં આવે છે. તે ઘરના પાલતુ પ્રાણીઓ પર નજર રાખવા અને માલિકની ગેરહાજરીમાં કંઈક અસામાન્ય શોધવા માટે બનાવવામાં આવ્યું છે.
- તે 'પેરિસ્કોપ' (Periscope) કેમેરા સાથે સંકળાયેલું છે જે તેની ટોચ પર પોપ અપ કરે છે અને ઘરનું નિરીક્ષણ કરવા માટે તેનો ઉપયોગ કરી શકાય છે.
- તે મૂળભૂત રીતે ઈકો શો (સ્માર્ટ સ્પીકર) અને અત્યાધુનિક રિંગ સિક્યોરિટી કેમેરાનું સંયોજન છે જે એક જ ઉપકરણમાં સંકલિત છે.
- ડિવાઈસ લાઈવ વિડિઓઝ કેપ્ચર કરે છે, ચહેરાઓને ઓળખે છે, સંગીત અથવા વિડિઓઝ વગાડે છે અને આખા ઘરમાં બિયરનું વિતરણ કરે છે.
- તે લોકોના ચહેરાને ઓળખી શકે છે અને વિશ્લેષણ કરી શકે છે કે તેઓ પરિવારના સભ્યો છે કે બહારના લોકો.

ગોપનીયતાના મુદ્દાઓ

- નાગરિક સમાજની મુખ્ય ચિંતા એ છે કે એમેઝોનને એસ્ટ્રો સાથે મળેલો ડેટા ઘરની સરળ એક્સેસ પ્રદાન કરે છે.
- એસ્ટ્રો રોબોટ એલેક્સાની 'કંઈ અને અવાજની એક્સેસ' કરતાં વધુ આધુનિક તકનીકને આત્મસાત કરે છે.
- એમેઝોને દાવો કર્યો છે કે એસ્ટ્રો ફ્લાઉડને બદલે સ્થાનિક સ્તરે ડેટાનો સામનો કરે છે, પરંતુ તે હજી પણ ઈન્ટરનેટ-કનેક્ટેડ ડિવાઈસની જેમ ગોપનીયતાની ચિંતાનો વિષય છે.
- ઉપકરણ ચોરી અથવા હેક થવા અંગે ચિંતા છે. આ ગુનેગારને ઘરમાં રોબોટ દ્વારા બનાવવામાં આવેલા ડિજિટલ નક્શા સુધી પહોંચવા તરફ દોરી શકે છે.
- અન્ય મોટી ચિંતાઓ લાંબા ગાળે કૃત્રિમ બુદ્ધિ સંચાલિત દેખરેખની વધુ જાહેર સ્વીકૃતિમાં ફાળો આપી શકે છે.
- ભૂતકાળમાં હેકર્સ એમેઝોન તકનીકોના સાધનોમાં ઉપયોગમાં લેવાતા રિંગ કેમેરાનો ઉપયોગ કરવામાં સફળ રહ્યા છે.

અન્ય તાજેતરના પ્રયોગો

- સોફ્ટબેંકે આ વર્ષની શરૂઆતમાં મરી(Pepper)ના ઉત્પાદનને 'સ્થગિત' કર્યું હતું, જે લાગણીઓને 'વાંચવા' માટે સક્ષમ પ્રથમ હ્યુમનોઈડ રોબોટ્સમાંનો એક છે.
- જિબોએ ઘરોની સુરક્ષા માટે વિશ્વનો પહેલો સામાજિક રોબોટ બનાવવાના હેતુથી ઈન્ડિગોગો પ્રોજેક્ટ શરૂ કર્યો છે.

રોબોટિક્સ

- રોબોટિક્સ વિશે:
- રોબોટિક્સ એ એન્જિનિયરિંગની એક શાખા છે જેમાં રોબોટનો ખ્યાલ, ડિઝાઈન, બાંધકામ અને સંચાલન શામેલ છે.
- રોબોટ એક સ્વચાલિત મશીન છે જે માનવ કાર્યો કરે છે.
- રોબોટિક્સ ક્ષેત્રનો ઉદ્દેશ બુદ્ધિશાળી મશીનો બનાવવાનો છે જે મનુષ્યને વિવિધ રીતે મદદ કરી શકે.
- નફો:
- ઘણી પરિસ્થિતિઓમાં રોબોટ ઉત્પાદનોની ઉત્પાદકતા, કાર્યક્ષમતા, ગુણવત્તા અને સાતત્ય વધારી શકે છે.
- રોબોટ્સ એર કન્ડિશનિંગ અને મનુષ્યો સામે અવાજ જેવી પ્રતિકૂળ પરિસ્થિતિઓમાં પણ કાર્ય કરી શકે છે.
- રોબોટમાં કેટલાક સેન્સર/ઈન્ટરફેસ હોય છે જે મનુષ્ય કરતા વધુ સક્ષમ હોય છે.
- રોબોટ મનુષ્યથી વિપરીત કંટાળાજનક નથી. જ્યાં સુધી તેઓ બગડશે નહીં ત્યાં સુધી તેઓ વારંવાર કામ કરી શકે છે.
- તેઓ એક ઈચના ખૂબ જ સચોટ ભાગ સુધી કામ કરી શકે છે (માઈક્રોઈલેક્ટ્રોનિક્સના ઉત્પાદન માટે જરૂરી છે).
- ગેરલાભ:
- જો રોબોટ માનવ નોકરીઓનું સ્થાન લે તો રોબોટનો ઉપયોગ આર્થિક સમસ્યાઓ ઉભી કરી શકે છે.

- > રોબોટ્સ ફક્ત તે જ કરી શકે છે જે તેમને કરવાનો આદેશ આપવામાં આવે છે, તેઓ વધારાના સુધારા કરી શકતા નથી.
- > આનો અર્થ એ છે કે મનુષ્ય અને અન્ય રોબોટની સુરક્ષા માટે સલામતી પ્રક્રિયાઓ જરૂરી છે.
- > રોબોટ કેટલીક રીતે મનુષ્ય કરતા વધુ સારા હોઈ શકે છે, તેમ છતાં તે મનુષ્ય કરતા ઓછા કાર્યક્ષમ છે.
- > રોબોટિક્સમાં ભાવનાત્મક બુદ્ધિનો અભાવ છે, જે પ્રતિકૂળ પરિસ્થિતિઓમાં મહત્વપૂર્ણ ભૂમિકા ભજવે છે.
- > ઘણી વાર રોબોટ પ્રારંભિક ખર્ચ, જાળવણી, વધારાના ઘટકોની જરૂરિયાત અને કામ કરવા માટે પ્રોગ્રામ કરવાની જરૂરિયાતની દ્રષ્ટિએ ખૂબ ખર્ચાળ હોય છે.
- > ચિંતાઓ અને ગોપનીયતાનું નિરીક્ષણ એ અન્ય મુખ્ય મુદ્દાઓ છે.

રશિયાએ સબમરીનમાંથી હાઈપરસોનિક મિસાઈલનું પરીક્ષણ કર્યું

- > રશિયાએ 4 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ પ્રથમ વખત પરમાણુ સબમરીનમાંથી હાઈપરસોનિક મિસાઈલનું સફળ પરીક્ષણ કર્યું છે.
- > ઝિરકોન(Zircon) મિસાઈલ નામની આ મિસાઈલ સેવરોડવિન્સ્ક સબમરીનથી લોન્ચ કરવામાં આવી હતી. ઝિરકોને બેરેન્ટ્સ સીમાં એક સેટ લક્ષ્યનો નાશ કર્યો.
- > સબમરીનથી ઝિરકોનનું આ પ્રથમ પ્રક્ષેપણ હતું.
- > ભૂતકાળમાં નૌકાદળના યુદ્ધજહાજ માંથી મિસાઈલનું વારંવાર પરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું છે.
- > આ મિસાઈલ 2022માં રશિયન નેવીમાં સામેલ કરવામાં આવશે.

મિસાઈલનું મહત્વ

- > ઝિરકોન મિસાઈલ રશિયન ક્રુઝર, ક્રિગેટ્સ અને સબમરીનને મજબૂત કરવા માટે વિકસાવવામાં આવી છે. તે રશિયામાં વિકસાવવામાં આવી રહેલી અનેક હાઈપરસોનિક મિસાઈલોમાંની એક છે.

Back to basics : ઝિરકોન મિસાઈલ (Zircon Missile)

- > 3M22 Zircon અથવા 3M22 Tsirkon મિસાઈલ એક સ્ક્રેમજેટ સંચાલિત, એન્ટી શિપ હાઈપરસોનિક ક્રુઝર મિસાઈલ છે. હાલમાં રશિયા આ મિસાઈલનું પરીક્ષણ કરી રહ્યું છે. ઝિરકોન મિસાઈલોના પ્રોટોટાઈપ્સનું 2012-2013માં Tu-22M3 બોમ્બરથી પરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું હતું. એપ્રિલ 2017 સુધીમાં, ઝિરકોન એક પરીક્ષણ દરમિયાન મૈક 8ની ઝડપે પહોંચી ગયું હતું. 3 જૂન 2017ના રોજ ફરી ઝિરકોનનું પરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું.

- > ઝિરકોન મિસાઈલ અવાજની ઝડપ કરતા 9 ગણી ઝડપથી ઉડવાની ક્ષમતા ધરાવે છે. તેની રેન્જ 1000 કિમી છે, સોલિડ-ફ્યુઅલ એન્જિન સાથે, બુસ્ટર સ્ટેજ તેને સુપરસોનિક સ્પીડમાં વેગ આપે છે. આ તબક્કા પછી, પ્રવાહી-ઈંધણથી સજ્જ સ્ક્રેમજેટ મોટર તેને હાઈપરસોનિક ગતિમાં વેગ આપે છે. તે મૈક 8 - મૈક 9 સુધીની ઝડપે મુસાફરી કરી શકે છે.

પ્રથમ મેલેરિયા રસી: મોસ્કોવરિક્સ

- > તાજેતરમાં વર્લ્ડ હેલ્થ ઓર્ગનાઈઝેશન (WHO)એ વિશ્વની પ્રથમ મેલેરિયા રસીને આ આશા સાથે ટેકો આપ્યો છે કે તેનાથી પરોપજીવી રોગના ફેલાવાને રોકવાના પ્રયાસોને વેગ મળશે.
- > મેલેરિયા એ પરોપજીવીઓને કારણે થાય છે અને ચેપ ગ્રસ્ત માદા એનોફાઈલ્સ મચ્છરોના ડંખથી લોકો સુધી ફેલાય છે. તે અટકાવી શકાય તેવું અને સારવાર કરી શકાય તેવું છે.

Back to basics : રસી વિશે

- > RTS,S/AS01, વ્યાપારી નામ મોસ્કોવરિક્સ, આફ્રિકામાં સૌથી પ્રચલિત મેલેરિયા સ્ટ્રેન પી. ફાલ્સિપેરમને લક્ષ્યમાં રાખતી રસી છે. નાના બાળકોને આંશિક રક્ષણ પૂરું પાડવું એ પ્રથમ અને એકમાત્ર રસી છે.
- > તેનો વિકાસ 1987માં બ્રિટિશ ફાર્માસ્યુટિકલ ઉત્પાદક ગ્લેક્સોસ્મિથક્લેઈન દ્વારા કરવામાં આવ્યો હતો.
- > મોસ્કોવરિક્સમાં સક્રિય પદાર્થ પ્લાઝમોડિયમ ફાલ્સિપેરમ પરોપજીવી (PFP)ની સપાટી પર જોવા મળતા પ્રોટીનનો બનેલો છે.
- > RTS,S નો ઉદ્દેશ માનવ રક્ત પ્રવાહમાં પ્રવેશના પ્રથમ તબક્કેથી મેલેરિયા મચ્છરના કરડવાને રોકવા અને યકૃતના કોષોને ચેપ લગાડવા માટે રોગપ્રતિકારક શક્તિ બનાવવાનો છે.
- > તે હેપેટાઈટિસ B વાયરસથી યકૃતના ચેપને રોકવામાં પણ મદદ કરે છે.

ક્ષમતા

- > બાળકોમાં મેલેરિયાના ગંભીર કેસોને રોકવામાં રસીની અસરકારકતા લગભગ 30% છે, પરંતુ તે એકમાત્ર સ્વીકૃત રસી છે.
- > યુરોપિયન યુનિયનના ડ્રગ રેગ્યુલેટરે 2015માં તેને મંજૂરી આપી હતી કે તેના જોખમો કરતા લાભો ઘણા વધારે છે.
- > તેની આડઅસરો ભાગ્યે જ થાય છે, પરંતુ કેટલીક વાર તેમાં તાવનો પણ સમાવેશ થાય છે જે કામચલાઉ આંચકી (Temporary Convulsions)માં પરિણમી શકે છે.

પડકારો

■ અસુવિધાજનક:

> બાળક 2 વર્ષની ઉંમર પહેલાં ચાર ઈન્જેક્શન લે છે જે મોટાભાગના અન્ય રોગો માટે નિયમિત રસી સમયપત્રક સાથે મેળ ખાતું નથી.

■ આંશિક રીતે અસરકારક:

> 2009 થી 2014 વચ્ચે 10,000થી વધુ આફ્રિકન બાળકોમાં હાથ ધરવામાં આવેલા પરીક્ષણોએ બતાવ્યું હતું કે ચાર ડોઝ લીધા પછી પણ આ રસી મેલેરિયાના ચેપના માત્ર 40 ટકા ને જ રોકી શકે છે.

■ લાંબા ગાળામાટે નહીં:

> રસીકરણ પછી પ્રતિકાર કેટલો સમય સક્રિય રહેશે તે સ્પષ્ટ નથી; અગાઉના પરીક્ષણોમાં ચાર વર્ષ સુધીના બાળકોને રસી આપવામાં આવી હતી. નિષ્ણાતો એ પણ ચિંતા કરે છે કે જે માતાપિતાના બાળકોને રસી આપવામાં આવી છે તેઓ મચ્છરની જાળનો ઉપયોગ કરવાની વાત આવે ત્યારે ઓછા સાવચેત રહેશે અને તાવના કિસ્સામાં બાળકોને તબીબી સંભાળ પૂરી પાડવાની સંભાવના ઓછી હોય છે.

■ અવિકસિત પ્રતિકાર:

> રસીએ ગંભીર મેલેરિયાના બનાવોમાં લગભગ 30 ટકાનો ઘટાડો કર્યો હતો અને ગંભીર એનિમિયાનું પ્રમાણ ઘટાડ્યું હતું. તેણે પરોપજીવી તાણ સામે પૂરતો બચાવ પૂરો પાડ્યો નથી. પરોપજીવીઓ રસી સામે પ્રતિકાર વિકસાવી શકે છે, તેથી રસી વધુ વિકસિત કરવાની જરૂર છે.

મેલેરિયા લોડ

■ વૈશ્વિક:

> વર્ષ 2019માં વિશ્વભરમાં મેલેરિયાના અંદાજિત 229 મિલિયન કેસ નોંધાયા હતા અને તે વર્ષે મેલેરિયાના અંદાજિત 4,09,000 મૃત્યુ થયા હતા.

> 5 વર્ષથી ઓછી વયના બાળકો 2019માં મેલેરિયા અસરગ્રસ્ત સૌથી નબળા જૂથો છે, જેમાં વિશ્વભરમાં મેલેરિયાથી થતા મૃત્યુના 67 ટકા (2,74,000) છે.

■ ભારત:

> WHOના જણાવ્યા અનુસાર, ભારતમાં વર્ષ 2019માં લગભગ 20 મિલિયન કેસોની તુલનામાં 2020માં મેલેરિયાના અંદાજિત 5.6 મિલિયન વધુ કેસ હતા.

■ મેલેરિયા નાબૂદી વાળા દેશો:

> છેલ્લા બે દાયકામાં, WHOના ડાયરેક્ટર જનરલ દ્વારા 11 દેશોને મેલેરિયા મુક્ત તરીકે પ્રમાણિત કરવામાં આવ્યા છે: સંયુક્ત આરબ અમીરાત (2007), મોરોક્કો (2010), તુર્કમેનિસ્તાન (2010), આર્મેનિયા (2011), શ્રીલંકા (2016), કિર્ગિસ્તાન (2016), પેરાગ્વે (2018), ઉઝબેકિસ્તાન (2018), અલ્જીરિયા (2019), આર્જન્ટિના (2019) અને અલ સાલ્વાડોર (2021).

> જે દેશોમાં છેલ્લા ત્રણ વર્ષથી મેલેરિયાના કોઈ સ્થાનિક કેસ મળી આવ્યા નથી, ત્યાં તેઓ પ્રમાણપત્ર WHO મેલેરિયા નાબૂદી માટે અરજી કરવા માટે લાયક માનવામાં આવે છે.

આગળનો રસ્તો

> WHOની ભલામણ કરેલી મેલેરિયા રસી માટેના આગામી પગલાઓમાં સ્થાનિક દેશોમાં વ્યાપક રોલઆઉટ માટે વૈશ્વિક આરોગ્ય સમુદાય તરફથી નાણાકીય અને રાષ્ટ્રીય મેલેરિયા નિયંત્રણ વ્યૂહરચનાના ભાગરૂપે રસી અપનાવવાના દેશના નિર્ણયનો સમાવેશ થશે.

સેમી-કાયોજેનિક પ્રોપેલેન્ટ ટેન્ક

> તાજેતરમાં હિન્દુસ્તાન એરોનોટિક્સ લિમિટેડ(HAL)એ ભારતીય અંતરિક્ષ સંશોધન સંગઠન(ISRO)ને સૌથી ભારે સેમી કાયોજેનિક પ્રોપેલેન્ટ ટેન્ક (SC120-LOX) પૂરી પાડી છે.

> 2020માં હિન્દુસ્તાન એરોનોટિક્સ લિમિટેડે ISROને અત્યાર સુધીની સૌથી મોટી કાયોજેનિક લિક્વિડ હાઇડ્રોજન ટેન્ક (C32-LH2) આપી હતી.

Back to basics : સેમી કાયો-લિક્વિડ ઓક્સિજન વિશે

> સેમી કાયો-લિક્વિડ ઓક્સિજન (LOX) ટેન્ક – પ્રથમ ડેવલપમેન્ટલ વેલ હાર્ડવેર – હાલના 'Mk-3' લોન્ચ વ્હીકલમાં 'L110' તબક્કાને બદલીને પેલોડ વધારવાના ઉદ્દેશસાથે શરૂ કરવામાં આવેલા 'SC120' તબક્કાનો એક ભાગ છે.

> GSLV Mk 3 ISRO દ્વારા વિકસાવવામાં આવેલા ત્રણ તબક્કાનું ભારે પ્રક્ષેપણ વાહન છે. વાહનમાં બે નક્કર સ્ટ્રેપ-ઓન્સ, કોર લિક્વિડ બૂસ્ટર અને કાયોજેનિક અપર સ્ટેજ છે.

કાયોજેનિક એન્જિન

> કાયોજેનિક એન્જિન/કાયોજેનિક તબક્કો સ્પેસ લોન્ચ વાહનોનો છેલ્લો તબક્કો છે જે કાયોજેનિક્સનો ઉપયોગ કરે છે.

> કાયોજેનિક્સ ખૂબ ઓછા તાપમાને (150 ડિગ્રી સેન્ટીગ્રેડથી નીચે) સામગ્રીની વર્તણૂકનો અભ્યાસ કરવાનો ઉલ્લેખ કરે છે જેથી ભારે વસ્તુઓને અવકાશમાં ઉપાડવા અને મૂકવા માટે.

> કાયોજેનિક એન્જિન નક્કર અને પ્રવાહી પ્રોપેલેન્ટ રોકેટ એન્જિન કરતા વધુ બળ પ્રદાન કરે છે અને વધુ કાર્યક્ષમ છે.

> તે પ્રવાહી ઓક્સિજન (LOX) અને પ્રવાહી હાઇડ્રોજન (LH2)નો ઉપયોગ પ્રોપેલેન્ટ્સ તરીકે કરે છે, જે અનુક્રમે -183 ડિગ્રી સેલ્સિયસ અને -253 ડિગ્રી સેલ્સિયસ પર પ્રવાહી છે.

અર્ધ-કાયોજેનિક એન્જિન

- કાયોજેનિક એન્જિનથી વિપરીત, અર્ધ-કાયોજેનિક એન્જિન પ્રવાહી હાઈડ્રોજનને બદલે શુદ્ધ કેરોસીનનો ઉપયોગ કરે છે.
- પ્રવાહી ઓક્સિજનનો ઉપયોગ ઓક્સિડાઈઝર તરીકે થાય છે.
- અર્ધ-કાયોજેનિક એન્જિનનો ઉપયોગ કરવાનો ફાયદો એ છે કે તેને શુદ્ધ કેરોસીનની જરૂર પડે છે જે પ્રવાહી બળતણ કરતા હળવું હોય છે અને સામાન્ય તાપમાને સંગ્રહિત કરી શકાય છે.
- પ્રવાહી ઓક્સિજન સાથે મળીને કેરોસીન રોકેટને વધુ ઉર્જા પ્રદાન કરે છે.
- રિફાઈન્ડ કેરોસીન ઓછી જગ્યાની આસપાસ છે, જેનાથી વધુ પ્રોપેલેન્ટ્સને અર્ધ-કાયોજેનિક એન્જિન ઈંધણ ડબ્બામાં બસેડવાનું શક્ય બને છે.
- અર્ધ-કાયોજેનિક એન્જિન કાયોજેનિક એન્જિન કરતાં વધુ શક્તિશાળી, પર્યાવરણને અનુકૂળ અને ખર્ચ અસરકારક હોય છે.

મુખ્ય માર્ગદર્શિકા

- વિશ્વસનીય સ્ત્રોત માંથી ખરીદી:
 - તે ઓળખાયેલા 'વિશ્વસનીય સ્ત્રોતો' અને 'વિશ્વસનીય ઉત્પાદનો' માંથી માહિતી અને સંદેશાવ્યવહાર તકનીક આધારિત ખરીદીને ફરજિયાત કરે છે અથવા પાવર સપ્લાય સિસ્ટમ નેટવર્કમાં ઉપયોગ માટે જમાવટ પહેલાં માલવેર/હાર્ડવેર ટ્રોજન માટે ઉત્પાદનનું પરીક્ષણ કરવામાં આવે છે.
- મુખ્ય માહિતી સુરક્ષા અધિકારી:
 - દરેક જવાબદાર સંસ્થામાં મુખ્ય માહિતી સુરક્ષા અધિકારી (CISO)ની નિમણૂક તેમજ CISOની અધ્યક્ષતામાં માહિતી સુરક્ષા વિભાગની સ્થાપના.
- ઓળખ અને અહેવાલ પ્રક્રિયા:
 - સંસ્થાઓએ કોઈ પણ વિસંગતતાઓને ઓળખવા અને તેની જાણ કરવા અને 24 કલાકની અંદર ક્ષેત્રીય CERT અને કમ્પ્યુટર ઈમરજન્સી રિસ્પોન્સ ટીમ-ઈન્ડિયા (CERT-IN)ને અહેવાલ સુપરત કરવા માટે એક પ્રક્રિયાનો સમાવેશ કરવાની અથવા અવ્યવસ્થાના કારણની પુષ્ટિ કરવાની જરૂર પડશે.

પાવર ક્ષેત્ર માટે સાયબર સુરક્ષા માર્ગદર્શિકા

- તાજેતરમાં સરકારે વીજ ક્ષેત્ર માટે સાયબર સુરક્ષા માર્ગદર્શિકા જારી કરી હતી.
- આ પહેલી વાર છે જ્યારે વીજ ક્ષેત્રમાં સાયબર સુરક્ષા અંગે વ્યાપક માર્ગદર્શિકા બનાવવામાં આવી છે.
- સેન્ટ્રલ ઈલેક્ટ્રિકિટી ઓથોરિટી (CEA, પાવર મંત્રાલય) આ સાયબર સુરક્ષા માર્ગદર્શિકા પર કામ કરી રહી છે.

મહત્વ

- તે સાયબર સુરક્ષામાં સંશોધન અને વિકાસને પ્રોત્સાહન આપશે અને દેશમાં જાહેર અને ખાનગી ક્ષેત્રોમાં સાયબર પરીક્ષણ માળખાની સ્થાપના કરવાની તકો પ્રદાન કરશે.

Back to basics : માર્ગદર્શિકા વિશે

- CEAએ સેન્ટ્રલ ઈલેક્ટ્રિકિટી ઓથોરિટી (ટેકનિકલ સ્ટાન્ડર્ડ્સ ફોર ગ્રીડ કનેક્ટિવિટી) (સુધારા) રેગ્યુલેશન્સ, 2019 હેઠળ આ માર્ગદર્શિકા તૈયાર કરી છે.
- તે સાયબર ખાતરી માળખું બનાવે છે, નિયમનકારી માળખું મજબૂત કરે છે, સુરક્ષા જોખમો, નબળાઈ વ્યવસ્થાપન અને સુરક્ષા જોખમો સામેના પ્રતિસાદની વહેલી ચેતવણી માટે વ્યવસ્થા સ્થાપિત કરે છે અને દૂરસ્થ કામગીરી અને સેવાઓ સુરક્ષિત કરે છે.
- આ ધોરણો તમામ જવાબદાર સંસ્થાઓ તેમજ સિસ્ટમ ઈન્ટિગ્રેટર્સ, ઉપકરણ ઉત્પાદકો, સપ્લાયર્સ/વિકેતાઓ, સેવા પ્રદાતાઓ અને માહિતી ટેકનોલોજી (IT) હાર્ડવેર અને સોફ્ટવેર OEM (મૂળ ઉપકરણ ઉત્પાદક) પર લાગુ પડે છે જે ભારતીય વીજ પુરવઠા પ્રણાલીમાં રોકાયેલા છે.
- જવાબદાર સંસ્થાઓમાં વીજ ઉત્પાદન અને વિતરણ ઉપયોગિતાઓ, ટ્રાન્સમિશન કંપનીઓ અને લોડ ટ્રાન્સમિશન સેન્ટરોનો સમાવેશ થાય છે.

પીએમ મોદી Indian Space Association લોન્ચ કરશે

- પ્રધાનમંત્રી નરેન્દ્ર મોદી 11 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ 'ઈન્ડિયન સ્પેસ એસોસિએશન' (ISPA)ને ડિજિટલ રીતે લોન્ચ કરશે.
- ઈન્ડિયન સ્પેસ એસોસિએશન (ISPA)એ અવકાશ અને ઉપગ્રહ કંપનીઓનું અગ્રણી ઉદ્યોગ સંગઠન છે.
- ISPAને અગ્રણી સ્થાનિક અને વૈશ્વિક કોર્પોરેશનો દ્વારા રજૂ કરવામાં આવે છે જેઓ અવકાશ અને ઉપગ્રહ તકનીકોમાં અદ્યતન ક્ષમતાઓ ધરાવે છે.
- ISPAના સ્થાપક સભ્યોમાં નેલ્કો (ટાટા ગ્રુપ), ભારતી એરટેલ, લાર્સન એન્ડ ટુબ્રો, મેપમી ઈન્ડિયા, વનવેબ, વાલચંદનગર ઈન્ડસ્ટ્રીઝ અને અનંત ટેકનોલોજી લિમિટેડનો સમાવેશ થાય છે.
- મુખ્ય સભ્યોમાં BEL, ગોદરેજ, હ્યુજસ ઈન્ડિયા, સેન્ટમ ઈલેક્ટ્રોનિક્સ, અઝીસ્ટા-BST એરોસ્પેસ પ્રાઈવેટ લિમિટેડ અને મેક્સર ઈન્ડિયાનો સમાવેશ થાય છે.

ISpAની કામગીરી

- > વડાપ્રધાનની આત્મનિર્ભર ભારતની દ્રષ્ટિને અનુરૂપ, ISPA ભારતીય અંતરિક્ષ ઉદ્યોગનો સામૂહિક અવાજ બનવા માંગે છે. તે ભારતીય અંતરિક્ષ ક્ષેત્રના તમામ હિસ્સેદારો સાથે જોડાશે. તે ભારતને આત્મનિર્ભર, તકનીકી રીતે અદ્યતન અને અવકાશ ક્ષેત્રમાં અગ્રણી બેલાડી બનાવવા માટે સરકાર અને તેની એજન્સીઓ સાથે જોડાશે.

Back to basics : ભારતનો અંતરિક્ષ ઉદ્યોગ

- > ભારતનો અંતરિક્ષ ઉદ્યોગ ભારતીય અવકાશ સંશોધન સંસ્થા (ISRO) દ્વારા ચલાવવામાં આવે છે. સ્પેસ ઉદ્યોગ અંતરિક્ષ વિભાગ અને અન્ય વિવિધ સંસ્થાઓને 500થી વધુ ખાનગી સંપ્લાયર્સનો સમાવેશ કરે છે. ભારતમાં સ્પેસ સેક્ટરમાં પ્રમાણમાં ઓછી સ્વતંત્ર ખાનગી એજન્સીઓ છે. જોકે, 21મી સદીથી ખાનગી ક્ષેત્ર વધતી ભૂમિકા મેળવી રહ્યું છે. ભારતના અંતરિક્ષ ઉદ્યોગે 2019માં 7 અબજ ડોલરનું યોગદાન આપ્યું હતું, જે વિશ્વના અવકાશ ઉદ્યોગનો 2% છે.

પ્રશ્નોત્તરી

- 1) મેલેરિયા વિરોધી દવા પ્રતિકાર વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. મેલેરિયાને કારણે 2018માં 4,05,000 લોકો માર્યા ગયા હતા અને 218 મિલિયન લોકોને અસર કરી હતી.
 2. દક્ષિણપૂર્વ એશિયાના સંદર્ભમાં ભારતમાં મેલેરિયાના 85.2 ટકા કેસ જોવા મળે છે.
 3. ફ્લોરોક્વિન (CQ) પી. વિવેક્સ એ પરોપજીવીઓને કારણે મેલેરિયામાં સૌથી વધુ સંચાલિત દવા છે.
 4. ભારત સહિત 28 દેશોમાં CQ રેઝિસ્ટન્સ કેસ નોંધાયા છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) 1,2 અને 3	(B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4	(D) 1,2,3 અને 4
- 2) એસ્ટ્રો રોબોટ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. એમેઝોને તાજેતરમાં જ તેના 'એસ્ટ્રો' હોમ રોબોટનું અનાવરણ કર્યું હતું,
 2. જે લોકોને ઘરો પર નજર રાખવામાં અને પરિવારના સંપર્કમાં રહેવામાં મદદ કરવા માટે બનાવવામાં આવ્યું હતું.
 3. જોકે, નાગરિક સમાજે 24x7 સર્વેલન્સના ગોપનીયતાના મુદ્દાઓ પર ચિંતાઓ પ્રકાશિત કરી છે.
 4. તે મૂળભૂત રીતે ઈકો શો (સ્માર્ટ સ્પીકર) અને અત્યાધુનિક રિંગ સિક્યોરિટી કેમેરાનું સંયોજન છે જે એક જ ઉપકરણમાં સંકલિત છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) 1,2 અને 3	(B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4	(D) 1,2,3 અને 4

- 3) સબમરીનમાંથી હાઈપરસોનિક મિસાઈલ પરીક્ષણ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. રશિયાએ 4 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ પ્રથમ વખત પરમાણુ સબમરીનમાંથી હાઈપરસોનિક મિસાઈલનું સફળ પરીક્ષણ કર્યું છે.
 2. ઝિર્કોન (Zircon) મિસાઈલ નામની આ મિસાઈલ સેવરોડવિન્સ્ક સબમરીનથી લોન્ચ કરવામાં આવી હતી.
 3. સબમરીનથી ઝિર્કોનનું આ પ્રથમ પ્રક્ષેપણ હતું. ભૂતકાળમાં નૌકાદળના યુદ્ધજહાજ માંથી મિસાઈલનું વારંવાર પરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) 1 અને 2	(B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3	(D) 1,2 અને 3
- 4) પ્રથમ મેલેરિયા રસી વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. તાજેતરમાં વર્લ્ડ હેલ્થ ઓર્ગેનાઈઝેશન (WHO)એ વિશ્વની પ્રથમ મેલેરિયા રસીને આ આશા સાથે ટેકો આપ્યો છે કે તેનાથી પરોપજીવી રોગના ફેલાવાને રોકવાના પ્રયાસોને વેગ મળશે.
 2. મેલેરિયા એ પરોપજીવીઓને કારણે થાય છે અને ચેપ ગ્રસ્ત માદા એનોફાઈલ્સ મચ્છરોના ડંબથી લોકો સુધી ફેલાય છે. તે અટકાવી શકાય તેવું અને સારવાર કરી શકાય તેવું છે.
 3. વર્ષ 2019માં વિશ્વભરમાં મેલેરિયાના અંદાજિત 229 મિલિયન કેસ નોંધાયા હતા અને તે વર્ષે મેલેરિયાના અંદાજિત 4,09,000 મૃત્યુ થયા હતા.
 4. 5 વર્ષથી ઓછી વયના બાળકો 2019માં મેલેરિયા અસરગ્રસ્ત સૌથી નબળા જૂથો છે, જેમાં વિશ્વભરમાં મેલેરિયાથી થતા મૃત્યુના 67 ટકા (2,74,000) છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) 1,2 અને 3	(B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4	(D) 1,2,3 અને 4
- 5) સેમી-કાયોજેનિક પ્રોપેલેન્ટ ટેન્ક વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. અર્ધ-કાયોજેનિક એન્જિન કાયોજેનિક એન્જિન કરતાં વધુ શક્તિશાળી, પર્યાવરણને અનુકૂળ અને ખર્ચ અસરકારક હોય છે.
 2. કાયોજેનિક એન્જિન/કાયોજેનિક તબક્કો સ્પેસ લોન્ચ વાહનોનો છેલ્લો તબક્કો છે જે કાયોજેનિક્સનો ઉપયોગ કરે છે.
 3. તે પ્રવાહી ઓક્સિજન (LOX) અને પ્રવાહી હાઈડ્રોજન (LH2)નો ઉપયોગ પ્રોપેલેન્ટ્સ તરીકે કરે છે.
 4. પ્રવાહી ઓક્સિજનનો ઉપયોગ ઓક્સિડાઈઝર તરીકે થાય છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) 1,2 અને 3	(B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4	(D) 1,2,3 અને 4

- 6) પાવર ક્ષેત્ર માટે સાયબર સુરક્ષા માર્ગદર્શિકા વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. તાજેતરમાં સરકારે વીજ ક્ષેત્ર માટે સાયબર સુરક્ષા માર્ગદર્શિકા જારી કરી હતી.
 2. આ પહેલી વાર છે જ્યારે વીજ ક્ષેત્રમાં સાયબર સુરક્ષા અંગે વ્યાપક માર્ગદર્શિકા બનાવવામાં આવી છે.
 3. CEAએ સેન્ટ્રલ ઇલેક્ટ્રિસિટી ઓથોરિટી (ટેકનિકલ સ્ટાન્ડર્સ ફોર ગ્રીડ કનેક્ટિવિટી) (સુધારા) રેગ્યુલેશન્સ, 2019 હેઠળ આ માર્ગદર્શિકા તૈયાર કરી છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3
- 7) Indian Space Association વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. ISPAને અગ્રણી સ્થાનિક અને વૈશ્વિક કોર્પોરેશનો દ્વારા રજૂ કરવામાં આવે છે.
 2. સ્પેસ ઉદ્યોગ અંતરિક્ષ વિભાગ અને અન્ય વિવિધ સંસ્થાઓને 500થી વધુ ખાનગી સપ્લાયર્સનો સમાવેશ કરે છે.
 3. તે ભારતીય અંતરિક્ષ ક્ષેત્રના તમામ હિસ્સેદારો સાથે જોડાશે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2, અને 3

INSTITUTE FOR COMPETITIVE EXAMS

નવી બેચ
18/10/21
બપોરે: 1:30 TO 3:30

10% DISCOUNT

પોલીસ કોન્સ્ટેબલ
સર્વશ્રેષ્ઠ તૈયારીની ખાતરી

ગણિત અને REASONINGમાં સ્કોર કરાવવા ગેરન્ટેડ તૈયારી

હેતુલક્ષી અને વર્ણનાત્મક એમ બંને પ્રકારનું ટુ ધી પોઈન્ટ પરીક્ષાલક્ષી મટીરિયલ્સ

કાયદાની અસંખ્ય કલમો અને જોગવાઈઓમાંથી પરીક્ષાલક્ષી કલમોની ઓળખ અને તેનો સમજશક્તિ સાથે અભ્યાસ

Daily Test

PHYSICALની આક્રમક તૈયારી સાથે

રજિસ્ટ્રેશન ફરજિયાત

76985-01110
76986-01110

Perry plaza Complex, 2nd Floor,
Near Alkapuri Society, Zanzarda
Road, JUNAGADH

offline

જૂનાગઢ

‘જલ જીવન મિશન’ એપ્લિકેશન

- તાજેતરમાં પ્રધાનમંત્રીએ ‘ગાંધી જયંતી’ (2 ઓક્ટોબર) નિમિત્તે જલ જીવન મિશન (JJM) મોબાઇલ એપ્લિકેશન શરૂ કરી છે.
- પ્રધાનમંત્રીએ જળ જીવન મિશનનો પ્રગતિ અહેવાલ અને ગ્રામીણ સ્થાનિક સંસ્થાઓ માટે 15મા નાણાં પંચની ગ્રાન્ટના ઉપયોગ પર એક મેન્યુઅલ પણ બહાર પાડ્યું છે.

પૃષ્ઠભૂમિ

- આ મોબાઇલ એપ્લિકેશનમાં મૂળભૂત જળ માળખાગત સુવિધાઓ, લાભાર્થીઓના આધાર-ચકાસણી ડેટા સેટ અને દરેક ગામ માટે પાણીની ગુણવત્તા અને પ્રદૂષણની માહિતી આપવામાં આવશે.
- મોબાઇલ એપ્લિકેશનનો ઉદ્દેશ જળ જીવન મિશન હેઠળ હિસ્સેદારોમાં જાગૃતિ અને વધુ પારદર્શિતા સુનિશ્ચિત કરવાનો અને યોજનાઓની જવાબદારીમાં સુધારો કરવાનો છે.
- જળ ઉર્જા મંત્રાલય દ્વારા રાજ્યોમાં નળના પાણીના જોડાણોનું કવરેજ પ્રદર્શિત કરવા માટે જળ જીવન મિશન ડેશબોર્ડની સ્થાપના કરવામાં આવી છે.
- જળ ગુણવત્તા વ્યવસ્થાપન માહિતી પ્રણાલી પ્રયોગશાળાઓ અને રાજ્યોમાં મેળવેલા અને પરીક્ષણ કરેલા પાણીના નમૂનાઓની વિગતો પ્રદાન કરે છે. આ તમામ ડેટા મોબાઇલ એપ દ્વારા એક જ જગ્યાએ ઉપલબ્ધ થશે.

Back to basics : જલ જીવન મિશન

- પરિચય:**
 - 2019માં શરૂ કરાયેલા આ મિશનમાં 2024 સુધીમાં ‘ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર ડેવલપમેન્ટ ટેપ કનેક્શન-સ’ (FHTC) મારફતે દરેક ગ્રામીણ પરિવારને દરરોજ માથાદીઠ 55 લિટર પાણીનો પુરવઠો પૂરો પાડવાની કલ્પના કરવામાં આવી છે.
 - જળ જીવન મિશનનો ઉદ્દેશ લોકોને પ્રાથમિકતા આપવા માટે એક આંદોલન તરીકે પાણીનો વિકાસ કરવાનો છે.
 - આ મિશન ‘જળ ઉર્જા મંત્રાલય’ હેઠળ આવે છે.
- લક્ષ્ય:**
 - આ મિશન હાલની પાણી પુરવઠા પ્રણાલીઓ અને પાણી જોડાણોની કાર્યક્ષમતાની ખાતરી આપે છે; તે પાણીની ગુણવત્તાની દેખરેખ અને પરીક્ષણની સાથે ટકાઉ કૃષિને પણ પ્રોત્સાહન આપે છે.
 - આ સંરક્ષિત પાણીનો સંયુક્ત ઉપયોગ છે; તે પીવાના પાણીના સ્ત્રોત, પીવાના પાણી પુરવઠા સિસ્ટમ, ગ્રે વોટર ટ્રીટમેન્ટ અને તેના પુનઃઉપયોગમાં પણ વધારો સુનિશ્ચિત કરે છે.

- લક્ષણો:**
 - જલ જીવન મિશન (JJM) સ્થાનિક સ્તરે પાણીના સંકલિત માંગ અને પુરવઠા બાજુના વ્યવસ્થાપન પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે.
 - સ્ત્રોત ટકાઉપણાના પગલાં માટે સ્થાનિક માળખાનું નિર્માણ અન્ય સરકારી કાર્યક્રમો/યોજનાઓ સાથે સુસંગતતા, જેમ કે વરસાદી પાણીની લણણી, ગ્રાઉન્ડ વોટર રિચાર્જ અને પુનઃઉપયોગ માટે ઘરના કચરાના પાણીના સંચાલન જેવા આવશ્યક તત્વો સાથે સમન્વય કરવામાં આવે છે.
 - આ મિશન પાણી પ્રત્યેના સામુદાયિક અભિગમ પર આધારિત છે અને તેમાં મિશનના મુખ્ય ઘટકો તરીકે વ્યાપક માહિતી, શિક્ષણ અને સંદેશાવ્યવહારનો સમાવેશ થાય છે.
- અમલીકરણ:**
 - ગ્રામ જળ પુરવઠા પ્રણાલીના આયોજન, અમલીકરણ, સંચાલન, સંચાલન અને જાળવણી માટે જળ સમિતિઓ જવાબદાર છે.
 - જેમાં ઓછામાં ઓછી 50 ટકા મહિલા સભ્યો અને સેલ્ફ હેલ્પ ગ્રુપ, માન્યતા પ્રાપ્ત સામાજિક અને આરોગ્ય કર્મચારીઓ, આંગણવાડી શિક્ષકો વગેરે સાથે 10-15 સભ્યોનો સમાવેશ થાય છે.
 - સમિતિઓ એક જ ગામની કાર્ય યોજના તૈયાર કરવા માટે તમામ ઉપલબ્ધ ગામના સંસાધનોનું સંયોજન કરે છે. આ યોજના અમલમાં આવે તે પહેલાં ગ્રામસભામાં મંજૂર કરવામાં આવે છે.
- ફાઇનાન્સિંગ પેટર્ન:**
 - કેન્દ્ર અને રાજ્યો વચ્ચે નાણાં વહેંચણીની પેટર્ન હિમાલય અને પૂર્વોત્તર રાજ્યો માટે 90:10, અન્ય રાજ્યો માટે 50:50 અને કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશો માટે 100 ટકા છે.
- અત્યાર સુધી થયેલી પ્રગતિ:**
 - જ્યારે મિશન શરૂ કરવામાં આવ્યું ત્યારે દેશના કુલ ગ્રામીણ પરિવારોમાંથી માત્ર 17% (32.3 મિલિયન) લોકોને નળનું પાણી પૂરું પાડી શકાયું હતું.
 - હાલમાં લગભગ 7.80 કરોડ (41.14%) ઘરોમાં નળનો પાણી પુરવઠો છે. ગોવા, તેલંગાણા, આંધ્રપ્રદેશ અને નિકોબાર ટાપુઓ અને પુડુચેરીએ ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં 100 ટકા ઘરેલું જોડાણોનું લક્ષ્ય હાંસલ કર્યું છે અને ‘દરેક ઘરે પાણી’ સુનિશ્ચિત કરવા માટેનું રાજ્યો બની ગયા છે.
 - જળ જીવન મિશન (ગ્રામીણ)ના પૂરક તરીકે 2021-22ના બજેટમાં જલ જીવન મિશન (શહેરી)ની જાહેરાત કરવામાં આવી હતી.

હરા ભરા: એરિયલ સીડિંગ કેમ્પેઇન

- ▶ ભારતનું પહેલું હરા-ભરા: એરિયલ સીડિંગ કેમ્પેઇન (Hara Bhara: Aerial Seeding Campaign) તાજેતરમાં સીડકોપ્ટર ડ્રોનનો ઉપયોગ કરીને તેલંગાણામાં શરૂ કરવામાં આવ્યું હતું.
- ▶ આ પહેલા ઓગસ્ટ 2015માં આંધ્રપ્રદેશ સરકારે ભારતીય નૌકાદળના હેલિકોપ્ટરનો ઉપયોગ કરીને હવાઈ બીજ આપવાનો કાર્યક્રમ શરૂ કર્યો હતો.

Back to basics : હરા-ભરા અભિયાન

- ▶ આ મિશનનો ઉદ્દેશ 2030 સુધીમાં દેશમાં ડ્રોનનો ઉપયોગ કરીને એક અબજ વૃક્ષો વાવીને વનીકરણ મિશનને વેગ આપવાનો છે.
- ▶ આ પ્રોજેક્ટમાં આ વિસ્તારને લીલોતરી બનાવવા માટે સાંકડી, ઉજ્જડ અને ખાલી જંગલની જમીન પર ડ્રોનનો ઉપયોગ કરીને બીજ બાલનો છંટકાવ કરવામાં આવે છે.
- ▶ ‘સીડકોપ્ટર’ એ મારૂત ડ્રોન (Marut Drones) દ્વારા વિકસાવવામાં આવ્યું છે, જે ઝડપી અને સ્કેલેબલ વનીકરણ માટે હવાઈ બીજિંગ સોલ્યુશન છે.

એરિયલ સીડિંગ

- ▶ એરિયલ સીડિંગ એ વાવેતરની તકનીક છે જેમાં બીજને જમીન, ખાતર, ચારકોલ અને અન્ય ઘટકોના મિશ્રણમાં લપેટવામાં આવે છે જેથી બોલને આકાર આપી શકાય, ત્યારબાદ વિમાન, હેલિકોપ્ટર અથવા ડ્રોન વગેરે જેવા હવાઈ ઉપકરણોનો ઉપયોગ કરીને આ બોલ્સને લક્ષિત વિસ્તારોમાં ફેંકી/છંટકાવ કરવામાં આવે છે.
- ▶ બીજો ફાયદો એ છે કે પક્ષીઓ અથવા વન્યપ્રાણીઓ આ પાણી અને જમીન દ્રાવ્ય પદાર્થોને ભેગવીને આ બીજને નુકસાન પહોંચાડતા નથી, જે ફાયદાકારક પરિણામો પ્રાપ્ત કરવાની અપેક્ષાઓ પણ વધારે છે.
- ▶ બીજ ધરાવતા આ બોલ્સ ઓછી ઉડતા ડ્રોન દ્વારા લક્ષિત વિસ્તારમાં ફેલાય છે, જેના કારણે બીજ હવામાં તરવાને બદલે કોર્ટિંગ મિશ્રણના વજનમાંથી પૂર્વનિર્ધારિત સ્થાન પર આવી જાય છે.
- ▶ આ બીજ જ્યારે ભારે વરસાદ પડે છે ત્યારે અંકુરિત થાય છે, તેમાં રહેલા પોષક તત્ત્વો તેમના પ્રારંભિક વિકાસમાં મદદ કરે છે.

એરિયલ સીડિંગના ફાયદા

- મુશ્કેલ વિસ્તારોમાં પ્રવેશ:
 - ▶ આ પદ્ધતિ દ્વારા, મુશ્કેલ વિસ્તારો જ્યાં તીવ્ર ઢોળાવને કારણે પહોંચવું ખૂબ મુશ્કેલ છે અથવા કોઈ જંગલ માર્ગને સરળતાથી નિશાન બનાવી શકાય નહીં.

- કોઈ વધારાનું ધ્યાન જરૂરી નથી:
 - ▶ બીજના અંકુરણ અને વૃદ્ધિની પ્રક્રિયા એવી છે કે, વિસ્તારોમાં છંટકાવ કર્યા પછી તેને કોઈ વિશેષ ધ્યાન આપવાની જરૂર નથી અને આ રીતે બીજછાંટીને ભૂલી જવાની રીત તરીકે તેનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે.

- હળ ખેડવું જરૂરી નથી:
 - ▶ તેમને ખેડવાની કે રોપણીની જરૂર નથી, કારણ કે તેઓ પહેલેથી જ જમીન, પોષક તત્ત્વો અને સૂક્ષ્મજીવોથી સમૃદ્ધ છે.
 - ▶ કાદવનું કવચ તેમને પક્ષીઓ, કીડીઓ અને ઉંદર જેવા જંતુઓથી પણ બચાવે છે.

- માટીના નિકાલને અટકાવવો:
 - ▶ હવાઈ એપ્લિકેશન જમીનને ઘનિષ્ઠ કરતી નથી, તેથી તે માટીના નિકાલને અટકાવે છે.
 - ▶ આ પ્રકારની બીજની તકનીક ઉષ્ણકટિબંધીય જંગલો માટે સૌથી વધુ ઉપયોગી છે કારણ કે તેઓ અન્ય વન પ્રકારો કરતા કાર્બનને ખૂબ ઝડપથી શોષી લે છે અને વધુ જૈવવિવિધતાને ટેકો આપે છે.

પડકારો

- ▶ જોકે ડ્રોન ખર્ચ ઘટાડી શકે છે, પરંતુ તેના ઉપયોગથી બીજ ખોટી જગ્યાએ પડવાની સંભાવનાને નકારી શકાતી નથી.
- ▶ જ્યારે બીજ જમીન પર પહોંચે છે, ત્યારે જમીનની રચના, પ્રાણીઓ અને નીંદણ જેવા ઘણા પરિબલો વાવેતરમાં અવરોધ પેદા કરી શકે છે.
- સંબંધિત ભારતીય પ્રયત્ન:
 - ▶ ગ્રીન ઈન્ડિયા માટે રાષ્ટ્રીય મિશન.
 - ▶ નેશનલ વનીકરણ કાર્યક્રમ (એનએપી).
 - ▶ વળતર વનીકરણ ભંડોળ વ્યવસ્થાપન અને આયોજન સત્તામંડળ (કેમ્પા ફંડ્સ).
 - ▶ રણીકરણનો સામનો કરવા માટે રાષ્ટ્રીય કાર્ય કાર્યક્રમ.

IMF એ Cryptocurrency પર રિપોર્ટ બહાર કર્ચો

- ▶ આંતરરાષ્ટ્રીય નાણાકીય ભંડોળ (IMF) એ "Global Financial Stability Report" નામનો પોતાનો અહેવાલ બહાર પાડ્યો છે, જે ડિજિટલ ચલણ અસ્કયામતો કેવી રીતે નાણાકીય સ્થિરતા પડકાર રજૂ કરે છે તેનું વર્ણન કરે છે.

અહેવાલના મુખ્ય તારણો

- ▶ IMF એ તેના રિપોર્ટમાં જણાવ્યું છે કે ઝડપથી વધતી ક્રિપ્ટો ઇકોસિસ્ટમ વિશ્વ માટે નવી તકો રજૂ કરે છે. જોકે, આ ડિજિટલ કરન્સી એસેટ સંખ્યાબંધ નાણાકીય સ્થિરતા પડકારો પણ રજૂ કરે છે.

- આ અહેવાલ મુજબ, ટેકનોલોજીકલ નવીનતા પેમેન્ટ અને અન્ય નાણાકીય સેવાઓને ઝડપી, સસ્તી અને વધુ સુલભ બનાવવાના નવા યુગની શરૂઆત કરી રહી છે.

નવીન સેવાઓ (Innovative Services)

- IMFએ તેના અહેવાલમાં પ્રકાશ પાડ્યો છે કે, ક્રિપ્ટો એસેટ ટેકનોલોજીઓ ઝડપી અને સસ્તી કોસ બોર્ડર પેમેન્ટ માટે સંભવિત સાધન છે. આ તકનીકોનો ઉપયોગ કરીને, બેંક ડિપોઝિટને સ્થિર સિક્કામાં રૂપાંતરિત કરી શકાય છે, જે ડિજિટલ પ્લેટફોર્મથી નાણાકીય ઉત્પાદનોની ત્વરિત એક્સેસની મંજૂરી આપે છે. તે ત્વરિત ચલણ રૂપાંતરની પણ મંજૂરી આપે છે. IMF અનુસાર, વિકેન્દ્રીકૃત ફાઇનાન્સ વધુ સમાવિષ્ટ, નવીન અને પારદર્શક નાણાકીય સેવાઓ માટે એક મંચ બની શકે છે.

ક્રિપ્ટોકરન્સી સાથે પડકારો

- IMF અનુસાર, ક્રિપ્ટો એસેટ્સની ઝડપી વૃદ્ધિ અને વધતી જતી લોકપ્રિયતા નાણાકીય સ્થિરતા પડકારો ઉભી કરે છે.
- આવી વિકેન્દ્રિત કરન્સી અસ્થિરતા સર્જી શકે છે કારણ કે તે અત્યંત અસ્થિર છે. તેઓ ઈક્વિટી અથવા કોમોડિટી અથવા વિનિમય દર કરતાં વધુ અસ્થિર છે.
- ડિજિટલ ચલણની સરખામણીમાં તેની લેવડ દેવડનો ખર્ચ ઘણો ખર્ચાળ છે.
- આ અહેવાલ મુજબ, આવા વ્યવહારો મૂડી પ્રવાહને અસ્થિર બનાવે છે. તે ક્રિપ્ટો એસેટ્સની જોગવાઈથી સંખ્યાબંધ ઓપરેશનલ અને નાણાકીય અખંડિતતા જોખમો પણ બનાવે છે.

Back to basics : ક્રિપ્ટોકરન્સી

- તે એક ડિજિટલ સંપત્તિ છે જે વિનિમયના માધ્યમ તરીકે કામ કરે છે જ્યાં વ્યક્તિગત સિક્કાઓના માલિકીના રેકોર્ડ ખાતામાં કોમ્પ્યુટરાઈઝ્ડ ડેટાબેઝના રૂપમાં સંગ્રહિત થાય છે. આ રેકોર્ડ્સ મજબૂત સંકેત લિપીનો ઉપયોગ કરીને સંગ્રહિત કરવામાં આવે છે જેથી ટ્રાન્ઝેક્શન રેકોર્ડ સુરક્ષિત કરી શકાય.

■ પ્રથમ ક્રિપ્ટોકરન્સી:

- બિટકોઈન 2009માં ઓપન સોર્સ સોફ્ટવેર તરીકે બહાર પાડવામાં આવેલ પ્રથમ ક્રિપ્ટોકરન્સી છે. તે પ્રથમ વિકેન્દ્રિત ક્રિપ્ટોકરન્સી (decentralized cryptocurrency) છે.

કામધેનુ દીપાવલી 2021 અભિયાન

- ભૂતપૂર્વ કેબિનેટ મંત્રી અને રાષ્ટ્રીય કામધેનુ આયોગના ભૂતપૂર્વ અધ્યક્ષએ 3 ઓક્ટોબર, 2021 ના રોજ 'કામધેનુ દીપાવલી 2021 અભિયાન' શરૂ કર્યું.

- આ ઝુંબેશ આશરે 100 કરોડ દીવા અને ગાયના છાણથી બનેલી લક્ષ્મી-ગણેશ મૂર્તિઓના ઉત્પાદન અને બજાર માટે શરૂ કરવામાં આવી હતી.

- આ અભિયાન અંતર્ગત ગાયનું દૂધ, દહીં અને ઘીની સાથે ગાયના છાણ અને ગૌમૂત્રનો ઉપયોગ કરીને ગાયોનો આર્થિક રીતે ઉપયોગ કરવામાં આવશે.

- હવે ગાયમાંથી પંચગવ્યમાંથી 300 વસ્તુઓ બનાવવામાં આવી રહી છે, જેમાં દીવા, મીણબત્તી, હવન સામગ્રી, હાર્ડ બોર્ડ, ધૂપસળી, અગરબત્તિ, લક્ષ્મી-ગણેશની મૂર્તિઓ વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.

સ્ટાર્ટ-અપને કોણ તાલીમ આપે છે?

- રાષ્ટ્રીય કામધેનુ આયોગ ભારતભરમાં સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓના સહયોગથી તાલીમ આપી રહ્યું છે, જેણે મોટી સંખ્યામાં ગાયના છાણ આધારિત સ્ટાર્ટ અપને પ્રોત્સાહન આપ્યું છે.

અભિયાનનું મહત્વ

- ભારતભરના ગાય સાહસિકોને આ અભિયાનનો લાભ મળશે. તે એક પર્યાવરણ અનુકૂળ અભિયાન છે જે ગૌશાળાઓને આત્મનિર્ભર બનવામાં પણ મદદ કરશે. આ અભિયાન પ્રધાનમંત્રી નરેન્દ્ર મોદીના 'સ્ટાર્ટ-અપ ઈન્ડિયા' અને 'આત્મનિર્ભર ભારત'ના વિઝનને પણ મજબૂત કરશે.

Back to basics : રાષ્ટ્રીય કામધેનુ પંચ

- તે 'મત્સ્યપાલન, પશુપાલન અને ડેરી મંત્રાલય' ના 'પશુપાલન અને ડેરી વિભાગ' હેઠળ કામ કરતી એજન્સી છે. તેની સ્થાપના ગાયોના રક્ષણ માટે કરવામાં આવી હતી. તે જાતિઓના રક્ષણ અને સુધારણા તેમજ ગાય અને વાછરડાની કતલ પર પ્રતિબંધ મૂકવા માટે પગલાં લે છે. આ એજન્સી રાષ્ટ્રીય ગોકુલ મિશનના અભિન્ન અંગ તરીકે પણ કામ કરે છે.

રાષ્ટ્રીય ગોકુલ મિશન

- આ મિશન સરકાર દ્વારા ડિસેમ્બર 2014માં સ્વદેશી બોવાઈન જાતિઓના વિકાસ અને સંરક્ષણ અને બોવાઈન વસ્તીના આનુવંશિક સુધારાના ઉદ્દેશ્ય સાથે શરૂ કરવામાં આવ્યું હતું.

SBM-Uનો બીજો તબક્કો

- તાજેતરમાં પ્રધાનમંત્રીએ સ્વચ્છ ભારત મિશન-શહેરી (SBM-U 2.0)ના બીજા તબક્કાનો શુભારંભ કર્યો હતો.
- આવાસ અને શહેરી બાબતોનું મંત્રાલય (MoHUA) આ યોજનાનું નોડલ મંત્રાલય છે.

Back to basics : SBM-U 2.0 વિશે

- > વર્ષ 2021-22ના બજેટમાં જાહેર કરવામાં આવેલી SBM-U 2.0 SBM-Uનો બીજો તબક્કો છે. સરકાર શૌચાલયો મારફતે ગટર અને સેપ્ટેજનો નિકાલ કરવાનો પ્રયાસ કરી રહી છે.
- > SBM-Uનો પ્રથમ તબક્કો 2 ઓક્ટોબર, 2014ના રોજ શરૂ કરવામાં આવ્યો હતો, જેના ઉદ્દેશથી શહેરી ભારતને ખુલ્લામાં શૌચમુક્ત (ODF) બનાવવાનો અને મ્યુનિસિપલ ધન કચરાનું 100 ટકા વૈજ્ઞાનિક સંચાલન સુનિશ્ચિત કરવાનો હતો. તે ઓક્ટોબર 2019 સુધી ચાલ્યું હતું.
- > તેને 2021થી 2026 સુધી પાંચ વર્ષમાં 1.41 લાખ કરોડ રૂપિયાના ખર્ચ સાથે લાગુ કરવામાં આવશે.

■ લક્ષ્ય:

- > તે કચરાના સ્ત્રોત પર અલગ પાડવા, સિંગલ-યુઝ પ્લાસ્ટિક અને હવાના પ્રદૂષણમાં ઘટાડો, બાંધકામ અને ડિમોલિશન પ્રવૃત્તિઓમાંથી કચરાનું અસરકારક સંચાલન અને તમામ જૂની ડમ્પ સાઈટ્સના બાયોમેડિએશન પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે.
- > આ મિશન હેઠળ તમામ કચરાના પાણીની યોગ્ય સારવાર જળ સંસ્થાઓમાં છોડવામાં આવે તે પહેલાં કરવામાં આવશે અને સરકાર મહત્તમ પુનઃઉપયોગ (reuse)ને પ્રાધાન્ય આપવાનો પ્રયાસ કરી રહી છે.

■ મિશન પરિણામો:

- > તમામ વૈધાનિક શહેરો ODF+ પ્રમાણિત હશે (પાણી, જાળવણી અને સ્વચ્છતા વાળા શૌચાલયો પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવામાં આવશે).
- > 1 લાખથી ઓછી વસ્તી ધરાવતા તમામ વૈધાનિક શહેરો ODF++ પ્રમાણિત (કાદવ અને સેપ્ટેજ મેનેજમેન્ટ વાળા શૌચાલયો પર કેન્દ્રિત) હશે.
- > 1 લાખથી ઓછી વસ્તી ધરાવતા તમામ વૈધાનિક શહેરોમાં 50 ટકાથી વધુને પાણી પ્રમાણિત કરવામાં આવશે.
- > કચરામુક્ત શહેરો માટે MoHUAના સ્ટાર રેટિંગ પ્રોટોકોલ મુજબ, તમામ વૈધાનિક નગરોને ઓછામાં ઓછો 3 સ્ટાર કચરો મુક્ત દરજ્જો આપવામાં આવશે.
- > તમામ જૂની ડમ્પ સાઈટ્સની બાયોમેડિએશન.

SBM-U 1ની પ્રગતિ

- > 4,324 શહેરી સ્થાનિક સંસ્થાઓને ખુલ્લામાં શૌચમુક્ત જાહેર કરવામાં આવી છે, જે મિશનના લક્ષ્યથી ઘણી આગળ 66 લાખ વ્યક્તિગત ઘરગથ્થુ શૌચાલયો અને 6 લાખથી વધુ સમુદાય/જાહેર શૌચાલયોના નિર્માણ દ્વારા શક્ય બનાવવામાં આવી છે.
- > વર્ષ 2016માં MoHUA દ્વારા શરૂ કરવામાં આવેલી ડિજિટલ ફરિયાદ નિવારણ ફોરમ, સ્વચ્છતા એપ્લિકેશન જેવી ડિજિટલ ક્ષમતાઓએ નાગરિક ફરિયાદ નિવારણના સંચાલનને પ્રોત્સાહન આપવું પડશે.

- > સ્વચ્છ સર્વેક્ષણ, 2016એ SBM-U હેઠળ 4,000થી વધુ શહેરી સ્થાનિક સંસ્થાઓને આવરી લેતા વિશ્વનો સૌથી મોટો શહેરી સ્વચ્છતા સર્વેક્ષણ શરૂ કર્યો હતો.

અમૃત મિશનનો બીજો તબક્કો

- > તાજેતરમાં, વડાપ્રધાને અટલ મિશન ફોર રિજુવેનેશન એન્ડ અર્બન ટ્રાન્સફોર્મેશન (AMRUT 2.0) નો બીજો તબક્કો શરૂ કર્યો.
- > આવાસ અને શહેરી બાબતોનું મંત્રાલય (MoHUA) આ યોજના માટે નોડલ મંત્રાલય છે.

Back to basics : અમૃત મિશન વિશે

- > અમૃત મિશન જૂન 2015માં શરૂ કરવામાં આવ્યું હતું જેથી દરેક ઘરમાં પાણી અને ગટર જોડાણોના ખાતરીપૂર્વક પુરવઠા સાથે દરેકને નળની સુવિધા હોય.
- > અમૃત 2.0નો ઉદ્દેશ લગભગ 4,700 ULB (અર્બન લોકલ બોડીઝ)માં તમામ ઘરોને પાણી પુરવઠાની દ્રષ્ટિએ 100 ટકા કવરેજ આપવાનો છે.
- > તેનો ઉદ્દેશ સ્ટાર્ટઅપ્સ અને ઉદ્યોગસાહસિકો (જાહેર ખાનગી ભાગીદારી)ને પ્રોત્સાહન આપીને આત્મનિર્ભર ભારતની પહેલોને પ્રોત્સાહન આપવાનો છે.

■ ઉદ્દેશ:

- > તે જળની જરૂરિયાતને પહોંચી વળવા, જળ સંસ્થાઓને નવજીવન આપવા, જળચરોનું વધુ સાફ સંચાલન, સારવાર કરાયેલા કચરાના પાણીનો પુનઃઉપયોગ કરવા માટે અમૃત મિશનની પ્રગતિસુનિશ્ચિત કરશે, જે ચક્રીય જળ અર્થતંત્રને વેગ આપશે.
- > તે 500 અમૃત શહેરોમાં ગટર અને સેપ્ટેજનું 100% કવરેજ પ્રદાન કરશે.
- > ટ્રીટ્ડ વેસ્ટ વોટરના રિસાયકલિંગ અને પુનઃઉપયોગથી શહેરોની કુલ પાણીની જરૂરિયાતના 20 ટકા અને ઔદ્યોગિક માંગના 40 ટકાને પહોંચી વળવાની સંભાવના છે. આ મિશન સ્વચ્છ જળ સંસ્થાઓને કુદરતી સંસાધનોનો ટકાઉ ઉપયોગ સુનિશ્ચિત કરવા માટે પ્રદૂષિત થવાથી બચાવશે.
- > શહેરોમાં પીવાના પાણીનો સર્વ કરવામાં આવશે, જેથી પાણીનું સમાન વિતરણ, કચરાના પાણીનો પુનઃ ઉપયોગ અને જળસંસ્થાઓનું મેપિંગ શોધી શકાય.

■ અમૃત મિશનના પ્રથમ તબક્કાનું પ્રદર્શન:

- > અમૃત મિશન હેઠળ 1.14 કરોડ નળ જોડાણવાળા શહેરોમાં કુલ 4.14 કરોડ કનેક્શન બનાવવામાં આવ્યા છે.
- > 470 શહેરોમાં કેડિટ રેટિંગનું કામ પૂર્ણ થયું છે. તેમાંથી 164 શહેરોને રોકાણકરી શકાય તેવું ગ્રેડ રેટિંગ (IGR) મળ્યાં છે, જેમાં 36 શહેરોમાં A-અથવા-ઉપરી રેટિંગ્સ છે.

- > 10 ULBએ મ્યુનિસિપલ બોન્ડ મારફતે રૂ. 3,840 કરોડ એકત્ર કર્યા છે. 455 અમૃત શહેરો સહિત 2,471 શહેરોમાં ઓનલાઇન બિલ્ડિંગ પરમિટ સિસ્ટમ લાગુ કરવામાં આવી છે.
- > આ સુધારાથી વર્ષ 2018 માટે વર્લ્ડ બેંકના ડુઈંગ બિઝનેસ રિપોર્ટ (DBR)નું ભારતીય રેન્કિંગ 2020માં 181 રેન્કથી વધીને 27 થઈ ગયું છે.
- > 89 લાખ પરંપરાગત સ્ટ્રીટ લાઇટ્સને ઉર્જા કાર્યક્ષમ LED લાઇટ્સથી બદલવામાં આવી છે, જેના કારણે ઉર્જા બચત અને CO2 ઉત્સર્જનમાં વાર્ષિક અંદાજિત 195 કરોડ યુનિટનો વાર્ષિક 15.6 લાખ ટનનો ઘટાડો થયો છે.

ઓગસ્ટ 2021 142 વર્ષમાં છઠ્ઠો સૌથી ગરમ મહિનો હતો: NOAA રિપોર્ટ

- > NOAAના નેશનલ સેન્ટર ફોર એન્વાયરમેન્ટલ ઇન્ફર્મેશન એનાલિસિસ મુજબ, ઓગસ્ટ 2021 પૃથ્વી પરનો છઠ્ઠો સૌથી ગરમ મહિનો હતો.
- > ઓગસ્ટ 2021 142 વર્ષમાં છઠ્ઠો સૌથી ગરમ મહિનો હતો.
- > ઓગસ્ટની ગરમીનું વિશ્લેષણ કરતા વૈજ્ઞાનિકોએ શોધી કાઢ્યું કે સરેરાશ વૈશ્વિક જમીન અને સમુદ્ર સપાટીનું તાપમાન 20મી સદીની સરેરાશ કરતા 1.62 ડિગ્રી ફેરનહીટ વધારે છે.
- > બીજો સૌથી ગરમ ઓગસ્ટ એશિયામાં નોંધાયો હતો જ્યારે ત્રીજો સૌથી ગરમ ઓગસ્ટ આફ્રિકામાં નોંધાયો હતો.
- > ઉત્તરી ગોળાર્ધમાં સૌથી ગરમ ઉનાળો
- > વર્ષ 2021 ઉત્તર ગોળાર્ધમાં નોંધાયેલ બીજો સૌથી વધુ ઉનાળો હતો. ઉત્તરી ગોળાર્ધમાં વર્ષ 2020 રેકોર્ડ પર સૌથી ગરમ ઉનાળો જોવા મળ્યો.

દરિયાઈ બરફનું વિસ્તરણ

- > ઓગસ્ટમાં, આર્કટિક દરિયાઈ બરફનું કવરેજ 43 વર્ષના રેકોર્ડમાં 10મા સૌથી નીચું હતું, જ્યારે એન્ટાર્કટિક દરિયાઈ બરફનું કવરેજ 5મું સૌથી વધુ હતું.

Back to basics : રાષ્ટ્રીય મહાસાગર અને વાતાવરણીય વહીવટ (National Oceanic and Atmospheric Administration - NOAA)

- > NOAA એક અમેરિકન વૈજ્ઞાનિક અને નિયમનકારી એજન્સી છે જે 'યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ ડિપાર્ટમેન્ટ ઓફ કોમર્સ' હેઠળ કાર્યરત છે જે હવામાનની આગાહી કરે છે, સમુદ્રનો ચાર્ટ બનાવે છે, સમુદ્ર અને વાતાવરણીય પરિસ્થિતિઓનું નિરીક્ષણ કરે છે, ઉંડા સમુદ્રની શોધખોળ કરે છે.

2021 સ્ટેટ ઓફ ધ એજ્યુકેશન રીપોર્ટ ઇન ઇન્ડિયા: યુનેસ્કો

- > વિશ્વ શિક્ષક દિવસ (5 ઓક્ટોબર) નિમિત્તે સંયુક્ત રાષ્ટ્ર શૈક્ષણિક, વૈજ્ઞાનિક અને સાંસ્કૃતિક સંગઠન (યુનેસ્કો)એ ભારતમાં 2021નો શિક્ષણ રાજ્ય અહેવાલ શરૂ કર્યો હતો: 'નો ટીચર, નો ફ્લાસ'.

Back to basics : અહેવાલ વિશે

- > આ તારણો મોટા પાયે સમયાંતરે શ્રમ બળ સર્વેક્ષણ (PLFS) અને શિક્ષણ માટે સંકલિત જિલ્લા માહિતી પ્રણાલી (UDISE) ડેટા (2018-19)ના વિશ્લેષણ પર આધારિત છે.
- > તેનો ઉદ્દેશ રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ નીતિ (NEP)ના અમલીકરણને વધારવા અને ટકાઉ વિકાસ લક્ષ્યો (SDG) 4 (શિક્ષકો પર લક્ષ્ય 4c) હાંસલ કરવાના સંદર્ભ તરીકે કામ કરવાનો છે.
- > લક્ષ્ય 4c: વિકાસશીલ દેશોમાં, ખાસ કરીને ઓછામાં ઓછા વિકસિત દેશો અને નાના ટાપુ વિકાસશીલ રાજ્યોમાં 2030 સુધીમાં શિક્ષકોની તાલીમ માટે આંતરરાષ્ટ્રીય સહકાર સહિત લાયક શિક્ષકોની સંખ્યામાં નોંધપાત્ર વધારો કરવા.

અહેવાલના મુખ્ય તારણો

- શિક્ષકોની અછત:
 - > દેશમાં લગભગ 1.2 લાખ સિંગલ ટીચર સ્કૂલો છે, જેમાંથી 89 ટકા ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં છે.
 - > અહેવાલમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે શિક્ષકોની હાલની અછતને પહોંચી વળવા માટે ભારતને 11.16 લાખ વધારાના શિક્ષકોની જરૂર છે.
- રાજ્યોનું પ્રદર્શન (મહિલા શિક્ષકો):
 - > ત્રિપુરામાં સૌથી ઓછી મહિલા શિક્ષકો છે, ત્યારબાદ આસામ, ઝારખંડ અને રાજસ્થાનનો ક્રમ આવે છે.
 - > ગોવા, દિલ્હી, કેરળ અને ચંદીગઢ અનુક્રમે મહિલા શિક્ષણમાં મોખરે છે.
- ખાનગી ક્ષેત્રમાં શિક્ષકોની સંખ્યામાં વધારો:
 - > ખાનગી ક્ષેત્રમાં કામ કરતા શિક્ષકોનું પ્રમાણ 2013-14માં 21 ટકાથી વધીને 2018-19માં 35 ટકા થઈ ગયા છે.
 - > RTE એક્ટ મુજબ વિદ્યાર્થી-શિક્ષક ગુણોત્તર (PTR) ધોરણ 1-5 સુધીમાં 30:1 અને ઉચ્ચ વર્ગોમાં 35:1 હોવો જોઈએ.
- ડિજિટલ ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચરનો અભાવ:
 - > શાળાઓમાં કમ્પ્યુટિંગ ઉપકરણો (ડેસ્કટોપ અથવા લેપટોપ)ની કુલ ઉપલબ્ધતા શહેરી વિસ્તારોમાં 43 ટકા અને એકંદર ભારતના સ્તરે 22 ટકા છે. શહેરોની તુલનામાં ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં કમ્પ્યુટિંગ ઉપકરણોની કુલ ઉપલબ્ધતા માત્ર 18% છે.

- > સમગ્ર ભારતમાં શાળાઓમાં ઇન્ટરનેટની પહોંચ ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં માત્ર 14 ટકા છે જ્યારે શહેરી વિસ્તારોમાં 42 ટકા અને સમગ્ર ભારતના સ્તરે 19 ટકા છે.
- ગ્રોસ એનરોલમેન્ટ રેશિયોમાં વધારો (GER):
- > પ્રાથમિક શાળાઓમાં GERનું સ્તર 2001માં 81.6 થી વધીને 2018-19માં 93.03 અને 2019-2020માં 102.1 થયું છે.
- > GER એ શિક્ષણના આપેલા સ્તરમાં નોંધાયેલા વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા છે જે શાળાની વયની વસ્તીની ટકાવારી તરીકે વ્યક્ત કરવામાં આવે છે.
- > 2019-20માં પ્રાથમિક શિક્ષણ માટે કુલ જાળવણી (Overall Retention) 74.6% છે અને માધ્યમિક શિક્ષણમાં 59.6% છે.

બલામણો

- > શિક્ષકોની સંખ્યામાં વધારો અને પૂર્વોત્તર રાજ્યો, ગ્રામીણ વિસ્તારો અને 'મહત્વાકાંક્ષી જિલ્લાઓ'માં કામગીરીમાં સુધારો'.
- > શારીરિક શિક્ષણ, સંગીત, કલા, વ્યવસાયિક શિક્ષણ, બાળપણ અને વિશેષ શિક્ષણમાં શિક્ષકોની સંખ્યામાં વધારો.
- > શિક્ષકોની વ્યાવસાયિક સ્વાયત્તાનું મહત્વ.
- > શિક્ષકોની વધુ સારી કારકિર્દી.
- > શિક્ષકોને અર્થપૂર્ણ માહિતી અને સંદેશાવ્યવહાર તકનીક (ICT) તાલીમ પૂરી પાડવી.
- > પારસ્પરિક જવાબદારીના આધારે કન્સલ્ટન્સી પ્રક્રિયાઓ મારફતે શિક્ષણ શાસન વિકસાવવું.

યોજનાઓ

- > નિપુણ ભારત મિશન
- > નિષ્ઠા 2.0 (શિક્ષક તાલીમ કાર્યક્રમ)
- > શિક્ષણ પર નવી રાષ્ટ્રીય નીતિ (NEP), 2020
- > સર્વ શિક્ષા અભિયાન
- > PM પોષણ યોજના
- > ધ રાઈટ ટુ એજ્યુકેશન (RTE) એક્ટ, 2009
- > બેટી બચાવો બેટી પઢાવો

'પીએમ મિત્ર' પાર્ક

- > તાજેતરમાં કેન્દ્રીય મંત્રીમંડળે રૂ .4,445 કરોડના ખર્ચ સાથે સાત 'મેગા ઇન્ટિગ્રેટેડ ટેક્સટાઈલ રિજન એન્ડ એપેરલ' (પીએમ મિત્ર) પાર્કની સ્થાપનાને મંજૂરી આપી છે.
- > આ યોજના હેઠળ સ્થાપિત 'મિત્ર' પાર્કનો ઉદ્દેશ સ્પિનિંગ, વણાટ, પ્રોસેસિંગ/ડાઈંગ, પ્રિન્ટિંગથી લઈને ગારમેન્ટ મેન્યુફેક્ચરિંગ સુધીની સમગ્ર કાપડ કિંમત શૃંખલાને એક જ સ્થળે એકીકૃત કરવાનો છે.

Back to basics : 'પીએમ મિત્ર' પાર્ક

- > 'પીએમ મિત્ર' પાર્કને કેન્દ્ર અને રાજ્ય સરકારોની માલિકીની જાહેર ખાનગી ભાગીદારી (PPP) મોડમાં 'સ્પેશિયલ પર્પઝ યુનિટ' (SPV) દ્વારા વિકસાવવામાં આવશે.
- > દરેક 'મિત્ર' પાર્કમાં ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર સેન્ટર, કોમન પ્રોસેસિંગ હાઉસ અને સામાન્ય પ્રવાહી સારવાર પ્લાન્ટ અને ડિઝાઈન સેન્ટર્સ અને પરીક્ષણ કેન્દ્રો જેવી અન્ય કાપડ સુવિધાઓ હશે.
- > સ્પેશિયલ પર્પઝ યુનિટ માત્ર ઔદ્યોગિક ઉદ્યાનનો વિકાસ જ નહીં કરે પરંતુ કન્સેશન સમયગાળા દરમિયાન પણ તેની જાળવણી કરશે.

ફાઇનાન્સિંગ

- > આ યોજના હેઠળ કેન્દ્ર સરકાર દરેક ગ્રીનફિલ્ડ 'મિત્ર' પાર્ક માટે રૂ.500 કરોડ અને સામાન્ય મૂળભૂત માળખાગત સુવિધાઓના વિકાસ માટે દરેક બ્રાઉનફિલ્ડ પાર્ક માટે રૂ.200 કરોડની વિકાસ મૂડી સહાય પૂરી પાડશે.
- > ગ્રીનફિલ્ડ સંપૂર્ણપણે નવા પ્રોજેક્ટનો ઉલ્લેખ કરે છે, જે શૂન્ય સ્તરે શરૂ થવાનો છે, જ્યારે બ્રાઉનફિલ્ડ પ્રોજેક્ટ એ છે જેના પર કામ હાથ ધરવામાં આવ્યું છે.

પ્રોત્સાહનો માટેની લાયકાત

- > આ દરેક ઉદ્યાનમાં કાપડ ઉત્પાદન એકમોની વહેલી સ્થાપના માટે સ્પર્ધાત્મક પ્રોત્સાહન સહાય તરીકે વધારાના રૂ.300 કરોડ પૂરા પાડવામાં આવશે.
- > ઓછામાં ઓછા 100 લોકોને રોજગારી આપતા 'એન્કર પ્લાન્ટ' સ્થાપતા રોકાણકારો ત્રણ વર્ષ માટે વાર્ષિક 10 કરોડ રૂપિયા સુધીના પ્રોત્સાહન માટે પાત્ર રહેશે.

મહત્વ

- લોજિસ્ટિક્સ ખર્ચમાં ઘટાડો:
- > તેનાથી લોજિસ્ટિક્સ ખર્ચમાં ઘટાડો થશે અને વૈશ્વિક સ્તરે સ્પર્ધાત્મક બનવા માટે ટેક્સટાઈલ ક્ષેત્રની મૂલ્ય શૃંખલા મજબૂત થશે.
- > કાપડની નિકાસને પ્રોત્સાહન આપવાનું ભારતનું લક્ષ્ય ઉચ્ચ લોજિસ્ટિક્સ ખર્ચમાં મોટો અવરોધ માનવામાં આવે છે.
- > રોગચાળા દરમિયાન વૈશ્વિક પુરવઠા શૃંખલાને અસર થતાં ભારતને તાજેતરના સમયમાં ચીનતરફથી મોટા કાચા માલના પુરવઠામાં વિક્ષેપોનો સામનો કરવો પડ્યો છે.

રોજગાર ઉત્પાદન

- > 'મિત્ર' પાર્ક દ્વારા સીધી 1 લાખ નોકરીઓનું સર્જન થવાની સંભાવના છે અને આડકતરી રીતે 2 લાખ નોકરીઓનું સર્જન થવાની સંભાવના છે.

વિદેશી રોકાણમાં વધારો

- આ ઉદ્યાનો દેશમાં પ્રત્યક્ષ વિદેશી નિવેશ(FDI) આકર્ષવા માટે મહત્વપૂર્ણ છે.
- એપ્રિલ 2000થી સપ્ટેમ્બર 2020 સુધી ભારતના ટેક્સટાઇલ સેક્ટરને 20,468.62 કરોડ રૂપિયાનું સીધું વિદેશી રોકાણ મળ્યું હતું, જે આ સમયગાળા દરમિયાન કુલ વિદેશી રોકાણ પ્રવાહના માત્ર 0.69 ટકા છે.

અન્ય સંબંધિત પ્રયાસો

- ગારમેન્ટ્સ અને ટેકનિકલ ટેક્સટાઇલ્સના દસ ઉત્પાદનો માટે પાંચ વર્ષ માટે 'મેન-મેડ ફાઇબર બ્લોક' (MMF)'પ્રોડક્શન લિંક્ડ ઇન્સેન્ટિવ સ્કીમ'ને મંજૂરી આપવામાં આવી છે.
- ટેકનિકલ ટેક્સટાઇલ ક્ષેત્રમાં સંશોધન અને વિકાસને પ્રોત્સાહન આપવા માટે ટેકનિકલ ટેક્સટાઇલ્સ પર રાષ્ટ્રીય મિશન પણ શરૂ કરવામાં આવ્યું છે.

વ્યાપક હસ્તકલા ક્લસ્ટર વિકાસ યોજના

- કાપડ મંત્રાલયે 5 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ વ્યાપક હસ્તકલા ક્લસ્ટર વિકાસ યોજના (Comprehensive Handicrafts Cluster Development Scheme- CHCDS) ચાલુ રાખવાની મંજૂરી આપી છે.
- CHCDS યોજનાને કુલ 160 કરોડના ખર્ચ સાથે મંજૂરી આપવામાં આવી છે.
- આ યોજના હવે માર્ચ 2026 સુધી ચાલુ રહેશે.
- આ યોજના હેઠળ હસ્તકલા કારીગરોને માળખાકીય સહાય, ડિઝાઇન અને ટેકનોલોજી અપગ્રેડેશન, માર્કેટ એક્સેસ વગેરે પૂરી પાડવામાં આવશે.

યોજનાનો ઉદ્દેશ

- CHCDS સ્કીમ વર્લ્ડ ક્લાસ ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર બનાવવા માટે લોન્ચ કરવામાં આવી હતી જે ઉત્પાદન અને નિકાસ વધારવા માટે સ્થાનિક કારીગરો અને SMEs ની બિઝનેસ જરૂરિયાતો પૂરી કરશે. આધુનિક માળખાકીય સુવિધાઓ, પર્યાપ્ત તાલીમ, નવીનતમ ટેકનોલોજી અને માનવ સંસાધન વિકાસના ઇનપુટ્સ સાથે વિશ્વકક્ષાના એકમોની સ્થાપનામાં કારીગરો અને ઉદ્યોગસાહસિકોને મદદ કરવાના હેતુથી આ ક્લસ્ટરોની સ્થાપના કરવામાં આવી છે.

CHCDS હેઠળની જોગવાઈઓ

- CHCDS અંતર્ગત, બેઝલાઈન સર્વે અને પ્રવૃત્તિ મેપિંગ, કૌશલ્ય તાલીમ, માર્કેટિંગ ઇવેન્ટ્સ, સુધારેલ સાધન કીટ, પ્રચાર, સેમિનાર, ક્ષમતા નિર્માણ, ડિઝાઇન વર્કશોપ વગેરેની

વ્યવસ્થા કરવામાં આવશે. આ યોજના એમ્પોરિયમ, કોમન ફેસિલિટી સેન્ટર, રો મટિરિયલ બેન્ક, બિઝનેસ કોમન પ્રોડક્શન સેન્ટર, ફેસિલિટીશન સેન્ટર, ડિઝાઇન અને રિસોર્સ સેન્ટર પણ આપશે.

ભારતની ઇથેનોલ યોજના અને ખાદ્ય સુરક્ષા

- ચોખા, મકાઈ અને ખાંડમાંથી ઇથેનોલને પ્રોત્સાહન આપીને અશિમભૂત ઇંધણના ઉપયોગમાં કાપ મૂકવાની ભારતની મહત્વાકાંક્ષી યોજના દેશની ખાદ્ય સુરક્ષાને નબળી પાડી શકે છે.

Back to basics : પરિચય

- **ઇથેનોલ:**
 - તે કૃષિ આધારિત ઉત્પાદન છે, જે મુખ્યત્વે ખાંડ ઉદ્યોગની આડપેદાશ – 'મોલાસિસ' માંથી લેવામાં આવે છે.
 - તે મુખ્ય જૈવિક બળતણમાંનું એક છે, જે ખાંડ અથવા ઇથિલીન હાઇડ્રેશનના આથો જેવી પેટ્રોકેમિકલ પ્રક્રિયાઓ મારફતે ખમીર દ્વારા કુદરતી રીતે ઉત્પન્ન થાય છે.
- **ઇથેનોલ બ્લેન્ડિંગ પ્રોગ્રામ (EBP):**
 - તેનો ઉદ્દેશ ઇથેનોલને જૈવિક બળતણની શ્રેણીમાં લાવવા અને બળતણની આયાતમાં કાપ મૂકીને અને કાર્બન ઉત્સર્જન ઘટાડીને લાખો ડોલરની બચત કરવા માટે પેટ્રોલ સાથે ઇથેનોલનું મિશ્રણ કરવાનો છે.
- **બ્લેન્ડિંગ ટાર્ગેટ:**
 - ભારત સરકારે પેટ્રોલમાં 20 ટકા ઇથેનોલ બ્લેન્ડિંગ (જેને E20 તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે) નો લક્ષ્યાંક 2030થી ઘટાડીને 2025 કર્યો છે.
 - હાલમાં ભારતમાં 8.5 ટકા ઇથેનોલ બ્લેન્ડિંગ કરવામાં આવી રહ્યું છે.

સંબંધિત મુદ્દાઓ

- રાષ્ટ્રીય જૈવિક બળતણ નીતિ: ઇથેનોલ મિશ્રણનું નવું લક્ષ્ય મુખ્યત્વે અનાજના સરપ્લસ અને તકનીકોની વ્યાપક ઉપલબ્ધતાને ધ્યાનમાં રાખીને ખાદ્ય આધારિત ફીડસ્ટોક્સ પર કેન્દ્રિત છે.
- આ બ્લુપ્રિન્ટ નેશનલ બાયો ફ્યુઅલ પોલિસી-2018નો એક ભાગ છે, જેણે ઘાસ અને શેવાળ; ખેતર અને વનીકરણના અવશેષો અને ચોખા, ઘઉં અને મકાઈના સ્ટ્રો વગેરે જેવી સેલ્યુલોસિક સામગ્રીને પ્રાધાન્ય આપ્યું હતું.
- ભૂખમરાનો ખતરો: રાજ્યો તેમના 'જાહેર વિતરણ નેટવર્ક' માટે ચૂકવતા ભાવો કરતા ઓછા ભાવે ગરીબો માટે અનાજ કંપનીઓને વેચવામાં આવી રહ્યું છે.

- > સબસિડીવાળા અનાજ માટે કંપનીઓ અને જાહેર વિતરણ પ્રણાલી વચ્ચેની સ્પર્ધા ગ્રામીણ ગરીબોને પ્રતિકૂળ અસર કરી શકે છે અને દેશમાં ભૂખની સ્થિતિને પણ વધારી શકે છે.
- > 107 દેશો સાથે ગ્લોબલ હંગર ઈન્ડેક્સ-2020માં ભારત 94મા ક્રમે છે.
- > ફૂડ એન્ડ એગ્રીકલ્ચર ઓર્ગેનાઇઝેશન(FAO)નો અંદાજ છે કે 2018થી 2020ની વચ્ચે લગભગ 209 મિલિયન ભારતીય અથવા દેશની 15 ટકા વસ્તી કુપોષિત હતી.
- > તદ્દુપરાંત, કોવિડ-19 રોગચાળાએ વધુ લોકોને ગરીબીમાં ધકેલી દીધા છે.
- > ખર્ચ: જૈવિક બળતણના ઉત્પાદન માટે જમીનની જરૂર પડે છે, જે જૈવિક બળતણની કિંમત તેમજ ખાદ્ય પાકના ખર્ચને અસર કરે છે.
- > પાણીનો ઉપયોગ: જૈવિક બળતણના પાકની યોગ્ય સિંચાઈ તેમજ બળતણના નિર્માણ માટે મોટા પ્રમાણમાં પાણીની જરૂર પડે છે, જે સ્થાનિક અને પ્રાદેશિક જળ સંસાધનોને અસર કરી શકે છે.
- > કાર્યક્ષમતા: અશ્મિભૂત ઈંધણ જૈવિક બળતણ કરતાં વધુ ઊર્જા ઉત્પન્ન કરે છે. ઉદાહરણ તરીકે, 1 ગેલન ઈથેનોલ (અશ્મિભૂત બળતણ) 1 ગેલન ગેસોલિન (અશ્મિભૂત બળ તણ) કરતા ઓછી ઊર્જા ઉત્પન્ન કરે છે.

સરકારની દલીલ

- **અનાજનો પૂરતો જથ્થો:**
 - > ઈથેનોલને પ્રોત્સાહન આપવા માટેના પ્રયાસો ભારતની ખાદ્ય સુરક્ષા માટે ખતરો નથી કારણ કે સરકાર પાસે ભારતીય ખાદ્ય નિગમ (FCI) ગોડાઉનમાં અનાજનો પૂરતો સ્ટોક છે.
 - > આંકડા મુજબ સરકાર 21.8 મિલિયન ટન ચોખા અનામત રાખે છે, જ્યારે દેશને માત્ર 13.54 મિલિયન ટનની જરૂર છે.
- **ક્ષમતા નિર્માણ:**
 - > સરકારની લાંબા ગાળાની યોજનામાં પૂરતી ક્ષમતા બનાવવાનો પણ સમાવેશ થાય છે, જેથી 20% મિશ્રણની જરૂરિયાતમાંથી અડધા મુખ્યત્વે મકાઈ અને શેરડી દ્વારા પૂર્ણ કરી શકાય.
 - > ખેડૂતોને લાભ: સરપ્લસના મુદ્દાને ધ્યાનમાં રાખીને મિશ્રણ યોજનાથી મકાઈ અને ચોખાના ખેડૂતોને ફાયદો થશે.

આગળનો રસ્તો

- **કચરામાંથી ઇથેનોલ:**
 - > જો ભારત કચરામાંથી બનેલા ઈથેનોલ પર ફરીથી ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવા માંગે છે તો તેની પાસે ટકાઉ જૈવિક બળતણ નીતિમાં વૈશ્વિક નેતા બનવાની વાસ્તવિક તક છે.
 - > તે મજબૂત આબોહવા અને હવાની ગુણવત્તા બંનેમાં લાભ પ્રદાન કરશે કારણ કે આ કચરો હાલમાં ઘણીવાર બળી જાય છે, જે ધુમ્મસમાં ફાળો આપે છે.

■ જળ સંકટ:

- > નવી ઈથેનોલ નીતિએ એ સુનિશ્ચિત કરવું જોઈએ કે તે ખેડૂતોને પાણી-સઘન પાક તરફ દોરી ન જાય અને દેશના એવા વિસ્તારોમાં જળ સંકટ ન સર્જે જ્યાં તેની અછત પહેલેથી જ ગંભીર છે.
- > ચોખા અને શેરડીની સાથે ઘઉં ભારતના સિંચાઈના પાણીનો લગભગ 80% ઉપયોગ કરે છે.

■ પાક ઉત્પાદનને પ્રાધાન્ય:

- > જમીનના પાણીના ઘટતા સંસાધનો, ખેતીલાયક જમીનની અછત, અનિશ્ચિત ચોમાસું અને આબોહવા પરિવર્તનને કારણે પાકની ઉપજમાં ઘટાડો સાથે બળતણ માટે પાક પરના ખાદ્ય ઉત્પાદનને પ્રાથમિકતા આપવી જોઈએ.

ખરીદી પોર્ટલના સંકલન માટે એપ્લિકેશન ઇકોસિસ્ટમ

- > તાજેતરમાં, ખાદ્ય અને જાહેર વિતરણ વિભાગે તમામ રાજ્ય સરકારોના ખરીદી પોર્ટલના સંકલન માટે એપ્લિકેશન ઇકોસિસ્ટમ વિકસાવી છે.

Back to basics : એપ્લિકેશન ઇકોસિસ્ટમ વિશે

- > આ અરજી ઇકોસિસ્ટમ મોનિટરિંગ અને વ્યૂહાત્મક નિર્ણય લેવા માટે લઘુત્તમ શ્રેણી પરિમાણો (MTP) સાથે તમામ રાજ્ય સરકારોના ખરીદી પોર્ટલના સંકલનને મંજૂરી આપશે.
- > ખરીદીમાં વચેટિયાઓને ટાળવા અને ખેડૂતો માટે તેમની પેદાશો માટે શ્રેષ્ઠ કિંમત સુનિશ્ચિત કરવા માટે ખરીદીના કામોમાં MTP રજૂ કરવાની જરૂર છે.
- > MTP રાજ્યો વચ્ચે એકરૂપતા અને આંતર-સંચાલન સુનિશ્ચિત કરશે.
- > MTP પાસે પાંચ મુખ્ય વિગતો છે જે રાજ્યોએ તેમના ખરીદી પોર્ટલમાં પ્રવેશ કરવો જરૂરી છે, જે ઓનલાઇન નોંધણી, ખેડૂત ડેટા, ડિજિટલ બજાર અને ખરીદી અને બિલિંગ સાથે સંબંધિત છે.
- > સેન્ટ્રલ પોર્ટલ સાથે સ્ટેટ પોર્ટલનું સંકલન રાજ્યોના ખરીદીના ડેટાને મેચ કરવામાં અને કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા રાજ્યોને ભંડોળ બહાર પાડવામાં વેગ આપવા માટે ઘણી આગળ વધશે.

આવશ્યકતા

- **યોજનાઓના અમલીકરણમાં પડકારો:**
 - > ખરીદી પ્રણાલીઓમાં વિવિધતાને કારણે, કેન્દ્ર સરકારની યોજનાઓના અમલીકરણ માટે પ્રણાલીગત અને અમલીકરણ બંને પડકારોનો સામનો કરવો પડે છે.
- **ભંડોળમાં વિલંબ:**
 - > વિવિધ રાજ્યો સાથે ખરીદીના કામો કેટલીક વાર લાંબી પ્રક્રિયા હેઠળ ઉકેલાઈ શકે છે, જેનાથી રાજ્યોને ભંડોળ બહાર પાડવામાં વિલંબ થઈ શકે છે.

■ અક્ષમતાઓ:

- > આ ઉપરાંત, બિન-પ્રમાણભૂત ખરીદી કામગીરી જેવી ટાળી શકાય તેવી અક્ષમતાઓ છે, જે ખરીદીની કામગીરીમાં વ્યેટિયા તરીકે દેખાય છે.

■ ધોરણીકરણ:

- > દેખરેખ અને વ્યૂહાત્મક નિર્ણય લેવા માટે કોઈ ઓલ ઈન્ડિયા સ્ટાન્ડર્ડ પ્રોક્ચોરમેન્ટ ઈકોસિસ્ટમ નથી.
- > ખરીદીની કામગીરીમાં દેશને સર્વોચ્ચ સ્તરની પારદર્શિતા અને કાર્યક્ષમતા હાંસલ કરવામાં મદદ કરવા માટે કામગીરીનાં ધોરણીકરણ આવશ્યક છે, જે આખરે દેશના લોકો માટે ખાદ્ય સુરક્ષા સુનિશ્ચિત કરે છે.

લાભ

- > ખેડૂતો: તેઓ તેમની પેદાશો વાજબી ભાવે વેચી શકશે અને વ્યથિત વેચાણને ટાળી શકશે.
- > ખરીદી એજન્સીઓ: ખરીદી કામગીરીના વધુ સારા સંચાલન સાથે, રાજ્ય એજન્સીઓ અને FCI મર્યાદિત સંસાધનો સાથે કાર્યક્ષમ રીતે ખરીદી કરી શકશે.
- > અન્ય હિસ્સેદારો: ખરીદીના કામોનું ઓટોમેશન અને ધોરણીકરણ અનાજની ખરીદી અને તેના ભંડારમાં સંગ્રહ માટે સંકલિત અભિગમ પ્રદાન કરશે.

સ્ટેટ ઓફ ફ્લાઇમેટ સર્વિસીસ રિપોર્ટ- 2021: WMO

- > તાજેતરમાં વર્લ્ડ હવામાન સંસ્થા(WMO)એ સ્ટેટ ઓફ ફ્લાઇમેટ સર્વિસીસ રિપોર્ટ-2021 બહાર પાડ્યો છે. તે પાર્થિવ જળ સંગ્રહ પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે.
- > અગાઉ, યુનાઈટેડ નેશન્સ ચિલ્ડ્રન્સ ફંડ(યુનિસેફ) દ્વારા વોટરડે(22 માર્ચ)નિમિત્તે બહાર પાડવામાં આવેલા અહેવાલમાં બહાર આવ્યું હતું કે વિશ્વભરમાં પાંચમાંથી એક બાળક ઊંચા અથવા ઊંચા પાણીની નબળાઈવાળા વિસ્તારોમાં રહે છે.

Back to basics : ટેરેસ્ટ્રીયલ વોટર હાર્વિસ્ટિંગ (TWS)

- > 'ટેરેસ્ટ્રીયલ વોટર હાર્વિસ્ટિંગ' (TWS) જમીનની સપાટી અને પેટા સપાટી પર પાણીનો ઉલ્લેખ કરે છે, જેમાં સપાટીનું પાણી, જમીનનો ભેજ, બરફ અને જમીનનું પાણી શામેલ છે.
- > માનવ વિકાસ માટે પાણી એક મહત્વનું પરિબળ છે પરંતુ પૃથ્વી પરનું માત્ર 0.5 ટકા પાણી જ ઉપયોગી છે.
- > માનવ અને કુદરતી રીતે પ્રેરિત તણાવને કારણે વિશ્વભરમાં જળ સંસાધનો પર ભારે દબાણ છે.
- > તેમાં વસ્તી વૃદ્ધિ, શહેરીકરણ અને પીવાલાયક પાણીની ઘટતી ઉપલબ્ધતાનો સમાવેશ થાય છે.
- > સંસાધનો પર દબાણ માટે આત્યંતિક હવામાનની ઘટનાઓ પણ જવાબદાર છે.

વૈશ્વિક દૃશ્ય

- > 'ટેરેસ્ટ્રીયલ વોટર હાર્વિસ્ટિંગ'માં, છેલ્લા 20 વર્ષમાં (2002-2021) વાર્ષિક 1 સેમી. "નો દર ઘટી રહ્યો છે".
- > સૌથી વધુ નુકસાન એન્ટાર્કટિક અને ગ્રીનલેન્ડમાં થયું છે. પરંતુ ઘણા ઉચ્ચ વસ્તી વાળા દેશોમાં પણ 'પાર્થિવ જળ સંગ્રહ'માં ઘટાડો નોંધાયો છે.

ભારતીય દૃશ્ય

■ પરિચય:

- > ભારતમાં 'પાર્થિવ જળ સંચય'માં વાર્ષિક ઓછામાં ઓછા 3 સેમી. 'નો દર ઘટી રહ્યો છે'. કેટલાક વિસ્તારોમાં ઘટાડાનો દર વાર્ષિક 4 સેમી છે. તેનાથી પણ વધારે.
- > એન્ટાર્કટિક અને ગ્રીનલેન્ડમાં પાણીના સંગ્રહના નુકસાનને બાકાત રાખવામાં આવે તો ભારતમાં પાર્થિવ જળ સંગ્રહમાં સૌથી વધુ નુકસાન નોંધાયું છે.
- > ભારત 'પાર્થિવ જળ સંચય નુકસાનની દ્રષ્ટિએ સૌથી મોટું હોટસ્પોટ' છે. ભારતના ઉત્તરીય ભાગને દેશની અંદર સૌથી વધુ નુકસાન થયું છે.

■ માથાદીઠ પાણીની ઉપલબ્ધતા:

- > ભારતમાં વસ્તી વધવાને કારણે માથાદીઠ પાણીની ઉપલબ્ધતા ઘટી રહી છે.
- > માથાદીઠ પાણીની સરેરાશ વાર્ષિક ઉપલબ્ધતા 2011માં ઘટીને 1,545 ક્યુબિક મીટર થઈ હતી જે 2001માં 1,816 ક્યુબિક મીટર હતી.
- > કેન્દ્રીય આવાસ અને શહેરી બાબતોના મંત્રાલયના જણાવ્યા અનુસાર, તે 2031 સુધીમાં ઘટીને 1,367 ક્યુબિક મીટર થઈ જશે.

■ નદીની ખીણો:

- > ફાલ્કનમાર્ક વોટર સ્ટ્રેસ ઈન્ડિકેટરના જણાવ્યા અનુસાર, ભારતની 21 નદી ખીણોમાંથી પાંચ 'કુલ પાણીની અછત'નો સામનો કરી રહી છે (માથાદીઠ 500 ક્યુબિક મીટરથી ઓછી પાણીની ઉપલબ્ધતા).
- > પાંચ 'પાણીની દુર્લભતા' (માથાદીઠ 1,000 ક્યુબિક મીટરથી ઓછા પાણીની ઉપલબ્ધતા) અને ત્રણ 'જળ તણાવ' (માથાદીઠ પાણીની ઉપલબ્ધતા 1,700 ક્યુબિક મીટરથી પણ ઓછી) ની સ્થિતિમાં છે.
- > સ્ટેટ ઓફ ઈન્ડિયાના પર્યાવરણ-2020ના અહેવાલ મુજબ, 2050 સુધીમાં છ નદી ખીણો 'સંપૂર્ણ પાણીની અછત'ની સ્થિતિમાં હશે, જ્યારે છમાં 'પાણીની અછત' હશે અને ચારમાં 'જળ તણાવ' હશે.
- > ફાલ્કનમાર્ક ઈન્ડિકેટર એ પાણીની દુર્લભતાની સ્થિતિનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે સૌથી વ્યાપક પણ ઉપયોગમાં લેવાતા સૂચકોમાંનું એક છે. તે દેશમાં પીવાના પાણીના કુલ સંસાધનોને કુલ વસ્તી સાથે જોડે છે અને કુદરતી ઈકોસિસ્ટમની જરૂરિયાતો સહિત જળ સંસાધનો પર વસ્તી જે દબાણ લાવે છે તે દર્શાવે છે.

ભલામણો**■ રોકાણની આવશ્યકતા:**

- ખાસ કરીને નાના વિકાસશીલ ટાપુ દેશો (Small Island Developing States-SIDS) અને ઓછા વિકસિત દેશો (Least Developed Countries- LDC)માં પાણીમાં તણાવનું વધુ સારી રીતે સંચાલન કરવાના ઉકેલ તરીકે સંકલિત જળ સંસાધન વ્યવસ્થાપન (Integrated Resources Water Management- IWRM).
- આફ્રિકામાં દુષ્કાળ અને એશિયામાં પૂરની ચેતવણી સહિત જોખમી LDCમાં અંતથી અંત દુષ્કાળ અને પૂરની પ્રારંભિક ચેતવણી પ્રણાલી.

■ ક્ષમતા અંતરાલ ભરો:

- મૂળભૂત હાઈડ્રોલોજી ચલ માટે ડેટા સંગ્રહમાં ક્ષમતાના અંતરને ભરો જે આબોહવા સેવાઓ અને પ્રારંભિક ચેતવણી પ્રણાલીઓને રેખાંકિત કરે છે.
- ખાસ કરીને જળ ક્ષેત્રમાં SIDSના કિસ્સામાં, તે આબોહવા સેવાઓ માટે ક્ષમતાના અંતરને ભરવામાં મદદ કરશે.

■ વાતચીત સુધારવી:

- જળ ક્ષેત્રમાં અનુકૂળનને વધુ સારી રીતે ટેકો આપવા માટે માહિતી વપરાશકર્તાઓ સાથે આબોહવા સેવાઓના સહ-વિકાસ અને સંચાલન માટે રાષ્ટ્રીય સ્તરના હિસ્સેદારો વચ્ચે ની ક્રિયાપ્રતિક્રિયામાં સુધારો કરવો.
- સામાજિક-આર્થિક લાભોની વધુ સારી દેખરેખ અને મૂલ્યાંકનની પણ તાતી જરૂર છે, જે શ્રેષ્ઠ પદ્ધતિઓ પ્રદર્શિત કરવામાં મદદ કરશે.

■ જળ અને આબોહવા જોડાણ જોડાય છે:

- વોટર એન્ડ ક્લાઈમેટ એલાયન્સ તેના સભ્યો માટે સંયુક્ત પ્રવૃત્તિઓમાં ભાગ લેવા અને ડેટા અને માહિતી પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવા તેમજ પાણી અને આબોહવાના પડકારોના અંતરને ધ્યાનમાં રાખીને ઉકેલો લાગુ કરવા માટેનું એક પ્લેટફોર્મ છે.

સંબંધિત સત્તાવાર પહેલ

- જળ ક્રાંતિ અભિયાન .
- રાષ્ટ્રીય જળ મિશન.
- રાષ્ટ્રીય ગ્રામીણ પીવાના પાણીનો કાર્યક્રમ.
- નીતિ આયોગનો ઓવરઓલ વોટર મેનેજમેન્ટ ઈન્ડેક્સ.
- જળ જીવન મિશન.
- જળ શક્તિ અભિયાન.
- અટલ ભૂજલ યોજના.

માર્ગ પરિવહન મંત્રાલયે 'સારા નાગરિકો' (Good Samaritans) માટે યોજના શરૂ કરી

- માર્ગ, પરિવહન અને રાજમાર્ગ મંત્રાલયે 4 ઓક્ટોબર, 2021 ના રોજ 'સારા નાગરિકો' માટે એક યોજના શરૂ કરી.
- આ યોજના 15 ઓક્ટોબર, 2021 થી લાગુ થશે અને 31 માર્ચ, 2026 સુધી ચાલશે.
- આ યોજના હેઠળ, અકસ્માતનાં 'સુવર્ણ કલાક' ની અંદર વ્યક્તિને હોસ્પિટલમાં લઈ જઈને માર્ગ અકસ્માતનો ભોગ બનેલા વ્યક્તિનો જીવ બચાવનારાઓને અકસ્માત દીઠ રૂ. 5,000નું રોકડ પુરસ્કાર આપવામાં આવશે.
- કટોકટીની સ્થિતિમાં માર્ગ અકસ્માત પીડિતોને મદદ કરવા માટે સામાન્ય લોકોને પ્રેરિત કરવા માટે રોકડ ઇનામો આપવામાં આવશે.
- રોકડ પુરસ્કાર સાથે, પ્રશંસાનું પ્રમાણપત્ર પણ આપવામાં આવશે.

રાષ્ટ્રીય કક્ષાના પુરસ્કારો

- દરેક કેસમાં પુરસ્કાર ઉપરાંત, મંત્રાલય 'Most Worthy Good Samaritans'ને 10 રાષ્ટ્રીય કક્ષાના પુરસ્કારો પણ આપશે.
- આખા વર્ષ દરમિયાન સન્માનિત થયેલા લોકોમાંથી Most Worthy Good Samaritansની પસંદગી કરવામાં આવશે.
- દરેકને 1,00,000 રૂપિયાનું ઇનામ આપવામાં આવશે.
- માર્ગ, પરિવહન અને રાજમાર્ગ મંત્રાલય રોકડ પુરસ્કાર આપવા માટે રાજ્યો અને કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશોના પરિવહન વિભાગને 5 લાખ રૂપિયાનું પ્રારંભિક અનુદાન આપશે.
- Individual Good Samaritan ને વર્ષમાં મહત્તમ પાંચ વખત પુરસ્કાર આપવામાં આવશે.

ગોલ્ડન અવર (golden hour) શું છે?

- 'ગોલ્ડન અવર' આઘાતજનક ઈજા બાદ 1 કલાકનો સમયગાળો છે. આ સમયગાળા દરમિયાન તાત્કાલિક તબીબી સંભાળ આપીને મૃત્યુ અટકાવવામાં આવે તેવી શક્યતા છે.
- મોટર વાહન સુધારો અધિનિયમ, 2019
- મોટર વાહન સુધારો અધિનિયમ 2019ની કલમ 134A હેઠળ નિયમો 29 સપ્ટેમ્બર, 2020ના રોજ મંત્રાલય દ્વારા સૂચિત કરવામાં આવ્યા હતા.

SVAMITVA: પીએમ મોદીએ મધ્યપ્રદેશમાં 1.7 લાખ ઈ-પ્રોપર્ટી કાર્ડનું વિતરણ કર્યું

- પ્રધાનમંત્રી નરેન્દ્ર મોદીએ 6 ઓક્ટોબર, 2021 ના રોજ મધ્યપ્રદેશમાં સ્વામીત્વ યોજનાના લાભાર્થીઓ સાથે વાતચીત કરી.
- આ પ્રસંગે PM મોદીએ SVAMITVA યોજના હેઠળ 1,71,000 લાભાર્થીઓને ઈ-પ્રોપર્ટી કાર્ડનું વિતરણ પણ કર્યું હતું.

Back to basics : સ્વામીત્વ યોજના

- SVAMITVA યોજનાનો અર્થ 'ગામડાઓની સર્વેક્ષણ ગામડાઓમાં આબાદી અને ઈમ્પ્રુવાઈઝ્ડ ટેકનોલોજી સાથે મેપિંગ' છે. તે કેન્દ્રીય ક્ષેત્રની યોજના છે. પંચાયતી રાજ મંત્રાલય દ્વારા તેનો અમલ કરવામાં આવી રહ્યો છે. ગ્રામીણ વિસ્તારોના રહેવાસીઓને મિલકતના અધિકારો આપવાના હેતુથી આ યોજના અમલમાં મુકવામાં આવી છે. આ યોજના શહેરી વિસ્તારોમાં લોન અને અન્ય નાણાકીય લાભો માટે ગ્રામજનો દ્વારા નાણાકીય સંપત્તિ તરીકે મિલકતનો ઉપયોગ કરવાનો માર્ગ મોકળો કરશે. નવીનતમ સર્વે ડ્રોન-ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ કરીને ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં વસવાટ કરેલી જમીનનું સીમાંકન કરવાનું પણ તેનું લક્ષ્ય છે. આમ, આ યોજના ભારતમાં ડ્રોન ઉત્પાદનની ઈકોસિસ્ટમને પણ વેગ આપે છે.

પૃષ્ઠભૂમિ

- કેન્દ્ર સરકારે 24 એપ્રિલ, 2021 ના રોજ રાષ્ટ્રીય પંચાયતી રાજ દિવસ નિમિત્તે સ્વામીત્વ યોજના શરૂ કરી હતી. આ યોજના પંચાયતી રાજ મંત્રાલય, રાજ્ય મહેસૂલ વિભાગ, રાજ્ય પંચાયતી રાજ વિભાગો અને સર્વે ઓફ ઈન્ડિયા વિભાગનો સહયોગી પ્રયાસ છે. તે ગ્રામીણ ભારતમાં એક સંકલિત મિલકત ચકાસણી ઉકેલ પૂરો પાડવાનો છે.

જમીન નકશા

- આ યોજના ડ્રોન અને સતત ઓપરેટિંગ રેફરન્સ સ્ટેશનો (CORS) નો ઉપયોગ કરીને ગ્રામીણ વસાહતી વિસ્તારોમાં જમીનના પાર્સલનું મેપિંગ કરે છે. આ યોજના હેઠળ, ભારતમાં ચાર વર્ષ (2020 થી 2024) ના સમયગાળા માટે તબક્કાવાર રીતે મેપિંગ કરવામાં આવશે.

યોજનાના ઉદ્દેશો

- મિલકતના વિવાદોને ઘટાડવા માટે ગ્રામીણ આયોજન માટે સચોટ જમીન રેકોર્ડ તૈયાર કરી રહ્યા છે.

- ગ્રામીણ નાગરિકોને લોન વગેરે મેળવવા માટે તેમની સંપત્તિનો નાણાકીય સંપત્તિ તરીકે ઉપયોગ કરવા સક્ષમ બનાવીને આર્થિક સ્થિરતા લાવવી.
- મિલકત વેરો નક્કી કરવો.

'પાક બે' યોજના અને મરીન ફિશરીઝ બિલ

- કેન્દ્ર સરકાર પાક બે યોજના (Palk Bay Scheme) હેઠળ ઊંડા સમુદ્રી માછીમારી જહાજોના યુનિટ ખર્ચને 80 લાખથી વધારીને 1.3 કરોડ રૂપિયા કરવા વિચારણા કરી રહી છે, જેથી તે માછીમારો માટે વધુ આકર્ષક બને.
- અગાઉ મોનસુન સત્ર દરમિયાન સંસદમાં મરીન ફિશરીઝ બિલ, 2021 રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું.

Back to basics : 'પાક બે' યોજના વિશે

- 'પાક સ્ટ્રેટ્સથી ડીપ સી ફિશિંગ બોટ્સમાં ટ્રોલી ફિશિંગ બોટનું વૈવિધ્યીકરણ' નામની યોજના 2017માં 'કેન્દ્ર પ્રાયોજિત યોજના' તરીકે શરૂ કરવામાં આવી હતી.
- તેને બ્લુ રિવોલ્યુશન સ્કીમના ભાગરૂપે શરૂ કરવામાં આવી હતી.
- બ્લુ રિવોલ્યુશન યોજના ખેડૂતોની આવક બમણી કરવા માટે સંબંધિત પ્રવૃત્તિ તરીકે મત્સ્ય પાલનને પ્રોત્સાહન આપવાના સરકારના પ્રયાસોનો એક ભાગ છે.
- આ તમિલનાડુ-વિશિષ્ટ યોજના છે, જેનો ઉદ્દેશ રાજ્યના માછીમારોને ત્રણ વર્ષમાં 2,000 જહાજો પૂરા પાડવાનો અને તેમને 'બોટમ ટ્રોલિંગ' છોડવા માટે પ્રેરિત કરવાનો છે.
- તળિયાનું ટ્રોલિંગ એ ઈકોલોજિકલ રીતે એક વિનાશક પ્રવૃત્તિ છે જેમાં ટ્રોલર્સ સમુદ્રના તળિયે જાળ મૂકે છે, જેના પરિણામે જળચર સંસાધનોનું ભારે નુકસાન થાય છે.
- આ યોજનાનો બીજો ઉદ્દેશ આંતરરાષ્ટ્રીય દરિયાઈ સીમારેખા(IMBL)ની આસપાસ 'માછીમારીનું દબાણ ઘટાડવાનો' છે જેથી તમિલનાડુના માછીમારો આંતરરાષ્ટ્રીય દરિયાઈ સીમા રેખાને શ્રીલંકાના પાણીમાં ન પાર કરે.
- આ યોજનાની ભંડોળની પેટર્ન: કેન્દ્ર સરકાર – 50%, રાજ્ય સરકાર – 20%, સંસ્થાકીય ભંડોળ – 10% અને લાભાર્થી – 20%.
- અત્યાર સુધી આ યોજના માત્ર રૂ.80 લાખની કિંમતના જહાજો પૂરતી મર્યાદિત હતી, પરંતુ હવે તેને લંબાવવામાં આવી છે.
- આ યોજના પ્રધાનમંત્રી મત્સ્યસંપદ યોજનાનો ભાગ નથી.

મરીન ફિશરીઝ બિલ

- > આ વિધેયકમાં મર્યન્ટ શિપિંગ એક્ટ, 1958 હેઠળ નોંધાયેલા જહાજોને 'એક્સક્લુઝિવ ઈકોનોમિક ઝોન' (EEZ)માં ફિશિંગ લાઈસન્સ આપવાની દરખાસ્તનો સમાવેશ થાય છે.
- > આ વિધેયકમાં માછીમારોને લાઈસન્સ વિના 'સ્પેશિયલ ઈકોનોમિક ઝોન'ના નિયમોનું ઉલ્લંઘન કરવા, ઈન્ડિયન કોસ્ટ ગાર્ડ (ICG)ના આદેશોનું પાલન ન કરવા અને કોસ્ટ ગાર્ડની પ્રવૃત્તિઓમાં વિક્ષેપ પાડવા બદલ દંડની જોગવાઈ પણ કરવામાં આવી છે.
- > આ ખરડો ભારતીય 'સ્પેશિયલ ઈકોનોમિક ઝોન'માં વિદેશી માછીમારી જહાજો પર પ્રતિબંધ મૂકે છે, આમ ભારતીય 'વિશેષ આર્થિક ઝોન'નું રાષ્ટ્રીયકરણ કરવામાં આવ્યું છે.
- > તે મત્સ્યોદ્યોગ ક્ષેત્રમાં રોકાયેલા કામદારો માટે સામાજિક સુરક્ષાની જોગવાઈ કરે છે અને આત્યંતિક હવામાનની ઘટનાઓ દરમિયાન સમુદ્રમાં જીવનનું રક્ષણ કરવાની માંગ કરે છે.

દરિયાઈ વિસ્તાર

- > યુનાઈટેડ નેશન્સ કન્વેન્શન ઓન ધ લો ઓફ ધ સી (UNCLOS) હેઠળ દરિયાના પાણી અને સમુદ્રની સપાટીમાં સંસાધનોને ત્રણ ક્ષેત્રોમાં વર્ગીકૃત કરવામાં આવ્યા છે – આંતરિક પાણી (IW), પ્રાદેશિક સમુદ્ર (TS) અને વિશિષ્ટ આર્થિક ઝોન (EEZ).
- > આંતરિક પાણી (IW) બેઝલાઈનના ભૂપ્રદેશમાં હાજર જળ પદાર્થોનો ઉલ્લેખ કરે છે, જેમાં ખાડીઓ અને નાના વિભાગોનો સમાવેશ થાય છે.
- > ટેરિટોરિયલ સી (TS) બેઝલાઈનથી 12 નોટિકલ માઈલ દૂર ફેલાયેલું છે, જ્યાં એક રાષ્ટ્ર હવાઈ ક્ષેત્ર, સમુદ્ર, સમુદ્રની સપાટી અને જમીન અને તમામ જીવંત અને નિર્જીવ સંસાધનો પર સાર્વભૌમત્વ ધરાવે છે.
- > 'એક્સક્લુઝિવ ઈકોનોમિક ઝોન' બેઝલાઈનથી 200 નોટિકલ માઈલ સુધી ફેલાયેલો છે. હાલમાં, રાષ્ટ્રોને આ ક્ષેત્રમાં તમામ કુદરતી સંસાધનો શોધવા, શોષણ, સંરક્ષણ અને સંચાલન કરવાના સાર્વભૌમ અધિકારો છે.
- > મત્સ્યોદ્યોગ રાજ્યનો વિષય હોવાથી આંતરિક પાણી અને પ્રાદેશિક સમુદ્રમાં માછીમારી સંબંધિત રાજ્યોના કાર્યક્ષેત્રમાં ફૂલે છે.
- > એક્સક્લુઝિવ ઈકોનોમિક ઝોનમાં માછીમારી જેવી અન્ય પ્રવૃત્તિઓનો યુનિયન લિસ્ટમાં સમાવેશ થાય છે.

પ્રશ્નોત્તરી

- 1) જલ જીવન મિશન વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
 1. તાજેતરમાં પ્રધાનમંત્રીએ 'ગાંધી જયંતી' (2 ઓક્ટોબર) નિમિત્તે જલ જીવન મિશન (JJM) મોબાઈલ એપ્લિકેશન શરૂ કરી છે.
 2. પ્રધાનમંત્રીએ જળ જીવન મિશનનો પ્રગતિ અહેવાલ અને ગ્રામીણ સ્થાનિક સંસ્થાઓ માટે 15મા નાણાં પંચની ગ્રાન્ટના ઉપયોગ પર એક મેન્યુઅલ પણ બહાર પાડ્યું છે.
 3. જળ ઉર્જા મંત્રાલય દ્વારા રાજ્યોમાં નળના પાણીના જોડાણોનું ક્વરેજ પ્રદર્શિત કરવા માટે જળ જીવન મિશન ડેશબોર્ડની સ્થાપના કરવામાં આવી છે.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3
- 2) હરા ભરા: એરિયલ સીડિંગ કેમ્પેઈન વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
 1. ભારતનું પહેલું હરા-ભરા: એરિયલ સીડિંગ કેમ્પેઈન તાજેતરમાં સીડકોપ્ટર ડ્રોનનો ઉપયોગ કરીને તેલંગાણામાં શરૂ કરવામાં આવ્યું હતું.
 2. આ પહેલા ઓગસ્ટ 2015માં આંધ્રપ્રદેશ સરકારે ભારતીય નૌકાદળના હેલિકોપ્ટરનો ઉપયોગ કરીને હવાઈ બીજ આપવાનો કાર્યક્રમ શરૂ કર્યો હતો.
 3. આ મિશનનો ઉદ્દેશ 2030 સુધીમાં દેશમાં ડ્રોનનો ઉપયોગ કરીને એક અબજ વૃક્ષો વાવીને વનીકરણ મિશનને વેગ આપવાનો છે.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3
- 3) Cryptocurrency ના રિપોર્ટ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
 1. આંતરરાષ્ટ્રીય નાણાકીય ભંડોળ (IMF) એ 'Global Financial Stability Report' નામનો પોતાનો અહેવાલ બહાર પાડ્યો છે.
 2. આ રિપોર્ટ ડિજિટલ ચલણ અસ્કયામતો કેવી રીતે નાણાકીય સ્થિરતા પડકાર રજૂ કરે છે તેનું વર્ણન કરે છે.
 3. આ અહેવાલ મુજબ, ટેકનોલોજીકલ નવીનતા પેમેન્ટ અને અન્ય નાણાકીય સેવાઓને ઝડપી, સસ્તી અને વધુ સુલભ બનાવવાના નવા યુગની શરૂઆત કરી રહી છે.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

4) કામઘેનુ દીપાવલી વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- ભૂતપૂર્વ કેબિનેટ મંત્રી અને રાષ્ટ્રીય કામઘેનુ આયોગના ભૂતપૂર્વ અધ્યક્ષએ 3 ઓક્ટોબર, 2021 ના રોજ 'કામઘેનુ દીપાવલી 2021 અભિયાન' શરૂ કર્યું.
- આ ઝુંબેશ આશરે 100 કરોડ દીવા અને ગાયના છાણથી બનેલી લક્ષ્મી-ગણેશ મૂર્તિઓના ઉત્પાદન અને બજાર માટે શરૂ કરવામાં આવી હતી.
- આ મિશન સરકાર દ્વારા ડિસેમ્બર 2014માં સ્વદેશી બોવાઈન જાતિઓના વિકાસ અને સંરક્ષણ અને બોવાઈન વસ્તીના આનુવંશિક સુધારાના ઉદ્દેશ્ય સાથે શરૂ કરવામાં આવ્યું હતું. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) 1 અને 2	(B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3	(D) 1,2 અને 3

5) પ્રધાનમંત્રીએ સ્વચ્છ ભારત મિશન-શહેરી (SBM-U 2.0) ના બીજા તબક્કા વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- આવાસ અને શહેરી બાબતોનું મંત્રાલય (MoHUA) આ યોજનાનું નોડલ મંત્રાલય છે.
- તેને 2021થી 2026 સુધી પાંચ વર્ષમાં 1.41 લાખ કરોડ રૂપિયાના ખર્ચ સાથે લાગુ કરવામાં આવશે.
- કચરામુક્ત શહેરો માટે MoHUAના સ્ટાર રેટિંગ પ્રોટોકોલ મુજબ, તમામ વૈધાનિક નગરોને ઓછામાં ઓછો 3 સ્ટાર કચરો મુક્ત દરજ્જો આપવામાં આવશે.
- સ્વચ્છ સર્વેક્ષણ, 2016એ SBM-U હેઠળ 4,000થી વધુ શહેરી સ્થાનિક સંસ્થાઓને આવરી લેતા વિશ્વનો સૌથી મોટો શહેરી સ્વચ્છતા સર્વેક્ષણ શરૂ કર્યો હતો. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) 1,2 અને 3	(B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4	(D) 1,2,3 અને 4

6) AMRUT 2.0 વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- 89 લાખ પરંપરાગત સ્ટ્રીટ લાઈટ્સને ઉર્જા કાર્યક્ષમ LED લાઈટ્સથી બદલવામાં આવી છે.
- અમૃત મિશન હેઠળ 1.14 કરોડ નળ જોડાણવાળા શહેરોમાં કુલ 4.14 કરોડ કનેક્શન બનાવવામાં આવ્યા છે.
- 455 અમૃત શહેરો સહિત 2,471 શહેરોમાં ઓનલાઈન બિલ્ડિંગ પરમિટ સિસ્ટમ લાગુ કરવામાં આવી છે.
- CO2 ઉત્સર્જનમાં વાર્ષિક અંદાજિત 195 કરોડ યુનિટનો વાર્ષિક 15.6 લાખ ટનનો ઘટાડો થયો છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) 1,2 અને 3	(B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4	(D) 1,2,3 અને 4

7) ઓગસ્ટ 2021 142 વર્ષમાં છટ્ટો સૌથી ગરમ મહિનો હતો તેના વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- NOAAના નેશનલ સેન્ટર ફોર એન્વાયરમેન્ટલ ઈન્ફર્મેશન એનાલિસિસ મુજબ, ઓગસ્ટ 2021 પૃથ્વી પરનો છટ્ટો સૌથી ગરમ મહિનો હતો.
- ઓગસ્ટની ગરમીનું વિશ્લેષણ કરતા વૈજ્ઞાનિકોએ શોધી કાઢ્યું કે સરેરાશ વૈશ્વિક જમીન અને સમુદ્ર સપાટીનું તાપમાન 20મી સદીની સરેરાશ કરતા 1.62 ડિગ્રી ફેરનહીટ વધારે છે.
- બીજો સૌથી ગરમ ઓગસ્ટ એશિયામાં નોંધાયો હતો જ્યારે ત્રીજો સૌથી ગરમ ઓગસ્ટ આફ્રિકામાં નોંધાયો હતો. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) 1 અને 2	(B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3	(D) 1,2 અને 3

8) 2021 સ્ટેટ ઓફ ધ એજ્યુકેશન રીપોર્ટ ઈન ઈન્ડિયા વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- દેશમાં લગભગ 1.2 લાખ સિંગલ ટીચર સ્કૂલો છે, જેમાંથી 89 ટકા ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં છે.
- સમગ્ર ભારતમાં શાળાઓમાં ઈન્ટરનેટની પહોંચ ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં માત્ર 14 ટકા છે જ્યારે શહેરી વિસ્તારોમાં 42 ટકા અને સમગ્ર ભારતના સ્તરે 19 ટકા છે.
- શિક્ષકોની હાલની અછતને પહોંચી વળવા માટે ભારતને 11.16 લાખ વધારાના શિક્ષકોની જરૂર છે.
- 2019-20માં પ્રાથમિક શિક્ષણ માટે કુલ જાળવણી (Overall Retention) 74.6% છે અને માધ્યમિક શિક્ષણમાં 59.6% છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) 1,2 અને 3	(B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4	(D) 1,2,3 અને 4

9) 'પીએમ મિત્ર' પાર્ક વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- 'પીએમ મિત્ર' પાર્કને કેન્દ્ર અને રાજ્ય સરકારોની માલિકીની જાહેર ખાનગી ભાગીદારી (PPP) મોડમાં 'સ્પેશિયલ પર્પઝ યુનિટ' (SPV) દ્વારા વિકસાવવામાં આવશે.
- તેનાથી લોજિસ્ટિક્સ ખર્ચમાં ઘટાડો થશે અને વૈશ્વિક સ્તરે સ્પર્ધાત્મક બનવા માટે ટેક્સટાઈલ ક્ષેત્રની મૂલ્ય શૃંખલા મજબૂત થશે.
- ગારમેન્ટ્સ અને ટેકનિકલ ટેક્સટાઈલ્સના દસ ઉત્પાદનો માટે પાંચ વર્ષ માટે 'મેન-મેડ ફાઈબર બ્લોક' (MMF) પ્રોડક્શન લિંક્ડ ઈન્સેન્ટિવ સ્કીમ'ને મંજૂરી આપવામાં આવી છે.
- 'મિત્ર' પાર્ક દ્વારા સીધી 1 લાખ નોકરીઓનું સર્જન થવાની સંભાવના છે અને આડકતરી રીતે 2 લાખ નોકરીઓનું સર્જન થવાની સંભાવના છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) 1,2 અને 3	(B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4	(D) 1,2,3 અને 4

10) વ્યાપક હસ્તકલા ક્લસ્ટર વિકાસ યોજના વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. કાપડ મંત્રાલયે 5 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ વ્યાપક હસ્તકલા ક્લસ્ટર વિકાસ યોજના (CHCDS) ચાલુ રાખવાની મંજૂરી આપી છે.
2. CHCDS યોજનાને કુલ 160 કરોડના ખર્ચ સાથે મંજૂરી આપવામાં આવી છે.
3. આ યોજના હેઠળ હસ્તકલા કારીગરોને માળખાકીય સહાય, ડિઝાઇન અને ટેકનોલોજી અપગ્રેડેશન, માર્કેટ એક્સેસ વગેરે પૂરી પાડવામાં આવશે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

11) ભારતની ઈથેનોલ યોજના વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. યોખા, મકાઈ અને ખાંડમાંથી ઈથેનોલને પ્રોત્સાહન આપીને અશિમભૂત ઈથેનોલ ઉપયોગમાં કાપ મૂકવાની ભારતની મહત્વાકાંક્ષી યોજના દેશની ખાદ્ય સુરક્ષાને નબળી પાડી શકે છે.
2. ઈથેનોલ: તે કૃષિ આધારિત ઉત્પાદન છે, જે મુખ્યત્વે ખાંડ ઉદ્યોગની આડપેદાશ – ‘મોલાસિસ’ માંથી લેવામાં આવે છે.
3. તે મુખ્ય જૈવિક બળતણમાંનું એક છે, જે ખાંડ અથવા ઈથિલીન હાઈડ્રોશનના આથો જેવી પેટ્રોકેમિકલ પ્રક્રિયાઓ મારફતે ખમીર દ્વારા કુદરતી રીતે ઉત્પન્ન થાય છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

12) ખરીદી પોર્ટલના સંકલન માટે એપ્લિકેશન ઈકોસિસ્ટમ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. MTP પાસે પાંચ મુખ્ય વિગતો છે જે રાજ્યોએ તેમના ખરીદી પોર્ટલમાં પ્રવેશ કરવો જરૂરી છે.
2. ખરીદીમાં વચેટિયાઓને ટાળવા અને ખેડૂતો માટે તેમની પેદાશો માટે શ્રેષ્ઠ કિંમત સુનિશ્ચિત કરવા માટે ખરીદીના કામોમાં MTP રજૂ કરવાની જરૂર છે.
3. ખરીદી કામગીરીના વધુ સારા સંચાલન સાથે, રાજ્ય એજન્સીઓ અને FCI મર્યાદિત સંસાધનો સાથે કાર્યક્ષમ રીતે ખરીદી કરી શકશે.
4. દેખરેખ અને વ્યૂહાત્મક નિર્ણય લેવા માટે કોઈ ઓલ ઈન્ડિયા સ્ટાન્ડર્ડ પ્રોક્યુરમેન્ટ ઈકોસિસ્ટમ નથી.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1,2 અને 3 (B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4 (D) 1,2,3 અને 4

13) સ્ટેટ ઓફ ક્લાઈમેટ સર્વિસીસ રિપોર્ટ— 2021: WMO વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. ભારતમાં વસ્તી વધવાને કારણે માથાદીઠ પાણીની ઉપલબ્ધતા ઘટી રહી છે.
2. ‘ટેરેસ્ટ્રીયલ વોટર હાર્વેસ્ટિંગ’ (TWS) જમીનની સપાટી અને પેટા સપાટી પર પાણીનો ઉલ્લેખ કરે છે, જેમાં સપાટીનું પાણી, જમીનનો ભેજ, બરફ અને જમીનનું પાણી શામેલ છે.
3. પૃથ્વી પરનું માત્ર 0.5 ટકા પાણી જ ઉપયોગી છે.
4. માથાદીઠ પાણીની સરેરાશ વાર્ષિક ઉપલબ્ધતા 2011માં ઘટીને 1,545 ક્યુબિક મીટર થઈ હતી જે 2001માં 1,816 ક્યુબિક મીટર હતી.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1,2 અને 3 (B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4 (D) 1,2,3 અને 4

14) Good Samaritans વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. માર્ગ, પરિવહન અને રાજમાર્ગ મંત્રાલયે 4 ઓક્ટોબર, 2021 ના રોજ ‘સારા નાગરિકો’ માટે એક યોજના શરૂ કરી.
2. આ યોજના 15 ઓક્ટોબર, 2021 થી લાગુ થશે અને 31 માર્ચ, 2026 સુધી ચાલશે.
3. આ યોજના હેઠળ, અકસ્માતનાં ‘સુવર્ણ કલાક’ ની અંદર વ્યક્તિને હોસ્પિટલમાં લઈ જઈને માર્ગ અકસ્માતનો ભોગ બનેલા વ્યક્તિનો જીવ બચાવનારાઓને અકસ્માત દીઠ રૂ. 5,000નું રોકડ પુરસ્કાર આપવામાં આવશે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

15) SVAMITVA યોજના વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. પ્રધાનમંત્રી નરેન્દ્ર મોદીએ 6 ઓક્ટોબર, 2021 ના રોજ મધ્યપ્રદેશમાં સ્વામીત્વ યોજનાના લાભાર્થીઓ સાથે વાતચીત કરી.
2. આ પ્રસંગે PM મોદીએ SVAMITVA યોજના હેઠળ 1,71,000 લાભાર્થીઓને ઈ-પ્રોપર્ટી કાર્ડનું વિતરણ પણ કર્યું હતું.
3. SVAMITVA યોજનાનો અર્થ ‘ગામડાઓની સર્વેક્ષણ ગામડાઓમાં આબાદી અને ઈમ્પ્રુવાઈઝ્ડ ટેકનોલોજી સાથે મેપિંગ’ છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

ભૂસ્ખલન અને પૂર પ્રારંભિક ચેતવણી સિસ્ટમ

- કાઉન્સિલ ઓફ સાયન્ટિફિક એન્ડ ઇન્ડસ્ટ્રિયલ રિસર્ચ – નેશનલ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ જિયોફિઝિકલ રિસર્ચ (CSIR-NGRI)એ હિમાલયના વિસ્તાર માટે 'ભૂસ્ખલન અને પૂર પ્રારંભિક ચેતવણી પ્રણાલી' વિકસાવવા માટે 'એન્વાયર્નમેન્ટલ સિસ્મોલોજિકલ' (Environmental Seismology Group) જૂથ શરૂ કર્યું છે.
- NGRIના વૈજ્ઞાનિકોએ GFZ, પોટ્સડોમમાં જર્મન વૈજ્ઞાનિકોના સહયોગથી આ સિસ્ટમ શરૂ કરી છે.

પ્રારંભિક ચેતવણી પ્રણાલીની દ્રષ્ટિએ

- આ સિસ્ટમ સેટેલાઈટ ડેટા, ન્યુમેરિકલ મોડેલિંગ અને જિયોમોર્ફિક વિશ્લેષણ સહિતના ગાઠ ભૂકંપીય નેટવર્ક સાથે વાસ્તવિક સમયના મોનિટરિંગ પર આધારિત હશે.
- બ્રોડબેન્ડ સિસ્મિક નેટવર્કની સૌથી મોટી તાકાત એ છે કે તે ઘુવીકરણ અને બેક-ટ્રેસિંગ અભિગમનો ઉપયોગ કરીને સમગ્ર આપત્તિ ક્ષમનું સંપૂર્ણ અવકાશી ટ્રેકિંગ સક્ષમ બનાવે છે.
- પ્રારંભિક ચેતવણી પ્રણાલીઓ આપત્તિઓને કારણે થતા આર્થિક નુકસાનને ઘટાડવામાં અને ઈજાઓ અથવા મૃત્યુની સંખ્યા ઘટાડવામાં મદદ કરે છે, તેમજ વ્યક્તિઓ અને સમુદાયોને આવી માહિતી પૂરી પાડીને જીવન અને સંપત્તિનું રક્ષણ કરવા સક્ષમ બનાવે છે.

Back to basics : ભૂસ્ખલન (Landslide)

- પરિચય:**
 - ભૂસ્ખલનને સામાન્ય રીતે ખડકો, કાટમાળ અથવા ઢાલમાંથી આવતી માટીની મોટી હિલચાલ તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવે છે.
 - તે મોટા પાયે હવામાનનો એક પ્રકાર છે, જેના કારણે માટી અને ખડક જૂથો ગુરૂત્વાકર્ષણના સીધા પ્રભાવ હેઠળ ઢોળાવ પરથી નીચે સરકી જાય છે.
 - ભૂસ્ખલન શબ્દમાં ઢોળાવની હિલચાલની પાંચ પદ્ધતિઓનો સમાવેશ થાય છે: પતન (Fall), લટકવું (Topple), લપસવું (Slide), ફેલાવ (Spread) અને પ્રવાહ (Flow).
- પરિભાવ:**
 - ઢોળાવની હિલચાલ ત્યારે થાય છે જ્યારે નીચેની તરફ કાર્ય કરતી શક્તિઓ (મુખ્યત્વે ગુરૂત્વાકર્ષણને કારણે) ઢોળાવ બનાવતી પૃથ્વી ઉત્પન્ન સામગ્રી કરતા વધુ શક્તિશાળી બને છે.

- ભૂસ્ખલન ત્રણ મુખ્ય પરિબળોને કારણે થાય છે: ભૂસ્તરશાસ્ત્ર, ભૂરૂપશાસ્ત્ર અને માનવ પ્રવૃત્તિ.
- ભૂસ્ખલન સંભવિત વિસ્તારો: પૂર્વોત્તર ભારતના પેટા હિમાલયના પ્રદેશોમાં હિમાલયનો આખો માર્ગ, ટેકરીઓ/પર્વતો, પશ્ચિમ ઘાટ, કોંકણ વિસ્તારમાં તમિલનાડુ નીલગિરી ભૂસ્ખલન સંભવિત વિસ્તારો છે.
- લેવામાં આવેલા પગલાં: જિયોલોજિકલ સર્વે ઓફ ઇન્ડિયા (GSI)એ દેશના 0.42 મિલિયન ચોરસ કિમી ભૂસ્ખલન સંભવિત વિસ્તારોને આવરી લેવાના હેતુથી ભૂસ્ખલન સંવેદનશીલતા મેપિંગ મેક્રો સ્કેલ (1:50,000) પર રાષ્ટ્રીય કાર્યક્રમ શરૂ કર્યો છે.

પૂર

- પરિચય:**
 - આ એક પ્રકારની વારંવાર કુદરતી આપત્તિ છે, પૂર ત્યારે આવે છે જ્યારે પાણીનો ઓવરફ્લો જમીનને ડૂબી જાય છે, આ જમીન સામાન્ય રીતે સૂકી હોય છે.
 - તે ઘણીવાર ભારે વરસાદ, ઝડપી બરફવર્ષા અથવા દરિયાકાંઠાના વિસ્તારોમાં ઉષ્ણકટિબંધીય ચક્રવાત અથવા સુનામીથી તોફાનને કારણે થાય છે.
- પ્રકાર:**
 - 3 સામાન્ય પ્રકારના પૂર છે:
 - પૂરની સ્થિતિ ઝડપી અને અતિશય વરસાદને કારણે થાય છે જેના કારણે પાણીની ઊંચાઈમાં ઝડપથી વધારો થાય છે અને નદીઓ, ગટરો, ચેનલો ઓવરફ્લો થવાને કારણે રસ્તાઓ પર પૂરનું પાણી વહી રહ્યું છે.
 - આ ઉચ્ચ જળ સ્તર સાથે અત્યંત સ્થાનિક ટૂંકા ગાળાની ઘટનાઓ છે અને સામાન્ય રીતે વરસાદ અને અતિશય પૂરની ઘટનાઓ વચ્ચેનો સમય છ કલાકથી પણ ઓછો હોય છે.
 - નદીની પૂરની સ્થિતિ ત્યારે ઊભી થાય છે જ્યારે સતત વરસાદ અથવા બરફ પીગળતો હોય છે જેના કારણે નદી તેની ક્ષમતાથી ઉપર વહી જાય છે.
 - દરિયાકાંઠાના પૂરની સ્થિતિ ઉષ્ણકટિબંધીય ચક્રવાત અને સુનામી સાથે જોડાયેલા વાવાઝોડાને કારણે થાય છે.
- નબળાઈ:**
 - ભારતમાં મુખ્ય પૂરગ્રસ્ત વિસ્તારો પંજાબ, હરિયાણા, ઉત્તર પ્રદેશ, ઉત્તરી બિહાર અને પશ્ચિમ બંગાળ, બ્રહ્મપુત્ર ખીણ, તટીય આંધ્ર પ્રદેશ અને ઓડિશા અને દક્ષિણ ગુજરાત સહિત ગંગાના મેદાનનો મોટાભાગનો ભાગ છે.
 - હાલના કેરળ અને તમિલનાડુમાં પણ પૂરનો વિનાશ પ્રવર્તી રહ્યો છે.

લેવામાં આવેલા પગલાં

- ભારતમાં ફ્લેડ-પ્લેન ઝોનિંગ શરૂ કરવામાં આવ્યું હતું જે પૂર ઝોન અથવા મેદાનોના સર્વેક્ષણ અને સીમાંકન માટે રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું. તે આવા વિસ્તારોમાં આડેધડ વિકાસ અને માનવ પ્રવૃત્તિઓને અટકાવે છે.
- રાષ્ટ્રીય જળ નીતિ પ્રોજેક્ટ આયોજન, સપાટી અને જમીની જળ વિકાસ, સિંચાઈ અને પૂર નિયંત્રણની જોગવાઈઓ પર પ્રકાશ પાડે છે.
- કેન્દ્રીય જળ પંચ (CWC)ને ભારતમાં પૂરની આગાહી અને ચેતવણીની જવાબદારી સોંપવામાં આવી છે.

આગળનો રસ્તો

- ગ્લેશિયર પીગળવા અને ગ્લેશિયરની પીછેહઠને કારણે અચાનક આવેલા પૂરને કારણે બરફના ધોવાણને વેગ આપવા માટે આબોહવા પરિવર્તન એક મુખ્ય પરિબળ હોવાથી, બહુ-જોખમ ધરાવતા હિમાલય વિસ્તારમાં નાજુક ઇકોસિસ્ટમ જાળવવા માટે મોટા પ્રયાસોની જરૂર છે.
- તેની સરકારો દ્વારા નિર્મિત બંધો, પાવર પ્લાન્ટ્સ અને અન્ય પ્રોજેક્ટ્સના માળખાગત સુવિધાઓ વિકસાવવાની યોજના પર પણ નોંધપાત્ર અસર પડશે, જે દેશ માટે વ્યૂહાત્મક અને સામાજિક મહત્વ ધરાવે છે.

51 અનામતમાં વાઘ રેલીઓ શરૂ થઈ

- 2 ઓક્ટોબર, 2021 ના રોજ, કેન્દ્રીય પર્યાવરણ મંત્રી ભૂપેન્દ્ર યાદવે ભારતમાં 18 વાઘ શ્રેણીના રાજ્યોમાં વાઘ રેલીઓ શરૂ કરી.
- વાઈલ્ડ લાઈફ વીક સેલિબ્રેશન્સ અને આઝાદીકા અમૃત મહોત્સવના ભાગરૂપે 51 રિઝર્વમાં વાઘ રેલીઓ શરૂ કરવામાં આવી હતી.
- 2 ઓક્ટોબરથી 8 ઓક્ટોબર સુધી સાત દિવસોમાં આ રેલીઓ અંદાજે 7,500 કિમીનું અંતર કાપશે.
- આ રેલીઓ દેશભરમાં વિવિધ અને મનોહર લેન્ડસ્કેપ્સની મુલાકાત લેશે.
- આ રેલીઓ ત્રણ વાઘ અનામતમાં વર્ચ્યુઅલ રીતે શરૂ કરવામાં આવી હતી:
- બિલીગીરી રંગનાથસ્વામી મંદિર વાઘ અનામત, કર્ણાટક
- નવેગાંવ નાગજોરા વાઘ અનામત, મહારાષ્ટ્ર
- સંજય ટાઈગર રિઝર્વ, મધ્યપ્રદેશ

ટકાઉ ઇકો-ટુરિઝમ પર માર્ગદર્શિકા (Guidelines on Sustainable Eco-Tourism)

- આ પ્રસંગે મંત્રીએ જંગલ અને વન્યજીવન વિસ્તારોમાં ટકાઉ ઇકો-ટુરિઝમ અંગે માર્ગદર્શિકા પણ જારી કરી હતી. ગંગા અને સિંધુ નદીના ડોલ્ફિન, જળચર પ્રાણીસૃષ્ટિ અને વસવાટ સહિતના નગર વનનું નિરીક્ષણ કરવા માટે ક્ષેત્ર માર્ગદર્શિકા પર માર્ગદર્શિકા જારી કરવામાં આવી છે.

વેટલેન્ડ્સ પર ઓનલાઇન પોર્ટલ (Online Portal on Wetlands)

- જળભૂમિ પરનું એક ઓનલાઇન પોર્ટલ પણ બહાર પાડવામાં આવ્યું હતું જે આવા ઇકોસિસ્ટમને લગતી તમામ માહિતીની સિંગલ-પોઇન્ટ એક્સેસ તરીકે કામ કરશે.

રેલીઓની થીમ

- રેલીઓની શરૂઆત "India for Tigers- A Rally on Wheels" થીમથી કરવામાં આવી હતી. રેલી 18 વાઘ શ્રેણીના રાજ્યોમાં 51 વાઘ અનામતની મુલાકાત લેશે. ટાઈગર રેન્જ સ્ટેટ્સમાં, ટાઈગર રિઝર્વના ફિલ્ડ ડિરેક્ટર, ડેપ્યુટી ડિરેક્ટર અને સંલગ્ન સ્ટાફ નિર્ધારિત માર્ગને અનુસરે છે અને ઉજવણીના નિર્ધારિત કેન્દ્ર બિંદુ પર ભેગા થાય છે. ઉજવણીનું કેન્દ્રબિંદુ પ્રથમ 9 વાઘ અનામત છે જેને 1973માં પ્રોજેક્ટ ટાઈગરના લોન્ચિંગ દરમિયાન નામ આપવામાં આવ્યું હતું.

રેલીનો હેતુ

- વાઘ સંરક્ષણના મહત્વ વિશે જાગૃતિ લાવવાના હેતુથી રેલીઓ શરૂ કરવામાં આવી હતી.

વન્યજીવન સપ્તાહ (Wildlife Week) 2021

- જમ્મુ અને કાશ્મીરના લેફ્ટનન્ટ ગવર્નર મનોજ સિંહાએ 2 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ શ્રીનગરમાં શેર-એ-કાશ્મીર ઇન્ટરનેશનલ કન્વેન્શન સેન્ટર (SKICC)માં વન્યજીવ સપ્તાહ 2021 નું ઉદ્ઘાટન કર્યું.
- થીમ : Forests and Livelihoods: Sustaining People and Planet
- 2 ઓક્ટોબરથી 8 ઓક્ટોબર સુધી વન્યજીવ સપ્તાહ 2021ની ઉજવણી કરવામાં આવી રહી છે.
- આ સપ્તાહ એક એવો પ્રયાસ છે જે વન્યજીવ સંસાધનોના સંરક્ષણ માટે લોકોમાં જાગૃતિ લાવે છે.
- આ પ્રસંગે, જમ્મુ અને કાશ્મીર સરકારે દચીગામ રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન (Dachigam National Park)જાહેર જનતા માટે ખોલ્યું છે. પાર્કમાં સરળ પ્રવેશ આપવા માટે, J&K વન અને વન્યજીવન વિભાગ દ્વારા સંચાલિત ઓનલાઇન પોર્ટલનો ઉપયોગ કરીને પરવાનગી આપવામાં આવશે.

Back to basics : વન્યજીવન સપ્તાહ (Wildlife Week)

- ભારત 2 ઓક્ટોબરથી 8 ઓક્ટોબર સુધી વન્યજીવન સપ્તાહની ઉજવણી કરે છે, તે દર વર્ષે ભારતના પ્રાણીસૃષ્ટિના રક્ષણના હેતુથી ઉજવવામાં આવે છે. આ સપ્તાહ દરમિયાન, લોકોને વન્યજીવ સંરક્ષણના મહત્વને સમજવા માટે વર્કશોપનું આયોજન કરવામાં આવે છે. આ સપ્તાહ દરમિયાન, લોકોને વન્યજીવન વિશે જાગૃત કરવા માટે વિવિધ સ્તરે અનેક જાગૃતિ નિર્માણ પ્રવૃત્તિઓનું આયોજન કરવામાં આવે છે.

આ સપ્તાહ કેમ ઉજવવામાં આવે છે?

- > આ સપ્તાહ એટલા માટે ઉજવવામાં આવે છે કારણ કે પ્રકૃતિનું પર્યાવરણીય સંતુલન જાળવવામાં વન્યજીવન મહત્વની ભૂમિકા ભજવે છે. આના કોઈપણ નુકસાન સમગ્ર ઈકોસિસ્ટમ માટે ખતરો ઉભો કરી શકે છે. આમ, વનસ્પતિ અને પ્રાણીસૃષ્ટિને સાચવવી મહત્વપૂર્ણ બની જાય છે.

જૈવિક હોટસ્પોટ (Biological Hotspot)

- > ભારત જૈવિક હોટસ્પોટ છે. તે પ્રાણીઓની ઘણી જાતોને ટેકો આપે છે. ભારત વિશ્વની 7% થી વધુ જૈવવિવિધતા ધરાવે છે. ભારતની પ્રાણી સંપત્તિ પણ અતિ વૈવિધ્યપૂર્ણ છે. તે વિશ્વના પ્રાણીસૃષ્ટિનો 7.4% હિસ્સો ધરાવે છે.

વન્યજીવન સપ્તાહનો ઇતિહાસ

- > વર્ષ 1957માં પ્રથમ વખત વન્યજીવન સપ્તાહની ઉજવણી કરવામાં આવી હતી. ભારતભરમાં વન્યજીવોના રક્ષણના લાંબા ગાળાના લક્ષ્યો વિશે જાગૃતિ લાવવા માટે 1952માં વાઈલ્ડ લાઈફ બોર્ડ ઓફ ઈન્ડિયા દ્વારા વાઈલ્ડ લાઈફ સપ્તાહની કલ્પના કરવામાં આવી હતી. શરૂઆતમાં, 1955માં વન્યજીવન દિવસની ઉજવણી કરવામાં આવી હતી, પરંતુ 1957માં તેને વન્યજીવન સપ્તાહ તરીકે અપગ્રેડ કરવામાં આવી હતી.

એન્ટાર્કટિકમાં દરિયાઈ સંરક્ષિત વિસ્તારો

- > ભારતે એન્ટાર્કટિક પર્યાવરણનું રક્ષણ કરવા અને પૂર્વ એન્ટાર્કટિક અને વેડેલ સમુદ્રને મરીન પ્રોટેક્ટેડ એરિયાઝ (MPA) તરીકે નિયુક્ત કરવાના યુરોપિયન યુનિયનના પ્રસ્તાવને સહ-પ્રાયોજિત કરવા માટે પોતાનું સમર્થન આપ્યું છે.
- > દક્ષિણ મહાસાગર, જેને એન્ટાર્કટિક મહાસાગર તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે, પૃથ્વીના કુલ સમુદ્ર વિસ્તારના લગભગ સોળમા ભાગને આવરી લે છે.

દરિયાઈ સંરક્ષિત વિસ્તારો

- > સામાન્ય રીતે, દરિયાઈ સંરક્ષિત વિસ્તાર (MPA) દરિયાઈ વિસ્તારના કુદરતી સંસાધનોને રક્ષણ પૂરું પાડે છે.
- > MPAની અંદર, ચોક્કસ સંરક્ષણ, આવાસ સંરક્ષણ, ઈકોસિસ્ટમ મોનિટરિંગ અથવા મત્સ્ય વ્યવસ્થાપનના ઉદ્દેશોને પહોંચી વળવા માટે કેટલીક પ્રવૃત્તિઓ મર્યાદિત અથવા સંપૂર્ણપણે મર્યાદિત છે.
- > ઘણા MPA બહુહેતુક ક્ષેત્રો જેવા છે જે માછીમારી, સંશોધન અથવા અન્ય માનવ પ્રવૃત્તિઓને મર્યાદિત કરે તે જરૂરી નથી.

- > એન્ટાર્કટિક દરિયાઈ જીવંત સંસાધનોના સંરક્ષણ માટેના આયોગ (CCAMLR) એક માળખા માટે સંમત થયું છે જે MPAની સ્થાપના માટેના ઉદ્દેશો અને આવશ્યકતાઓનું વર્ણન કરે છે.

એન્ટાર્કટિકમાં MPA

- > હાલમાં દક્ષિણ મહાસાગરનો માત્ર 5% ભાગ સુરક્ષિત છે. MPAs ની સ્થાપના 2009માં સાઉથ ઓર્કની ટાપુઓ અને 2016 માં રોસ સી પ્રદેશમાં કરવામાં આવી હતી.
- > MPAની અન્ય ત્રણ દરખાસ્તો પૂર્વ એન્ટાર્કટિક, વેડેલ સમુદ્ર અને એન્ટાર્કટિક દ્વીપકલ્પમાં વિચારણા હેઠળ છે.
- > MPA દરખાસ્તો સંરક્ષણ અને ટકાઉ ઉપયોગના સિદ્ધાંતો દ્વારા સંચાલિત થાય છે અને વૈશ્વિક સહકાર માળખાનું પાલન કરે છે (જેમ કે ટકાઉ વિકાસ લક્ષ્યો, સંયુક્ત રાષ્ટ્રના સમુદ્રોનો દાયકા, જૈવવિવિધતા પરનું સંમેલન વગેરે).
- > ભારત આ પરિષદો અથવા સમજૂતીઓ પર હસ્તાક્ષર કરનાર છે.
- > ભારતે એન્ટાર્કટિક દરિયાઈ જૈવિક સંસાધનોના સંરક્ષણ અંગે આયોગના સભ્ય દેશો (CCAMLR)ને વિનંતી કરી હતી કે તેઓ ભવિષ્યમાં પણ MPAના નિર્માણ, અનુકૂલન અને અમલીકરણ તંત્ર સાથે જોડાયેલા રહે.

MPA સ્થાપિત કરવાની જરૂરીયાત

- > દક્ષિણ મહાસાગરનું સ્વાસ્થ્ય જ સમુદ્રમાં ફેરફારો દ્વારા સંચાલિત થાય છે— દા.ત.
- > સમુદ્ર એસિડિફિકેશન
- > સમુદ્ર-બરફની સાંદ્રતામાં ફેરફારો
- > આબોહવા પરિવર્તનને કારણે થતી ઘટનાઓ જેમ કે હીટ વેવ અને આત્યંતિક હવામાન.
- > આ ફેરફારો એન્ટાર્કટિક વિસ્તારની દરિયાઈ ઈકોસિસ્ટમ અને પ્રજાતિઓને અસર કરે છે.
- > વધુમાં, આ અસરો દક્ષિણ મહાસાગરમાં તેમજ પેંગ્વિન જેવી સ્થાનિક દરિયાઈ પ્રજાતિઓમાં નવી અને આક્રમક પ્રજાતિઓનું જોખમ વધારી રહી છે.
- > તદુપરાંત, એન્ટાર્કટિકમાં હિમનદીઓનું પીગળવું ઝડપથી વધી રહ્યું છે. ઉદાહરણ તરીકે, વ્હાઈટ્સ ગ્લેશિયર.
- > અધ્યયન બતાવે છે કે MPA માછીમારી જેવા વધારાના તણાવને દૂર કરીને આબોહવા પરિવર્તન માટે સ્થિતિ સ્થાપકતા બનાવવા માટે ઈકોસિસ્ટમને નબળી પાડવામાં મદદ કરી શકે છે.
- > આ ઉપરાંત, તેઓ પ્રમાણમાં અવિચલિત પાણીના અભ્યાસ માટે કુદરતી પ્રયોગશાળા પ્રદાન કરે છે કે દરિયાઈ ઈકોસિસ્ટમ્સ ગરમ અને એસિડિક સમુદ્રની પરિસ્થિતિઓ સાથે કેવી પ્રતિક્રિયા આપે છે.

જીવન સંસાધનોના સંરક્ષણ પર એન્ટાર્કટિક મેરીટાઇમ**કન્વેન્શન વિશે (CCAMLR)**

- > CCAMLR એ દરિયાઈ જીવન સંસાધનોની ચિંતાઓને ધ્યાનમાં રાખીને બહુપક્ષીય પ્રતિસાદ છે જે કિલ સિન જેવા પ્રાણીઓની સ્થિતિને અસર કરી શકે છે, જે દક્ષિણ મહાસાગરના વાતાવરણને અસર કરે છે. તે પક્ષીઓ, સીલ, વ્હેલ અને માછલીઓને પણ અસર કરી શકે છે જે ખોરાક માટે કિલ પર આધાર રાખે છે.
- > CCAMLRની સ્થાપના આંતરરાષ્ટ્રીય પરિષદ દ્વારા 1982માં એન્ટાર્કટિક દરિયાઈ જીવનને જાળવવાના ઉદ્દેશસાથે કરવામાં આવી હતી.
- > CCAMLRની એક મહત્વપૂર્ણ વિશેષતા સંરક્ષણ માટેનો ઈકોસિસ્ટમ અભિગમ છે, જેના માટે જરૂરી છે કે દરિયાઈ સંસાધનોની લણણીના સંચાલનમાં ઈકોસિસ્ટમ પરની અસરને ધ્યાનમાં લેવામાં આવે.
- > તેનું સચિવાલય હોબાર્ટ, તસ્માનિયા, ઓસ્ટ્રેલિયામાં આવેલું છે.

Back to basics : એન્ટાર્કટિક મિશન ઓફ ઇન્ડિયા

- > ભારત એન્ટાર્કટિકમાં તેના માળખાગત વિકાસને વિસ્તૃત કરી રહ્યું છે.
- > 2015માં માન્યતા પ્રાપ્ત નવીનતમ આધાર ભારતી (Bharati) છે.
- > ભારત તેના બીજા કેન્દ્ર મૈત્રી (Maitri)નું પુનર્નિર્માણ કરી રહ્યું છે, જેથી તે મોટું બને અને ઓછામાં ઓછા 30 વર્ષ સુધી ચાલે.
- > દક્ષિણ ગંગોત્રી એ ભારતીય એન્ટાર્કટિક કાર્યક્રમના ભાગરૂપે એન્ટાર્કટિકમાં સ્થાપિત પ્રથમ ભારતીય વૈજ્ઞાનિક સંશોધન આધાર સ્ટેશન હતું. તેને નુકસાન થયું છે અને તે ફક્ત પુરવઠાનો આધાર બની ગયું છે.
- એન્ટાર્કટિક સંધિ પ્રણાલી:
 - > કેટલાક સંબંધિત કરારો છે જે એન્ટાર્કટિક સંધિ પ્રણાલી બનાવે છે, નીચે મુજબ:
 - > એન્ટાર્કટિક સંધિ માટે પર્યાવરણ સંરક્ષણ પર પ્રોટોકોલ (મેડ્રિડ, 1991)
 - > કન્વેન્શન ફોર કન્ઝર્વેશન ઓફ એન્ટાર્કટિક સીલ્સ (CCAS, લંડન, 1972)
 - > એન્ટાર્કટિક દરિયાઈ જીવન સંસાધનોના સંરક્ષણ પર સંમેલન (CCAMLR, કેનબેરા, 1980)

હાથીને વીજ કરંટથી બચાવવાની ઓડિશાની પહેલ

- > ઓડિશા સરકારે વિતરણ કંપનીઓને રૂ. 445.75 કરોડ ફાળવ્યા છે જેથી હાથીના પ્રવાહને સમાવી શકાય તે હેતુથી પાવર નેટવર્કની ગ્રાઉન્ડ ક્લિયરન્સ વધારવામાં આવે.
- > ફાળવેલ ભંડોળની મદદથી, વિતરણ કંપનીઓ હાથી કોરિડોર અને હલનચલન વિસ્તારોમાં ખુલ્લા વાહકને પણ બદલશે.
- > આ પહેલનો ઉદ્દેશ ઈલેક્ટ્રિક શોકથી હાથીઓના મૃત્યુને રોકવાનો છે.
- > ઉર્જા વિભાગના જણાવ્યા અનુસાર, 79,000 ઈન્ટરપોઝિંગ પોલ લગાવવામાં આવ્યા છે.
- > તાજેતરના વિકાસમાં, હાથીઓના શૂન્ય મૃત્યુની ખાતરી કરવા માટે કંપનીઓ અને વન વિભાગને નિયમિત ધોરણે વાતચીત કરવાનું કહેવામાં આવ્યું છે.

રાજ્યમાં હાથીઓનું સંરક્ષણ

- > વાઈલ્ડ લાઈફ સોસાયટી ઓફ ઓરિસ્સા (WSO), હાથીઓના સંરક્ષણ પર કામ કરતા પર્યાવરણીય દબાણ જૂથ અનુસાર, એપ્રિલ 2010થી ઓગસ્ટ 2021ની વચ્ચે લગભગ 862 હાથીઓએ પોતાનો જીવ ગુમાવ્યો છે. આમાંથી, 135 હાથીઓમાંથી લગભગ 16% ઈલેક્ટ્રિક શોકને કારણે મૃત્યુ પામ્યા હતા.

હાથી સંરક્ષણની ચિંતા

- > અપૂરતી પેટ્રોલિંગ અને અધિકારીઓ દ્વારા દેખરેખ અને દેખરેખના ભંગાણને કારણે ઓડિશામાં હાથીઓનું સંરક્ષણ એક પડકારજનક કાર્ય છે.

વન (સંરક્ષણ) અધિનિયમ, 1980માં સુધારો કરવાની દરખાસ્ત

- > તાજેતરમાં કેન્દ્રીય પર્યાવરણ, વન અને આબોહવા પરિવર્તન મંત્રાલય (MoEFCC)એ ભારતમાં વન શાસનમાં નોંધપાત્ર ફેરફારો લાવવા માટે વન (સંરક્ષણ) અધિનિયમ, 1980માં સુધારાનો પ્રસ્તાવ મૂક્યો છે.

ઉદ્દેશ

- > જંગલ વિસ્તારોની બહાર ખાણ કામ દ્વારા જંગલની જમીન હેઠળ સ્થિત તેલ અને કુદરતી ગેસ સંસાધનોના સંશોધન અથવા નિષ્કર્ષણની સુવિધા દ્વારા વન કાયદાઓને ઉદાર બનાવવા.

જંગલની વ્યાખ્યા

- 'ટી.એન. ગોદાવરમન થિરુમુલપેડ વિરૂદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા' દાવા (1996)માં સુપ્રીમ કોર્ટે જંગલને તમામ વિસ્તારો તરીકે વ્યાખ્યાયિત કર્યું છે જે કોઈપણ સરકારી રેકોર્ડમાં 'વન' તરીકે નોંધવામાં આવે છે.

ફેરફાર જરૂરી

- ખાનગી જમીન પરના જંગલો:
 - ▶ ખાનગી જમીન પર જંગલોની ઓળખ અમુક અંશે વ્યક્તિલક્ષી અને મનસ્વી પ્રક્રિયા પર આધાર રાખે છે.
 - ▶ આના પરિણામે ખાનગી વ્યક્તિઓ અને સંસ્થાઓ તરફથી ઘણી નારાજગી અથવા પ્રતિકાર થાય છે.
 - ▶ ખાનગી ક્ષેત્રને જંગલ તરીકે માન્યતા આપીને, તે કોઈ પણ બિન-વનીકરણ પ્રવૃત્તિ માટે તેની જમીનનો ઉપયોગ કરવાના વ્યક્તિના અધિકારોને મર્યાદિત કરે છે.
 - ▶ આનાથી ઘણી વાર ખાનગી જમીનને વનસ્પતિથી વંચિત રાખવાની વૃત્તિ વધી ગઈ છે, પછી ભલે તે જમીન પર વાવેતર પ્રવૃત્તિઓનો અવકાશ હોય.
- ઇકોલોજિકલ અને આર્થિક જરૂરિયાતોમાં ફેરફારો:
 - ▶ છેલ્લા કેટલાક વર્ષોમાં દેશમાં ઇકોલોજિકલ, સામાજિક અને પર્યાવરણીય વ્યવસ્થામાં નોંધપાત્ર ફેરફાર થયો છે.
 - ▶ હાલના સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને, ખાસ કરીને સંરક્ષણ અને વિકાસના ઝડપી એકીકરણને ધ્યાનમાં રાખીને, કાયદામાં સુધારો કરવો જરૂરી બની ગયો છે.
- ભારતનું આબોહવા લક્ષ્ય હાંસલ કરવું:
 - ▶ રાષ્ટ્રીય સ્તરે નિર્ધારિત યોગદાન (NDC) હાંસલ કરવા માટે સરકારી જંગલોની બહાર તમામ શક્ય ઉપલબ્ધ જમીનનું વ્યાપક વાવેતર જરૂરી હતું.

દરખાસ્તનો મુખ્ય મુદ્દો

- 'જંગલો'ની વ્યાખ્યા:
 - ▶ રાજ્ય સરકારો દ્વારા 1996 સુધી સૂચિબદ્ધ 'ડીમ્ડ ફોરેસ્ટ્સ' વન ભૂમિ તરીકે ગણવામાં આવશે.
 - ▶ રેલવે અને માર્ગ મંત્રાલયો દ્વારા 1980 પહેલાં હસ્તગત કરવામાં આવેલી જમીન, જેના પર જંગલોનો વિકાસ કરવામાં આવ્યો છે, હવે જંગલની વ્યાખ્યામાં સામેલ કરવામાં આવશે નહીં.
- વ્યૂહાત્મક પ્રોજેક્ટ્સ:
 - ▶ રાષ્ટ્રીય મહત્વના વ્યૂહાત્મક અને સુરક્ષા પ્રોજેક્ટ્સ માટે, વન જમીનને કેન્દ્ર સરકાર પાસેથી પૂર્વ મંજૂરી મેળવવાની જરૂરિયાતમાંથી મુક્તિ આપવી જોઈએ.
 - ▶ આ રાજ્યોને વ્યૂહાત્મક અને સુરક્ષા સંબંધિત પ્રોજેક્ટ્સ માટે જંગલની જમીનનો ઉપયોગ કરવાની મંજૂરી આપશે જે ચોક્કસ સમયમર્યાદામાં પૂર્ણ થવાની છે.

- ઓઇલ એન્ડ નેચરલ ગેસ નિષ્કર્ષણ:
 - ▶ જંગલ વિસ્તારોની બહાર ખાણ કામ દ્વારા જંગલની જમીન નીચે જોવા મળતા તેલ અને કુદરતી ગેસના નિષ્કર્ષણ માટે 'એક્સટેન્ડેડ રીય ડ્રિલિંગ' (ERD) જેવી નવી તકનીકોને સરળ બનાવવાના પ્રયાસો કરવા જોઈએ.
 - ▶ આવી ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ પર્યાવરણને અનુકૂળ છે અને તેથી તેને કાયદાના કાર્યક્ષેત્રથી દૂર રાખવો જોઈએ.
- જંગલોમાં ખાનગી ઇમારતો:
 - ▶ નવી દરખાસ્તમાં એવી વ્યક્તિઓની ફરિયાદોનું નિવારણ કરવાનો પણ પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે જેમની જમીન રાજ્યના વિશિષ્ટ ખાનગી વન અધિનિયમ અથવા 'જંગલ'ની વ્યાખ્યાના દાયરામાં આવે છે.
 - ▶ આ દરખાસ્ત તેમને વન સંરક્ષણ પગલાં અને રહેણાંક એકમો સહિત 250 ચોરસ મીટરના વિસ્તારમાં માળખાઓ બનાવવાની સત્તા આપે છે.

Back to basics : ભારતમાં જંગલો

- ▶ ભારત વન સ્થિતિ રિપોર્ટ (India State of Forest Report), 2019 અનુસાર, જંગલ અને ઝાડનું આવરણ દેશના કુલ ભૌગોલિક વિસ્તારના 24.56 ટકા છે.
- ▶ વન આવરણ (પ્રદેશપ્રમાણે): મધ્યપ્રદેશ> અરુણાચલ પ્રદેશ> છત્તીસગઢ> ઓડિશા> મહારાષ્ટ્ર.
- ▶ ભારતની રાષ્ટ્રીય વન નીતિ, 1988માં દેશના ભૌગોલિક વિસ્તારના 33 ટકા વિસ્તારને જંગલ અને ઝાડના આવરણ હેઠળ રાખવાના લક્ષ્યાંકની કલ્પના કરવામાં આવી છે.
- બંધારણીય જોગવાઈઓ:
 - ▶ સંરક્ષણ ઓફ એજ્યુકેશન, નેટોલ એન્ડ જસ્ટીસ એડમિનિસ્ટ્રેશન, ફોરેસ્ટ્સ, વાઈલ્ડલાઈફ એન્ડ બર્ડ્સને 42મા સુધારા અધિનિયમ, 1976 મારફતે સ્ટેટ લિસ્ટમાંથી સમવર્તી યાદીમાં સ્થાનાંતરિત કરવામાં આવ્યા હતા.
 - ▶ બંધારણની અનુચ્છેદ 51A(g) કહે છે કે જંગલો અને વન્યજીવન સહિતના કુદરતી વાતાવરણનું રક્ષણ અને સુધારો કરવો એ દરેક નાગરિકની મૂળભૂત ફરજ હશે.
 - ▶ રાજ્ય નીતિના નિર્દેશિક સિદ્ધાંતો હેઠળ અનુચ્છેદ 48A અનુસાર, રાજ્ય પર્યાવરણ સંરક્ષણ અને પ્રોત્સાહનની દિશામાં કામ કરશે અને દેશભરમાં જંગલો અને વન્યપ્રાણીઓના રક્ષણની દિશામાં કામ કરશે.

પ્રશ્નોત્તરી

1) ભૂસ્ખલન અને પૂર પ્રારંભિક ચેતવણી સિસ્ટમ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. NGRIના વૈજ્ઞાનિકોએ GFZ, પોટ્સડોમમાં જર્મન વૈજ્ઞાનિકોના સહયોગથી આ સિસ્ટમ શરૂ કરી છે.
2. ભૂસ્ખલનને સામાન્ય રીતે ખડકો, કાટમાળ અથવા ઢાલમાંથી આવતી માટીની મોટી હિલચાલ તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવે છે.
3. ભૂસ્ખલન ત્રણ મુખ્ય પરિબળોને કારણે થાય છે: ભૂસ્તરશાસ્ત્ર, ભૂરૂપશાસ્ત્ર અને માનવ પ્રવૃત્તિ.
4. કેન્દ્રીય જળ પંચ (CWC)ને ભારતમાં પૂરની આગાહી અને ચેતવણીની જવાબદારી સોંપવામાં આવી છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1,2 અને 3 (B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4 (D) 1,2,3 અને 4

2) વાઘ રેલી વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. 2 ઓક્ટોબર, 2021 ના રોજ, કેન્દ્રીય પર્યાવરણ મંત્રી ભૂપેન્દ્ર યાદવે ભારતમાં 18 વાઘ શ્રેણીના રાજ્યોમાં વાઘ રેલીઓ શરૂ કરી.
2. વાઈલ્ડ લાઈફ વીક સેલિબ્રેશન્સ અને આઝાદીકા અમૃત મહોત્સવના ભાગરૂપે 51 રિઝર્વમાં વાઘ રેલીઓ શરૂ કરવામાં આવી હતી.
3. 2 ઓક્ટોબરથી 8 ઓક્ટોબર સુધી સાત દિવસોમાં આ રેલીઓ અંદાજે 7,500 કિમીનું અંતર કાપશે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

3) વન્યજીવન સપ્તાહ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. જમ્મુ અને કાશ્મીરના લેફ્ટનન્ટ ગવર્નર મનોજ સિંહાએ શ્રીનગરમાં શેર-એ-કાશ્મીર ઈન્ટરનેશનલ કન્વેન્શન સેન્ટર (SKICC)માં વન્યજીવ સપ્તાહ 2021 નું ઉદઘાટન કર્યું.
2. તેની થીમ Forests and Livelihoods: Sustaining People and Planet છે.
3. 2 ઓક્ટોબરથી 8 ઓક્ટોબર સુધી વન્યજીવ સપ્તાહ 2021ની ઉજવણી કરવામાં આવી રહી છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

4) એન્ટાર્કટિકમાં દરિયાઈ સંરક્ષિત વિસ્તારો વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. દરિયાઈ સંરક્ષિત વિસ્તાર (MPA) દરિયાઈ વિસ્તારના કુદરતી સંસાધનોને રક્ષણ પૂરું પાડે છે.
2. એન્ટાર્કટિક દરિયાઈ જીવંત સંસાધનોના સંરક્ષણ માટેના આયોગ (CCAMLR) એક માળખા માટે સંમત થયું છે જે MPAની સ્થાપના માટેના ઉદ્દેશો અને આવશ્યકતાઓનું વર્ણન કરે છે.
3. MPAs ની સ્થાપના 2009માં સાઉથ ઓર્કની ટાપુઓ અને 2016 માં રોસ સી પ્રદેશમાં કરવામાં આવી હતી.
4. એન્ટાર્કટિકમાં હિમનદીઓનું પીગળવું ઝડપથી વધી રહ્યું છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1,2 અને 3 (B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4 (D) 1,2,3 અને 4

5) હાથીને વીજ કરંટથી બચાવવાની ઓડિશાની પહેલ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. ઓડિશા સરકારે વિતરણ કંપનીઓને રૂ. 445.75 કરોડ ફાળવ્યા છે જેથી હાથીના પ્રવાહને સમાવી શકાય તે હેતુથી પાવર નેટવર્કની ગ્રાઉન્ડ ફિલયરન્સ વધારવામાં આવે.
2. ફાળવેલ ભંડોળની મદદથી, વિતરણ કંપનીઓ હાથી કોરિડોર અને હલનચલન વિસ્તારોમાં ખુલ્લા વાહકને પણ બદલશે.
3. ઉર્જા વિભાગના જણાવ્યા અનુસાર, 79,000 ઈન્ટરપોઝિંગ પોલ લગાવવામાં આવ્યા છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

6) વન (સંરક્ષણ) અધિનિયમ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. તાજેતરમાં કેન્દ્રીય પર્યાવરણ, વન અને આબોહવા પરિવર્તન મંત્રાલય (MoEFCC)એ ભારતમાં વન શાસનમાં નોંધપાત્ર ફેરફારો લાવવા માટે વન (સંરક્ષણ) અધિનિયમ, 1980માં સુધારાનો પ્રસ્તાવ મૂક્યો છે.
2. ખાનગી ક્ષેત્રને જંગલ તરીકે માન્યતા આપીને, તે કોઈ પણ બિન-વનીકરણ પ્રવૃત્તિ માટે તેની જમીનનો ઉપયોગ કરવાના વ્યક્તિના અધિકારોને મર્યાદિત કરે છે.
3. આનાથી ઘણી વાર ખાનગી જમીનને વનસ્પતિથી વંચિત રાખવાની વૃત્તિ વધી ગઈ છે
4. બંધારણની અનુચ્છેદ 51 A(g) કહે છે કે જંગલો અને વન્યજીવન સહિતના કુદરતી વાતાવરણનું રક્ષણ અને સુધારો કરવો એ દરેક નાગરિકની મૂળભૂત ફરજ હશે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1,2 અને 3 (B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4 (D) 1,2,3 અને 4

ગાંધી જયંતી

- > મહાત્મા ગાંધીની 152મી જન્મજયંતિ 2 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ ઉજવવામાં આવી હતી.
- > આ દિવસે મહાત્મા ગાંધી તેમજ પૂર્વ વડાપ્રધાન લાલ બહાદુર શાસ્ત્રીને શ્રદ્ધાંજલિ અર્પણ કરવામાં આવી હતી.

જન્મ

- > મહાત્મા ગાંધીનો જન્મ 2 ઓક્ટોબર, 1869ના રોજ પોરબંદર (ગુજરાત)માં થયો હતો.

સંક્ષિપ્ત પરિચય

- > તેઓ જાણીતા વકીલ, રાજકારણી, સામાજિક કાર્યકર્તા અને લેખક હતા જેમણે બ્રિટિશ શાસન સામે ભારતની રાષ્ટ્રવાદી ચળવળમાં મહત્વપૂર્ણ ભૂમિકા ભજવી હતી.

સત્યાગ્રહ

- > દક્ષિણ આફ્રિકામાં (1893-1915) તેમણે જનઆંદોલનની એક નવી વ્યવસ્થા સત્યાગ્રહ ની સ્થાપના કરી અને તેની સાથે જાતિવાદી શાસનનો સફળતાપૂર્વક સામનો કર્યો.
- > 'સત્યાગ્રહ'ના વિચારમાં 'સત્યની શક્તિ' અને 'અહિંસા સાથે સત્યની શોધ'ની જરૂરિયાત પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો હતો.
- > વિશ્વભરમાં ગાંધી જયંતી નિમિત્તે 2 ઓક્ટોબરના રોજ આંતરરાષ્ટ્રીય અહિંસા દિવસનું આયોજન કરવામાં આવ્યું છે.
- > ગાંધીશાંતિ પુરસ્કાર દર વર્ષે અહિંસા અને અન્ય ગાંધીવાદી પદ્ધતિઓ દ્વારા સામાજિક, આર્થિક અને રાજકીય પરિવર્તન લાવવા માટે એનાયત કરવામાં આવે છે.

ભારત વાપસી

- > 9 જાન્યુઆરી, 1915ના રોજ તેઓ દક્ષિણ આફ્રિકાથી ભારત પરત ફર્યા હતા.
- > ભારતના વિકાસમાં વિદેશી ભારતીય સમુદાયના યોગદાનને ચિહ્નિત કરવા માટે દર વર્ષે 9 જાન્યુઆરીએ પ્રવાસી ભારતીય દિવસનું આયોજન કરવામાં આવે છે.

ભારતમાં સત્યાગ્રહ આંદોલન

- > મહાત્મા ગાંધી માનતા હતા કે અહિંસાનો ધર્મ તમામ ભારતીયોને એક કરી શકે છે.
- > 1916માં, તેમણે બિહારમાં ચંપારણની મુલાકાત લીધી હતી જેથી ખેડૂતોને ઈન્ડિગો ખેતીની દમનકારી પ્રણાલી સામે લડવા માટે પ્રેરિત કરી શકાય.

- > 1917માં ગુજરાતના ખેડા જિલ્લાના ખેડૂતોને ટેકો આપવા સત્યાગ્રહનું આયોજન કર્યું હતું. પાક નિષ્ફળ અને પ્લેગના રોગચાળાથી પ્રભાવિત ખેડાના ખેડૂતો આવક ચૂકવી શક્યા ન હતા અને મહેસૂલ વસૂલાતમાં થોડી છૂટની માંગ કરી રહ્યા હતા.
- > 1918માં તેઓ કપાસ મિલના કામદારો વચ્ચે સત્યાગ્રહ આંદોલન માટે અમદાવાદ ગયા હતા.
- > 1919માં તેમણે સૂચિત રોલેટ એક્ટ(1919) સામે દેશવ્યાપી સત્યાગ્રહ શરૂ કરવાનો નિર્ણય લીધો હતો.
- > આ કાયદા હેઠળ સરકારને રાજકીય પ્રવૃત્તિઓ અને રાજકીય કેદીઓને બે વર્ષ સુધી સુનાવણી વિના દબાવવા માટે ઉચ્ચ સત્તાઓની અટકાયત કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.
- > કુખ્યાત જલિયાવાલા બાગની ઘટના 13 એપ્રિલ, 1919ના રોજ બની હતી. હિંસાનો ફેલાવો જોઈને મહાત્મા ગાંધીએ આંદોલન બંધ કરી દીધું (18 એપ્રિલ, 1919).
- અસહકાર આંદોલન (1920-22):
- > સપ્ટેમ્બર 1920માં કોંગ્રેસના કલકત્તા અધિવેશનમાં તેમણે અન્ય નેતાઓને ખિલાફત અને સ્વરાજના સમર્થનમાં અસહકાર આંદોલન શરૂ કરવાની જરૂરિયાત અંગે ખાતરી આપી હતી.
- > ડિસેમ્બર 1920માં નાગપુરમાં કોંગ્રેસ અધિવેશનમાં અસહકાર કાર્યક્રમ અપનાવવામાં આવ્યો હતો.
- > ફેબ્રુઆરી 1922માં ચૌરી-ચૌરાની ઘટના બાદ મહાત્મા ગાંધીએ અસહકાર આંદોલન પાછું ખેંચવાનો નિર્ણય કર્યો હતો.
- દાંડી કુચ:
- > 1930માં ગાંધીજીએ જાહેરાત કરી હતી કે તેઓ મીઠાના કાયદાને તોડવા માટે કૂચનું નેતૃત્વ કરશે.
- > તેમણે સાબરમતી આશ્રમથી ગુજરાતના દરિયાકાંઠાના શહેર દાંડી તરફ કૂચ કરી હતી, જ્યાં તેમણે દરિયાકિનારેથી મળી આવતા કુદરતી મીઠું અને મીઠું ઉત્પન્ન કરવા માટે દરિયાનું પાણી ઉકાળીને સરકારી કાયદો તોડ્યો હતો.
- > આ ઘટના સવિનય કાનૂનભંગ આંદોલનની શરૂઆત દર્શાવે છે.
- મહાત્મા ગાંધીએ બ્રિટિશ શાસન સામે સવિનય સવિનય કાનૂનભંગની ચળવળ:
- > 1931માં ગાંધીજીએ યુદ્ધવિરામ (ગાંધી-ઈરવિન સંધિ) સ્વીકારી હતી અને સવિનય કાનૂનભંગનો અંત આણ્યો હતો અને ભારતીય રાષ્ટ્રીય કોંગ્રેસના એકમાત્ર પ્રતિનિધિ તરીકે લંડનમાં બીજી રાઉન્ડ ટેબલ કોન્ફરન્સમાં ભાગ લેવા સંમત થયા હતા.

- > લંડનથી પાછા ફર્યા બાદ મહાત્મા ગાંધીએ સવિનય કાનૂનભંગની ચળવળ ફરી શરૂ કરી હતી. આ આંદોલન એક વર્ષથી વધુ સમય સુધી ચાલુ રહ્યું હતું, પરંતુ તેણે 1934 સુધી પોતાની સત્તા ગુમાવી દીધી હતી.

■ ભારત છોડો આંદોલન:

- > બીજું વિશ્વયુદ્ધ (1939-45)ના પ્રકોપ સાથે ભારતમાં રાષ્ટ્રવાદી સંઘર્ષ તેના અંતિમ નિર્ણાયક તબક્કામાં પ્રવેશ્યો.
- > ક્રિપ્સ મિશનની નિષ્ફળતા (માર્ચ 1942), ભારતીયોને સત્તા હસ્તાંતરિત કરવામાં બ્રિટિશ અનિચ્છા અને હિન્દુઓ અને મુસ્લિમો વચ્ચેના વિખવાદને પ્રોત્સાહન આપતા રૂઢિચુસ્ત અને સાંપ્રદાયિક દળોને ઉચ્ચ બ્રિટિશ સત્તાવાળાઓએ આપેલા પ્રોત્સાહને ગાંધીજીને 1942માં તાત્કાલિક બ્રિટિશ પાછા ફરવાની માંગ કરવા પ્રોત્સાહિત કર્યા હતા, જેને પાછળથી 'ભારત છોડો આંદોલન' તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.

સામાજિક કાર્ય

- > તેમણે કહેવાતા અસ્પૃશ્યોના ઉત્થાન માટે પણ એક મહત્વપૂર્ણ કાર્ય કર્યું અને અસ્પૃશ્યોને નવું નામ આપ્યું - 'હરિજન', જેનો અર્થ થાય છે 'ભગવાનના બાળકો'.
- > સપ્ટેમ્બર 1932માં બી.આર.આંબેડકરે પુના સમજૂતી પર મહાત્મા ગાંધી સાથે વાતચીત કરી હતી.
- > તેમના આત્મનિર્ભરચારાનું પ્રતીક ભારતીય સ્વતંત્રતા ચળવળનું લોકપ્રિય પ્રતીક બન્યું.
- > દેશના ભાગલા પહેલાં અને દરમિયાન બંને સમુદાયો વચ્ચે તણાવ નોંધપાત્ર રીતે વધતાં તેમણે લોકોને શાંત પાડવામાં અને હિન્દુ-મુસ્લિમ રમખાણો અટકાવવામાં પણ મહત્વની ભૂમિકા ભજવી હતી.
- > 1942માં તેમણે મહારાષ્ટ્રના વર્ધા ખાતે હિન્દુસ્તાની પ્રચાર સભાની સ્થાપના કરી. આ સંસ્થાનો ઉદ્દેશ હિંદી અને ઉર્દૂ વચ્ચેની કડી ભાષા હિન્દુસ્તાનીને પ્રોત્સાહન આપવાનો હતો.
- > પુસ્તકો: હિંદ સ્વરાજ, સત્યના પ્રયોગો (આત્મકથા).

મૃત્યુ

- > નાથુરામ ગોડસેએ 30 જાન્યુઆરી, 1948ના રોજ ગોળી મારીને તેમની હત્યા કરી હતી.
- > 30 જાન્યુઆરીને દેશભરમાં શહીદ દિવસ તરીકે ઉજવવામાં આવે છે.

પ્રાચીન ભારત પ્રજાસત્તાક

- > તાજેતરમાં સંયુક્ત રાષ્ટ્ર મહાસભાને સંબોધતા પ્રધાનમંત્રીએ એક મહત્વનો ઐતિહાસિક મુદ્દો રજૂ કર્યો હતો કે ભારત માત્ર વિશ્વની સૌથી મોટી લોકશાહી જ નહીં પરંતુ લોકશાહીની માતા પણ છે.

- > પ્રાચીન ભારત લોકશાહી અને પ્રજાસત્તાકવાદના પ્રારંભિક સ્વરૂપોના અસ્તિત્વની સાક્ષી છે.
- > વૈદિક શાસન: વેદ લોકશાહી શાસન પ્રણાલીમાં બે પ્રકારનું શાસન હતું:
- > રાજાશાહી : એમાં રાજા ચૂંટાયો. તેને લોકશાહીની શરૂઆત માનવામાં આવે છે.
- > પ્રજાસત્તાક : રાજા કે સમ્રાટને બદલે કાઉન્સિલ કે મિટિંગમાં સત્તાનું પ્રમાણ સમાવિષ્ટ હતું.
- > આ ગૃહનું સભ્યપદ જન્મને બદલે કર્મ સિદ્ધાંત પર આધારિત હતું અને તેમાં એવા લોકો શામેલ હતા જેમણે પોતાને તેમના કાર્યોથી અલગ કર્યા હતા.
- > ધારાસભાઓની આધુનિક દ્વિગૃહી પ્રણાલીની નિશાનીને પણ પ્રાચીન સંસ્થા સભા તરીકે ઓળખવામાં આવી હતી જેમાં સામાન્ય લોકોનું પ્રતિનિધિત્વ કરવામાં આવતું હતું.
- > નીતિ, લશ્કરી બાબતો અને દરેકને અસર કરતા મહત્વપૂર્ણ મુદ્દાઓ પર ચર્ચા કરવા માટે ઋગ્વેદમાં વિદાયનો સોથી વધુ વખત ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે. આ ચર્ચાઓમાં મહિલાઓ અને પુરુષો બંનેએ ભાગ લીધો હતો.

એક મહાન યુદ્ધ

- > મહાભારતના શાંતિ પર્વના પ્રકરણ 107/108માં ભારતમાં પ્રજાસત્તાકોની લાક્ષણિકતાઓ (જેને ગણ કહેવામાં આવે છે) નું વિસ્તૃત વર્ણન છે.
- > તેમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે જ્યારે પ્રજાસત્તાકના લોકોમાં એકતા હોય છે, ત્યારે પ્રજાસત્તાક શક્તિશાળી બને છે અને તેના લોકો સમૃદ્ધ થાય છે અને આંતરિક સંઘર્ષોની સ્થિતિમાં તેઓ નાશ પામે છે.
- > આ દર્શાવે છે કે પ્રાચીન ભારતમાં હસ્તિનાપુર અને ઈન્દ્રપ્રસ્થ જેવા રાજ્યો જ નહીં પરંતુ એવા વિસ્તારો પણ હતા જ્યાં રાજા સિવાય પ્રજાસત્તાક ન હતું.

બૌદ્ધ સિદ્ધાંત

- > બૌદ્ધ કેનોન એટલે કે સંસ્કૃત (જેમાં મોટા ભાગનું મહાયાન બૌદ્ધ સાહિત્ય લખવામાં આવ્યું હતું) અને પાલી (જેમાં મોટાભાગનું હિનાયસાહિત્ય લખવામાં આવ્યું હતું) ભારતના પ્રાચીન પ્રજાસત્તાકોની પ્રણાલીનો વ્યાપક સંદર્ભ ધરાવે છે. ઈ.સ. વૈશાલીના લિચછવી.
- > બૌદ્ધ સિદ્ધાંતમાં વૈશાલીની મગધ સાથેની દુશ્મનાવટનું પણ વર્ણન કરે છે, જે રાજાશાહી હતી. જો લિચછવિસ જીત્યા હોત તો ઉપખંડમાં શાસનની ગતિ બિન-રાજાશાહી પ્રણાલી દ્વારા વધુ વિકસિત થઈ હોત.

- મહાનિબ્ધાના સુદ્ધ (પાલી બૌદ્ધ કાર્ય) અને અવદાન શતાબ્દી (ADની બીજી સદીનું સંસ્કૃત બૌદ્ધ લખાણ) પણ ઉલ્લેખ કરે છે કે કેટલાક વિસ્તારો સરકારના રિપબ્લિકન સ્વરૂપને આધિન હતા.
- બૌદ્ધ અને જૈન ગ્રંથોમાં 16 શક્તિશાળી રાજ્યો અથવા તાત્કાલિક મહાજનપદોની સૂચિ છે.

ગ્રીક રેકોર્ડ્સ

- ગ્રીક ઇતિહાસકાર ડિઓડોરસ સિકુલસના જણાવ્યા અનુસાર, ઉત્તરપશ્ચિમ ભારતના મોટાભાગના શહેરોમાં એલેક્ઝાન્ડરના આક્રમણ સમયે (326 BC) (જોકે કેટલાક વિસ્તારો અંબી અને પોરસ જેવા રાજાઓ હેઠળ હતા) અને ઇતિહાસકાર એરિયન્સ દ્વારા પણ તેનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો.
- એલેક્ઝાન્ડરની સેનાને આ પ્રજાસત્તાકોની સેનાઓ તરફથી ઉગ્ર પ્રતિકારનો સામનો કરવો પડ્યો. ઉદાહરણ તરીકે, સિકંદર મોલ વગેરેથી ભારે નુકસાન સહન કર્યા પછી જીત્યો હતો.

Back to basics : કૌટિલ્યનું અર્થશાસ્ત્ર

- લોકશાહી પ્રકૃતિના અન્ય સ્ત્રોતો પાનીની અષ્ટધ્યાયી, કૌટિલ્યની અર્થશાસ્ત્ર વગેરે છે.
- કૌટિલ્ય દ્વારા રાજ્યના તત્ત્વો: કોઈપણ રાજ્ય સાત તત્ત્વોનું બનેલું માનવામાં આવે છે. પ્રથમ ત્રણ સ્વામી અથવા રાજાઓ, અમટ્ટયા અથવા મંત્રીઓ (વહીવટ) અને જિલ્લાઓ અથવા વિષયો છે.
- રાજાએ લોકોના ભલા માટે અમાયસની સલાહ પર કામ કરવું જોઈએ.
- મંત્રીઓની નિમણૂક લોકોમાંથી કરવામાં આવે છે (અર્થશાસ્ત્રની પ્રવેશ પરીક્ષામાં પણ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે).
- અર્થશાસ્ત્રના મતે રાજાની ખુશી અને લાભ વિષયોના સુખ અને લાભમાં નિહિત છે.

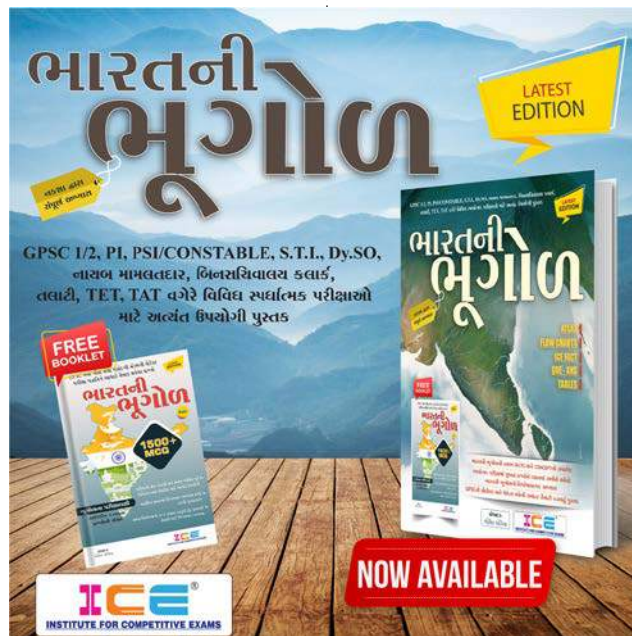
પ્રશ્નોત્તરી

- 1) ગાંધી જયંતી વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
 1. 1942માં તેમણે મહારાષ્ટ્રના વર્ધા ખાતે હિન્દુસ્તાની પ્રચાર સભાની સ્થાપના કરી.
 2. 1930માં ગાંધીજીએ જાહેરાત કરી હતી કે તેઓ મીઠાના કાયદાને તોડવા માટે કૂચનું નેતૃત્વ કરશે.
 3. 1919માં તેમણે સૂચિત રોલેટ એક્ટ(1919) સામે દેશવ્યાપી સત્યાગ્રહ શરૂ કરવાનો નિર્ણય લીધો હતો.
 4. 1918માં તેઓ કપાસ મિલના કામદારો વચ્ચે સત્યાગ્રહ આંદોલન માટે અમદાવાદ ગયા હતા.
 ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) 1,2 અને 3	(B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4	(D) 1,2,3 અને 4

- 2) પ્રાચીન ભારત પ્રજાસત્તાક વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
 1. પ્રાચીન ભારત લોકશાહી અને પ્રજાસત્તાકવાદના પ્રારંભિક સ્વરૂપોના અસ્તિત્વની સાક્ષી છે.
 2. અર્થશાસ્ત્રના મતે રાજાની ખુશી અને લાભ વિષયોના સુખ અને લાભમાં નિહિત છે.
 3. ધારાસભાઓની આધુનિક દિગ્ગૃહી પ્રણાલીની નિશાનીને પણ પ્રાચીન સંસ્થા સભા તરીકે ઓળખવામાં આવી હતી જેમાં સામાન્ય લોકોનું પ્રતિનિધિત્વ કરવામાં આવતું હતું.
 4. પ્રાચીન ભારતમાં હસ્તિનાપુર અને ઈન્દ્રપ્રસ્થ જેવા રાજ્યો જ નહીં પરંતુ એવા વિસ્તારો પણ હતા જ્યાં રાજા સિવાય પ્રજાસત્તાક ન હતું.
 ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) 1,2 અને 3	(B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4	(D) 1,2,3 અને 4

ભારતે એશિયન ટેબલ ટેનિસ ચેમ્પિયનશિપમાં બ્રોન્ઝ જીત્યો

- ભારતીય પુરૂષ ટેબલ ટેનિસ ટીમે 1 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ એશિયન ટેબલ ટેનિસ ચેમ્પિયનશિપમાં બ્રોન્ઝ મેડલ જીત્યો છે.
- ભારતીય ટીમે સેમીફાઇનલમાં દક્ષિણ કોરિયા સામે 0-3થી હાર્યા બાદ બ્રોન્ઝ મેડલ જીત્યો હતો.
- ટીમે 29 સપ્ટેમ્બરે ક્વાર્ટર ફાઇનલમાં ઈરાનને 3-1થી હરાવ્યું હતું.
- બંને સેમીફાઇનલિસ્ટ બ્રોન્ઝ મેડલ જીત્યા હતા.

એશિયન ટેબલ ટેનિસ ચેમ્પિયનશિપ

- તે દ્વિવાર્ષિક ટેબલ ટેનિસ ટુર્નામેન્ટ છે અને આંતરરાષ્ટ્રીય ટેબલ ટેનિસ ફેડરેશન (ITTF) દ્વારા તેને ખંડીય ચેમ્પિયનશિપ તરીકે ગણવામાં આવે છે. આ ટુર્નામેન્ટનું આયોજન ટેબલ ટેનિસ ફેડરેશન ઓફ એશિયા (TTFA) દ્વારા 1952થી 1972 દરમિયાન કરવામાં આવ્યું હતું.

Back to basics : આંતરરાષ્ટ્રીય ટેબલ ટેનિસ ફેડરેશન (ITTF)

- ITTF એ તમામ રાષ્ટ્રીય ટેબલ ટેનિસ ફેડરેશનનું સંચાલક મંડળ છે. તે નિયમો અને નિયમોની દેખરેખ રાખે છે અને ટેબલ ટેનિસમાં તકનીકી સુધારા લાવવાનો પ્રયાસ કરે છે.
- વર્લ્ડ ટેબલ ટેનિસ ચેમ્પિયનશિપ
- આ ટુર્નામેન્ટનું આયોજન 1926થી કરવામાં આવી રહ્યું છે. 1957થી, તે દ્વિવાર્ષિક રીતે યોજાય છે. આ ટુર્નામેન્ટ અંતર્ગત પુરૂષ સિંગલ્સ, વિમેન્સ સિંગલ્સ, વિમેન્સ ડબલ્સ, મેન્સ ડબલ્સ અને મિક્સ ડબલ્સ સહિત પાંચ વ્યક્તિગત ઈવેન્ટ્સનું આયોજન કરવામાં આવ્યું છે.

આસામ લોકપ્રિય ગોપીનાથ બોરડોલોઈ એવોર્ડ

- રાષ્ટ્રીય એકતા અને રાષ્ટ્રીય યોગદાન 2021 માટે લોકપ્રિય ગોપીનાથ બોરડોલોઈ એવોર્ડ 3 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ ઉપરાષ્ટ્રપતિ એમ. વેંકેયા નાયડુ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો.
- કસ્તુરબા ગાંધી નેશનલ મેમોરિયલ ટ્રસ્ટની આસામ શાખા, શિલોંગ ચેમ્બર ગાયક તેમજ લેખક નિરોદ કુમાર બરૂઆને પણ એવોર્ડથી સન્માનિત કરવામાં આવ્યા હતા.

- આ પુરસ્કાર આસામનો સૌથી મોટો નાગરિક પુરસ્કાર છે. તે 5 લાખના રોકડ પુરસ્કાર સાથે પ્રશસ્તિપત્ર આપે છે.
- આ પુરસ્કાર આસામના પ્રથમ મુખ્યમંત્રી ગોપીનાથ બોરડોલોઈના નામે આપવામાં આવે છે. તે ઉત્કૃષ્ટ સિદ્ધિઓ ધરાવતો બહુમુખી વ્યક્તિ હતો. 1999 માં તેમને મરણોપરાંત ભારત રત્નથી પણ નવાજવામાં આવ્યા હતા.

શિલોંગ ચેમ્બર ગાયક (Shillong Chamber Choir)

- શિલોંગ ચેમ્બર ક્વિવકવાયરની સ્થાપના 2001માં સ્થાપક, આશ્રયદાતા અને કંડક્ટર નીલ નોંગકીનરી (Neil Nongkynri)દ્વારા કરવામાં આવી હતી. તેના ભંડારમાં પશ્ચિમી શાસ્ત્રીય સંગીત જેમ કે બાય, હેન્ડલ, ગેર્શવિન અને મોઝાર્ટ, તેમજ ખાસી લોકગીતો અને ઓપેરાનો સમાવેશ થાય છે. ગાયક પોલેન્ડ, યુકે, સ્વિટ્ઝર્લન્ડ, ઈટાલી, શ્રીલંકા તેમજ ભારતીય શહેરો દિલ્હી, મુંબઈ, બેંગલોર અને ગુવાહાટીમાં રજૂ થયા છે. વર્ષ 2021માં, તેણે રિયાલિટી ટીવી શો ઈન્ડિયાઝ ગોટ ટેલેન્ટ જીત્યો.

લોકપ્રિય ગોપીનાથ બોરડોલોઈ એવોર્ડ

- તે અસમના સૌથી મોટા નાગરિક પુરસ્કારોમાંનું એક છે, જે વિવિધ ક્ષેત્રોની સંસ્થાઓ અને વ્યક્તિઓને રાષ્ટ્રના એકીકરણમાં તેમના અનુકરણીય યોગદાનને ઓળખવા માટે આપવામાં આવે છે.

કસ્તુરબા ગાંધી નેશનલ મેમોરિયલ ટ્રસ્ટ

- આ ટ્રસ્ટની સ્થાપના 9 જાન્યુઆરી, 1946ના રોજ કરવામાં આવી હતી, જ્યારે મહાત્મા ગાંધીએ આસામની મુલાકાત લીધી હતી. આ ટ્રસ્ટ ગ્રામીણ મહિલાઓ અને બાળકો માટે કામ કરી રહ્યું છે.

Back to basics : ડો.નિરોદ કુમાર બરૂઆ

- તે જર્મનીમાં છે. તેમણે બનારસ હિન્દુ યુનિવર્સિટીમાંથી હિસ્ટ્રી અને પોલિટિકલ સાયન્સમાં માસ્ટર્સ કર્યું છે જ્યારે જર્મનીની બોન યુનિવર્સિટીમાંથી એમ. ફિલ કર્યું છે. તેમણે લોકપ્રિય ગોપીનાથ બોરડોલોઈ પર અનેક પુસ્તકો લખ્યા છે.

KVIC એ વિશ્વના સૌથી મોટા ખાદી રાષ્ટ્રીય ધ્વજનું ઉદ્ઘાટન કર્યું

- વિશ્વના સૌથી મોટા રાષ્ટ્રધ્વજનું ઉદ્ઘાટન 2 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ લેહમાં થયું હતું. તે ખાદીમાંથી બને છે.

- > તેનું ઉદ્દઘાટન લદાખના ઉપરાજ્યપાલ આર.કે. માથુર દ્વારા હાથ ધરવામાં આવે છે.
- > ખાદી અને ગ્રામોદ્યોગ આયોગ (KVIC) દ્વારા 'સ્મારક ખાદી રાષ્ટ્રીય ધ્વજ' તૈયાર કરવામાં આવ્યો હતો.
- > આ ધ્વજ લગભગ 225 ફૂટ લાંબો અને 150 ફૂટ પહોળો છે. તેનું વજન લગભગ 1400 કિલો છે.

વિશ્વનો સૌથી મોટો ખાદી રાષ્ટ્રીય ધ્વજ

- > રાષ્ટ્રધ્વજ અંદાજે 225 ફૂટ લાંબો, 150 ફૂટ પહોળો અને 1400 કિલોગ્રામ વજન ધરાવે છે.
- > સ્મારક રાષ્ટ્રીય ધ્વજને ધ્વજ બનાવવા માટે કારીગરો અને સંલગ્ન કામદારોને લગભગ 3500 માણસોનો સમય લીધો હતો.
- > ખાદીના 70 કારીગરોએ 49 દિવસમાં આ ધ્વજ તૈયાર કર્યો.
- > આ રાષ્ટ્રધ્વજમાં અશોક ચક્ર છે, જેનો વ્યાસ 30 ફૂટ છે.

Back to basics : ખાદી અને ગ્રામોદ્યોગ આયોગ (KVIC)

- > KVIC એક વૈધાનિક સંસ્થા છે, જેની સ્થાપના એપ્રિલ 1957માં 'ખાદી અને ગ્રામોદ્યોગ આયોગ 1956' હેઠળ કરવામાં આવી હતી. તે સૂક્ષ્મ, લઘુ અને મધ્યમ ઉદ્યોગો મંત્રાલય હેઠળ કામ કરે છે.

મોલનુપીરાવીર: COVID-19ની સારવાર માટે નવી દવા

- > 1 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ, ફાર્માસ્યુટિકલ કંપની મર્ક અને રિજબેક બાયોથેરાપ્યુટિક્સે તેની એન્ટિ-વાયરલ દવા મોલનુપીરાવીરના ફેઝ-3 ટ્રાયલના પ્રારંભિક પરિણામો જાહેર કર્યાં. આ પરિણામો અનુસાર, મોલનુપીરાવીર હળવા અથવા મધ્યમ લક્ષણો ધરાવતા COVID-19 દર્દીઓમાં હોસ્પિટલમાં દાખલ થવાની શક્યતા અડધી કરી દે છે.

શું મોલનુપીરાવીર COVID-19 સારવાર સામે

અસરકારક છે?

- > મોલનુપીરાવીરના ફેઝ 3 ટ્રાયલનું સંપૂર્ણ પરિણામ હજી અજ્ઞાત છે. જો કે, દવાએ હોસ્પિટલમાં દાખલ થવાના બચત દરોની ખાતરી આપી છે. કંપની ટૂંક સમયમાં યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સ ફૂડ એન્ડ ડ્રગ એડમિનિસ્ટ્રેશનને સમીક્ષા માટે ડેટા સબમિટ કરશે. ત્યારબાદ, આ દવા કટોકટીના ઉપયોગની મંજૂરી માટે મંજૂર થઈ શકે છે.

પરીક્ષણ

- > આ દવાની અત્યાર સુધી માત્ર હળવાથી મધ્યમ COVID-19 ધરાવતા દર્દીઓમાં જ પરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું છે. ટેસ્ટ પોઝિટિવ આવ્યાના પાંચ દિવસમાં દર્દીઓની સારવાર શરૂ કરવામાં આવી હતી.

Back to basics : મોલનુપીરાવીરની ક્રિયા કરવાની પદ્ધતિ

- > મોલનુપીરાવીર દવાને કંપનીએ 'EIDD 2801' નામ આપ્યું છે. એન્ટિવાયરલ દવાઓ વાયરસ દ્વારા નકલ કરવાની પ્રક્રિયાને અવરોધિત કરે છે. મોલનુપીરાવીર દવાના ક્રિસામાં, જ્યારે કોષો પર પરીક્ષણ કરવામાં આવે છે, ત્યારે તે શરીરના યજમાન કોષોની નકલ શરૂ કરવા માટે વાયરસ માટે જરૂરી મહત્વના ઉત્સેચકોને બદલીને કામ કરે છે.

કેન્દ્ર સરકારે વીજળીના નવા નિયમો જાહેર કર્યા

- > કેન્દ્રીય ઉર્જા મંત્રાલયે ભારતમાં વીજળીના નવા નિયમોને 'વીજળી (ગ્રાહકોના અધિકારો) નિયમો' તરીકે સૂચિત કર્યા છે.
- > આ નિયમો વીજળીના ગ્રાહકોને સશક્ત બનાવશે.
- > આ નિયમો એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને સૂચિત કરવામાં આવ્યા હતા કે ભારતભરની વિતરણ કંપનીઓનો એકાધિકારિક છે અને ગ્રાહક પાસે કોઈ વિકલ્પ નથી.
- > નિયમો ભારતમાં વેપારમાં સરળતાને પ્રોત્સાહન આપશે કારણ કે તેના અમલીકરણથી સુનિશ્ચિત થશે કે નવા વીજ જોડાણો, રિફંડ અને અન્ય સેવાઓ ગ્રાહકોને સમયબદ્ધ રીતે પૂરી પાડવામાં આવશે.
- વીજળી (ગ્રાહકોના અધિકારો) નિયમો હેઠળ આવરી લેવામાં આવેલા મુખ્ય વિસ્તારો:
 - > ગ્રાહકોના અધિકારો અને વિતરણ લાઈસેન્સ ધારકોની જવાબદારીઓ:
 - > ગ્રાહક તરીકે ગ્રાહક
 - > નવા જોડાણનો મુદ્દો અને હાલના જોડાણમાં ફેરફાર
 - > મીટરિંગ સિસ્ટમ
 - > પુરવઠાની વિશ્વસનીયતા
 - > બિલિંગ અને ચુકવણી
 - > લાઈસન્સધારકના પ્રદર્શન ધોરણો
 - > વળતર પદ્ધતિ
 - > ફરિયાદ નિવારણ પદ્ધતિ
 - > ગ્રાહક સેવાઓ માટે કોલ સેન્ટર

નિયમોની મુખ્ય જોગવાઈઓ

- > માલિક અથવા કબજેદારની વિનંતી પર વીજળી પૂરી પાડવી તે દરેક વિતરણ લાઈસન્સધારકની ફરજ રહેશે.
- > નવા જોડાણો જારી કરવા અને હાલના જોડાણોમાં ફેરફાર પારદર્શક અને સમયબદ્ધ પ્રક્રિયામાં કરવામાં આવશે. આ પ્રક્રિયા મેટ્રો શહેરોમાં 7 દિવસમાં, મ્યુનિસિપલ વિસ્તારોમાં 15 દિવસ અને ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં 30 દિવસમાં પૂર્ણ થશે.

- > મીટર વગર જોડાણ આપવામાં આવશે નહીં.
- > કામગીરીના ઉલ્લંઘનના કિસ્સામાં, વિતરણ લાઈસેન્સધારકો દ્વારા ગ્રાહકોને આપમેળે વળતરની રકમ ચૂકવવામાં આવશે.
- > ગ્રાહક ફરિયાદ નિવારણ ફોરમ (CGRF) ગ્રાહકો અને ફરિયાદીઓના પ્રતિનિધિઓનો સમાવેશ કરશે. આ અંતર્ગત 45 દિવસમાં ફરિયાદોનું નિરાકરણ કરવામાં આવશે.

તમિલનાડુએ પોલીસ તપાસમાં મદદ કરવા માટે face recognition software લોન્ચ કર્યો

- > તમિલનાડુના મુખ્યમંત્રી એમ.કે. સ્ટાલિને 4 ઓક્ટોબર, 2021 ના રોજ પોલીસ અધિકારીઓને તેમની તપાસમાં મદદ કરવા માટે face recognition software લોન્ચ કર્યું.
- > 'ફેસ રેકગ્નિશન સોફ્ટવેર' પોલીસ કર્મચારીઓને કાઈમ અને ક્રિમિનલ ટ્રેકિંગ નેટવર્ક અને સિસ્ટમ (CCTNS) માં અપલોડ કરેલા 'ડેટા રિસોર્સ' સાથે શકમંદોના ફોટોગ્રાફ્સની તુલના કરવામાં મદદ કરશે.
- > CCTNSની વેબસાઈટ પર શંકાસ્પદોના 5.30 લાખથી વધુ ફોટોગ્રાફ અપલોડ કરવામાં આવ્યા છે.
- > સોફ્ટવેર CCTNS વેબસાઈટ પર અપલોડ કરેલા ડેટા સાથે શંકાસ્પદ, આરોપી વ્યક્તિઓ, ગુમ વ્યક્તિઓ અને અજાણ્યા મૃતદેહોની તુલના કરશે.
- > આરોપીઓ અથવા શંકાસ્પદ સંબંધિત ડેટા સ્ટેશનો વચ્ચે જરૂરિયાતના આધારે વહેંચવામાં આવશે.
- > આ સોફ્ટવેર પોલીસ કર્મચારીઓને એ તપાસવામાં પણ મદદ કરશે કે આરોપી વ્યક્તિ હિસ્ટ્રી-શીટર હતી કે તેની સામે કોઈ વોરંટ ઈશ્યુ કરવામાં આવ્યું છે.

સોફ્ટવેર કયા ઉપકરણ પર કામ કરશે?

- > આ સોફ્ટવેર પોલીસ સ્ટેશનના કોમ્પ્યુટર તેમજ પોલીસ કર્મચારીઓના સ્માર્ટફોનમાં ઈન્સ્ટોલ કરી શકાય છે.

શું આ સોફ્ટવેર CCTV ફૂટેજ પરથી ચહેરા ઓળખી શકશે?

- > રિપોર્ટ અનુસાર, ડિપાર્ટમેન્ટ CCTV ફૂટેજ દ્વારા ચહેરાની સરખામણી અને ઓળખ માટે ફેસ રેકગ્નિશન સોફ્ટવેરમાં સુધારો કરવાની પણ યોજના ધરાવે છે. આ સુધારો CCTV ફૂટેજનો ઉપયોગ કરીને ગુમ થયેલા અથવા શોધાયેલા લોકોની ઓળખ કરવામાં મદદ કરશે.

કાઈમ એન્ડ ક્રિમિનલ ટ્રેકિંગ નેટવર્ક એન્ડ સિસ્ટમ્સ (CCTN)

- > CCTN ભારત સરકારનો એક પ્રોજેક્ટ છે, જે ઈ-ગવર્નન્સ દ્વારા અસરકારક પોલીસિંગ માટે એક વ્યાપક અને સંકલિત સિસ્ટમ બનાવવા માટે શરૂ કરવામાં આવ્યો છે. આમાં રાષ્ટ્રવ્યાપી ઓનલાઈન ટ્રેકિંગ સિસ્ટમનો સમાવેશ થાય છે, જે ભારતમાં લગભગ 14,000 પોલીસ સ્ટેશનને એકીકૃત કરે છે. નેશનલ કાઈમ રેકોર્ડ બ્યુરો આ પ્રોજેક્ટને અમલમાં મૂકવાની નોડલ એજન્સી છે.

મેડિસિનમાં નોબેલ પુરસ્કાર 2021 (2021 Nobel Prize In Medicine) ની જાહેરાત કરી

- > 4 ઓક્ટોબર, 2021 ના રોજ, અમેરિકન વૈજ્ઞાનિકો ડેવિડ જુલિયસ અને આર્ડમ પાટાપોટીય (Ardem Patapoutian) ને પ્રતિષ્ઠિત '2021 નો મેડિસિન નોબેલ પારિતોષિક' (2021 Nobel Prize for Medicine) જીત્યો.
- > તાપમાન અને સ્પર્શ માટે રીસેપ્ટરોની શોધ માટે તેમણે આ પુરસ્કાર જીત્યો.
- > પુરસ્કાર આપતી સંસ્થાના જણાવ્યા અનુસાર, આ શોધ નવી પીડા-રાહત દવાઓ માટે માર્ગ મોકળો કરી શકે છે.
- > આ શોધોએ સમજવામાં મદદ કરી છે કે કેવી રીતે ગરમી, ઠંડી અને યાંત્રિક શક્તિઓ ચેતા આવેગ શરૂ કરે છે જે બદલામાં મનુષ્યોને વિશ્વને સમજવા અને અનુકૂલન કરવાની મંજૂરી આપે છે.
- > આ વિકાસ અને જ્ઞાનનો ઉપયોગ લાંબી પીડા સહિત ઘણી રોગવિષયક પરિસ્થિતિઓ માટે સારવાર વિકસાવવા માટે કરવામાં આવી રહ્યો છે.
- > આ વર્ષે, ફિઝિયોલોજી અથવા મેડિસિન માટે નોબેલ પુરસ્કાર બંને વિજેતાઓ દ્વારા સમાન ભાગોમાં વહેંચવામાં આવ્યો છે.

Back to basics : નોબેલ પુરસ્કાર (Nobel Prize)

- > 'વિજ્ઞાન, સાહિત્ય અને શાંતિ' માટે પ્રતિષ્ઠિત નોબેલ પુરસ્કારનું નામ સ્વીડિશ ડાયનામાઈટ શોધક અને ઉદ્યોગપતિ આલ્ફ્રેડ નોબેલના નામ પરથી રાખવામાં આવ્યું છે. આ એવોર્ડ 1901થી આપવામાં આવે છે. અર્થશાસ્ત્રમાં નોબેલ પુરસ્કાર સૌપ્રથમ 1969માં આપવામાં આવ્યો હતો.

Ardem Patapoutian કોણ છે?

- > Ardem Patapoutianનો જન્મ 1967માં લેબેનોનમાં આર્મેનિયન માતાપિતાના ઘરે થયો હતો. તે તેની યુવાનીમાં લોસ એન્જલસ ગયો હતો અને હાલમાં સ્ક્રિપ્સ રિસર્ચ,

લા જોલા, કેલિફોર્નિયામાં પ્રોફેસર છે. તેમણે કેલિફોર્નિયા યુનિવર્સિટી, સાન ફ્રાન્સિસ્કો તેમજ કેલિફોર્નિયા ઇન્સ્ટિટ્યુટ ઓફ ટેકનોલોજી, પાસાડેનામાં સંશોધન કર્યું છે.

ડેવિડ જુલિયસ કોણ છે ?

- ડેવિડ જુલિયસનો જન્મ ન્યૂયોર્કમાં થયો હતો. તેઓ સાન ફ્રાન્સિસ્કો યુનિવર્સિટી ઓફ કેલિફોર્નિયામાં પ્રોફેસર છે.

ભારતનો સત્તાનો માર્ગ: વિદેશ નીતિ

- તાજેતરમાં, ‘ઈન્ડિયાઝ પાથ ટુ પાવર: સ્ટ્રેટેજી ઈન એ વર્લ્ડ ડ્રિફ્ટ’ નામના અહેવાલમાં વર્તમાન સંદર્ભમાં ભારત માટે અગાઉની ઘણી નીતિગત ભલામણો પર પ્રકાશ પાડવામાં આવ્યો હતો.
- તેમાં ભારપૂર્વક કહેવામાં આવ્યું છે કે વ્યૂહાત્મક સ્વાયત્તતા, ખુલ્લાપણું અને સર્વસમાવેશક આર્થિક વિકાસ એ મુખ્ય માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતો છે.
- વૈશ્વિક અર્થતંત્રમાં પરિવર્તન:
 - ચીન અને ભારતના ઉદય અને યુરોપિયન યુનિયન અને અમેરિકાના વર્ચસ્વના સમાંતર ઘટાડા સાથે, સત્તાનું વૈશ્વિક સંતુલન એશિયા તરફ આગળ વધી રહ્યું છે.
 - આ પશ્ચિમી દેશોમાં ઈન્ડો-પેસિફિક ક્ષેત્રની વધતી લોકપ્રિયતામાં પ્રતિબિંબિત થાય છે.
- બહુદુવીય વિશ્વ વ્યવસ્થાને મજબૂત બનાવવી:
 - એશિયા અને વિશ્વમાં બહુદુવીયતા તરફનું વલણ વધી રહ્યું છે. આ વલણને મજબૂત બનાવવું ભારતના હિતમાં છે.
 - આ સંદર્ભમાં, ભારતે વિકાસશીલ દેશો અને ઉભરતા અર્થતંત્રો તરફ તેની વિદેશ નીતિને ફરીથી આગળ વધારવી જોઈએ જેની સાથે તેના સમન્વયના હિતો છે.
 - બહુપક્ષીય સંસ્થાઓ અને પ્રક્રિયાઓને મજબૂત કરીને આવા હિતોને અનુસરવા જોઈએ.
- વ્યૂહાત્મક સ્વાયત્તતા જાળવવી:
 - અમેરિકા, જાપાન અને યુરોપ સાથે વ્યૂહાત્મક સ્વાયત્તતા ભાગીદારીને વધુ મજબૂત કરવા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવું જોઈએ, જે ભારતની સુરક્ષા ચિંતાઓ અને વિકાસની સંભાવનાઓને વહેંચે છે.
 - સાથે સાથે ભારત અને રશિયાના સંબંધોને આ ક્ષેત્રના મુદ્દાઓને હલ કરવા અને વૈશ્વિક પડકારોનો જવાબ આપવા માટે સુસંગત રાખવા પડશે.
- વૈશ્વિકરણને ટેકો:
 - કેટલાક કિસ્સાઓમાં વૈશ્વિકરણને અસર થઈ હોવા છતાં, તે ભૂતકાળમાં અને ભવિષ્યમાં ઝડપી તકનીકી પ્રગતિ દ્વારા પ્રેરિત થશે.

➤ તેથી, તેની આર્થિક સંભાવનાઓ વધારવા અને લોકોના કલ્યાણમાં સુધારો કરવા માટે, ભારતે તેની અર્થવ્યવસ્થાની બાહ્ય દિશા જાળવવી જોઈએ.

■ પડોશી દેશો સાથે વધુ સારા સંબંધો:

- જો ભારત વિસ્તૃત પ્રાદેશિક અને વૈશ્વિક ભૂમિકા ભજવવા માંગે છે અને ચોખ્ખી સુરક્ષા પ્રદાતા (Net Security Provider) બનવા માંગે છે, તો તેણે પડોશી દેશોમાંથી ઉદભવતા જોખમો અને તકોનું વધુ સારી રીતે સંચાલન કરવાની જરૂર છે.
- એવામાં ભારતે ચીનના પડકારનો સામનો કરવો પડશે.
- આ એટલા માટે છે કારણ કે ચીન સ્વીકારે છે કે ભારત એકમાત્ર એવો દેશ છે કે જેની પાસે સમાન ક્ષેત્ર, વસ્તી, ઇતિહાસ, માનવશક્તિ અને વૈજ્ઞાનિક અને તકનીકી ક્ષમતાઓ છે, જે તેનાથી આગળ વધી શકે છે.
- તેમાં એમ પણ કહેવામાં આવ્યું છે કે ભારતે ચીન-પાકિસ્તાનની મિલીભગત સાથે રાજકીય રીતે માર્ગદર્શન ધરાવતો વ્યૂહાત્મક અભિગમ અપનાવવાની જરૂર છે.

■ વિદેશ નીતિને પ્રભાવિત કરતા ઘરેલું રાજકારણને કાબૂમાં રાખવા:

- એવા ઘણા ઉદાહરણો છે જ્યાં ઘણા દેશોએ ભારતની વિવિધ ઘરેલું નીતિઓ માટે અનામતનો હવાલો આપ્યો છે. નાગરિકતા સુધારા અધિનિયમ, 2019 તેનું ઉદાહરણ છે.
- આ સંદર્ભમાં, ઘરેલું નીતિઓમાં સર્વસમાવેશકતા, અસમાનતાઓ ઘટાડવી અને આપણા તમામ નાગરિકોને આરોગ્ય, શિક્ષણ અને જાહેર સલામતીની મુખ્ય જવાબદારીઓ પૂરી પાડવી જોઈએ.
- સાથે સાથે એ પણ સમજવાની જરૂર છે કે ભારતનો જન્મજાત સર્વદેશવાદ તેની અસાધારણ વિવિધતામાંથી પ્રાપ્ત થયો છે.

4 ઓક્ટોબર: વિશ્વ વસવાટ દિવસ (World Habitat Day)

- 4 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ વિશ્વ વસવાટ દિવસ મનાવવામાં આવ્યો. આ દિવસ સંયુક્ત રાષ્ટ્રની પહેલ છે.
- વિશ્વભરમાં દરેક માટે પર્યાપ્ત આશ્રય અને રહેઠાણના મૂળભૂત અધિકારને પ્રોત્સાહન આપવાના હેતુથી આ દિવસ મનાવવામાં આવે છે, જે ગીચ વસ્તી ધરાવે છે અને ઝડપી શહેરીકરણને કારણે અસરગ્રસ્ત છે.
- આ દિવસ દર વર્ષે ઓક્ટોબરના પહેલા સોમવારે ઉજવવામાં આવે છે.
- થીમ: Accelerating urban action for a carbon-free world

Back to basics : દિવસનો ઇતિહાસ

- > 1985માં યુનાઈટેડ નેશન્સ જનરલ એસેમ્બલી (UNGA) દ્વારા દર વર્ષે વિશ્વ આવાસ દિવસની ઉજવણી કરવાનો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો. આ નિર્ણય બાદ, પ્રથમ વિશ્વ આવાસ દિવસ 1986માં કેન્યાના નૈરોબીમાં ઉજવવામાં આવ્યો.

મહત્વ

- > વધતી વસ્તી ગીચતા (વિવિધતા), ગરીબી, આબોહવાની કટોકટી અને જીવનની ગુણવત્તાને ધમકી આપતી કુદરતી આફતોના પ્રકાશમાં આ દિવસનું પાલન મહત્વનું છે.
- > બિનઆયોજિત શહેરો, ઝડપી શહેરીકરણ અને પર્યાવરણ પર તેની વિપરીત અસરોએ આશ્રય સંકટ જેવી અન્ય ઘણી સમસ્યાઓને જન્મ આપ્યો છે.
- > વૈશ્વિક કાર્બન ડાયોક્સાઈડના 70% ઉત્સર્જન શહેરી ગ્રીનહાઉસ વાયુ ઉત્સર્જનમાંથી થાય છે.
- > આમ, દિવસો ઉકેલો શોધવા અને યોગ્ય આશ્રય જોગવાઈઓ બનાવવા માટે મહત્વપૂર્ણ બને છે.
- > દિવસનો ઉદ્દેશ ક્રિયાશીલ શૂન્ય-કાર્બન યોજનાઓ વિકસાવવાનો પણ છે.

EU એ Pfizer-BioNtech COVID રસી બૂસ્ટરને મંજૂરી આપી

- > યુરોપિયન મેડિસિન એજન્સી (EMA) એ 4 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ 18 વર્ષથી વધુ ઉંમરના લોકો માટે Pfizer/BioNtech COVID-19 રસીના બૂસ્ટર ડોઝને મંજૂરી આપી હતી.
- > આ રસીએ એન્ટિબોડીના સ્તરમાં વધારો દર્શાવ્યો હતો, 18 થી 55 વર્ષની વયના લોકોને બૂસ્ટર શોટ સાથે બીજા ડોઝ આપ્યાના લગભગ છ મહિના પછી.
- > આમ, એજન્સી બીજા ડોઝના છ મહિના પછી બૂસ્ટર ડોઝ આપવાની ભલામણ કરે છે.
- > તેણે ગંભીર રીતે નબળી રોગપ્રતિકારક શક્તિ ધરાવતા લોકો માટે Pfizer/BioNtech અને Moderna રસીઓના વધારાના ડોઝની ભલામણ કરી છે.
- > આ રસીઓના વધારાના ડોઝ નબળા રોગપ્રતિકારક તંત્ર ધરાવતા અંગ પ્રત્યારોપણ દર્દીઓની SARS-cov-2 વાયરસ સામે એન્ટિબોડીઝ બનાવવાની ક્ષમતામાં વધારો કરે છે.
- > EMA અનુસાર, ગંભીર રોગપ્રતિકારક લોકોને બીજા ડોઝના ઓછામાં ઓછા 28 દિવસ પછી વધારાની માત્રા આપવામાં આવશે.

Back to basics : યુરોપિયન મેડિસિન એજન્સી (EMA)

- > EMA એ યુરોપિયન યુનિયન (EU) ની એક એજન્સી છે જે ઔષધીય ઉત્પાદનોના મૂલ્યાંકન અને દેખરેખ માટે જવાબદાર છે. તે અગાઉ યુરોપીયન દવાઓ મૂલ્યાંકન એજન્સી (EMEA) તરીકે જાણીતી હતી. EMAની સ્થાપના 1995માં યુરોપિયન યુનિયન અને ફાર્માસ્યુટિકલ ઉદ્યોગના આર્થિક સહયોગથી કરવામાં આવી હતી.

ફાઈનર-બાયોનેટેક COVID-19 રસી

- > આ રસી Comirnaty બ્રાન્ડ નામ હેઠળ વેચાય છે. તે mRNA આધારિત COVID-19 રસી છે. તે 12 વર્ષથી વધુ ઉંમરના લોકોને SARS-CoV-2 વાયરસ સામે રક્ષણ આપવા માટે અધિકૃત છે જે COVID-19 નું કારણ બને છે.

COVID-19 રસી પરિવહન માટે 'મેડ ઇન ઇન્ડિયા' ડ્રોનનો ઉપયોગ કરવામાં આવી રહ્યો છે

- > કેન્દ્રીય આરોગ્ય મંત્રી મનસુખ માંડવિયાએ 4 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ ઉત્તર-પૂર્વના મુશ્કેલ અને દુર્ગમ વિસ્તારોમાં 'મેડ ઇન ઇન્ડિયા ડ્રોન'નો ઉપયોગ કરીને કોવિડ -19 રસી વિતરણની સુવિધા માટે એક પહેલ શરૂ કરી.
- > આ હેતુ માટે, ICMR એ 'Drone Response and Outreach in North East (i-Drone)' નામનું ડિલિવરી મોડેલ વિકસાવ્યું છે.
- > આ પહેલ 'આરોગ્યમાં અંત્યોદય' માટે સરકારની પ્રતિબદ્ધતાને અનુરૂપ શરૂ કરવામાં આવી હતી, જે ભારતના દરેક નાગરિકને આરોગ્ય સંભાળ સુલભ બનાવે છે.

પહેલનું મહત્વ

- > દક્ષિણ એશિયામાં 15 કિમીના હવાઈ અંતર પર કોવિડ-19 રસી પરિવહન માટે આ પ્રથમ વખત 'મેડ ઇન ઇન્ડિયા' ડ્રોનનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો. આ અંતર વિષ્ણુપુર જિલ્લા હોસ્પિટલથી મણિપુરના લોકતળાવ, કરંગ દ્વીપ સુધી 12-15 મિનિટમાં કાપવામાં આવ્યું હતું. આ બે સ્થળો વચ્ચે રસ્તાનું અંતર 26 કિલોમીટર છે.

ડ્રોનનો ઉપયોગ

- > ડ્રોનનો ઉપયોગ જીવન રક્ષક દવાઓ પહોંચાડવા તેમજ લોહીના નમૂના લેવા માટે કરી શકાય છે.
- > તે મુશ્કેલ પરિસ્થિતિઓમાં પણ વાપરી શકાય છે.
- > તે આરોગ્ય સંભાળ વિતરણમાં પડકારોનો સામનો કરશે.

કયા રાજ્યો સમાન પ્રોજેક્ટ ચલાવી રહ્યા છે?

- હાલમાં, દૂરસ્થ વિસ્તારોમાં માનવરહિત હવાઈ વાહનો (UAVs) અથવા ડ્રોનને તૈનાત કરીને પડકારોનો સામનો કરવા માટે મણિપુર અને નાગાલેન્ડ તેમજ આંદામાન અને નિકોબાર ટાપુઓમાં ડ્રોન આધારિત ડિલિવરી પ્રોજેક્ટ હાથ ધરવામાં આવી રહ્યા છે.

કઈ સંસ્થાએ ડ્રોન ટેકનોલોજી ટ્રાન્સફર કરી?

- ICMR એ 'ઈન્ડિયન ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ટેકનોલોજી, કાનપુર' સાથે મળીને રસીઓ સુરક્ષિત રીતે સ્થાનાંતરિત અને વહન કરવા માટે ડ્રોનની ક્ષમતા ચકાસવા માટે પ્રાથમિક અભ્યાસ કર્યો હતો. ICMR એ આ અભ્યાસ મણિપુર, નાગાલેન્ડ અને આંદામાન અને નિકોબારમાં કર્યો હતો.

Dare to Dream 2.0 કોન્ટેસ્ટના વિજેતાઓનું સન્માન કરાયું

- 4 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ સંરક્ષણ મંત્રી રાજનાથ સિંહે સંરક્ષણ સંશોધન અને વિકાસ સંગઠન (DRDO) દ્વારા આયોજિત 'ડેર ટુ ડ્રીમ 2.0' સ્પર્ધાના વિજેતાઓને સન્માનિત કર્યા .
- વ્યક્તિગત કેટેગરીમાં 22 અને સ્ટાર્ટ-અપ કેટેગરીમાં 18 સહિત 40 વિજેતાઓને એવોર્ડ આપવામાં આવ્યા હતા.
- આ પ્રસંગે, ઈનોવેટર્સ અને સ્ટાર્ટ-અપ્સને પ્રોત્સાહન આપવા અને દેશમાં યુવા પ્રતિભાઓને પ્લેટફોર્મ પૂરું પાડવા માટે 'ડેર ટુ ડ્રીમ 3.0' પણ શરૂ કરવામાં આવ્યું છે.
- મંત્રીએ વર્ષ 2019 માટે 'DRDO યંગ સાયન્ટિસ્ટ એવોર્ડ્સ' પણ રજૂ કર્યા. 35 વર્ષથી ઓછી વયના 16 DRDO વૈજ્ઞાનિકોને તેમની કુશળતાના ક્ષેત્રમાં ઉત્કૃષ્ટ યોગદાન બદલ એનાયત કરવામાં આવ્યા હતા.

Back to basics : ડેર ટુ ડ્રીમ કોન્ટેસ્ટ

- ઉભરતી સંરક્ષણ અને એરોસ્પેસ ટેકનોલોજી અથવા સિસ્ટમો વિકસાવવા માટે ભારતીય શિક્ષણવિદો, વ્યક્તિઓ અને સ્ટાર્ટ-અપ્સને પ્રોત્સાહન આપવા માટે DRDO દ્વારા 'ડેર ટુ ડ્રીમ' સ્પર્ધા સમગ્ર ભારતમાં શરૂ કરવામાં આવી હતી. આ સ્પર્ધા હેઠળ, DRDO "ટેકનોલોજી ડેવલપમેન્ટ ફંડ (TDF) યોજના' હેઠળ વિજેતાઓને તેમના વિચારોને સાકાર કરવા માટે તકનીકી અને નાણાકીય સહાય પૂરી પાડે છે.

DRDO દ્વારા વિકસિત નવી સિસ્ટમ

- આ પ્રસંગે, DRDO દ્વારા સ્વદેશી રીતે વિકસિત ત્રણ ઉત્પાદનો અથવા સિસ્ટમો સશસ્ત્ર દળોને સોંપવામાં આવી હતી.

- ARINC818 વિડિઓ પ્રોસેસિંગ અને સ્વિચિંગ મોડ્યુલ: તે ભારતીય વાયુસેના માટે વિકસાવવામાં આવ્યું છે. અદ્યતન મોડ્યુલોમાં ઉચ્ચ બેન્ડવિડ્થ, ચેનલ બંધન, ઓછી વિલંબ અને સરળ નેટવર્કિંગ છે.

સોનાર પરફોર્મન્સ મોડેલિંગ સિસ્ટમ:

- તે ભારતીય નૌકાદળ માટે વિકસાવવામાં આવી હતી. તે જહાજો, ભારતીય નૌકાદળની સબમરીન તેમજ જળ મોનિટરિંગ સ્ટેશન વગેરે માટે ઉપયોગી છે.

ભારત અને જાપાન વચ્ચે દરિયાઈ ક્વાયટ JIMEX ની 5મી આવૃત્તિ શરૂ થઈ

- ભારતીય નૌકાદળ અને જાપાન મેરીટાઈમ સેલ્ફ ડિફેન્સ ફોર્સ વચ્ચે દરિયાઈ દ્વિપક્ષીય ક્વાયટ JIMEX ની પાંચમી આવૃત્તિ 6 ઓક્ટોબર, 2021થી અરબી સમુદ્રમાં શરૂ થઈ હતી.
- JIMEX ક્વાયટની છેલ્લી આવૃત્તિ સપ્ટેમ્બર 2020માં હાથ ધરવામાં આવી હતી.
- આ ત્રણ દિવસની ક્વાયટ દરમિયાન ભારતીય નૌસેનાનું પ્રતિનિધિત્વ સ્વદેશી રીતે બનાવેલ ગાઈડેડ મિસાઈલ સ્ટીલ્થ ડિસ્ટ્રોયર કોચી અને ગાઈડેડ મિસાઈલ ફ્રિગેટ ટેગ દ્વારા કરવામાં આવશે.
- મિસાઈલોનું સંચાલન અજય કોચર કરશે, જે વેસ્ટર્ન ફ્લીટના ફ્લેગ ઓફિસર કમાન્ડિંગ રીઅર એડમિરલ છે.
- જાપાની બાજુનું પ્રતિનિધિત્વ JMSDF કાગા, એક ગાઈડેડ મિસાઈલ ડિસ્ટ્રોયર, ઈજુમો ફ્લાસ હેલિકોપ્ટર કેરિયર કરશે. કમાન્ડર એસ્કોર્ટ ફ્લોટીલા-3 ને રીઅર એડમિરલ ઈકેઉચી ઈજુરુ દ્વારા આદેશ આપવામાં આવશે.
- આ જહાજો ઉપરાંત, P8I લોન્ગ રેન્જ મેરીટાઈમ પેટ્રોલ એરક્રાફ્ટ, ઈન્ટિગ્રલ હેલિકોપ્ટર, ડોનિયર મેરીટાઈમ પેટ્રોલ એરક્રાફ્ટ અને મિગ-29K ફાઈટર એરક્રાફ્ટ પણ ક્વાયટમાં ભાગ લેશે.

JIMEX-21નો ઉદ્દેશ

- JIMEX-21 ઓપરેશનલ પ્રક્રિયાઓની સામાન્ય સમજ વિકસાવવા અને દરિયાઈ કામગીરીના સમગ્ર સ્પેક્ટ્રમમાં અદ્યતન ક્વાયટ હાથ ધરીને આંતર-કાર્યક્ષમતા વધારવાના હેતુથી હાથ ધરવામાં આવી રહી છે. આ બહુપક્ષીય વ્યૂહાત્મક ક્વાયટ બંને નૌકાદળો દ્વારા વિકસિત સંકલનને મજબૂત બનાવશે.

Back to basics : JIMEX

- > JIMEX શ્રેણીની કવાયત જાન્યુઆરી 2012માં શરૂ કરવામાં આવી હતી. તે મુખ્યત્વે દરિયાઈ સુરક્ષા સહકાર પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે. આ કવાયતો ભારતીય નૌકાદળ અને જાપાનીઝ મેરીટાઇમ સેલ્ફ ડિફેન્સ ફોર્સ વચ્ચે દ્વિવાર્ષિક ધોરણે હાથ ધરવામાં આવે છે.
- બંને દેશો વચ્ચે અન્ય લશ્કરી કવાયતો:
- > JIMEX સિવાય, ભારત અને જાપાન વાર્ષિક 'ધર્મ ગાર્ડિયન' નામની સંયુક્ત ભૂમિ લશ્કરી કવાયત કરે છે. બંને દેશો વચ્ચે 'શિન્યુ મૈત્રી' નામની સંયુક્ત વાયુદળની કવાયત પણ હાથ ધરવામાં આવે છે. ભારત અને જાપાન અમેરિકા સાથે મલાબાર નામની ત્રિપક્ષીય દરિયાઈ કવાયતમાં પણ સામેલ છે.

આરોગ્ય મંત્રીએ 'The State of the World's Children 2021' નું વિમોચન કર્યું

- > કેન્દ્રીય આરોગ્ય મંત્રી મનસુખ માંડવિયાએ 5 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ નવી દિલ્હીમાં "The State of the World's Children 2021: On My Mind: promoting, protecting and caring for children's mental health" શીર્ષક હેઠળ રિપોર્ટ બહાર પાડ્યો. The State of the World's Children યુનિસેફનું વૈશ્વિક મુખ્ય પ્રકાશન છે.
- > રિપોર્ટમાં બાળકોના માનસિક સ્વાસ્થ્ય પર COVID-19 રોગચાળાની અસર પર પ્રકાશ પાડવામાં આવ્યો છે.
- > આ રિપોર્ટ મહત્વનો છે કારણ કે માનસિક સ્વાસ્થ્ય જૂનો અને ઉભરતો મુદ્દો છે. તદુપરાંત, COVID-19 સમગ્ર વિશ્વ માટે માનસિક તણાવની કસોટી હતી.
- > યુનિસેફના એક રિપોર્ટ અનુસાર, ભારતમાં 15 થી 24 વર્ષની વયના લગભગ 14% લોકો હતાશા અનુભવે છે અથવા તેમને કામ કરવામાં ઓછો રસ હોય છે.

Back to basics : The State of the World's Children 2021 Report

- > આ રિપોર્ટ બાળકો, કિશોરો અને સંભાળ રાખનારાઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યની તપાસ કરે છે. તે જીવનની નિર્ણાયક ક્ષણો પર જોખમ અને રક્ષણાત્મક પરિબલો પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે. તે સામાજિક નિર્ધારકોની પણ શોધ કરે છે જે આખરે માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સુખાકારીને આકાર આપે છે. રિપોર્ટમાં દરેક બાળક માટે સારા માનસિક સ્વાસ્થ્યને પ્રોત્સાહન આપવા માટે પ્રતિબદ્ધતા, સંદેશાવ્યવહાર અને ક્રિયા માટે પણ કહેવામાં આવ્યું છે.

રિપોર્ટના તારણો

- > યુનિસેફના સ્ટેટ ઓફ ધ વર્લ્ડ ચિલ્ડ્રન રિપોર્ટ 2021 ચેતવણી આપે છે કે બાળકો અને યુવાનો આવનારા ઘણા વર્ષો સુધી તેમના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સુખાકારી પર COVID-19ની અસર અનુભવી શકે છે.
- > આ અહેવાલ પ્રકાશિત કરે છે કે કેવી રીતે બાળકો અને યુવાનોએ કોવિડ-19 પહેલા પણ માનસિક સ્વાસ્થ્યનો બોજ વહન કર્યો હતો.
- > રોગચાળા પહેલા, ભારતમાં 50 મિલિયન બાળકો માનસિક સ્વાસ્થ્ય સમસ્યાઓથી પ્રભાવિત હતા. આમાંથી 80-90% બાળકોએ મદદ માંગી નથી.

જાહેર હિતની અરજી

- > ભૌતિકશાસ્ત્ર 2021માં નોબેલ પુરસ્કાર જાપાન, જર્મની અને ઈટાલીના ત્રણ વૈજ્ઞાનિકોને આપવામાં આવ્યો હતો. રોયલ સ્વીડિશ એકેડેમી ઓફ સાયન્સના સેક્રેટરી જનરલ ગોરાન હેન્સને 5 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ વિજેતાઓની જાહેરાત કરી હતી.
- > સયુકુરો મનાબે (Syukuro Manabe) અને ક્લાઉસ હાસેલમેન (Klaus Hasselmann)ને 'પૃથ્વીની આબોહવાનું ભૌતિક મોડેલિંગ, પરિવર્તનશીલતાનું પરિમાણ અને ગ્લોબલ વોર્મિંગની વિશ્વસનીય આગાહી' માં તેમના કાર્ય માટે એનાયત કરવામાં આવ્યા હતા.
- > આ પુરસ્કારનો બીજો ભાગ જ્યોર્જિયો પેરસી (Giorgio Parisi)ને "Interplay of disorder and fluctuations in physical systems from atomic to planetary scales" ની શોધ માટે આપવામાં આવ્યો હતો.

સયુકુરો મનાબે (Syukuro Manabe)

- > 1960ના દાયકાથી, તેમણે દર્શાવ્યું હતું કે વાતાવરણમાં કાર્બન ડાયોક્સાઈડનું પ્રમાણ વધવાથી વૈશ્વિક તાપમાન કેવી રીતે વધે છે. આ પ્રદર્શન વર્તમાન હવામાન મોડેલો માટે પાયો નાખ્યો.

ક્લાઉસ હાસેલમેન (Klaus Hasselmann)

- > તેમણે હવામાન અને આબોહવાને જોડવા માટે એક મોડેલ બનાવ્યું. આ મોડેલે હવામાનની અનિશ્ચિત પ્રકૃતિ હોવા છતાં શા માટે આબોહવા મોડેલો વિશ્વસનીય હોઈ શકે છે તે સમજાવવામાં મદદ કરી. તેઓએ આબોહવા પર માનવીય પ્રભાવના ચોક્કસ સંકેતો શોધવાની રીતોનો પણ અભ્યાસ કર્યો.

જ્યોર્જિયો પેરસી દ્વારા વિકસિત મોડેલ

- તેમણે ઉંડા ભૌતિક અને ગાણિતિક મોડેલ બનાવ્યું. આ મોડેલે ગણિત, મશીન લર્નિંગ, બાયોલોજી અને ન્યુરોસાયન્સ ક્ષેત્રોમાં જટિલ સિસ્ટમોને સમજવાનું શક્ય બનાવ્યું.

પૃષ્ઠભૂમિ

- વર્ષ 2020માં, અમેરિકાના એન્ડ્રીયા ગેજ, બ્રિટનના રોજર પેનરોઝ અને જર્મનીના રેઈનહાર્ડ ગેન્ઝેલને બ્લેક હોલમાં સંશોધન કરવા બદલ ઈનામ આપવામાં આવ્યું હતું.

GI ટેગ સાથે મિહિદાના પશ્ચિમ બંગાળથી બહેરીનમાં નિકાસ

- સ્વદેશી અને ભૌગોલિક ઓળખ (Geographical Identification – GI) ટેગ કરેલા ઉત્પાદનોને પ્રોત્સાહન આપવા માટે, પશ્ચિમ બંગાળમાંથી પ્રાપ્ત મીઠી મિહિદાનાનો પ્રથમ માલ બહેરીનમાં નિકાસ કરવામાં આવ્યો હતો.
- GI ટેગ કરેલ મિહિદાના પશ્ચિમ બંગાળના બર્ધમાનથી મેળવવામાં આવ્યું હતું.
- મીઠી મિહિદાનાનો જથ્થો APEDA રજિસ્ટર્ડ મેસર્સ DM એન્ટરપ્રાઇઝ, કોલકાતા દ્વારા નિકાસ કરવામાં આવ્યો હતો.
- તે અલજીરા ગ્રુપ, બહેરીન દ્વારા આયાત કરવામાં આવ્યું હતું.
- દિવાળીના તહેવાર દરમિયાન બહેરીનમાં વધુ માલની નિકાસ કરવામાં આવશે.

GI ટેગ શું છે?

- GI ટેગ ચોક્કસ ભૌગોલિક મૂળ સૂચવે છે અને તે મૂળ માટે વિશિષ્ટ ગુણવત્તા અથવા પ્રતિષ્ઠા ધરાવે છે. GI બૌદ્ધિક સંપત્તિ અધિકાર (IPR) નું એક સ્વરૂપ છે.

કઈ વસ્તુઓ GI ટેગ કરી શકાય?

- GI ટેગ કૃષિ, કુદરતી અથવા ઉત્પાદિત માલ માટે અનન્ય ગુણવત્તા, પ્રતિષ્ઠા અથવા લાક્ષણિકતાઓ, તેના ભૌગોલિક મૂળથી અનન્ય માટે જારી કરી શકાય છે. ઉદાહરણ તરીકે, બાસમતી ચોખા, દાર્જિલિંગ ચા, કાંચીપુરમ સિલ્ક, મૈસુર સિલ્ક, નાગાલેન્ડ ચિલી પ્રોડક્ટ્સ, હૈદરાબાદી હલીમ વગેરેને GI ટેગ સાથે વેચવામાં આવે છે અને આ પ્રોડક્ટ્સનું પ્રીમિયમ ભાવ હોય છે.

કેન્દ્ર સરકાર National Road Safety Board ની રચના કરશે

- કેન્દ્રીય માર્ગ પરિવહન અને રાજમાર્ગ મંત્રાલયે તાજેતરમાં 'રાષ્ટ્રીય માર્ગ સલામતી બોર્ડ' (National Road Safety Board) ની સ્થાપના માટે જાહેરનામું બહાર પાડ્યું છે.
- નેશનલ સેફ્ટી બોર્ડ રોડ સેફ્ટી, ઈનોવેશનને પ્રોત્સાહન આપવા અને નવી ટેકનોલોજી અપનાવવા માટે જવાબદાર રહેશે.
- તે ટ્રાફિક અને મોટર વાહનોનું નિયમન પણ કરશે.
- સૂચનામાં રચનાની જોગવાઈઓ, બોર્ડના ચેરમેન અને સભ્યો માટે લાયકાત, પદની મુદત, પસંદગી પ્રક્રિયા, બોર્ડની સત્તાઓ અને કાર્યો, રાજીનામું અને દૂર કરવાની પ્રક્રિયા, બોર્ડની બેઠક વગેરેનો પણ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

બોર્ડનું મુખ્ય મથક

- રાષ્ટ્રીય રાજધાની ક્ષેત્રમાં રાષ્ટ્રીય માર્ગ સલામતી બોર્ડની મુખ્ય કચેરી સ્થાપવામાં આવશે. બોર્ડ ભારતમાં અન્ય સ્થળોએ પણ ઓફિસો સ્થાપી શકે છે.

બોર્ડના સભ્યો:

- રોડ સેફ્ટી બોર્ડ ચેરમેનનો સમાવેશ કરશે. આ સિવાય તે 3 થી 7 સભ્યો હશે. તમામ સભ્યોની નિમણૂક કેન્દ્ર સરકાર કરશે.

બોર્ડના કામ

- આ બોર્ડ નીચેના કાર્યો કરશે:
 - બોર્ડ માર્ગ સલામતી, નવીનતાને પ્રોત્સાહન આપવા અને નવી ટેકનોલોજી અપનાવવા માટે જવાબદાર રહેશે.
 - તે ટ્રાફિક અને મોટર વાહનોનું નિયમન પણ કરશે.
- ટ્રાફિક અને મોટર વાહનોનું નિયમન કરવા માટે, બોર્ડ તૈયાર કરશે:
 - પર્વતીય વિસ્તારોમાં ટ્રાફિક મેનેજમેન્ટ, રોડ સેફ્ટી અને રોડ કન્સ્ટ્રક્શન માટે ચોક્કસ ધોરણો.
 - હાઈવે ઓથોરિટીઝ, ટ્રાફિક પોલીસ, હોસ્પિટલ ઓથોરિટીઝ, શૈક્ષણિક અને સંશોધન સંસ્થાઓ વગેરે માટે ક્ષમતા નિર્માણ અને કૌશલ્ય વિકાસ માટે માર્ગદર્શિકા.
 - ટ્રોમા સુવિધાઓ અને પેરા-મેડિકલ સુવિધાઓની સ્થાપના અને સંચાલન માટે માર્ગદર્શિકા.
 - બોર્ડ કેન્દ્ર, રાજ્ય અને સ્થાનિક સત્તાવાળાઓને માર્ગ સલામતી અને ટ્રાફિક વ્યવસ્થાપન અંગે તકનીકી સલાહ અને સહાય પણ આપશે.

Heli-borne Survey Technology

- કેન્દ્રીય મંત્રી ડો.જીતેન્દ્ર સિંહે 5 ઓક્ટોબર, 2021 ના રોજ અદ્યતન હેલી-બોર્ન સર્વે ટેકનોલોજીનો પ્રારંભ કર્યો.
- ભૂગર્ભજળ વ્યવસ્થાપન માટે હેલી સર્વે ટેકનોલોજી (Heli Survey Technology) રજૂ કરવામાં આવી હતી.
- પ્રથમ તબક્કામાં રાજસ્થાન, પંજાબ, ગુજરાત અને હરિયાણા રાજ્યોમાં હેલી-બોર્ન સર્વે હાથ ધરવામાં આવી રહ્યા છે.
- આ સર્વે 5 ઓક્ટોબરના રોજ રાજસ્થાનના જોધપુરથી શરૂ કરવામાં આવ્યો હતો.

ભારતમાં સૂકા વિસ્તારો

- ઉત્તર-પશ્ચિમ ભારતમાં, શુષ્ક પ્રદેશો રાજસ્થાન, હરિયાણા, ગુજરાત અને પંજાબ રાજ્યોમાં ફેલાયેલા છે. આ ક્ષેત્ર ભારતના કુલ ભૌગોલિક વિસ્તારનો આશરે 12% છે અને આશરે 80 મિલિયન લોકોનું ઘર છે. શુષ્ક પ્રદેશોમાં વાર્ષિક વરસાદ 100 થી 400 મીમી સુધીનો હોય છે. પરિણામે, આખું વર્ષ પાણીની તીવ્ર અછત રહે છે.

Back to basics : હેલી સર્વે ટેકનોલોજી (Heli Survey Technology)

- આ ટેકનોલોજી CSIR-NGRI હૈદરાબાદ દ્વારા વિકસાવવામાં આવી છે.
- અત્યાધુનિક ટેકનોલોજી, હેલી સર્વે ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ શુષ્ક વિસ્તારોમાં ભૂગર્ભજળના સ્ત્રોતોને મેપ કરવા માટે કરવામાં આવશે.
- આ સર્વે પીવાના હેતુઓ માટે ભૂગર્ભ જળનો ઉપયોગ કરવામાં મદદ કરશે.
- હેલી-બોર્ન ભૂ-ભૌતિક મેપિંગ તકનીક (heli-borne geophysical mapping technique) જમીનની સપાટીથી 500 મીટરની ઉંડાઈ સુધી ઉપ-સપાટી માટે ઉચ્ચ-રીઝોલ્યુશન 3D છબીઓ પ્રદાન કરશે.

પ્રોજેક્ટ ઉદ્દેશ

- આ પ્રોજેક્ટ ભારતના દુર્લભ શુષ્ક વિસ્તારોમાં લોકોને સુરક્ષિત પીવાનું પાણી પૂરું પાડવા માટે સંભવિત ભૂગર્ભજળ સ્ત્રોતો અને તેના સંચાલનને ધ્યાનમાં રાખીને વિકસાવવામાં આવ્યો છે.

પ્રોજેક્ટના બે તબક્કાઓ

- 150 કરોડના 150 કરોડના મેગા પ્રોજેક્ટ બે તબક્કામાં અમલમાં મૂકવામાં આવશે. આ પ્રોજેક્ટને અમલમાં મૂકવા માટે, CSIR એ 'National Aquifer Mapping Project' હેઠળ જળ શક્તિ મંત્રાલય સાથે સહયોગ કર્યો છે. આ પ્રોજેક્ટ જલ જીવન મિશન પ્રોજેક્ટને અમલમાં મૂકવા માટે CSIR ને ઉચ્ચ દૃશ્યતા પ્રદાન કરશે.

ટેકનોલોજીનું મહત્વ

- સ્ત્રોતની શોધથી લઈને જળ શુદ્ધિકરણ સુધી, CSIRની જળ તકનીકો 'હર ઘર હલ સે જલ' યોજના તેમજ 'ખેડૂતોની આવકના લક્ષ્યને બમણી કરવા' માં સકારાત્મક યોગદાન આપશે.

ઉત્તર પૂર્વ રાજ્યોમાં ખાદ્ય તેલ પામઓઇલ પર રાષ્ટ્રીય મિશન પર બિઝનેસ સમિટનું આયોજન

- 6 ઓક્ટોબર, 2021 ના રોજ ગુવાહાટીમાં ઉત્તર પૂર્વીય રાજ્યો માટે 'નેશનલ મિશન ઓન એડિબલ ઓઇલ-ઓઇલ પામ બિઝનેસ સમિટ' નું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું.
- આ શિખર સંમેલન ઉત્તર પૂર્વની સર્વસમાવેશક અને સંતુલિત પ્રગતિ માટે પ્રધાનમંત્રીના વિઝનને અનુરૂપ આયોજિત કરવામાં આવ્યું હતું.
- કેન્દ્રીય કૃષિ મંત્રી નરેન્દ્ર સિંહ તોમરની અધ્યક્ષતામાં સમિટની શરૂઆત કરવામાં આવી હતી.

પૂર્વોત્તર માટે પામતેલનું મહત્વ

- પામ ઓઇલને પ્રોત્સાહન આપવા માટે પૂર્વોત્તર રાજ્યોમાં મુખ્ય હસ્તક્ષેપ કરવાનો સરકારનો નિર્ણય, પૂર્વોત્તર રાજ્યોને ભારતના પામ ઓઇલ હબમાં ફેરવશે. પૂર્વોત્તર રાજ્યો માટે ખાસ પેકેજ અને સહાય ખેડૂતોની સામાજિક-આર્થિક સ્થિતિમાં પરિવર્તન લાવશે. તે રોજગારીની તકો પણ ખોલશે કારણ કે તે માળખાકીય વિકાસ તેમજ પામ ઓઇલ મિલોની સ્થાપના તરફ દોરી જશે.

ખાદ્ય તેલ પર રાષ્ટ્રીય મિશનનો ખર્ચ

- આ મિશન કુલ રૂ. 11,040 કરોડના ખર્ચે શરૂ કરવામાં આવી રહ્યું છે. આ આગામી પાંચ વર્ષમાં ઓઇલ પામ વાવેતર હેઠળ આશરે 6.5 લાખ હેક્ટરનો વધારાનો વિસ્તાર લાવશે. તેમાંથી 3.28 લાખ હેક્ટર ઉત્તર પૂર્વીય રાજ્યોમાંથી હશે જ્યારે 3.22 લાખ હેક્ટર બાકીના ભારતમાંથી હશે.

માનસિક સ્વાસ્થ્ય જાગૃતિ અભિયાન સપ્તાહ

- કેન્દ્રીય આરોગ્ય અને પરિવાર કલ્યાણ મંત્રાલય 5 ઓક્ટોબર, 2021 થી 'માનસિક સ્વાસ્થ્ય જાગૃતિ અભિયાન સપ્તાહ' ઉજવી રહ્યું છે.

- > આ અભિયાન 10 ઓક્ટોબર, 2021 ના રોજ સમાપ્ત થશે.
- > 10 ઓક્ટોબરને 'વિશ્વ માનસિક આરોગ્ય દિવસ' તરીકે પણ ઉજવવામાં આવે છે.
- > માનસિક વિકૃતિઓ સાથે જોડાયેલા કલંકને તોડવામાં લોકોની ભાગીદારીને પ્રોત્સાહિત કરવા માટે ભારતમાં માનસિક આરોગ્ય જાગૃતિ અભિયાન સપ્તાહ મનાવવામાં આવી રહ્યું છે.

અભિયાન હેઠળની પ્રવૃત્તિઓ

- > મેન્ટલ હેલ્થ અવેરનેસ કેમ્પેન વીક અંતર્ગત આયોજિત અન્ય પ્રવૃત્તિઓમાં નીચેનાનો સમાવેશ થાય છે:
- NIMHANS, બેંગલુરુ દ્વારા શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ અને અન્ય સંસ્થાઓના સહયોગથી વર્ચુઅલ અવેરનેસ વર્કશોપ:
- > દિલ્હીમાં સાયકલ રેલી
- > શ્રીન રિબન ઝુંબેશ
- > પ્રાદેશિક ભાષાઓમાં શોર્ટ ફિલ્મ રિલીઝ
- > #breakthestigma હેશટેગ અભિયાન શરૂ કર્યું
- > માનસિક સ્વાસ્થ્ય પર ક્વિઝ અથવા સ્લોગન સ્પર્ધા

Back to basics : વિશ્વ માનસિક આરોગ્ય દિવસ

- > માનસિક સ્વાસ્થ્ય સમસ્યાઓ પ્રત્યે જાગૃતિ લાવવા અને માનસિક સ્વાસ્થ્યને ટેકો આપવાના પ્રયત્નોને એકત્ર કરવા માટે વિશ્વ માનસિક આરોગ્ય દિવસ વિશ્વભરમાં ઉજવવામાં આવે છે. આ વર્ષે દિવસ એવા સમયે મનાવવામાં આવશે જ્યારે COVID-19 રોગચાળાએ દૈનિક જીવનને મોટા પ્રમાણમાં બદલી નાખ્યું છે. આનાથી લોકોમાં વિવિધ માનસિક સ્વાસ્થ્ય સમસ્યાઓ ઉભી થઈ છે.

■ દિવસનો ઇતિહાસ:

- > વર્લ્ડ ફેડરેશન ફોર મેન્ટલ હેલ્થની પહેલ તરીકે 1992 માં પ્રથમ વર્લ્ડ મેન્ટલ હેલ્થ ડે મનાવવામાં આવ્યો હતો. 1994 સુધી આ દિવસ માટે કોઈ ખાસ થીમ ન હતી. પરંતુ 1994 માં આ દિવસ સેક્રેટરી જનરલ યુજીન બ્રોડીના સૂચન પર થીમ સાથે ઉજવવામાં આવ્યો હતો. 1994 માં થીમ 'સમગ્ર વિશ્વમાં માનસિક આરોગ્ય સેવાઓની ગુણવત્તા સુધારવી' હતી.

9 ઓક્ટોબર: વિશ્વ ડાક દિવસ (World Post Day)

- > દર વર્ષે, 9 ઓક્ટોબરના રોજ, યુનાઈટેડ નેશન્સ દ્વારા વિશ્વ પોસ્ટ દિવસ (World Post Day)ની ઉજવણી કરવામાં આવે છે. 9 ઓક્ટોબરના રોજ 9 ઓક્ટોબર 1874ના

રોજ Universal Postal Unionની સ્થાપનાની ઉજવણી કરવામાં આવી રહી છે. જાપાનમાં Universal Postal Union Congressમાં 1969માં આ દિવસને વિશ્વ પોસ્ટ દિવસ તરીકે જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો.

- > લોકોના રોજિંદા જીવનમાં ટપાલની ભૂમિકા વિશે જાગૃતિ લાવવા માટે વિશ્વ પોસ્ટ દિવસ ઉજવવામાં આવે છે. વિશ્વના 150થી વધુ દેશો વિશ્વ પોસ્ટ દિવસની ઉજવણી કરે છે. ભારતે વિશ્વ પોસ્ટ દિવસ સાથે રાષ્ટ્રીય ટપાલ સપ્તાહની શરૂઆત કરી છે. આ સપ્તાહ 9 ઓક્ટોબરથી 15 ઓક્ટોબર વચ્ચે ઉજવવામાં આવે છે.

ભારતમાં ટપાલ વ્યવસ્થા

- > ઈન્ડિયા પોસ્ટ, જે ભારતમાં પોસ્ટલ સિસ્ટમ ચલાવે છે, લોર્ડ ક્લાઈવે 1766માં સ્થાપના કરી હતી, તે સંચાર મંત્રાલય હેઠળ કામ કરે છે. તે વિશ્વમાં વ્યાપકપણે વિતરિત નેટવર્કમાંનું એક છે. ઈન્ડિયા પોસ્ટ ચીફ પોસ્ટ માસ્ટરના નેતૃત્વમાં 23 પોસ્ટલ સર્કલમાં વહેંચાયેલી છે.

Back to basics : યુનિવર્સલ પોસ્ટલ યુનિયન (Universal Postal Union)

- > ભારત 1876થી આ સંઘનું સભ્ય છે. તે સંયુક્ત રાષ્ટ્રની એક વિશિષ્ટ એજન્સી છે. તે સભ્ય દેશો વચ્ચે ટપાલ નીતિઓનું સંકલન કરે છે યુનિવર્સલ પોસ્ટલ યુનિયનનું મુખ્ય મથક બર્ન, સ્વિટ્ઝર્લન્ડમાં છે. તેની સ્થાપના બર્ન સંધિ હેઠળ કરવામાં આવી હતી અને અગાઉ જનરલ પોસ્ટલ યુનિયન તરીકે જાણીતી હતી. 1994 સુધી ફ્રેન્ચ યુનિયનની એકમાત્ર સત્તાવાર ભાષા હતી. 1994 પછી અંગ્રેજી ઉમેરવામાં આવ્યું.

વાયુસેનાની 89મી વર્ષગાંઠ ઉજવાઈ

- > ભારતીય વાયુસેનાએ 8 ઓક્ટોબર 2021ના રોજ પોતાનો 89મો સ્થાપના દિવસ ઉજવ્યો.
- > આ પ્રસંગે, ગાઝિયાબાદના હિન્ડન એરબેઝ પર એરફોર્સ ડે પરેડનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું.
- > ચીફ ઓફ ડિફેન્સ સ્ટાફ જનરલ બિપિન રાવત, ચીફ ઓફ આર્મી સ્ટાફ જનરલ એમ.એમ. નરવણે અને નેવી ચીફ એડમિરલ કરમબીર સિંહ. શામેલ થયા.
- > પરેડનું નિરીક્ષણ એર સ્ટાફના વડા એર ચીફ માર્શલ વી.આર. ચૌધરીએ કર્યું હતું.
- > આ પ્રસંગે 1971ના યુદ્ધની જીતની યાદમાં 'સુવર્ણ વિજય વર્ષ' તરીકે ઉજવવામાં આવી રહ્યો છે.
- > આ પ્રસંગે વી.આર. ચૌધરીએ અધિકારીઓને વાયુ સેના મેડલ-વીરતા પણ અર્પણ કરી હતી.

Back to basics : ભારતીય વાયુસેના (IAF)

- IAF એ ભારતીય સશસ્ત્ર દળોનું હવાઈ દળ છે. તે 8 ઓક્ટોબર 1932ના રોજ બ્રિટિશ સામ્રાજ્યમાં સહાયક હવાઈ દળ તરીકે રચાયું હતું. IAFના કર્મચારીઓ અને વિમાન સંપત્તિના પૂરક વિશ્વની હવાઈ દળોમાં ચોથા ક્રમે છે. IAFને ભારતીય હવાઈ ક્ષેત્રને સુરક્ષિત કરવાના પ્રાથમિક મિશનની જવાબદારી સોંપવામાં આવી છે. તે સશસ્ત્ર સંઘર્ષ દરમિયાન હવાઈ લડાઈ ચલાવે છે. બ્રિટિશ સામ્રાજ્યએ બીજા વિશ્વયુદ્ધ દરમિયાન રોયલ ઉપસર્ગ સાથે ભારતની ઉડ્ડયન સેવા આપી હતી. 1947માં ભારતને આઝાદી મળ્યા પછી, "રોયલ ઈન્ડિયન એરફોર્સ" નામ આપવામાં આવ્યું. ઉપસર્ગ 'રોયલ' 1950માં પડતો મૂકવામાં આવ્યો હતો. ભારતના રાષ્ટ્રપતિ IAFના સર્વોચ્ચ કમાન્ડર છે.

ભારત 'High Ambition Coalition for Nature and People'માં જોડાયું

- ભારત 7 ઓક્ટોબર, 2021 ના રોજ "High Ambition Coalition for Nature and People" માં સત્તાવાર રીતે જોડાયું છે.
- નવી દિલ્હીમાં ફ્રેન્ચ અને ભારત સરકાર વચ્ચે યોજાયેલા સમારંભમાં ભારત આ જોડાણમાં જોડાયું હતું.
- "High Ambition Coalition (HAC) for Nature and People" 70થી વધુ દેશોનું જૂથ છે જે 30x30 સંરક્ષણના વૈશ્વિક લક્ષ્યને અપનાવવા માટે પ્રોત્સાહિત કરે છે.

HAC સભ્યો

- HACના સભ્યોમાં હાલમાં વૈશ્વિક ઉત્તર અને દક્ષિણના દેશોના મિશ્રણનો સમાવેશ થાય છે. HACના સભ્યોમાં એશિયા, આફ્રિકા, યુરોપિયન અને લેટિન અમેરિકાના દેશોનો સમાવેશ થાય છે. ભારત BRICS બ્લોકમાંથી HACમાં સામેલ થનાર પ્રથમ ઉભરતી અર્થવ્યવસ્થા બની છે.
- જૈવવિવિધતા બેઠક (Biodiversity Meeting)
- ભારતની ઘોષણા એક ઉચ્ચ સ્તરીય જૈવવિવિધતા બેઠકની પૃષ્ઠભૂમિમાં કરવામાં આવી હતી જેનું આયોજન ચીન કરશે. આ વર્ચ્યુઅલ મીટિંગ 11 ઓક્ટોબરથી 15 ઓક્ટોબર દરમિયાન યોજાશે. આ બેઠકમાં 'જૈવવિવિધતા સંધિ'ના મુખ્ય પાસાઓ પર ચર્ચા કરવામાં આવશે, જેને 2022માં અંતિમ સ્વરૂપ આપવાનું છે.

Back to basics : પૃષ્ઠભૂમિ

- High Ambition Coalition for Nature and People માં જોડાવાનું ભારતનું લક્ષ્ય જાન્યુઆરી 2021 માં પેરિસમાં 'વન પ્લેનેટ સમિટ' માં શરૂ કરવામાં આવ્યું હતું. COP15 ના

ઉદઘાટન સમયે, ભારતમાં ફ્રેન્ચના રાજદૂત (ઇમેન્યુઅલ લેનિન) એ જણાવ્યું હતું કે ભારતની ઉચ્ચ મહત્વાકાંક્ષા ગઠબંધનમાં જોડાવું એક વાસ્તવિક ગેમ યેન્જર હશે. આ પગલું બહુપક્ષીય પ્રયાસોને વેગ આપશે, કારણ કે ભારત જૈવવિવિધતા સંરક્ષણ માટે એક મુખ્ય દેશ છે.

જોડાણનો હેતુ

- HAC ગઠબંધન 2030 સુધીમાં વિશ્વની ઓછામાં ઓછી 30% જમીન અને સમુદ્રના રક્ષણ માટે આંતરરાષ્ટ્રીય કરારને પ્રોત્સાહન આપવાનું લક્ષ્ય ધરાવે છે.

બાળકો માટે PM-CARES (PM-CARES for Children) યોજના માટે માર્ગદર્શિકા

- મહિલા અને બાળ વિકાસ મંત્રાલયે 7 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ "PM-CARES for Children" યોજના માટે વિગતવાર માર્ગદર્શિકા જારી કરી હતી.

પૃષ્ઠભૂમિ

- વડા પ્રધાન નરેન્દ્ર મોદીએ 29 મે, 2021ના રોજ કોવિડ-19 રોગચાળા દરમિયાન તેમના માતાપિતા ગુમાવનારા બાળકો માટે વ્યાપક સમર્થન અંગેની ઘોષણાની પૃષ્ઠભૂમિમાં માર્ગદર્શિકા જારી કરવામાં આવી હતી.

Back to basics : PM-CARES for Children યોજના

- પીએમ કેર ફોર ચિલ્ડ્રન સ્કીમ રોગચાળાને કારણે તેમના માતાપિતા ગુમાવનારા બાળકોની વ્યાપક સંભાળ અને સુરક્ષા સુનિશ્ચિત કરવાના હેતુથી શરૂ કરવામાં આવી છે.
- આ યોજના તેમને આરોગ્ય વીમો પૂરો પાડીને તેમની સુખાકારીને સક્ષમ કરશે, શિક્ષણ દ્વારા તેમને સશક્ત બનાવશે અને 23 વર્ષની ઉંમર સુધી આત્મનિર્ભર અસ્તિત્વ માટે તેમને આર્થિક સહાયથી સજ્જ કરશે.
- આ યોજના 18 વર્ષથી નાની ઉંમરના આ બાળકોને આરોગ્ય, શિક્ષણ, માસિક સ્ટાઈપેન્ડ સુનિશ્ચિત કરવા માટે એકરૂપ અભિગમ અને ગેપ ફંડિંગ દ્વારા સહાય પૂરી પાડશે. 23 વર્ષની ઉંમરે, તેને 10 લાખ રૂપિયાની એકીકૃત રકમ પણ આપવામાં આવશે.

નોંધણી પ્રક્રિયા

- આ યોજનાનો લાભ લેવા માટે, લાયક બાળકોએ 29 મે, 2021થી 31 ડિસેમ્બર, 2021 સુધી પોતાની નોંધણી કરાવવી જરૂરી છે. આ યોજના ત્યાં સુધી ચાલુ રહેશે જ્યાં સુધી દરેક ઓળખાયેલા લાભાર્થીની ઉંમર 23 વર્ષની ન થાય.

યોજના હેઠળ પાત્રતા

- > વિસ્તૃત કુટુંબ (extended family)માં બાળકના યોગ્ય પુનર્વસન વગેરેની વ્યવસ્થા કરીને બાળકને બોર્ડિંગ અને રહેવાની સગવડ પૂરી પાડવામાં આવશે.
- > પૂર્વશાળા અને શાળા શિક્ષણ માટે સહાય આપવામાં આવશે.
- > સમગ્ર ભારતમાં વ્યાવસાયિક અભ્યાસક્રમો અથવા ઉચ્ચ શિક્ષણ માટે લોન મેળવવા માટે બાળકને મદદ કરવામાં આવશે. જો લાભાર્થી વ્યાજ સબવેન્શનનો લાભ લેવા માટે સક્ષમ ન હોય, તો આ લોનનું વ્યાજ પીએમ કેર ફોર ચિલ્ડ્રન સ્કીમમાંથી ચૂકવવામાં આવશે.
- > એકીકૃત રકમ લાભાર્થીઓના પોસ્ટ ઓફિસ ખાતામાં સીધી ટ્રાન્સફર કરવામાં આવશે.

પ્રશ્નોત્તરી

- 1) એશિયન ટેબલ ટેનિસ ચેમ્પિયનશિપ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. ભારતીય પુરૂષ ટેબલ ટેનિસ ટીમે એશિયન ટેબલ ટેનિસ ચેમ્પિયનશિપમાં બ્રોન્ઝ મેડલ જીત્યો છે.
 2. ભારતીય ટીમે સેમીફાઇનલમાં દક્ષિણ કોરિયા સામે 0-3થી હાર્યા બાદ બ્રોન્ઝ મેડલ જીત્યો હતો.
 3. ટીમે 29 સપ્ટેમ્બરે ક્વાર્ટર ફાઇનલમાં ઈરાનને 3-1થી હરાવ્યું હતું.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3
- 2) ગોપીનાથ બોરડોલોઈ એવોર્ડ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. રાષ્ટ્રીય એકતા અને રાષ્ટ્રીય યોગદાન 2021 માટે લોકપ્રિય ગોપીનાથ બોરડોલોઈ એવોર્ડ 3 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ ઉપરાષ્ટ્રપતિ એમ. વેંકેયા નાયડુ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો.
 2. કસ્તુરબા ગાંધી નેશનલ મેમોરિયલ ટ્રસ્ટની આસામ શાખા, શિલોંગ ચેમ્બર ગાયક તેમજ લેખક નિરોદ કુમાર બરૂઆને પણ એવોર્ડથી સન્માનિત કરવામાં આવ્યા હતા.
 3. આ પુરસ્કાર આસામનો સૌથી મોટો નાગરિક પુરસ્કાર છે. તે 5 લાખના રોકડ પુરસ્કાર સાથે પ્રશસ્તિપત્ર આપે છે.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

- 3) ખાદી રાષ્ટ્રીય ધ્વજ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. વિશ્વના સૌથી મોટા રાષ્ટ્રધ્વજનું ઉદઘાટન 2 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ લેહમાં થયું હતું. તે ખાદીમાંથી બનેલ છે.
 2. તેનું ઉદઘાટન લદાખના ઉપરાજ્યપાલ આર.કે. માથુર દ્વારા કરવામાં આવ્યું છે.
 3. ખાદી અને ગ્રામોદ્યોગ આયોગ (KVIC) દ્વારા 'સ્મારક ખાદી રાષ્ટ્રીય ધ્વજ' તૈયાર કરવામાં આવ્યો હતો.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3
- 4) મોલનુપીરાવીર વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. 1 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ, ફાર્માસ્યુટિકલ કંપની મર્ક અને રિજબેક બાયોથેરાપ્યુટિક્સે તેની એન્ટિ-વાયરલ દવા મોલનુપીરાવીરના ફેઝ-3 ટ્રાયલના પ્રારંભિક પરિણામો જાહેર કર્યા.
 2. આ પરિણામો અનુસાર, મોલનુપીરાવીર હળવા અથવા મધ્યમ લક્ષણો ધરાવતા COVID-19 દર્દીઓમાં હોસ્પિટલમાં દાખલ થવાની શક્યતા અડધી કરી દે છે.
 3. આ દવાની અત્યાર સુધી માત્ર હળવાથી મધ્યમ COVID-19 ધરાવતા દર્દીઓમાં જ પરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું છે.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3
- 5) વીજળીના નવા નિયમો વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. કેન્દ્રીય ઉર્જા મંત્રાલયે ભારતમાં વીજળીના નવા નિયમોને 'વીજળી (ગ્રાહકોના અધિકારો) નિયમો' તરીકે સૂચિત કર્યા છે.
 2. આ નિયમો વીજળીના ગ્રાહકોને સશક્ત બનાવશે.
 3. આ નિયમો એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને સૂચિત કરવામાં આવ્યા હતા કે ભારતભરની વિતરણ કંપનીઓનો એકાધિકારિક છે અને ગ્રાહક પાસે કોઈ વિકલ્પ નથી.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

- 6) પેન્ડોરા પેપર્સ લીક વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. તાજેતરના 'પેન્ડોરા પેપર્સ લીક'માં ઘણા અગ્રણી ભારતીયોના નામ સામે આવ્યા છે.
 2. 'ટ્રસ્ટ'ને એક વિશ્વાસપાત્ર વ્યવસ્થા તરીકે વર્ણવી શકાય છે જ્યાં ટ્રસ્ટી તરીકે ઓળખાતો ત્રીજો પક્ષ વ્યક્તિઓ અથવા સંસ્થાઓ વતી સંપત્તિ ધરાવે છે.
 3. ઉદ્યોગપતિઓમાં ઘણી વાર ડર રહે છે કે 1985માં નાબૂદ કરવામાં આવેલી 'પ્રોપર્ટી ફ્રી' ટૂંક સમયમાં ફરીથી રજૂ કરવામાં આવી શકે છે.
 4. વિદેશી ટ્રસ્ટો તેમના અધિકારક્ષેત્રમાં કડક ગોપનીયતા કાયદાઓને કારણે નોંધપાત્ર ગોપનીયતા પ્રદાન કરે છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1,2 અને 3 (B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4 (D) 1,2,3 અને 4

- 7) તમિલનાડુના પોલીસ તપાસમાં મદદ કરવા માટે સોફ્ટવેર વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. તમિલનાડુના મુખ્યમંત્રી એમ.કે. સ્ટાલિને 4 ઓક્ટોબર, 2021 ના રોજ પોલીસ અધિકારીઓને તેમની તપાસમાં મદદ કરવા માટે face recognition software લોન્ચ કર્યું.
 2. 'ફેસ રેકગ્નિશન સોફ્ટવેર' પોલીસ કર્મચારીઓને કાઈમ અને ક્રિમિનલ ટ્રેકિંગ નેટવર્ક અને સિસ્ટમ (CCTNS) માં અપલોડ કરેલા 'ડેટા રિસોર્સ' સાથે શકમંદોના ફોટોગ્રાફ્સની તુલના કરવામાં મદદ કરશે.
 3. CCTN ભારત સરકારનો એક પ્રોજેક્ટ છે, જે ઈ-ગવર્નન્સ દ્વારા અસરકારક પોલીસિંગ માટે એક વ્યાપક અને સંકલિત સિસ્ટમ બનાવવા માટે શરૂ કરવામાં આવ્યો છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

- 8) મેડિસિનમાં નોબેલ પુરસ્કાર 2021 વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. 4 ઓક્ટોબર, 2021 ના રોજ, અમેરિકન વૈજ્ઞાનિકો ડેવિડ જુલિયસ અને આર્ડેમ પાટાપોટીય (Artem Patapoutian) ને પ્રતિષ્ઠિત '2021 નો મેડિસિન નોબેલ પારિતોષિક' (2021 Nobel Prize for Medicine) જીત્યો.
 2. તાપમાન અને સ્પર્શ માટે રીસેપ્ટરોની શોધ માટે તેમણે આ પુરસ્કાર જીત્યો.
 3. આ શોધોએ સમજવામાં મદદ કરી છે કે કેવી રીતે ગરમી, ઠંડી અને યાંત્રિક શક્તિઓ ચેતા આવેગ શરૂ કરે છે જે બદલામાં મનુષ્યોને વિશ્વને સમજવા અને અનુકૂલન કરવાની મંજૂરી આપે છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

- 9) ભારતના સત્તાનો માર્ગ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. તાજેતરમાં, 'ઈન્ડિયાઝ પાથ ટુ પાવર: સ્ટ્રેટેજી ઈન એ વર્લ્ડ ડ્રિફ્ટ' નામના અહેવાલમાં વર્તમાન સંદર્ભમાં ભારત માટે અગાઉની ઘણી નીતિગત ભલામણો પર પ્રકાશ પાડવામાં આવ્યો હતો.
 2. તેમાં ભારપૂર્વક કહેવામાં આવ્યું છે કે વ્યૂહાત્મક સ્વાયત્તતા, ખુલ્લાપણું અને સર્વસમાવેશક આર્થિક વિકાસ એ મુખ્ય માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતો છે.
 3. વૈશ્વિક અર્થતંત્રમાં પરિવર્તન: ચીન અને ભારતના ઉદય અને યુરોપિયન યુનિયન અને અમેરિકાના વર્ચસ્વના સમાંતર ઘટાડા સાથે, સત્તાનું વૈશ્વિક સંતુલન એશિયા તરફ આગળ વધી રહ્યું છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

- 10) વિશ્વ વસવાટ દિવસ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. 4 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ વિશ્વ વસવાટ દિવસ મનાવવામાં આવ્યો. આ દિવસ સંયુક્ત રાષ્ટ્રની પહેલ છે.
 2. વિશ્વભરમાં દરેક માટે પર્યાપ્ત આશ્રય અને રહેઠાણના મૂળભૂત અધિકારને પ્રોત્સાહન આપવાના હેતુથી આ દિવસ મનાવવામાં આવે છે, જે ગીચ વસ્તી ધરાવે છે અને ઝડપી શહેરીકરણને કારણે અસરગ્રસ્ત છે.
 3. આ દિવસ દર વર્ષે ઓક્ટોબરના પહેલા સોમવારે ઉજવવામાં આવે છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

- 11) Pfizer-BioNTech COVID રસી વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. યુરોપિયન મેડિસિન એજન્સી (EMA) એ 4 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ 18 વર્ષથી વધુ ઉંમરના લોકો માટે Pfizer/BioNTech COVID-19 રસીના બૂસ્ટર ડોઝને મંજૂરી આપી હતી.
 2. 18 થી 55 વર્ષની વયના લોકોને બૂસ્ટર શોટ સાથે બીજા ડોઝ આપવાના લગભગ છ મહિના પછી આ રસીએ એન્ટિબોડીના સ્તરમાં વધારો દર્શાવ્યો હતો.
 3. ગંભીર રીતે નબળી રોગપ્રતિકારક શક્તિ ધરાવતા લોકો માટે Pfizer/BioNTech અને Moderna રસીઓના વધારાના ડોઝની ભલામણ કરી છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

12) 'મેડ ઇન ઈન્ડિયા' ડ્રોન વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. કેન્દ્રીય આરોગ્ય મંત્રી મનસુખ માંડવિયાએ 4 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ ઉત્તર-પૂર્વના મુશ્કેલ અને દુર્ગમ વિસ્તારોમાં 'મેડ ઇન ઈન્ડિયા ડ્રોન'નો ઉપયોગ કરીને કોવિડ-19 રસી વિતરણની સુવિધા માટે એક પહેલ શરૂ કરી.
2. આ હેતુ માટે, ICMR એ "Drone Response and Outreach in North East (i-Drone)" નામનું ડિલિવરી મોડેલ વિકસાવ્યું છે.
3. આ પહેલ 'આરોગ્યમાં અંત્યોદય' માટે સરકારની પ્રતિબદ્ધતાને અનુરૂપ શરૂ કરવામાં આવી હતી, જે ભારતના દરેક નાગરિકને આરોગ્ય સંભાળ સુલભ બનાવે છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

13) Dare to Dream 2.0 વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. 4 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ સંરક્ષણ મંત્રી રાજનાથ સિંહે સંરક્ષણ સંશોધન અને વિકાસ સંગઠન (DRDO) દ્વારા આયોજિત 'ડેર ટુ ડ્રીમ 2.0' સ્પર્ધાના વિજેતાઓને સન્માનિત કર્યાં.
2. વ્યક્તિગત કેટેગરીમાં 22 અને સ્ટાર્ટ-અપ કેટેગરીમાં 18 સહિત 40 વિજેતાઓને એવોર્ડ આપવામાં આવ્યા હતા.
3. આ પ્રસંગે, ઈનોવેટર્સ અને સ્ટાર્ટ-અપ્સને પ્રોત્સાહન આપવા અને દેશમાં યુવા પ્રતિભાઓને પ્લેટફોર્મ પૂરું પાડવા માટે 'ડેર ટુ ડ્રીમ 3.0' પણ શરૂ કરવામાં આવ્યું છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

14) દરિયાઈ ક્વાયત JIMEX વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. ભારતીય નૌકાદળ અને જાપાન મેરીટાઈમ સેલ્ફ ડિફેન્સ ફોર્સ વચ્ચે દરિયાઈ દ્વિપક્ષીય ક્વાયત JIMEX ની પાંચમી આવૃત્તિ 6 ઓક્ટોબર, 2021થી અરબી સમુદ્રમાં શરૂ થઈ હતી.
2. JIMEX ક્વાયતની છેલ્લી આવૃત્તિ સપ્ટેમ્બર 2020માં હાથ ધરવામાં આવી હતી.
3. આ ત્રણ દિવસની ક્વાયત દરમિયાન ભારતીય નૌસેનાનું પ્રતિનિધિત્વ સ્વદેશી રીતે બનાવેલ ગાઈડેડ મિસાઈલ સ્ટીલ્થ ડિસ્ટ્રોયર કોચી અને ગાઈડેડ મિસાઈલ ફ્રિગેટ ટેગ દ્વારા કરવામાં આવશે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

15) The State of the World's Children 2021 વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. કેન્દ્રીય આરોગ્ય મંત્રી મનસુખ માંડવિયાએ "The State of the World's Children 2021: On My Mind: promoting, protecting and caring for children's mental health" શીર્ષક હેઠળ રિપોર્ટ બહાર પાડ્યો.
2. રિપોર્ટમાં બાળકોના માનસિક સ્વાસ્થ્ય પર COVID-19 રોગચાળાની અસર પર પ્રકાશ પાડવામાં આવ્યો છે.
3. આ રિપોર્ટ મહત્વનો છે કારણ કે માનસિક સ્વાસ્થ્ય જૂનો અને ઉભરતો મુદ્દો છે. તદ્દુપરાંત, COVID-19 સમગ્ર વિશ્વ માટે માનસિક તણાવની કસોટી હતી. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

16) ભૌતિકશાસ્ત્ર માટે નોબેલ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. ભૌતિકશાસ્ત્ર 2021માં નોબેલ પુરસ્કાર જાપાન, જર્મની અને ઈટાલીના ત્રણ વૈજ્ઞાનિકોને આપવામાં આવ્યો હતો.
2. સયુકુરો મનાબે (Syukuro Manabe) અને ક્લાઉસ હાસેલમેન (Klaus Hasselmann)ને 'પૃથ્વીની આબોહવાનું ભૌતિક મોડેલિંગ, પરિવર્તનશીલતાનું પરિમાણ અને ગ્લોબલ વોર્મિંગની વિશ્વસનીય આગાહી' માં તેમના કાર્ય માટે એનાયત કરવામાં આવ્યા હતા.
3. રોયલ સ્વીડિશ એકેડેમી ઓફ સાયન્સના સેક્રેટરી જનરલ ગોરાન હેન્સને 5 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ વિજેતાઓની જાહેરાત કરી હતી. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

17) GI ટેગ ધરાવતા મિહિદા વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. સ્વદેશી અને ભૌગોલિક ઓળખ (Geographical Identification - GI) ટેગ કરેલા ઉત્પાદનોને પ્રોત્સાહન આપવા માટે, પશ્ચિમ બંગાળમાંથી પ્રાપ્ત મીઠી મિહિદાનાનો પ્રથમ માલ બહેરીનમાં નિકાસ કરવામાં આવ્યો હતો.
2. તે અલજીરા ગ્રુપ, બહેરીન દ્વારા આયાત કરવામાં આવ્યું હતું.
3. મીઠી મિહિદાનાનો જથ્થો APEDA રજિસ્ટર્ડ મેસર્સ DM એન્ટરપ્રાઇઝ, કોલકાતા દ્વારા નિકાસ કરવામાં આવ્યો હતો. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

18) National Road Safety Board વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- કેન્દ્રીય માર્ગ પરિવહન અને રાજમાર્ગ મંત્રાલયે તાજેતરમાં 'રાષ્ટ્રીય માર્ગ સલામતી બોર્ડ' (National Road Safety Board) ની સ્થાપના માટે જાહેરનામું બહાર પાડ્યું છે.
- નેશનલ સેફ્ટી બોર્ડ રોડ સેફ્ટી, ઈનોવેશનને પ્રોત્સાહન આપવા અને નવી ટેકનોલોજી અપનાવવા માટે જવાબદાર રહેશે.
- બોર્ડ માર્ગ સલામતી, નવીનતાને પ્રોત્સાહન આપવા અને નવી ટેકનોલોજી અપનાવવા માટે જવાબદાર રહેશે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે? (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3 (C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

19) Heli-borne Survey Technology વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- કેન્દ્રીય મંત્રી ડો.જીતેન્દ્ર સિંહે 5 ઓક્ટોબર, 2021 ના રોજ અદ્યતન હેલી-બોર્ન સર્વે ટેકનોલોજીનો પ્રારંભ કર્યો.
- ભૂગર્ભજળ વ્યવસ્થાપન માટે હેલી સર્વે ટેકનોલોજી (Heli Survey Technology) રજૂ કરવામાં આવી હતી.
- પ્રથમ તબક્કામાં રાજસ્થાન, પંજાબ, ગુજરાત અને હરિયાણા રાજ્યોમાં હેલી-બોર્ન સર્વે હાથ ધરવામાં આવી રહ્યા છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે? (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3 (C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

20) ખાદ્ય તેલ પામઓઇલ પર રાષ્ટ્રીય મિશન વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- 6 ઓક્ટોબર, 2021 ના રોજ ગુવાહાટીમાં ઉત્તર પૂર્વીય રાજ્યો માટે 'નેશનલ મિશન ઓન ઓઇલ-ઓઇલ પામ બિઝનેસ સમિટ' નું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું.
- આ શિબર સંમેલન ઉત્તર પૂર્વની સર્વસમાવેશક અને સંતુલિત પ્રગતિ માટે પ્રધાનમંત્રીના વિઝનને અનુરૂપ આયોજિત કરવામાં આવ્યું હતું.
- કેન્દ્રીય કૃષિ મંત્રી નરેન્દ્ર સિંહ તોમરની અધ્યક્ષતામાં સમિટની શરૂઆત કરવામાં આવી હતી. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે? (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3 (C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

21) માનસિક સ્વાસ્થ્ય જાગૃતિ અભિયાન સપ્તાહ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- કેન્દ્રીય આરોગ્ય અને પરિવાર કલ્યાણ મંત્રાલય 5 ઓક્ટોબર, 2021 થી 'માનસિક સ્વાસ્થ્ય જાગૃતિ અભિયાન સપ્તાહ' ઉજવી રહ્યું છે.
- માનસિક વિકૃતિઓ સાથે જોડાયેલા કલંકને તોડવામાં લોકોની ભાગીદારીને પ્રોત્સાહિત કરવા માટે ભારતમાં માનસિક આરોગ્ય જાગૃતિ અભિયાન સપ્તાહ મનાવવામાં આવી રહ્યું છે.
- 10 ઓક્ટોબરને 'વિશ્વ માનસિક આરોગ્ય દિવસ' તરીકે પણ ઉજવવામાં આવે છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે? (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3 (C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

22) વિશ્વ ડાક દિવસ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- ઈન્ડિયા પોસ્ટ, ભારતમાં પોસ્ટલ સિસ્ટમ ચલાવે છે.
- લોકોના રોજિંદા જીવનમાં ટપાલની ભૂમિકા વિશે જાગૃતિ લાવવા માટે વિશ્વ પોસ્ટ દિવસ ઉજવવામાં આવે છે.
- 150થી વધુ દેશો વિશ્વ પોસ્ટ દિવસની ઉજવણી કરે છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે? (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3 (C) 1 અને 3 (D) 1,2, અને 3

23) વાયુસેનાની 89મી વર્ષગાંઠ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- IAFના કર્મચારીઓ અને વિમાન સંપત્તિના પૂરક વિશ્વની હવાઈ દળોમાં યોથા ક્રમે છે.
- પરેડનું નિરીક્ષણ એર સ્ટાફના વડા એર ચીફ માર્શલ વી.આર. ચૌધરીએ કર્યું હતું.
- બ્રિટિશ સામ્રાજ્યએ બીજા વિશ્વયુદ્ધ દરમિયાન રોયલ ઉપસર્ગ સાથે ભારતની ઉડ્ડયન સેવા આપી હતી. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે? (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3 (C) 1 અને 3 (D) 1,2, અને 3

24) High Ambition Coalition for Nature and People વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- High Ambition Coalition for Nature and People માં જોડાવાનું ભારતનું લક્ષ્ય જાન્યુઆરી 2021 માં પેરિસમાં 'વન પ્લેનેટ સમિટ' માં શરૂ કરવામાં આવ્યું હતું.
- HACના સભ્યોમાં હાલમાં વૈશ્વિક ઉત્તર અને દક્ષિણના દેશોના મિશ્રણનો સમાવેશ થાય છે.
- ભારતની ઘોષણા એક ઉચ્ચ સ્તરીય જૈવવિવિધતા બેઠકની પૃષ્ઠભૂમિમાં કરવામાં આવી હતી જેનું આયોજન ચીન કરશે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે? (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3 (C) 1 અને 3 (D) 1,2, અને 3

25) બાળકો માટે PM-CARES (PM-CARES for Children) યોજના વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- પીએમ કેર ફોર ચિલ્ડ્રન સ્કીમ રોગચાળાને કારણે તેમના માતાપિતા ગુમાવનારા બાળકોની વ્યાપક સંભાળ અને સુરક્ષા સુનિશ્ચિત કરવાના હેતુથી શરૂ કરવામાં આવી છે.
- આ યોજનાનો લાભ લેવા માટે, લાયક બાળકોએ 29 મે, 2021થી 31 ડિસેમ્બર, 2021 સુધી પોતાની નોંધણી કરાવવી જરૂરી છે.
- એકીકૃત રકમ લાભાર્થીઓના પોસ્ટ ઓફિસ ખાતામાં સીધી ટ્રાન્સફર કરવામાં આવશે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયા નિવેદનો યોગ્ય છે? (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3 (C) 1 અને 3 (D) 1,2, અને 3

સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાની લેટેસ્ટ માહિતી અને ફ્રી મટીરિયલ્સ
તેમજ રેગ્યુલર કન્ટેન્ટ અફેર્સ મેળવવા માટે
નીચે આપેલા અમારા
Social Media Icon પર Click કરો.

JOIN OUR WHATSAPP GROUP
joinicerajkot.com

JOIN OUR TELEGRAM
t.me/icerajkotofficial

YouTube
ICE RAJKOT

Instagram
ICE RAJKOT

Facebook
like | comment | share
ICE RAJKOT

twitter
ICE RAJKOT